

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
Факультет іноземної філології

ЗБІРНИК З Б І Р Н И К

**НАУКОВИХ ПРАЦЬ
СТУДЕНТІВ ТА МАГІСТРАНТІВ
ФАКУЛЬТЕТУ ІНОЗЕМНОЇ
ФІЛОЛОГІЇ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

ВИПУСК 1

Кам'янець-Подільський
“Аксиома”
2008

УДК 80: 001(045)

ББК 80

341

Рецензенти:

В.М. Бріцин – доктор філологічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України;

О.С. Силаєв – доктор філологічних наук, професор кафедри російської та світової літератури Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди

Відповідальний редактор: О.В. Кеба, доктор філологічних наук, професор

Відповідальний секретар: П.Л. Шулик, кандидат філологічних наук, доцент

Редакційна колегія: Л. О. Іванова, кандидат філологічних наук, доцент; А.А. Марчишина, кандидат філологічних наук, доцент; Т.М. Петрова, кандидат педагогічних наук; С. М. Федірко, доцент; В. П. Халупко, кандидат філологічних наук, доцент

Друкується за ухвалою вченої ради

*Кам'янець-Подільського національного університету
(протокол №5 від 29.05.2008 р.)*

НЗ4 Збірник наукових праць студентів та магістрантів факультету іноземної філології Кам'янець-Подільського національного університету. Випуск 1. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. – 212 с.

Свідоцтво про державну реєстрацію засобу масової інформації
серія КВ №13859-2833Р від 22. 04.2008 р.

© Автори статей, 2008

© “Аксіома”, видання, 2008

МОВОЗНАВСТВО

Англійська мова і методика її викладання

УДК 811.111'373

Макарова А.В., студентка 4 курсу

В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ КАТЕГОРІЯ ЗАПЕРЕЧЕННЯ

Заперечення в лінгвістиці – важливий об'єкт дослідження для багатьох лінгвістів. В даній статті розглядається саме категорія заперечення, яка на відміну від полярної їй категорії ствердження, має визначену систему мовних засобів вираження в різних мовах, зокрема і в англійській. Також, відслідковується започаткування розв'язання проблем категорії заперечення від часів картезіанських лінгвістів до науковців, які плідно працюють в сучасній лінгвістиці. Метою поданої до друку статті являється систематизація категорії заперечення та її виокремлення як окремого мовного явища.

Ключові слова: *система мовних засобів, категорія заперечення, стилістичне заперечення, морфологічне заперечення, логіко-граматична концепція, прагматична концепція, категоризація.*

Представники різних концепцій заперечення розглядають його не як власне граматичну, а як **філософську, логіко-граматичну, стилістичну, морфологічну, прагматичну, функціональну та психологічну категорію**, що виражає заперечне ставлення мовця до сказаного. Заперечення немов би відображає припущення мовця відносно знань і думок адресата. Заперечне речення створює особливий мовленнєвий акт, мета якого полягає не в тому щоб повідомити нову інформацію, а в тому, щоб відхилити, заперечити думку чи судження адресата.

У XVII-XVIII ст. розвивається **картезіанство** – філософський напрям, теоретичним джерелом якого були ідеї Р.Декарта. Картезіанські лінгвісти вважали, що мова – це складне явище, власне лише людині, що слугує засобом висловлення думок та самовираження. Важливе місце у дослідженнях посідало питання про функції та граматичну структуру мови. Вчені вважали, що хоча мова має в своєму складі загальноживані складові елементи проте ідеї, висловлені з її допомогою, є явищем новим та унікаль-

ним. Важливе місце у дослідженнях відводилося запереченню як одній з найважливіших граматичних категорій.

При **логіко-граматичному** аналізі заперечних речень виникає філософське питання про об'єктивний сенс заперечення[1;7]. Ще здавна в логіці існувала концепція особливої заперечної реальності. Згідно з нею, в заперечних реченнях йдеться про особливу заперечну реальність або небуття. Поряд існує інший клас – буття. Так вважали давньоіндійські філософи. Давньогрецькі філософи по-іншому трактували поняття заперечення. Платон розумів небуття не як щось протилежне буттю, а лише дещо інше [2;11]. Арістотель вважав, що будь-яке судження, в якому щось стверджується чи заперечується, має основу в реальності.[3;24] Так, він уявляв ствердження або заперечення як вирази, в яких певна ідея розглядається як реальна чи нереальна [4;17].

Г.Штікель вважає, що загальне значення заперечених речень відноситься не до стану речей в значенні події, а до думки мовця про стан речей, яка (думка) оцінюється як невірна [5; 17-18]. Комунікативна функція заперечених розповідних (і питальних) речень – заперечення або корекція думки учасника комунікації про стан речей я невірний; заперечення висловлювання тим самим змушує учасника комунікації переглянути свої думки і змінити їх.

Проблеми заперечення заслуговують на увагу з точки зору **функціональної стилістики**, оскільки їм властиві різні особливості в різних стилях мови.[6;235] Подвійне заперечення, наприклад, являється характерною ознакою простонародного мовлення. Але не варто думати, що таке заперечення говорить лише про неосвідченість мовця. Навпаки, воно експресивніше звичайного заперечення підкреслює бажання спікера бути абсолютно впевненим, що заперечення буде почутим. Таке неодноразове заперечення було нормою для давньоанглійської мови, і варто визнати, що на цій стадії англійська була більш виразною. Тепер подвійне заперечення зберіглось лише на рівні діалекту. Н.: We aren't no thin red 'eroes, nor we aren't no blackguards too. (R. Kipling)

Без сумніву, заперечення є більш емоційним та експресивним, ніж ствердження, тому **стилістичні можливості заперечення** заслуговують на детальний їх розгляд.

Експресивний потенціал заперечних конструкцій зручно пояснити з теоритично-інформаційної позиції. З точки зору теорії інформації, інформаційний зміст кожного повідомлення являється функцією від ймовірності властивих йому елементів. Якби стверджувальні та заперечні речення мали б однакову ймовірність в тексті, тобто зустрічались би однаково часто, то

семантико-синтаксична характеристика речень, що властива тексту, не була би сама по собі інформативною. Але, оскільки, заперечні речення з'являються набагато рідше, а ніж стверджувальні, то сама їх поява вже є інформативною.[6;233]

З іншого ж боку, корисно звернути увагу, що експресивність заперечення залежить від функції вказування на те, що зв'язку між названими в реченні елементами реально не існує. Як наслідок, будь-яке заперечення вказує на контраст між можливим і дійсним, який, власне, і створює експресивний потенціал.

Заперечення дозволяє зробити фразу лаконічною і підсилити вираження неминучості моменту, про який йдеться мова. [6;234]

Н.: There is a point of no return unremarked at the time in most men lives. (Gr. Greene *The Comedians*)

На морфологічному рівні категорія заперечення виражається за допомогою заперечної частки **not**, займенників **nobody, nothing, none, no**, прислівниками **never, nowhere**.

Найбільш вживаною заперечною частиною мови є частка **not**. Вона є своєрідним формальним показником заперечення в реченні, незважаючи на місце її вживання в реченні і віднесеності до будь-якого його члена. Частка **not** може заперечувати дію, суб'єкт, об'єкт дії, ознаку тощо, при цьому з'єднуючись зі сполучником **but**:

Н.: *legs to all this offered not the slightest resistance, but sat down as he was directed...*[7; 204].

Поєднання частки **not** з протиставними сполучниками зумовлено наявністю протиставлення і заперечення – стверджувальним характером речення. В цих реченнях підкреслюється заперечення, якому протиставляється ствердження.

Заперечення настільки органічно входить в систему словозмінних форм дієслова, що в розмовній англійській мові представлено особливим типом скорочених форм:

Н.: **is not =isn't** **do not = don't**

Лексичне заперечення стосується окремих слів, а не синтаксичного комплексу в цілому. Такий тип заперечення виражається афіксами. Суфіксально-префіксальні морфемні **in-**, **in-** (**il-**, **im-**, **ir-**), **dis-**, **de-**, **mis-**. **anti-**, **non-**, **less** відіграють важливу роль в словотворі сучасної англійської мови.

Значення афіксальних морфем є залежним: воно має здатність до реалізації лише в поєднанні з кореневими морфемами і пов'язане з тими граматичними класами, до яких належать слова з заперечними афіксами. Кожен афікс утворює певну частину мови.

Префікс **de-** слугує засобом для утворення науково-технічних і медичних термінів, а також термінів, що стосуються юриспруденції:

Н.: *dephosphorize; debilitate*

Префікс *de-* зустрічається в іменниках і дієсловах. Слова, оформлені заперечним префіксом *de-* мають наступні значення:

1. протилежна дія або знищення зробленого: Н.: *to deforest*
2. позбавлення чого-небудь: Н.: *to devitalize*

За своїм значенням дієслова з префіксом *de* – перехідні; вони не мають самостійних антонімів.

Слід також звернути увагу на явище афіксальної синонімії. Це пояснюється тим, що заперечні афікси *un-, in-, dis-, de-, mis-, anti-, non-, -less* можуть наблизитися за значенням, перетворюючись на синоніми:

Н.: *to deform – to disform*

Також існує явище афіксальної антонімії. Так як і різнокореневі афіксальні антоніми можуть виражати протиставлення:

- а) властивостей і якостей: Н.: *tall-short / perfect – imperfect*
- б) абстрактні стани та поняття: Н.: *fear – hope / trust – mistrust*
- в) дій: Н.: *to find – to lose / to load – to unload*
- г) ознак дії чи обставин, за яких відбувається дія:

Н.: *frequently – seldom / conditionally – unconditionally*

Теоретики **прагматичної концепції** заперечення (Г. Шмітель, З.Й. Шмідт) розглядали заперечення в мові не як граматичну, а як прагматичну або функціональну категорію, що виражає певне заперечення відношення. Заперечне речення має на меті не повідомити нову інформацію, а заперечити судження адресата [1;52-53].

Р.Ібаньєр вважає, що заперечення не завжди реалізується лише заперечною формою. Іноді воно виражається іншими мовними способами або імпліцитно [8; 2, 30, 43, 45]. Автор вважає, що ствердження і заперечення – два полюси одного виміру, тобто і стверджувальні і заперечні речення можуть відображати один і той самий стан речей.

Отже, для **прагматичного підходу** в лінгвістиці характерне пояснення мовних явищ згідно з комунікативною функцією мови. Тому заперечення розглядається як явище внутрішньомовне: це комунікативна операція, дія, що відхиляє або коректує думку адресата. Так, виникає думка, що заперечення як такого в реальності не існує (немає заперечного стану речей, предмети позитивні), а отже, помилковим є висновок про те, що заперечення – суто лінгвістична категорія, що мовляв нічого не несе, жодної інформації про стан речей в дійсності, а лише висловлює ставлення мовця до думки про такий стан речей, що оцінюється як помилкове.

Дельбрук розумів заперечення як знак того, що відчувається протиріччя між очікуваним і дійсним.

О.Есперсен в поняття заперечення вкладав відчуття огиди (disgust). [9 67]

І.Пауль визначав заперечення як вираження того, що спроба встановити зв'язок між двома уявленнями не вдалась.

Деякі лінгвісти вбачають у запереченні самостійну мовну категорію, що має відповідність в об'єктивній реальності.

Передумовою заперечення немов би є помилковість мислення. Проте заперечення не можна пояснити лише математичною логікою. Формально-логічний спосіб оцінки правдивості/хибності речення не може використовуватися в усіх випадках, адже в запереченнях не завжди стверджується хибність заперечного повідомлення.

Мова являє собою, як прийнято вважати в сучасному мовознавстві, деяке *системно-структурне явище*. Окремі підсистеми мови називають рівнями, які представлені відповідними одиницями – фонемами, морфемами, лексемами, синтагмемами (реченнями). Оскільки одиниці кожного рівня мови знаходяться в ієрархічній залежності від одиниць рівня, що знаходиться вище, то очевидно, що наприклад, число похідних слів в тій чи іншій мові буде залежати від числа афіксів(префіксів і суфіксів) з дериваційним значенням, а число морфем – від числа фонем. В той самий час число фонем в різних мовах не співпадає. Ці прості приклади показують, що мова характеризується певними якісними та кількісними ознаками.

Якісний аналіз мови являє собою саме **категоризацію** – виділення в мові окремих класів явищ, об'єднаних певними якісними ознаками. Ці явища(категорії) можуть бути одиницями мови (фонемами, морфемами, лексемами), граматичні категорії, типи слів (службові, вульгаризми, діалектизми, архаїзми, неологізми), типи речень (складні, прості.). Але будь-якф категоризація, тобто якісний аналіз мови, нерозривно пов'язаний з квантифікацією мови, тобто кількісним аналізом. Аналізуючи категорії мови, ми стверджуємо, що в німецькій мові, на відміну від російської, не 6, а всього 4 відмінки; в російській мові, на відміну від української, не 7, а 6 відмінків, а в латинській мові – 8.

Психологічна концепція полягає в тому, що частота вживання частини мови дозволяє зробити висновки не тільки про певні типи розподілу, а й про самого автора. Так, наприклад, доведено, що кількість вживання іменників залежить від статі, віку та місця проживання мовця. Кількість вживання іменників значно більша у людей похилого віку та у людей, що проживають у великих містах. В залежності від віку в шкільних творах змінюється співвідношення слів, що вказують дію, та слів, що вказують на якості та розміри.

Підводячи підсумок з сказаного, не виникає жодного сумніву в тому, що мова володіє не тільки якісними, а й кількісними ознаками. Ще більшого вираження кількісні ознаки набувають в мовленні і в його письмовому вираженні-тексті. Галузь знань, яка займається кількісним аналізом мови в сучасній науці **називають квантитативною лінгвістикою.**[10;10-12]

І саме маніфестація (текст) служить основою для якісного аналізу мови за допомогою квантитативних методів.[10; 58-59]

Список використаних джерел

1. Бондаренко В.Н. Отрицание как логико-грамматическая категория. – М., 1983.-212с.
2. Платон Соч. В 3-х т. – М.-т.2.
3. Аристотель Соч. В 4-х т. М.– т. 1-т.М.2-1978
4. Асонкова М.А. О синтаксической семантике отрицательных наречий в предложениях в современного английского языка // Взаимодействие лексических и синтаксических единиц. –М., 1986. – С. 8-16
5. Stickel G. Einige Syntactische und Pragmatische Aspekte der Negation.-In: Positionen der Negativitat. Munchen, 1675
6. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык. – Москва: Флинта. 2002.– 373с.
7. Poe Edgar Selected stories.-Харків: Ранок-НТ.– 288с
8. Ibaner R. Negation im Spanischen. Munchen,1972
9. Jespersen O. Essentials of English Grammar.– London: Gefrye Allen and Unwin. Ltd, 1966.-987р.
10. Левицький В.В. Квантитативные методы в лингвистике. Винница: Нова Книга.2007. – 259с.

Summary

In the given article the category of negation, which is one of the most essential branches of General Linguistics, is under study. Firstly, we deal with the above mentioned category in the view of its content and form correlation. Referring to the theorists of psychological, pragmatic, grammatical and lexical conceptions of negation, we single out the system of language means for expressing negation in English. Pertaining to the materials of the article we aimed at systematical approach of the category of negation..

Key words: *the system of language means, the category of negation, stylistic negation, morphological negation, pragmatic conception, logic-grammatical conception, categorization.*

БЕЗДІЄСЛІВНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕПЕРІШНОСТІ В АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ

В статті досліджуються бездієслівні механізми відтворення реальної теперішності у комунікативних ситуаціях іменними та апеляційними засобами.

Ключові слова: *теперішність, номінативні речення, окличні називні речення, вигук, звертання, формули етикету.*

Сутність теперішнього часу – це предмет довгих дискусій у філософії та мовознавстві, починаючи від античності і до наших днів. У філософському трактуванні теперішність – це те, що ми бачимо, чуємо, відчуваємо, це відрізок часу, коли можна активно діяти, впливаючи на поточні події [5, с. 103]. Поряд з традиційними дієслівними засобами вираження теперішності можна виділити й бездієслівні.

Аналіз фактичного матеріалу підтверджує широкі можливості *бездієслівного* вираження темпоральності. Орієнтація на теперішність у таких випадках передається самим змістом речення. Англійській мові властива бездієслівна реалізація теперішності односкладними реченнями, тому її часто називають вираженням теперішності іменними засобами. О. Єсперсен, наприклад, відзначав, що іменні засоби часто позначають час навіть точніше, ніж дієслівні форми [4, с. 203].

Бездієслівна реалізація теперішності передає не морфологічні, а синтаксичні ознаки часу. Одним із засобів вираження презентності є номінативні речення, які орієнтують на абсолютну актуальну або неактуальну теперішність.

1. “*A real gentleman. Rich. Expensive*”. (Pappano)

2. “*She. The granddaughter of the old headman, and now leader of the tribe, or host. Alexandra Jordan*”. (Maugham)

В окрему групу можна виділити окличні називні речення, комунікативне завдання яких полягає у вираженні відношення мовця до презентної ситуації, явища чи стану за допомогою окличної інтонації. Емоційно-експресивна оцінка, властива таким реченням, має суб'єктивний характер і нашаровується на предметний зміст висловлювання. Переваги саме окличних

називних речень у виразності змісту та інтонації, як і чіткої орієнтації на теперішність, очевидні при зіставленні речень (1-5) з двочленими окличними реченнями. *It is great! It is marvelous!* тощо менш експресивні та сконцентровані, хоч і зберігають інтонацію емоційної оцінки дії, яка надає висловлюванню ще більшої експресії.

1. “*Great! I’d like to see inside that rockpile*” (Braun)

2. “*Marvelous! Is he coming back?*” (Godey)

3а. “*A jewel?*”

3б. “*Wonderful!*” (Forrester)

4. “*How marvelous! What stupendous news!*” (Beach)

5. “*Oh, how wonderful!*” (Godey)

В оформленні окликів, крім інтонації, суттєво важливу роль відіграють питальні займенники (приклад 4) та питальні займенники, підсилені вигуками (приклад 5), які підкреслюють високий ступінь значущості відношення мовця до даного факту, ознаки, стану, дії і підсилюють експресивність висловлювання. Номінативні речення (приклад 3а) можуть виражати запитання, які особливо загострюють увагу реципієнта.

У сфері емоційно-вольового виявлення теперішності визначальне місце належить вигуку. Не називаючи почуттів, експресивних оцінок, вольових спонукань, а безпосередньо виражаючи їх, вигуки є не просто звуками, а осмисленими елементами мови, що і зумовлює їх однозначне сприйняття, яке у живому спілкуванні зрозуміле із ситуації, може доповнюватися мімікою, жестами, інтонацією, а у художньому творі розкривається у зв’язках з іншими словами, завдяки контексту, опису інтонації, міміки, жестів. Конкретно-ситуативний характер вигуків засвідчують наступні приклади:

1. “*Oh, well.*” *In the half dark it was impossible to make out Philip’s expression.* (Barnard)

2. “*Oh, no! I’m sorry! Are you hurt, Miss St. Clare?*” (Maugham)

3. “*Is this it? Oh! Oh! I want the job.*” (Braun)

Вигук *Oh* в усіх випадках передає реакцію реципієнта на повідомлення мовця у момент комунікації, що актуалізує його як точку відліку часу і створює для співрозмовників площину презентності. Проте художній дискурс надає цьому коротенькому вигуку здатності не лише часової орієнтації, а окрім того ще і спроможності виражати відношення до почутого, реакцію на нього.

У зразках англійської художньої прози знаходимо ряд інших вигуків та вигуківих фразеологічних одиниць (*aye, yah, yeah, uh, hey, ah, ha, ba, well, sh, ugh, wow, yow, hell, whew, phew, heavens,*

God, Christ, Jesus, for God's sake, come on, hush up, hot damn, good boy, good guys mouço), здатних передавати реакцію мовця на висловлене, побачене або почуте. У період спілкування чи споглядання іноді спонтанно створюється ситуація, яка спонукає мовця більше до вираження емоцій, ніж до словесної передачі інформації. Мовну реакцію у таких випадках заміняє вигук, який несе у собі те чи інше смислове навантаження.

В окрему групу можна виділити вигуківі фрази, які вимагають від співрозмовника певних вчинків чи мовлення у відповідь – наказові вигуки. Такі вигуківі спонукальні фрази часто зустрічаються у художніх англійських текстах, і їх зміст розкривається лише у мовленнєвих ситуаціях, які мають місце у мікрополі періоду комунікації, що саме цими фразами і створюються.

Вигуки позбавлені часових характеристик, але у контексті здатні актуалізувати висловлювання, створювати мікрополе теперішності періоду комунікації і ситуативно виражати емоції мовця, набуваючи таким чином функції орієнтації на теперішність.

До бездієслівних засобів, що можуть актуалізувати момент початку комунікаційного акту як точку відліку часу, а отже, орієнтувати на актуальне теперішнє, відносимо також звертання, що може виражатися реченням або словом. Звертання, як логічно та інтонаційно виділений компонент речення, є одиницею системи мови, що пов'язана з вираженням емоцій та волі, привертає увагу адресата, передає ставлення мовця до ситуації чи змісту висловлювання, до адресата, дає імпліцитну орієнтацію на теперішність та характеристику особистості одного з них або їх обох.

Прості звертання майже позбавлені емоцій, вони вживаються з метою привернути увагу адресата у певний момент спілкування і виражають теперішній намір мовця щодо встановлення контакту для наступного спілкування чи спонукування до дії.

1. *“Pierre! The white house is burning! Everything's burning up there!” (Forrester)*

2. *“Katerina, I don't wish us to argue like this, in front of the others”. (Maugham)*

У прикладі 1 речення *The white house is burning!* пояснює причину *переляку* і *тривоги*, але звертання *Pierre!* також виражає психічно-емоційний стан мовця і передбачає відповідну інтонацію, яка сприйнялася б адекватно, навіть якби не було

наступного речення. Те ж саме можна сказати про вираження невдоволення у прикладі 2.

Особливою властивістю більшості звертань є їх здатність не лише створювати площину теперішності у сприйнятті учасників комунікації, а також імпліцитно виражати характеристику того, хто говорить, і того, до кого звертаються. Звертання функціонує на пересіченні полів презентності та емоційності, оживляє ситуацію, надає ілюзорної реальності тому, що виражається мовними засобами.

Традиційні формули привітання, прощання, вибачення, побажання, які можна назвати етикетними, також функціонально підтверджують орієнтацію на теперішність наслідку і значно рідше для них характерна орієнтація на теперішність наміру. Зберігаючи культурно-історичну традицію мовного спілкування, вони виражають почуття морально-етичного обов'язку мовця перед співрозмовниками. Момент вираження формули мовленнєвого етикету стає точкою відліку часу, складовою площини теперішності, створеною комунікативною ситуацією

Слова чи фрази такого типу переважно констатують не лише привітання, подяку чи вибачення. Їх можна вимовити з насмішкою, презирством, обуренням, іронією, роздрагуванням тощо. Отже, їм в залежності від контексту іноді властиві полярні з ним смисли:

"I don't want to see you again tonight." *"Thanks, Bill"*.
(*Barnard*)

У подібних випадках домінує інтонація як універсальний засіб функціонального вираження внутрішнього імпульсу мовця. Формули етикету втягують реципієнта у площину теперішності, орієнтація на яку реалізується ними в силу ситуативної зумовленості.

Отже, до бездієслівних засобів реалізації теперішності належать номінативні речення, вигуки, звертання та мовленнєві формули етикету. Функціонуючи у периферійній зоні, як мовне вираження емоцій та волі мовця, вражень від спостереження за об'єктивною реальністю чи почуті інформації вищезгадані явища, хоч і не відносяться до сфери повідомлення, оскільки лише передають ту чи іншу реакцію мовця на об'єктивну з його темпоральної позиції теперішність, розглядаються як засоби вираження часових відношень презентності у межах категорії часової орієнтації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарко А.В. Теория функциональной грамматики. Темпоральность. Модальность. – Л.: Наука, 1990. – 264 с.
2. Бурлачук Л.Ф., Полунін О.В. Дослідження часу в психології // Вісник Київського університету. Серія: Соціологія. Психологія. Педагогіка. – К, 1996. – Вип. 2. – С. 107 – 114.
3. Городенська К.Г. Онтологічні параметри граматичних категорій способу та часу // Мовознавство – 1997. – № 1. – С. 39 – 42.
4. Моисеева Н.И. Временная среда и биологические ритмы. – Л.: Наука, 1981. – 127 с.
5. Эсперсен О. Философия грамматики. – М.: Иностранная литература, 1958. – 404 с.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ МАТЕРІАЛІВ

1. Barnard C., Stander S. The Unwanted // Reader's Digest Condensed Books. – Canada: The Reader's Digest Association Ltd, 1976. – P. 65 – 208.
2. Beach E.L. Cold is the Sea // Reader's Digest Condensed Books. – Canada: The Reader's Digest Association Ltd, 1980. – P. 131 – 272.
3. Braun L.J. The Cat Who Played Post Office. – New York: Jove Books, 1987. – 265 p.
4. Forrester H. By the Waters of Liverpool. – London: Fontana, 1981. – 280 p.
5. Godey J. The Snake // Reader's Digest Condensed Books. – Canada: The Reader's Digest Association Ltd., 1979. – P. 409 – 498.
6. Maugham S. The Painted Veil. – Москва: Международные отношения, 1981. – 274 p.
7. Pappano M. Regarding Remy. – New York: Silhouette Books, 1994. – 256 p.

Summary

The article investigates non-verb mechanisms of expressing real presentness in communicative situations by nominative and appealing means.

Key words: *presentness, nominative sentences, exclamatory nominal sentences, interjection, addressing, etiquette formulae.*

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ “СТРАХ” У СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ СТВІЕНА КІНГА “CYCLE OF THE WEREWOLF”)

У статті зроблено спробу встановити асоціативний простір образної структури емоційного концепту СТРАХ, висвітлити когнітивні проблеми кореляції мовних і концептуальних структур знання про емоцію страх та дослідити способи його вираження на прикладі твору Стівена Кінга.

Ключові слова: *метафора, емоційний концепт, кореляція, троп.*

Інтерес до дослідження психоемоційних характеристик, що об’єктивувалися в слові і тексті зумовлюється загальною антропоцентричною спрямованістю сучасних лінгвістичних студій на вивчення та опис номінативного простору емоційного світу людини.

У ряді досліджень з проблем емотивності й концептології (Ю.С. Степанов [5], Ю.Д. Апресян [1]) виділяються концепти особливого виду – емоційні концепти, ядром яких є базові емоції. Вони формують емоційний простір тексту, який містить емоційну інформацію, організовану в певну модель. Сюди включаються назви емоцій і всі ті атрибути, які є активаторами об’єктивування даного базового емоційного концепту, в нашому випадку концепту СТРАХ і побудови емоційного простору в тексті. Творчість певного автора надає для цього необхідний фактичний матеріал та дозволяє прослідкувати формування асоціативного простору в свідомості читачів.

Важливими виразниками емоційного концепту СТРАХ у творах Стівена Кінга є тропеїчні засоби, що примушують уяву читача працювати й додумувати те, про що не сказав автор, самим створивши свій світ страху.

Одним із засобів розвитку й збагачення семантики та функцій слів, без утворення нових, є метафоризація мови, вживання слів у непрямому значенні, в ролі метафор. Згідно з Н. Д. Аругюновою, найважливішим компонентом механізму метафоризації є процедура порівняння. Вона зводиться до пошуків спільних ознак, “метафора може бути виведена з порівняння заснованого на паралелізмі різнопорядкових явищ” [2].

Тропеїчні засоби представлення емоційного концепту СТРАХ

у оповіданні “Cycle of the Werewolf Стівена Кінга містять лексеми-репрезентанти концептів, що англomовною свідомістю пов’язуються з вищезгаданим концептом асоціативним зв’язком. Асоціативний простір емоційного концепту СТРАХ формується шляхом проектування на його структуру неемоційних концептів-корелятивів [3]. Найчастіше страх осмислюється через такі образи:

1. СТРАХ – жива істота, людина:

A cold finger of fear is probing just below his heart.

Shock wipes out the rest of his thought.

He has kept his pretty, silent wife in a bondage of terror for twelve years now.

2. СТРАХ – хвороба, що характеризується певною симптоматикою: *He cries out in pain and fear.*

He was too shocked to weep. And his parents wondered about his psyche.

3. СТРАХ – тварина з притаманними їй рисами і поведінкою:

Terror suddenly crept into the pit of his belly and coiled there, warm and hissing.

He has looked into the snout of horror and lived.

4. СТРАХ – природний феномен, стихія:

... he has opened them before he realizes that to light these would be calamity-their jumping, snapping, machinegun roar would wake the whole neighborhood: fire, flood, alarm, excursion.

5. СТРАХ – паранормальна сутність:

The Full Moon Killer wasn't a real man at all, but some sort of supernatural creature. A werewolf, maybe.

Beast, here now like some horror-monster in a drive-in movie, a horror-monster that has come right out of the screen.

Перечислені корелянти характеризуються певними ознаками:

1. Емоційний концепт СТРАХ може також позначати не саму емоцію, а відрізок часу, протягом якого вона переживається:

Some of the townspeople believe that the terror is over; the killer was a drifter, or a tramp living out in the woods, and now he has moved on...

That panicked moment that the fox turns, its teeth bared, to do battle with the dogs that will surely pull it to pieces.

2. СТРАХ асоціюється з холодом, що пояснюється фізичною реакцією на переживання даної емоції: відтік крові від кінцівок, що приводить до ефекту похолодання, замерзання:

AI is frozen for a moment, utterly frozen with horror and disbelief.

AI is frozen for a moment, with a terrible, rolling sentience.

3. Специфікою сприйняття емоційного концепту СТРАХ носіями англійської лінгвокультури можна вважати наявність метафор, в основі яких лежить уявлення про те, що страх має

запах (сильний і неприємний):

... *that stinking horror of an animal, that fear had an odor.*

There is a low, snorting grunt, and a wild, terrifying smell - like something you would smell in the lion-house of a zoo.

Компаративне розширення вищеназваних корелятивів актуалізується через систему таких тропів, як:

– **метафора:** ... *Al can see flowers of blood begin to bloom on the white cloth... the sleet has coated the big lines,*

– **порівняння:** *growing heavier and heavier, until they have parted and fallen on the road like a nest of snakes, lazily turning and spitting blue fire.*

– **епітет:** *There is another shattering roar, a flood of warm yellow breath and then a great red pain as the creature's jaws sink into the deltoi muscles of his back and rip upward with terrifying force.*

Проведене дослідження дозволило продемонструвати функціонування емоційного концепту СТРАХ в творі сучасної англомовної художньої літератури. В художньому тексті емоційний простір може перебивати подієву лінію і домінувати над інформаційним простором. Оповідання Стівена Кінга “Cycle of the Werewolf” побудований саме за таким принципом. Автор представляє страх як дуже сильну емоцію, що здійснює вирішальний вплив на перцептивно-когнітивні процеси і поведінку персонажів.

Література

1. Апресян Ю.Д. Образ человека по данным языка: Попытка системного описания // ВЯ. 1995, № 1. – С. 37-68
2. Арутюнова Н. Д. Теория метафоры. – М.: Прогресс, 1990. – С.5-32.
3. Борисов О.О. Когнітивна метафора як засіб вираження концепту “FEAR” у сучасній англійській мові (на матеріалі оповідань С.Кінга) // Мова і культура. Наукове видання. – Серія Філологія. Лінгвокультурологічна інтерпретація тексту. – Вил. 6. – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго. 2003. – Т. III.-4.2. – С. 338-346.
4. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем / Теория метафоры: Сб. / Вступ, ст. и сост. Н.Д. Арутюновой; общ. ред. Н.Д. Арутюновой и М.А. Журиной. М.: Прогресс, 1990. – С. 387-416.
5. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования – М, 1997. – 312 с.
6. King, Stephen. Cycle of the Werewolf. – New English Library, Great Britain, 1985. – 35 с.

Summary

The article represents the attempt to set the associative space of image structure of emotional concept FEAR, to light up the cognitive problems of correlation of linguistic and conceptual structures of knowledge about an emotion fear and to investigate the ways of its expression on the example of the works by Stephen King.

Key words: *metaphor, emotional concept, correlation, trope.*

КОНЦЕПТ *TIME* В ОПОВІДАННЯХ В. ВУЛФ (МЕТОД СІТКОВОГО МОДЕЛЮВАННЯ)

Аналізується концепт TIME та його вербалізація в оповіданнях В. Вулф методом сіткового моделювання. У статті розглядається процес створення художнього образу письменницею через лінгвістичне утворення концепт-гештальт.

Ключові слова: *концепт, сітка, дериват, компонент, граф, метод сіткового моделювання, гештальт, художній образ.*

Буття людини в світі як складової його передбачає побудову в свідомості індивіда образу зовнішнього багатомірного світу, світу, який він є, у якому ми живемо і діємо, але в якому наші абстракції самі по собі не існують [4; 271].

Художній твір як особлива мистецько-філософська форма пізнання дійсності є саме тією мовною картиною світу, яку автор зображує у тексті, трансформуючи її бачення через світо-моделюючу функцію мовлення і втілюючи образ світу у слові. Але аналізувати процес створення художнього образу, не розуміючи, як вербальна форма породжує ідейно-естетичний зміст, літературознавство самостійно не може, тому що його підхід націлений на характеристику екстралінгвістичних чинників. Звідси – необхідність створення нової методики лінгвістичного аналізу текстового матеріалу.

З точки зору лінгвістичної науки твори В. Вулф, як і твори деяких письменників модерністів, містять певний код, інформацію, яку можна декодувати, зробивши аналіз мовного матеріалу на певних рівнях тексту. Нас цікавить семантика творів письменниці, що передана в образах на когнітивному рівні, оригінальний семантичний простір, своєрідний «семантичний світ» [6; 32].

Здійснивши філологічний аналіз двадцяти трьох оповідань В. Вулф ми змогли заглибитись у світ ідей письменниці, літературна спадщина якої не залишає байдужим критиків і літературознавців вже майже століття. Різні грані творчості Вірджинії Вулф досліджували Емпсон, Гілберт, Наремор, Смітт, Лотман та інші.

Однак більшість вказаних авторів цікавив саме гендерний аспект творів письменниці, трактування її творчості лише як втілення феміністських ідей.

Нашу увагу привернув ряд онтологічних загальнолюдських філософських ідей творів В. Вулф. Проблеми внутрішнього світу людини, душі, пошуку істини людського існування, життя і смерті, вічності і мінливості, часу і безкінечності – це лише короткий перелік ідей, що знайшли своє безпосереднє втілення у творчості письменниці. Цей своєрідний семантичний простір художнього мовлення В. Вулф, концептосферу творів, згідно нашого дослідження, створюють концепти ЧАС, МИНУЛЕ, ВІЧНІСТЬ, ЖИТТЯ, ЩАСТЯ, ПОШУК ІСТИНИ, ДЕПРЕСІЯ, САМОТНІСТЬ.

Безпосереднім предметом нашої статті є концепт *TIME* у творах В. Вулф, релевантність якого до світу ідей письменниці очевидна.

Отже, мета даної статті – здійснити філологічну розвідку творів Вірджинії Вулф з точки зору висвітлення процесу створення художнього образу ЧАСУ як проєкції суто лінгвістичного підходу «концепт-гештальт» [3; 76].

З лінгвістичної точки зору, авторський задум вербально втілюється у певні концепти як найменші одиниці людської свідомості, як домовне уявлення про явище, що супроводжується численними ознаками й асоціаціями. Концепти внутрішньо організовані за польовим принципом і включають чутевий образ, інформаційний зміст і інтерпретаційне поле, аналіз яких дозволяє безпосередньо дослідити феномен створення художнього образу.

Теоретичним підґрунтям для створення нового інструментарію дослідження концептів у контексті образотворення є концепція сіткового моделювання [5; 17]. Найпростіший метод побудови семантичної лексичної сітки полягає у використанні тлумачень. Приймаємо за постулат, що між словом, яке тлумачиться, та словом, за допомогою якого здійснюється тлумачення, існує семантичний зв'язок. Якщо значення слова *A* безпосередньо або опосередковано міститься у значенні слова *B* (це виявляється, зокрема, у тому, що слово *B* тлумачиться через слово *A*), перше слово називається семантичним компонентом другого, а друге – семантичним дериватом першого. Семантично пов'язані вербалізатори утворюють сітку, а той факт, що структура концепту різноманітна за ступенем яскравості в свідомості їх носія і упорядковуються за польовою структурою дозволяє побудувати граф, вершини якого відповідають семан-

тичним елементам мови чи тексту, а ребра – семантичним зв'язкам між ними [5; 19]. Сіткова мережа концепту побудована на відношенні між компонентом і дериватом, що трактується як семантична деривація даного концепту.

Створюється така концептуальна структура, яка об'єднує чуттєві і раціональні компоненти в їх єдності і цілісності, що дозволяє досягнути нерозчленованого сприйняття ситуації, найвищого рівня абстракції, сформувати цілісний образ – гештальт (недискретне знання, комплексна, цілісна функціональна структура, що впорядковує різноманітність окремих явищ у свідомості), який логічно трансформується в образ художній [1; 36].

У своїй ємності, насиченості та сконденсованості ціннісно-смілова (або змістова) структура концепту виявляє себе як гештальт-утворення – на тлі культурно-історичного контексту (той чи інший фактор буття продукує фоновий компонент змісту) виокремлюється системотворчий зародок як єдність когнітивного, емотивного та конативного [2; 27].

Саме лінгвістична розвідка концептосфери В. Вулф методом сіткового моделювання дозволила нам провести аналіз її текстів на іншому рівні сприйняття авторського слова, де вербальне оформлення мислення як процес створення художнього образу, сукупність художніх засобів для реалізації концепції автора вийшли на перший план.

Семантично пов'язані вербалізатори концепту *TIME*, вибрані із творів В. Вулф, створили сітку, а той факт, що структура концепту утворена лексичними одиницями, які розрізняються ступенем яскравості в свідомості їх носія і упорядковуються за польовою структурою дозволило нам побудувати граф (мал. 1.), вершини якого відповідають семантичним елементам тексту, а ребра – семантичним зв'язкам між ними [5; 20].

На семантичній сітці концепту *TIME* відношення семантичної деривації експлікується у формі дуг-стрілок або ланцюжків компонентно-дериваційних відносин між словами, спрямованих в один бік до термінального слова. Перший член ланцюжка є вихідним словом, а останній – термінальним. Решту слів – проміжними [5; 22].

Двосторонні семантичні компонентно-дериваційні зв'язки є показовими і відтворюють завершеність образної картини сприйняття часового виміру В. Вулф: *the wings of the butterfly - the rapidity of life; the aeroplane - everything's moving, falling, slipping, vanishing; the mark on the wall - beginning; wheels - the rapidity of life; Big Ben - to fix a date.*

Поштовхом для занурення у потік минулого стає пляма на стіні як відмітина часу, як своєрідний початок відліку: *Perhaps it was the middle of January in the present that I first looked up and saw the mark on the wall. In order to fix a date it is necessary to remember what one saw.*

Час для В. Вулф є й годинник, який невблаганно вимірює його рух: *I took out my watch and marked the hour.... Big Ben was striking as she stepped out into the street. It was eleven o'clock.... Big Ben struck the tenth; struck the eleventh stroke.*

Отже, сформувався цілісний образ гештальт, який впорядковує різноманітність окремих явищ у свідомості і логічно трансформується в образ художній, вербальне втілення якого у концептуальній сітці міцно зв'язує весь граф і є відбитком філософсько-поетичного образу ЧАСУ у художньому мовленні В. Вулф.

Саме метод сіткового моделювання, використаний нами у даному лінгвістичному дослідженні дозволяє більш глибоко проникнути у образотворення як процес, що розширює перспективу філологічного аналізу тексту на різних рівнях дослідження.

Перспективним вважається зіставний аналіз специфіки сіткового моделювання концепту *TIME* за творами Вірджинії Вулф та його представленням у лексикографічних джерелах.

Список використаних джерел

1. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика: Курс лекций по английской филологии. – Тамбов, 2001. – 123с.
2. Іващенко В. Компоненти змістової структури концепту як одиниці етнокультури. // Українська мова. – К., 2004, № 4. – С. 18-28.
3. Краснобаєва-Чорна Ж. В. Термінополе концепт. // Українська мова. – К., 2006, № 3. – С.67-79.
4. Леонтьев А. Н. Основы психолингвистики. – М: Смысл, 1999. – 287 с.
5. Скороходько Є. Ф. Сіткове моделювання: лінгвістична інтерпретація параметрів семантичної складності. // Мовознавство, 1995, № 6. – С. 19-28.
6. Fokkema D., Ibsch E. Modernism Conjectures. – London, 1987. – 330

Джерела ілюстративного матеріалу

www.online-literature.com/virginia_woolf/

Summary

The article focuses on the investigation of the concept TIME in Virginia Woolf's stories, the process of its formation and transformation of this concept into fictional images with the help of radial network theory.

Key words: *concept, concept TIME, radial network, gestalt, fictional image.*

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ АНГЛОМОВНОГО СЛЕНГУ

У статті розглядається поняття «сленгу» у сучасній лінгвістиці. Проаналізовані різні тлумачення поняття «сленгу» та виділені чинники, що впливають на поширення англомовного військового сленгу.

Ключові слова: сленг, жаргон, просторіччя, арго, двомовна комунікація, позамовні та мовні чинники.

У лінгвістичних джерелах існує достатньо велика кількість визначень сленгу, які нерідко протирічають одне одному. У своєму словнику «The Cassell Dictionary of slang» Дж. Грін визначає сленг як «красочный, неуважительный, иногда оскорбительный язык неформальной речи – как неотъемлемая часть повседневной жизни» [5, 1086]. На наш погляд, адекватне визначення дав Дж. Хоттен: «Сленг представляє дуже незначну, вульгарну мову... якою розмовляють люди будь-якого соціального статусу... Сленг – це мова вуличного гумору... результат об'єднання натовпу, нещирого життя». Диференціація англомовного сленгу та інших типів нелітературного мовлення була й залишається актуальною для лексикологів та лексикографів. Виявити відмінності між такими поняттями як «сленг», «жаргон», «арго» досить складно, так як чітких розмежувань цих шарів лексики не існує. Так, автори спеціалізованого великого енциклопедичного словника із мовознавства визначають сленг через жаргон: «Сленг (англ. slang) – 1) те ж, що і *жаргон* (у вітчизняній літературі переважно стосовно англомовних країн); 2) Сукупність жаргонізмів, які становлять шар розмовної лексики, що відображає грубувато-фамільярне, іноді гумористичне ставлення до предмета мовлення» [4, с. 461]. Інші автори отождожують ці поняття: «Сленг – слова и выражения, употребляемые лицами определённых профессий или социальных прослоек» [2, с. 287]. Автори словника іншомовних слів вважають, що «жаргон — речь какой-либо социальной или профессиональной группы, отличающаяся от общеразговорного языка особым составом слов и выражений». Поняття «арго» трактується як: «язык какой-либо социально замкнутой группы лиц, характеризующийся специфичностью

используемой лексики, своеобразием ее употребления, но не имеющий собственной фонетической и грамматической системы». Просторіччя ж – це просто слова, вислови, словоутворення, що мають відтінок спрощеності, заниженості та грубості. Непорозуміння може бути також і результатом того, що «сленгізми являють собою запозичене із діалектів та жаргонів іншомовних мов» [3, с. 9-12]. Таким чином, єдиного підходу до визначення поняття «сленг» у сучасній лінгвістиці немає. Тому сленг, завдяки своєму емоційному забарвленню та здатності яскраво виражати слова, постійно змінювати свої межі є цікавим для дослідження.

Значна увага приділялась проблематиці сленгу (Г.В. Фаулер, Г.Л. Менкен, Г.О. Судзіловський, С. Томашек, Е. Партрідж та ін.), але проблемні питання саме англomовного військового сленгу на українську мову є актуальними. Військовий сленг є специфічною частиною емоційно-забарвленого шару англomовної військової лексики. З точки зору використання, військовий сленг можна поділити на дві частини. Перша вживається досить часто і входить у просторічну лексику англійської мови в якості складової частини, що позначає військове поняття. Наприклад, **leatherneck** «морський піхотинець»; **brass hat** «генерал»; **GI** «солдат»; **flat top** «авіаносець». Друга частина має вузьку сферу вживання і складається, головним чином, з специфічної просторічної військової лексики. Наприклад, **loot** «лейтенант»; **in the bucket** «в трубі» (відхилення ракет в заданих межах); **slick** «неозброєний літак». Емоційно-забарвлені елементи військової лексики є у більшості випадків стилістичними синонімами відповідних військових термінів (наприклад, **doughboy** – просторіччя та **infantryman** – термін мають значення «піхотинець»). Варто зазначити, що англomовний військовий сленг є бар'єром двомовної комунікації (це мовне спілкування, при якому комуніканти використовують різні мови, тому їхнє спілкування здійснюється через мовного посередника), коли поєднуються мовні та позамовні чинники утворення військового сленгу. Основними мовними факторами є: лексико-семантичний, структурно-морфологічний та функціонально-стилістичний. Позамовні чинники утворення військового сленгу це – культурні, історичні, соціальні, психологічні та країнознавчі. При перекладі англomовного військового сленгу варто зважати на мовні перешкоди на лексико-семантичному рівні. Вони природно виникають внаслідок досить складних стосунків між сленгізмом як мовним знаком та притаманними йому денотативному,

сигніфікативному, конотативному та індивідуально-інтерпретативному значеннями [1, с. 86].

Таким чином, значні труднощі у розумінні лексичних одиниць англомовного військового сленгу пов'язані зі ступенем поширеності та частотності вживання військового сленгу, а також зі сферою його використання і специфічністю лексико-морфологічного складу.

Список використаних джерел

1. Балабін В.В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу. – К.: ЛОГОС, 2002. – 300с.
2. Словарь-справочник лингвистических терминов. М.: Российская энциклопедия, 1985. – 543с.
3. Судзиловский Г.А. Сленг – что это такое? Англо-русский словарь военного сленга. М.: Военниздат Минобороны, 1973. – 181с.
4. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н. Ярцева. – 2-е изд. – М.: Большая российская энциклопедия, 1998. – 685с.
5. The Cassell Dictionary of Slang. Jonathon Green. Cassell. 1998. – 1316с.

Summary

The article considers different interpretation of notion of slang, and outlines some factors which favour the development of English military slang.

Key words: *slang, jargon, vernacular, argot, bilingual communication, linguistic and non-linguistic factors.*

ВЛАСНЕ ІМ'Я В СИСТЕМІ ІМЕННИХ КАТЕГОРІЙ

У статті розглядається місце власного імені в системі іменних категорій з огляду на існування опозицій «одиночного» і «загального».

Ключові слова: *власне ім'я, загальне ім'я, логічний принцип, інтуїтивний принцип.*

Актуальність вибраної теми визначається загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на розгляд мовних одиниць з точки зору того, які структури людського знання вони репрезентують, які ментальні процеси покладені в основу мовної номінації. Наукова новизна проведеного дослідження полягає в проведенні аналізу інтеграційної взаємодії лінгвістичних і екстралінгвістичних чинників в семантичній структурі власного імені.

У сучасній філософії мови категорія «імені» виконує роль, схожу з тією, яку грає поняття «буття» у філософії в цілому. Ім'я – це існування предмету в іншому, нематеріальному світі, не в реальній «дійсності речей», а у схожій реальній «дійсності ідей». Ім'я втілює в собі властивості слова як базисної одиниці мови і перш за все – здатність до виразного розчленовування континууму дійсності. Більш того, в межах того, що воно домінує, воно часто стає глибшим за слово як одиниці словника. Тому на теперішній момент простежується тенденція до ототожнення «імені» з «мовою» взагалі [3].

Розгляд імені як лінгвофілософської категорії можливий з точки зору двох підходів, які були виділені ще Платоном і Аристотелем. В результаті розмежування недискурсивного (інтуїтивного) і дискурсивного (логічного) типів мислення склалися дві моделі сприйняття світу: логічна, що побудована на принципі аналізу, і ейдетична, де основним виступає принцип синтезу. Там, де логіка вбачає маніпулювання з поняттями, ейдетик «схоплює» наочну суть імені як сам предмет. Пропагуючи початкову тожність мислення і буття, він, таким чином, мислить наочно, доповнюючи логічний аналіз моментом діалектичного синтезу [4].

В межах нашого дослідження нас цікавить та сходинка в системі іменних абстракцій, яка представлена категорією «ім'я предмету». Зазначена категорія, актуалізуючи загальнофілософську категорію «окремого», реалізує її в двох площинах:

через загальне ім'я (ІЗ), що ідентифікує дискретні класи об'єктів (понять, ідей, концептів, лінгвістичних квантів дійсності), і одиничне ім'я (ім'я власне – ІВ), що здійснює ідентифікацію дискретних об'єктів (конституентів) цих класів [1].

Поділ на загальні і власні імена в межах єдиної категорії «ім'я предмету» базується на типі описуваної ними ознаки. Загальні імена містять в своїй семантиці значення дискретності, що позначає розподілення класу на окремі елементи. Значення таких імен зводиться до цілісного образу об'єкту, і мають в своїй основі узагальнений образ, поняття. Стосовно власних імен, то вони несуть в собі ознаку індивідуальності, одиничності, унікальності в своєму роді, неповторності в часі і просторі. Власне ім'я орієнтоване на одночасну віднесеність тільки до одного в межах конкретної ситуації називання об'єкту. При цьому кількість ознак цього об'єкту, що позначаються ним, може бути потенційно нескінченною. Тому опис ВІ зазвичай відбувається через категорії «одиничного» і/або «індивідуального» [2].

Як показав аналіз літератури, питання про «понятійність» ВІ є ключовим в ономастичній теорії і досить дискусійним. Одні дослідники, пояснюючи особливе положення онімів в мовній системі їхньою приналежністю до індивідуальних об'єктів, що виділяються з ряду подібних, одиничністю асоціацій «ім'я - річ», вживанням в особливих, приватних значеннях за відсутності у них загального значення, що співвідноситься з поняттям і є типовим для загальних іменників, роблять висновок про вузьку, бідну семантику ВІ, і навіть про їх повну асемантичність. Така точка зору походить від софістичної теорії називання «за угодою», від трактування власних імен як «пустих», «незначаючих» знаків у Дж. Ст. Мілля, а також від розгляду їх як «сухих десигнаторів» в термінах сучасної модально-логічної семантики.

Розгляд ВІ як виразів, що є синонімічними деякій безлічі ідентифікуючих дескрипцій, що містять в собі істотні ознаки об'єкту, що позначається, йде від Б. Рассела і отримала розвиток в роботах Дж. Серля, послужила філософською підставою концепції «максимальної значущості онімів». Згідно останньої, їх семантична структура значно ширша і багатша за значення ЗІ. Синонімами «значенню» в даному випадку виступають терміни «зміст» і «інформативність», що є концептуально близькими поняттям до «близького» (узуально-мовного) і «віддаленого» (енциклопедичного, індивідуально-особового) значень у О.О. Потебні.

Зазначена точка зору знаходить паралелі з дослідженнями, що виконані в межах прагматичного підходу до розгляду смислової

структури ВІ, при якому провідною є думка про те, що значення, що асоціюються з нею, належать до прагматичного, а не семантичного компоненту мови. При аналізі онімів рекомендується розглядати їх диференційовано як незамкнутий клас одиниць мови з одного боку, і вирази, що одержують конкретний відзив в процесі функціонування в мові, з іншого. Як один з варіантів вирішення суперечок про природу смислової структури онімів також пропонується диференціювати «власні іменники» («proper nouns») як граматичні підкласи і «власні імена» («proper names») як закріплені («institutionalized») яким-небудь формальним актом іменування і/або реєстрації одиниці, що ідентифікують об'єкти реального світу [6].

У своїй роботі ми виходимо з того, що існування загальних і власних імен як категорій мови відображає існування і діалектичну єдність загальнофілософських категорій «одиночного» і «загального». Останні трактуються в діалектиці як сторони, «моменти» (але не «елементи») «окремого». З цього виходить, що розмежування ознак на одиничні і загальні не є абсолютним. Відносність межі між одиничним і загальним залежить від способу розгляду об'єкту, тобто одиничне і загальне зазвичай розуміють в гносеологічному плані. Зокрема, одиничне розуміється як ознака певного окремого елемента класу, що є відмінним від ознак решти інших елементів того самого класу, тобто характеристикою, що притаманна тільки одному елементу класу. Проте, враховуючи, що відмінність ознак може бути більшою мірою кількісною, ніж якісною, формально будь-яка конкретна, одинична ознака може бути переведена в статус загальної. Тому визначення ознаки як одиничної залежить від визначення меж класу, в який входить описуваний предмет. Розширення вказаних меж, розгляд предмету як елемента ширшої множини, може одиничну ознаку в загальну.

Саме така картина спостерігається в лінгвістичному плані у сфері взаємодії загальних (ЗІ) і власних імен (ВІ) в межах єдиної категорії «ім'я предмету». Загальні імена, що мають в основній масі величезне семантичне навантаження відносно класифікації (ідентифікації) класів семантичного континууму, і власні імена, що слугують цілям ідентифікації окремих елементів цього континууму [1], позначають різні ступені узагальнення, що дає можливість говорити про градацію єдиної функції ідентифікації, виконуваною єдиною категорією «ім'я предмету». При цьому ідентифікуюча номінація розуміється нами згідно А.А. Уфимцевої як така, що призначена для того, щоб адресат міг за її допомогою виділити з поля свого знання або сприйняття той об'єкт, про який робиться повідомлення.

Загальні і власні імена знаходяться на протилежних полюсах процесу ідентифікації. Відповідно, вони виконують дві полярні функції: класифікації (ЗІ) і індивідуалізації (ВІ). Зазначені функції не тільки співіснують, але і мають свої градації, що призводить до об'єктивної можливості переходу ЗІ у ВІ і навпаки [1]. Роль категорії індивідуалізації грає в мові ім'я власне як «мовна категорія, що ґрунтується на природно-мовних процесах номінації, концептуалізації, семантичного відображення дійсності, які істотним чином відрізняються від процесів, що часто представляються аналогічними, і мають місце у сфері імен інших типів» [5].

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що власне ім'я як лінгвосоціальний знак людини-особистості містить в собі значний прагмасемантичний потенціал, оскільки воно функціонує як інструмент реалізації номінатора на формування фізично і духовно гармонійної особи номінованого.

Список використаних джерел

1. Белецкий А.А. Лексикология и теория языкознания (ономастика). — К.: Изд-во Киевского ун-та, 1972. — 209 с.
2. Руденко Д.И. Общее имя как явление естественного языка // Изв. АН СССР. Сер. Лит. и яз. —1986. — Т.45. — №1. — С. 40-51.
3. Руденко Д.И. Философия имени: в поисках новых пространств // Руденко Д.И., Сватко Ю.И. Философия имени: в поисках новых пространств. — Харьков: Око, 1993. — С. 69-97.
4. Сватко Ю.И. Типы парадигм и концепций: текстовый уровень взаимодействия // Материалы межвед. науч.-теорет. конф. «Лингвистика: взаимодействие концепций и парадигм». — Харьков: ХИМЭСХ, 1991. — С. 19-23.
5. Kripke S. Naming and Necessity // Semantics of Natural Language. — Dordrecht: Reidel, D. Davidson & G. Harman, 1972. — P. 254-355
6. Lehrer A. Names and Naming: Why We Need Fields and Frames // Frames, Fields and Contrasts. New Essays in Semantics and Lexical Organization. — Hillsdale (NJ): Lawrence Erlbaum Associates, 1992. — P. 123-142.
7. Sullivan W.J.S. Review of «On Defining the Proper Name» by John Alge//Forum Linguisticum. —1977. — #2. — P. 79-82.

Summary

The article deals with the place of the proper names in the system of linguistic categories in reference to existence of opposition «single» and «general».

Key words: *proper name, general name, logic principle, intuitive principle.*

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ СЛЕНГОВИХ ВЛАСНИХ НАЗВ

У статті розглядається особливий субстандарт англійської мови – сленг. Основна увага зосереджена на дослідженні особливостей та способів утворення сленгових власних назв.

Ключові слова: *сленг, власна назва, словотвір, зовнішня та внутрішня форма.*

Одним із основних напрямків розвитку сучасного мовознавства є розробка питань, пов'язаних із систематизацією лексики, встановленням принципів її моделювання. Сучасна лінгвістика велику увагу приділяє вивченню особливостей та тенденцій розвитку субстандарту англійської мови, який є невичерпним джерелом поповнення сучасної мови в цілому, адже за допомогою стилістично забарвлених синонімів регулюється не лише правильна мова, але й поведінка мовця.

Як свідчать численні роботи, інтенсивне використання сленгових одиниць в усному мовленні та їх проникнення у літературну мову, їх різнопланові функції у засобах масової комунікації викликали потребу розробки нових підходів до вивчення сленгу.

Теоретичні проблеми, пов'язані з функціонуванням сленгових одиниць, досліджували українські та зарубіжні вчені, такі як, В. М. Жирмунський [2], Ю. М. Лотман [4], Л. І. Скворцов [5], Джонатан Лайтер [7] та інші.

К. Косцинський [3], В. В. Стратен [6], І. Р. Гальперін [1] – російські вчені, які вивчали сленг з точки зору порівняння з іншими нелітературними мовленнєвими пластами (жаргоном, аргом). Однак досі залишаються недослідженими системно-структурні особливості такого розряду сленгових одиниць, як власні назви, які утворюють невід'ємну частину сленгової лексики.

Метою статті є аналіз словотвірних особливостей сленгових власних назв, їхні особливості та відмінності від існуючих у літературній мові.

В літературній мові елементи ономастичного матеріалу відрізняються від решти лексичних елементів своєю екстралінгвістичною функцією, тобто своїм співвідношенням не з

поняттями (лексично або фразеологічно вираженими) даної мови, а з дискретними об'єктами дійсності.

Стосовно сленгового ономастикона беззаперечним джерелом його походження є літературна мова. В цьому процесі можна встановити наступні тенденції:

1. Запозичення зовнішньої форми лексем літературної мови без будь-яких змін.

2. Запозичення зовнішньої форми лексем літературної мови з подальшими словотворчими маніпуляціями.

Перший полягає у запозиченні власних назв літературної мови, в цьому випадку мовні одиниці з незмінною зовнішньою формою переносяться з літературного пласту в сленговий пласт, але змінюється їх внутрішня форма, тобто значення (*Arizona, Simon, Herman, O'Henry*).

Другий полягає у запозиченні інших лексичних одиниць літературної мови, які в сленгу перероджуються у власні назви.

Загальну структуру сленгу доцільно розглядати у порівнянні із основними структурними моделями англійської норми. Це саме положення стосується словотворчого аспекту, а саме закономірностей утворення основних дериваційних моделей сленгових власних назв.

Найбільш продуктивним способом утворення сленгових власних назв є афіксація, а точніше – суфіксація. Суфіксація в утворенні сленгу, на відміну від префіксації, презентується двома випадками:

1) Вживання нормативних суфіксів для суфіксального словотвору: *-y, -ie, -er*. Н-д, *Irisher (Irish), Slopie (slop), Sooner (soon)*.

2) Вживання сленгових суфіксів («вільні суфікси») для ускладнення, для своєрідної деформації слів: *-o, -in, -ik, -uck*. Н-д, *Americano* (американець), *Angelino* (житель Лос-Анджелоса).

Наступним типом словотворення є словоскладання. З даної точки зору, виділяють такі типи, як поєднання основ 2 іменників (н-д, *Shamrock, Jewboy*), поєднання основ прикметника та іменника (н-д, *Scotchman*), поєднання слів форм різних частин мови (н-д, *Johnny-be-good*).

Скорочення є останнім, але не менш продуктивним способом утворення сленгових власних назв. Виокремлюють просте скорочення кінця слова (н-д, *Mex – Mexican*), скорочення кінцівки та наступна суфіксація (н-д, *Vietnik – Vietnam*), скорочення початку та кінцівки слова з наступною суфіксацією (*Frisco – San-Francisco*).

Аналіз шляхів утворення сленгових номінацій виявляє, що словник американського сленгу в плані виробництва сленгових одиниць є в цілому нефіксованою, доволі хаотичною системою, що поєднує в собі елементи і прийоми різних систем і шляхів утворення нових лексичних одиниць: словотвір взаємодіє з літературним запозиченням лексичних одиниць і, найчастіше, супроводжується метафоричним переосмисленням членів словотворчого ряду.

Отже словотвір сленгових назв використовується для оцінки, являючись так званою раціональною формою словотвіру: заміну важкуватої офіційної номінації на більш лаконічну, просту і неофіційну. Разом з раціональним стягуванням номінації відбувається і її оціночне зниження, фарбування в негативні приносячі відтінки .

Список використаних джерел

1. Гальперин И. Р. О термине «сленг», «ВЯ», 1956, №6.
2. Жирмунский В. М. Национальный язык и социальные диалекты. Ленинград: Изд. иностр. лит., 1936. – 299 с.
3. Косцинский К. Существует ли проблема жаргона? , «ВЛ», 1968, №5
4. Лотман Ю. М. Материалы к курсу теории литературы, вып. 1, Статьи по типологии культуры. Тарту, 1970.
5. Скворцов Л.И. Литературный язык, просторечие и жаргоны в их взаимодействии// Лит. Норма и просторечие. – М., 1977. – С.29-57.
6. Стратен В. В. Арго и арготизмы, «Труды комиссии по рус. языку», 1931, №1.
7. Bethany K. and Lighter, Jonathan. Is Slang a Word for Linguists?" American Speech, 1978. -P.14-15.

Summary

The article deals with the special layer of the English language – slang. The main attention is concentrated on the investigation of the peculiarities and ways of word-building of slang proper names.

Key words: *slang, proper name, word-building, external and internal structure.*

МОВНІ ЗМІНИ, СПРЯМОВАНІ ПРОТИ РАСОВИХ ТА ЕТНІЧНИХ УПЕРЕДЖЕНЬ

В даній статті вивчається етностереотип як наслідок пережитків расизму та націоналізму, розглядається вплив пейоративних етнізмів на мовний процес та описуються характерні зміни у англійській мові, спричинені расовими та етнічними упередженнями.

Ключові слова: *політична коректність, етностереотип, пейоративний етнізм, расизм, націоналізм.*

Однією із пріоритетних функцій політкоректності є звільнення суспільства від пережитків расизму та націоналізму. Вважається, що «політично коректна» людина повинна позбавитись расових та етнічних упереджень, боротися із проявами національної нетерпимості та ксенофобії. Під етнічними упередженнями Т.А. Ван Дейк розуміє «пануючі у суспільстві негативні установки щодо етнічної меншості в цілому та окремих його представників».

У сучасній лінгвістиці та лінгвокультурології значна увага приділяється дослідженню етностереотипів. Етностереотип визначається як «стандартне уявлення, присутнє у більшості людей, які складають той чи інший етнос, про людей, які входять у інший або ж власний етнос». В англійській мові, як і у будь-якій іншій мові світу, досить міцно вкоренились етностереотипи, що наділяють представників іншої національності негативними якостями. На думку М.Н. Лапшиної, «універсальною когнітивною моделлю, діючою протягом багатьох століть, виступає прототип ний сленг ЧУЖИЙ – НЕГАТИВНО-ОЦІННА ХАРАКТЕРИСТИКА, що свідчить про те, що установка «чужий – носій негативних якостей» має міцне коріння у людській свідомості.[2, с.58]. Проблемі расизму та націоналізму в англійській мові присвячені книги І.Л. Аллена (I.L.Allen) «Мова етнічного конфлікту» (The Language of Ethnic Conflict, 1983) і «Образливі слова: етнічні ярлики від «червоношкірого» до WASP» (Unkind Words: Ethnic Labeling from Redskin to WASP, 1990). Зокрема, у роботі «Мова етнічного конфлікту» аналізуються особливості

прізвиськ різних етнічних груп, більшість з яких є образливими [3, с.57]

Останнім часом намітилися тенденції щодо подолання проявів расизму в англійській мові. Найбільш загострено стоїть питання стосовно прийнятного позначення негритянського населення США. Хоча довготривала боротьба за права чорношкірих принесла конкретні результати, зміни в англійській мові, які відображають новий, рівноправний статус цієї расової групи, з'явилися відносно недавно. Як зазначає Б.Фостер у книзі «Змінна англійська мова», на даний час пейоративний етнонім «nigger» («чорношкірий») у 20-ті – 30-ті роки ХХ століття мав нейтральну конотацію і вживався нарівні зі словами Negro («негр») та black («чорний»). «Читачеві роману Агати Крісті «Десять негрятя» («Ten Little Niggers»), що жив у ті часи, ніколи б не прийшла в голову думка щодо незвичайності або неможості назви», – пише дослідник [5, с.157]. В даний час «nigger» вважається настільки образливим, що в «немильстві» потрапили слова niggerweed (посконник пурпурний), niggerhead (вид жувального тютюну), niggerfish (вид риби) та навіть niggardly «жадібний, скупуватий» (скандинавського походження і не пов'язане із nigger).

При розгляді назв чорношкірого населення США у діахронічному аспекті, слід виділити кілька часових періодів.

1. Період аж до 2-ї половини ХХ століття, коли загально-вживаною назвою, що позначала вихідців із африканського континенту, було слово negro (від іспанського negro – чорний). У 1930 - 40 рр. лідери негритянського руху добилися написання з великої букви – Negro, на знак визнання гідності чорних американців та їх рівності з іншими етнічними групами. У 1930 році газета «The New York Times» вперше надрукувала «Negro» з великої літери.

2. Другий період визначається початком руху за громадянські права (Civil Rights Movement) у 60-ті роки ХХ століття, коли «Negro» було витіснено із ужитку словом «black» через асоціацію з рабством, своє іноземне походження та схожість у вимові з ображаючим «nigger». «Black» протиставляється «white», якби підкреслюючи значимість і рівноправ'я чорних. Однак, як зазначає І.Л. Аллен, слово «black» – одно з найдавніших назв чорних рабів, які використовувались работоргівцями [3, с.71].

3. В період з 80 – 90-х рр. минулого сторіччя і по сьогоднішні дні етнонім «black» рахується коректною назвою чорношкірих американців. Проблема полягає в тому, що у європейській

культури, носіями якої є більшість американців, за означенням «black», «blackness» («чорний, чорнота») міцно закріпились негативні асоціації (зі смертю, злом, брехнею). В англійській мові ця особливість проявилась у вигляді деяких негативно оцінкових слів та словосполучень: blackmail, blackguard, black sheep, black book та ін. О.Девіз у статі «Мова расизму» відзначає, що навіть при поверхневому аналізі слів «blackness» і «whiteness» в тезаурусі Роже (Roget's Thesaurus), з'ясовується, що половина синонімів слова blackness несе негативний відтінок, тоді як більшість синонімів whiteness має позитивну або нейтральну конотацію [4, с.75]. Більш коректним у даний час визнається етнонім African-American. Створене ще в 1880 році, слово African-American вважається більш відповідним, тому що підкреслює зв'язок чорних американців з рідним континентом. Слід зазначити, що поняття African-American, не включає осіб, які переселилися у США з Північної Африки (Єгипту, Лівії, Туніса), а також уродженців Африки з білою шкірою (наприклад, з ПАР) та вживається тільки стосовно чорношкірих американців, предки яких були рабами. Введення African-American схвалюється багатьма лідерами негритянських громад. Наприклад, відомий релігійний та суспільний діяч, правозахисник Джесі Джексон (Jessie Jackson) вважає African-American найбільш прийнятним ім'ям для чорних американців. Однак слово black залишається як і раніше загальноживаним. За даними опитування, проведеного серед чорних американців у 1991 році, 70% опитаних вважали за краще бути названими black, ніж African-American. Наряду з African-American використовуються й інші, не настільки поширені варіанти, наприклад, member of the African Diaspora «член африканської діаспори», person of black race «людина чорної раси». Леонард Джеффріз (Leonard Jeffries), декан факультету афро-американських досліджень університету Нью-Йорку, запропонував словосполучення «sun people» (букв. «сонячні народи» – африканці, вихідці з країн Азії і Латинської Америки) та «ice people» (букв. «ледяні народи» – європейці та американці європейського походження.) На думку Джеффріза, ці дві групи мають діаметрально протилежні системи цінностей: «ледяні народи» – корисливі та егоїстичні, тоді як «сонячні народи» – гуманні та дбайливі.

Протиріччя виникають також у зв'язку з найменуваннями інших національних та етнічних груп.

Підсумовуючи вищезазначені приклади, можна стверджувати, що мовні зміни, направлені проти расових та етнічних

упереджень, припускають перегляд, перш за все, назв окремих націй та етнічних груп (етноніми), які за певних обставин сприймаються як образливі та принизливі.

Таким чином, у аспекті ідей подолання расових та етнічних упереджень категорія політичної коректності виражена на лексичному рівні у вигляді переосмислених назв етнічних та національних меншин: African-American, Asian – American, Native American, Native Alaskan, Latino та інші.

Список використаних джерел

1. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716с.
2. Лапшина М.Н. Ксенофобия в языке (на матери але семантических сдвигов в значении английских слов)// Вестник СпбГУ. – 1997. – Серия 2. Выпуск 2. – с.58-62
3. Allen I.L. Unkind Words: Ethnic Labelling: from Redskin to WASP. – NY-Westport-London, 1990. – 115p.
4. Davis O. The Language of Racism: The English Language Is My Enemy // Language in America. – Pegasus, NY, 1969. – pp. 73-79.
5. Foster B. The Changing English Language. – Macmillan, London-Melbourne-Toronto, 1968. – 360 p.

Summary

This article is dedicated to the research of ethnic stereotypes as the consequence of racism and nationalism and the effect of pejorative ethnonyms on language's processes. Also typical changes in the English language, caused by racial and ethnic prejudices are considered here.

Key words: *political correctness, ethnic stereotype, pejorative ethnonym, racism, nationalism.*

ДО ПИТАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ НОМІНАЦІЇ НОВОЇ ТА ТРАДИЦІЙНОЇ РОЛІ ЖІНКИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

В статті розглядається проблема протиріччя між новими та традиційними ролями сучасної жінки, а також засоби вербалізації процесу виходу жінки на авансцену суспільного життя. Виділяються тематичні групи та основні причини виникнення неологізмів і подаються приклади їх існування в мові.

Ключові слова: *фемінізм, суспільство, жінка, “індустрія краси”, стиль, заміна, акронім, новоутворення.*

Жіночий (феміністський) рух в демократичному суспільстві є важливим фактором не лише в політичному житті, а й впливовим екстралінгвістичним чинником розвитку мови протягом ХХ століття, яке отримало назву “неогенного” (з приводу своєї надзвичайної неологічної плідності). Зі зростанням жіночого руху посилюється кампанія за знищення дискримінації в спілкуванні та на державному рівні; ці соціальні перетворення не можуть не віддзеркалюватися в мові у вигляді її реформування мови, створення власного внутрішнього теоретичного апарату (термінології).

Чималий вплив справив фемінізм на поповнення англійської мови новими лексичними одиницями; ця проблема може бути яскравим прикладом того, що неологія є продуктом взаємодії соціальних факторів та лексичної системи мови. Нове світобачення позначається новими поняттями та номінаційними засобами, виникає “необхідність надання назв новим поняттям, які виникають з розвитком культури, науки, техніки” [1, с. 7] – ця думка певною мірою характеризує процес впливу феміністського руху (теорія якого претендує на звання нового бачення та розуміння світу) на поповнення лексико-семантичної системи англійської мови.

Вартою особливої уваги є проблема протиріччя між новими та традиційними ролями жінки в суспільстві. Проблема полягає в тому, що жінка, яка досягла успіхів в професійній сфері, в політиці, в суспільному житті, залишається жінкою, а її традиційне призначення – материнство – часто вступає в

протириччя з новими цілями та амбіціями сучасної жінки (*new woman, superwoman*). Це протириччя також суттєво вплинуло на поповнення словникового складу сучасної англійської мови: з одного боку, продовжується розвиток лексики в напрямку “нові ролі жінки” (який включає субкатегорії “професійна діяльність жінки”, “жінка в політиці”, “жінка в суспільному житті”), з другого боку, поповнюється група лексем, що відбивають традиційні ролі жінки (родина, шлюб, материнство, домашнє господарство). Можна виділити лише декілька тематичних груп, які знаходяться на перетині двох напрямків. Це підгрупи “жінка та зовнішність” (в тому числі одяг та косметика) та “(не)ведення домашнього господарства” (в тому числі найменування альтернативних способів впоратися з роботою по дому).

Проблема стереотипних аспектів жіночого надзвичайно активізувалася останнім часом у зв’язку з ростом участі жінок у виробництві, комерційній діяльності, врядуванні, політиці. Успішна жінка повинна виглядати дійсно привабливою, доглянутою, справляти враження справжньої бізнес-леді. Жінки все більше звертають увагу на послуги “індустрії привабливості”, яка швидко розвивається, пропонуючи все нові види процедур та ін.

Тема “вдосконалення зовнішності” включає в себе неологізми, які з’явилися здебільшого у другій половині 1980-1990-х років. Цікавими є утворення *Paris lip, French knee, nose job, lifting, peeling, brussage, liposuction* - та інші назви пластичних операцій та спеціальних тренувань.

Tummy tucking, lifting rushes and vacuuming away the evidence of too much Ben and Jerry has become one of the last great outposts of fee-for service medicine [7].

Виникли назви нових, суто жіночих видів спорту: *step-aerobics, aquaerobics, body dance, city jam, callanetics, strollerobics*. Нові матусі виховують дітей та займаються спортом, про що свідчить виникнення неологізму *strollerobics* (*stroller + aerobics*). *Stroller* – це легка коляска, де спить дитина, поки мати займається фізичними вправами.

Оскільки особливою частиною жіночої привабливості є одяг, то сфера моди також постачає чимало нових одиниць. Так, наприклад, розповсюджується евфемічна назва підборів “*global female icon*”:

To create her desired theme of woman’s sexuality, Rowley uses global female icon – the high heel [8].

Але щоб придбати гарну сукню абоцо, треба мати достатньо грошей, тому багато жінок, що недостатньо заробляють,

розвивають звичку красти одяг у супермаркетах. Така проблема розглядається як клінічний розлад та має іронічну назву *store-itis* (утворену за аналогією з назвою іншої суто жіночої “хвороби” – *kitchenitis* – прагнення більшу частину вільного часу проводити на кухні). Великі універмаги часто зазнають збитків від жінок-клептоманок, які крадуть одяг:

“...those having “*store-itis*” steal to supplement their toilette, that necessary surplus of a saleable surface” [3, p.32-33].

У 1980-і роки виник вираз *power dressing*, який позначає стиль жіночого одягу, який надає жінці впевненого, навіть агресивного вигляду.

Power dressing for executive women is dead. No one wants a square cut, double-breasted jacket with aggressive shoulders now [4, p.26].

Виникають нові найменування для нових видів одягу: *tankini*, *camkini* (утворені засобом аналогії від *bikini*, і також позначають види купальних костюмів).

Tank top and briefer bottom and a combination of camisole like top with a bikini bottom [5].

Сфера косметики та візажу є активною сферою неологічного росту (*wash-and-go, all-in-one, co-enzyme, collagen, metabolism*).

Розповсюдження зазнали також медичні терміни *sex-change* (зміна статі, слово утворене за аналогією з *exchange*), *sex-therapy* (лікування сексуальних розладів), *sex-surrogate* (партнер, найнятий для цього лікування) [2, с.42].

Можна навіть спрогнозувати, що кількість неологізмів “сфери краси” буде лише зростати, адже індустрія вроди швидко розвивається та постачає все нові методи та засоби вдосконалення здоров’я, зовнішності. Увага населення всієї земної кулі до проблем довкілля та людини як частини природи призводить до появи нових засобів номінації понять, що пов’язані з цими проблемами. Медицина та “біотехнології” також продовжують розвиватися, тому детермінологізація лексем з даних терміносистем буде продовжуватися й далі, поповнюючи словник загальноповживаної мови.

У зв’язку з посиленням зайнятості жінок в професійній діяльності, їх заклопотаність домашнім господарством відступає на задній план. Це в першу чергу стосується приготування їжі, тому виникають багато типів їжі, що замінює домашні страви та, відповідно, назв видів альтернативного харчування. Найзагальнішою одиницею в цій групі є акронім *HMR* (*home meal replacement*); сюди входять такі одиниці, як *deskfast* (швидкий

сніданок на роботі, за робочим столом), *drive-through cuisine*, *drive-time dining* (обидві лексеми позначають снідання під час керування автомобілем), *one-handed food* (швидкий прийом їжі, “на ходу”), *fast-casual* (проміжний варіант між харчуванням вдома та в так званих кафе *fast-food*, неологізм утворено за аналогією з *fast-food*, але він позначає їжу трохи кращу, ніж у закусточних).

...it is easy to see why so many residents, especially in Manhattan, are addicted to HMR as they are called in the food service industry [6].

Отже можна стверджувати, що завдяки феміністському руху та тим демократичним змінам, які відбуваються на даний момент у суспільстві в зв’язку з ним, сучасна англійська мова збагачується неологізмами, які відображають дане суспільне явище.

Список використаних джерел

1. Задорожний Б.М. Що таке розвиток і вдосконалення мови? // Іноземна філологія. – 1996. – Вип. 109. – с.3-8.
2. Ряховская Е.М. Английский язык и английская социокультура во второй половине XX в. // Вестник МГУ. – Сер. 19. – 2001. – № 1. – с. 30-55.
3. Differences, Spring, 1993, – p.32-33.
4. Dimensions, Spring, 1999 – p.26.
5. Houston Chronicle, May 25, 2000.
6. The NY Times, Nov. 29, 2000.
7. US News and World Report, 1996, Oct. 14.
8. www.caliphorniaaggie.com/archive/2001/0409.

Summary

The article deals with the problem of contradiction between new and traditional modern women’s roles and with the means of verbalisation of the process of women’s appearance in the foreground of social life. Topical groups and main reasons of occurrence of the neologisms are marked out and the examples of existence of these neologisms in the language are given in this article.

Key words: *feminism, society, woman, “the industry of beauty”, style, replacement, acronym, new formation.*

ОСОБЛИВОСТІ ЧОЛОВІЧОГО ТА ЖІНОЧОГО МОВЛЕННЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КОГНІТИВНОГО АНАЛІЗУ

Стаття містить короткі роз'яснення що таке когнітивний аналіз та фреймові структури, когнітивний аналіз твору В. Вулф «На маяк» та твору Дж. Джойса «Портрет митця замолоду». В ході роботи було порівняно виявлені фрейми та концепти, встановлено їх подібність та відмінність.

Ключові слова: когнітивний аналіз, фрейм, концепт, чоловіче і жіноче мовлення.

В усіх культурах світу спостерігається співіснування жіночого і чоловічого початків. Від жінки та чоловіка очікуються різні типи соціальної оцінки. Чоловічий та жіночий світи можуть відрізнятися один від одного певним набором понять та асоціацій. Така думка пов'язана з припущенням, що біологічна стать виступає як фактор, що впливає на тип поведінки і на процес формування світогляду.

Дослідженням особливостей жіночого та чоловічого світів займалися: Кіриліна А. В., Елейн Шовалтер, С. Гілберт, П. М. Пакс, К. Міллет, К. Баум, Арденер та багато інших науковців.

У процесі контакту зі світом у мозку індивіда формуються безліч асоціацій, тому в процесі аналізу чоловічих і жіночих асоціативних картин світу можливо прослідкувати процес розвитку мовної свідомості людини. Мовна свідомість представлена у вигляді певних концептів чи виражена в особливостях оперування індивідом мовними одиницями. Для виявлення специфіки мислення важливим є аналіз письмових текстів чоловіків і жінок.

Мета роботи полягає в виявленні та порівнянні концептів і фреймів в роботах письменника-чоловіка та письменниці-жінки. Висувається припущення, що будуть виявлені деякі відмінності, але концепти, що означають певні загальнолюдські поняття важливі і для чоловіків і для жінок, будуть подібними.

В даній роботі використовується концептуальний аналіз[10, с.98; 12, с.94;], який включає декілька напрямків когнітивної

лінгвістики: прототипну семантику, пропозиційну семантику та фреймову семантику. [7, с.38;]

Пропонуємо ближче розглянути саме фреймову семантику. Фрейми – це когнітивні структури, знання яких асоціюється з концептами, представленими словами, як когнітивні поняття [8, с.25; 9, с.62]. Аналіз фреймових структур може допомогти у роз’ясненні шляхів формування різних значень на функціональному рівні, зокрема для опису цілої низки подій в їх часовій послідовності чи пов’язаних причинними відношеннями. У трактуванні Ч. Філлмора фрейми – це моделі культурно обумовленого, канонізованого знання, яке є загальним для частини мовного суспільства.

З точки зору лінгвістичної науки твори В. Вулф та Дж Джойса містять певний код, інформацію, яку можна декодувати, зробивши аналіз мовного матеріалу на певних рівнях тексту.

Матеріалом для концептуального аналізу було обрано твір В. Вулф « На маяк ». Одним із головних концептів твору є концепт «Сім’я, сімейні стосунки», який утворюється за допомогою двох образів Містера та Місіс Ремзі. Ці два образи створюють систему опозицій. Концепт «Сім’я» в романі розкривається через аналіз тематичних фреймів. Перший фрейм можна виділити на початку твору, у першій частині, яка називається «Вікно». Цей фрейм репрезентує комунікативну ситуацію, діалог між чоловіком і жінкою – Містером та Місіс Ремзі, з якого ми бачимо їх протиріччя по відношенню до світу і речей. Діалог лежить в основі фрейма. В даній ситуації вікно відіграє важливу роль. Вікно – це місце, де з’єднуються простір усередині будинку і зовні, будинок і море, які у вікторіанській гендерній ідеології розуміються як сфери чоловіка і жінки. Окрім цього в романі можна виділити поняття, які в житті Містера Ремзі відіграють важливу роль для досягнення успіху в науці – “endurance”, “justice”, “foresight”, “devotion”, “leader”, “guide”, “counselor”. Ці риси характеру, на його думку, необхідні для досягнення слави – “fame” і об’єднуються в один загальний концепт – «Робота», що є важливим в житті чоловіка. Поняттями, що входять в категорію жіночого світу, є «Будинок» [13, с.50; 17, с.43] та «Співчуття». У своїй свідомості Місіс Ремзі дає оцінку їхнім стосункам, її думки відображають всю сутність вікторіанського ідеалу сім’ї: “He could say things- she never could”[17, с.185]. Сім’я вікторіанської епохи – тип сім’ї, де чоловік був домінантним. Жінці відводилася традиційна роль охорониці домівки і вона не повинна була домінувати у чоловічій сфері.

У творі є ще один фрейм, який пов'язаний з образом Лілі Бріско, що моделюється через картину, яку малює Лілі [17, с.32]. В.Вулф створює цей образ з метою вираження своїх феміністичних ідей. Простір свідомості Лілі визначає рамки фрейма. Цей фрейм репрезентований двома ключовими поняттями – «творчість» і «незалежність». Для В. Вулф поняття творчості в житті є важливим, через творчу діяльність виражається індивідуальність особи, хоча соціально ідея жіночої творчості була знецінена.

Основою фрейма, який складає другий розділ роману під назвою “Time Passes” (Час минає), є філософська феноменологічна концепція єдності всіх людей і речей у світі. Речі зберігають героїв від руйнівної сили часу і смерті. Для В. Вулф матеріальне тло – це засіб досягнути суть існування, особливо важливим питанням є явище смерті, спустошення. Її погляди базуються на думках про те, що у смерті життя продовжується [13, с.48]. Центральним образом в рамках фрейма є Місіс Макнеб. «Смерть» і «Воскресіння» (повернення) виступають двома центральними концептами, навколо яких вибудовується фрейм. Концепт «Смерть» В. Вулф виражає через опис занедбаного будинку, а «воскресіння» відбувається, коли Місіс Макнеб торкається речей померлої Місіс Ремзі.

І все-таки центральним концептом твору є концепт творчості. У романі «На маяк» творчість пов'язана з живописом і є проявом індивідуальності і незалежності жінки. В. Вулф турбує проблема взаєморозуміння і гармонізації стосунків між статями. В романі є дві ідеї: матеріальна і ідеальна. Матеріальна сторона життя виявляється у концепті “Death” [13, с.45]. Іншою ідеєю у В. Вулф є ідея вічності і воскресіння, яка проявляється у концептах “Eternity”, “Resurrection”. Концепт “Life” пов'язаний з концептом “Nature” (природа як життя навколо, не тільки життя людини), концептом “Time” та концептом “Happiness”. Концепт “Time” розкриває роль часу: час як універсальний розвиток процесу життя на землі і час як формування сутності особистості і визначення сутності людської душі, де не існує чітких рамок між минулим і теперішнім.

У літературному світі Джеймса Джойса відображене дещо інше бачення життя. Для когнітивного аналізу було обрано твір «Портрет митця замолоду». Тут ми можемо спостерігати зображення світу через сприйняття героя. Це розповідь про драматичну історію обдарованого юнака, який відчував себе митцем і спробував скинути вантаж релігійного виховання, але

так і не зміг зробити цього до кінця[2, с. 14]. У «Портреті» яскраво вимальовується концепт «Life» (Життя), у сферу якого входять: “happiness”, “fear”, loneliness”, “joy”, “love”, hatred”, “brain”, “pride”, “hope”, “desire”, “the rules of life”. Цей концепт розкривається за допомогою руху, але не звичайного фізичного, а духовного руху життя.

Інший концепт – протилежність першому – «Death» (Смерть). Його складові “devil”, “happy death”, “half dead” сприймаються читачем через призму світогляду головного героя. Думки Стівена Дедалуса мимоволі перетікають в свідомість читача, породжуючи неоднозначне ставлення до смерті.

Наступний концепт, який міцно пов’язаний з двома попередніми (особливо, тому що Стівен був релігійним вихованцем) – «God» (Бог). Він розкривається за допомогою таких понять: “soul”, “sin”, “morality”, “religion”. Цей концепт реалізується в рамках фрейма спроби молодого митця самовизначитися в релігії, але все рушиться і Стівен потрапляє в період життя, який визначається дисгармонією самого з собою.

Ці три концепти в загальному відрізняються від концептів, які ми мали змогу розглянути в творі Вірджинії Вулф, але, якщо придивитись пильніше, ми можемо помітити, що концепти “Life”, як в одному, так і в іншому творі містять однакові компоненти, наприклад, “happiness”. Поняття “happiness” функціонує і там, і там, незалежно від того що вкладається в його зміст: чи самореалізація в творчості, чи присвячення життя науці, чи самовіддача сім’ї, чи здатність збагнути своє призначення.

В «Портреті» Дж. Джойса наявний концепт “Family” (Сім’я), так само як і в творі В. Вулф, хоча звичайно і виражений дещо по-іншому. Зокрема звертається увага читача не лише на стосунки між рідними, а й на ставлення, сприйняття Стівеном своїх батьків. Це яскраво виражається в таких рядках : Dear mother, I am sick. I want to go home.

У творі Дж. Джойса теж наявний концепт “Time” , що розкривається на фоні внутрішнього життя, змін світосприйняття, свідомості, стану душі головного героя. Окрім вище наведених подібностей, цікавим є те, що герої роману «Портрет митця замолу» нагадає свого автора, а герої твору «На Маяк» нагадують рідних В. Вулф.

Висновки

В. Вулф – жінка-письменниця, що творила за часів вікторіанської Англії, але її психологія не зазнала впливу прийнятих

суспільних стереотипів про неспроможність жінок писати. Її турбує проблема взаєморозуміння і гармонізації стосунків між статями.

Дж. Джойс – чоловік-письменник ХХ сторіччя, зображує світ через сприйняття героя.

Зробивши концептуальний аналіз двох цілком різних творів цих письменників, нам вдалося виявити певні відмінності, але, при цьому, було помічено, що в творах містяться концепти, які є подібними. Таким чином можна зробити висновок, що незалежно від статі кожен творчу особистість цікавлять загальнолюдські аспекти буття.

Список використаних джерел

1. Кеба О. В., Шулик П. Л. Джеймс Джойс. Джакомо: Матеріали до вивчення. — Кам'янець-Подільський: Абетка, 2000.-60 с.
2. Пещальникова В.А. Когнитивные исследования в языковедении и зарубежной психологии. — Барнаул, 2001. - 199 с.
3. Филлмор Ч. Об организации семантической информации в словаре // Новое в зарубежной лингвистике. — Вып. 14, М., 1983 - С. 25 - 34.
4. Филлмор Ч. Фреймы и семантика понимания // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 23. — Когнитивные аспекты языка. — М., 1988. — С.52-92.
5. Харитончик З.А. Способы концептуальной организации знаний в лексике языка // Язык и структуры представления знаний: Сб. научно-аналит. обзоров. — М., 1992. — С. 98 –123.
6. Язык и структуры представления знаний: Сбор, научно-аналит.обзоров. — М: Инион, 1992. — 162 с.
7. Doyle L. These emotions of the body: Intercorporeal narrative in “To the Lighthouse” // Twentieth century lit. — Hempstead, 1994. — Vol. 40, JVb 1. — P. 42-71.
8. James Joyce. *A Portrait of the Artist as a Young Man*. — London: Penguin Popular Classics, 1996. — 288 p.
9. Woolf V. *To the Lighthouse*. — London: Penguin Popular Classics, 1996. — 306 p.

Summary

The article deals with the notion of cognitive analysis and frame structures. Such novels as “To the Lighthouse” by V. Woolf and “A Portrait of the Artist as a Young Man” by J. Joyce have been analyzed on the basis of frame semantics, similarities and differences have been clarified.

Key words: *cognitive analysis, frame, concept, gender, frame semantic, cognitive semantic.*

КОГНІТИВНІ ТА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТУ «ЖИТТЯ» В АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ

Стаття містить концептуальний аналіз концепту «життя» в англійських фразеологізмах, які є живим джерелом до вивчення ментальності народу та представляють номінативний простір, який позначений системою багаторівневих мовних одиниць.

Ключові слова: фразеологізми, паремії, концепт, концептуальний аналіз, когнітивна лінгвістика.

Актуальність статті полягає у необхідності розширення та поглиблення досліджень з проблеми концептуалізації життя у фразеологічному просторі української та англійської мов.

Метою статті є з'ясувати когнітивні та лексико-семантичні особливості концепту «життя» в англомовних фразеологізмах.

Вивчення фразеологічних одиниць має важливе значення, адже вони є семантично пов'язаними сполученнями слів, і на відміну від подібних до них за формою синтаксичних структур, не створюється у процесі мовлення відповідно до загальних граматичних закономірностей поєднання слів, а відтворюються у вигляді фіксованої конструкції з властивим їй лексичним складом і значенням [2, 25].

Когнітивний підхід у семантиці представляють переважно американські вчені **Дж. Лакофф, Р.Лангакер, Р.Джекендорфф, Ч.Філлмор, Л.Талмі, Дж.Тейлор, Ж.Фоконьє**. Представники когнітивної семантики вважають, що головне їх завдання – виявити і пояснити, як організовано знання про світ у свідомості людини і як формується та фіксується поняття про нього [1,45].

Основним семантичним поняттям у когнітивній лінгвістиці є концепт- ментальний прообраз (нерозчленоване уявлення про об'єкт), ідею поняття і навіть саме поняття. Австралійська дослідниця польського походження **А.Вежбицька** розрізняє концепт-мінімум, концепт-максимум [4,43] .

Понятійна складова концепту ЖИТТЯ представлена наступними концептуальними ознаками:

1. ЖИТТЯ – це існування, особлива форма існування. На цій семі будується наукове поняття, яке стоїть за концептом ЖИТТЯ.

2. **ЖИТТЯ** – це діяльність (функціонування). В сучасній англійській фразеологічній картині світу життя усвідомлюється як:

- біологічне функціонування (живого організму): *come to life, be born in purple, be born on the wrong side of the blanket;*

- біологічне та соціальне функціонування (людей) з точки зору забезпеченості матеріальними благами: *be settled in life, have one's bread buttered for life, high living, dog's life, low life;*

- соціальна діяльність (людини): *start in life, social life, standard of life, be high in the social scale;*

- діяльність, функціонування, робота: *he is lifeless that is faultless.*

Життя як діяльність може проходити в різних сферах, областях:

- професійне життя: *be down on one's luck, line of life;*

- особисте життя: *take one's life in both hands and eat it, be at a low ebb.*

3. **ЖИТТЯ** – це протяжність. Життя як протяжність може розпочатись, продовжуватись, закінчитись: *all one's born days, life is too short, expectation of life, for term of life.*

4. **ЖИТТЯ** – сукупність дій, вчинків, подій, почуттів і т. п., з яких складається соціальне і біологічне життя людини: *be fish out of water, lead a fast life, lead the life of a dog.*

5. **ЖИТТЯ** – це реальність: *carry one's life in one's hands, give one's life, life is art, life is dream.*

6. **ЖИТТЯ** – це буття: *grasp life with both hands, take away one's life, take the life of one away, breath a new life into.*

У словниковому складі англійської мови нами зафіксовано 126 фразеологічних одиниць з концептом *життя*, в яких наявна позитивна чи негативна характеристика життєвих процесів.

Позитивна характеристика: *to come to life, life and soul, life is great if you don't weaken, to put one's life into something, breath of life, to breathe a new life into, bring a new lease of life ma in.*

Негативна характеристика: *to take away one's life, to lose one's life, carry one's life in one's hands, not on your life, life is not a bed of roses, life is but a span ma in.*

У найчисельнішій групі, що позначає різні моменти фізичного стану людини, виділяється група на позначення життєвого циклу людини:

· **Народження:** *enter life, begin life, morning of life, begin the world, be born on the wrong side of the blanket; be born in the gutter;*

· **Одруження:** *settle in life, he that lives with cripples learns to limp;*

-
-
- Вік: *for term of life, afternoon of life, page of discretion, age of consent*;
 - Смерть: *depart this life, take one's own life, depart from this life, lose one's life*;
 - Рівень життя: *standard of life, have one's bread buttered for life*;
 - Спосіб життя: *mode of life, out of door life, be at high-water mark*;
 - Допомога: *breath a new life into, bring a new lease of life*;
 - Здоров'я: *sound in life and limb, alive and hearty, be beyond all hope*.

Проаналізувавши фразеологізми англійської мови з концептом «життя», очевидно, що номінативний простір, представлений у них, позначений системою багаторівневих мовних одиниць. Різноманітні аспекти життя розкриваються на фразеологічному рівні через оцінку життя, фундаментальні категорії людської свідомості, моральні цінності, спосіб життя людини у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Селіванова О.О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти). – Київ – Черкаси: Брама, 2004.
2. Кочерган М. Мовознавство на сучасному етапі // Дивослово. – 2003. – № 5. – С. 24-29.
3. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1996.
4. Жаботинская С.А. Концептуальный анализ: типы фреймов // Вісник Черкаського університету. Серія «Філологічні науки». – Випуск № 11. – Черкаси: Сіач, 1999.

Summary

The article deals with the concept LIFE in the English phraseological units, i. e. its notional basis. In order to find out the notional basis of the concept we made component analysis, which consisted of two parts: component analysis of the name-concept based on the explanatory dictionary definitions and the analysis of the phraseological units with "life", "live" components to clarify the conceptual features.

Key words: *concept, phraseological units, component analysis, cognitive linguistics.*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОГО БАГАТОКОМПОНЕНТНОГО НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ТЕРМІНУ

У статті досліджуються особливості перекладу багатоконпонентного науково-технічного терміну. Розглядаються проблеми перекладу науково-технічної термінології з англійської мови на українську, інтерпретації значення багатослівних термінів при перекладі.

Ключові слова: *термінологічне словосполучення, однослівні, бінарні та багатослівні терміни.*

Актуальність термінологічної проблематики пов'язана з розглядом ролі науки і техніки в сучасному суспільстві і обумовлена як вимогами практичної діяльності, так і теоретичної.

Проблема розвитку підмов науки і техніки, опис нових засобів означування у відповідних терміносистемах, складання і поповнення різного виду термінологічних словників є предметом дослідження багатьох науковців (Андріанов С.Н., Ванніков Ю.В., Винокур Г.О., Головін Б.Н., Кобрін Р.Ю., Кутіна Л.Л.).

Термінологія складається з набору простих (однослівних) і складних (термінологічних словосполучень) термінів, а також зв'язків, що пов'язують ці елементи [1, с.76].

Багато уваги вимагає структурно-смысловий аналіз термінологічних словосполучень, що складаються з великої кількості компонентів, оскільки „граматичні моделі, за якими вони утворюються, володіють високою варіативністю і можуть включати більше десяти слів” [1, с.100]. Якщо в двокомпонентних термінах смыслові зв'язки встановлюються між двома лексичними одиницями, що примикають один до одного, і ці зв'язки простежуються відносно легко, то в термінах, що складаються з трьох і більше компонентів, смыслові зв'язки можуть існувати між будь-якими з них, а як визначальні компоненти в межах термінологічного словосполучення, що

перекладається, можуть виступати як однослівні і бінарні терміни, та як терміни, що складаються з більшої кількості компонентів [2, с. 105]. Технологія розкриття значення багатоконпонентного терміну може бути наступною:

а) визначення значень всіх компонентів терміну, справа наліво, починаючи з головного визначуваного компоненту;

б) знаходження і ви členення в загальному ланцюжку компонентів можливих термінологічних словосполучень, що є в даному терміні визначальними елементами головного компоненту терміну (такі термінологічні словосполучення називаються також внутрішніми або вторинними);

в) встановлення зв'язків між всіма компонентами терміну, у тому числі і внутрішніх зв'язків вторинних термінологічних словосполучень з урахуванням того, що ці зв'язки не лінійні (вірніше, не завжди лінійні), а “партитурні” (як і в будь-якому словосполученні і вислові);

г) синтез смислового змісту всього терміну навколо головного компоненту;

д) підбір українського еквівалента терміну, структура якого визначається нормами української мови, а також нормою конкретної терміносистеми [3, с. 81]. Розглянемо декілька прикладів з характерними смисловими зв'язками між компонентами термінів:

Error voltage generator unit – Блок генерації напруги помилки. Компоненти терміну перекладаються наступним чином: unit – блок, generator – генератор, voltage – напруга, error – помилка; зв'язок між компонентами – лінійний, а по структурі є “дзеркальним зображенням” терміну-оригіналу.

End-user computer – Комп'ютер кінцевого користувача. Головний (родовий) визначуваний компонент (computer) визначається вторинним бінарним терміном (end-user – кінцевий користувач).

Remote control system – Система дистанційного керування (система, яка керує на відстані). Смилові зв'язки – нелінійні. Головний визначуваний термін (system) разом із словом (control) складає бінарний термін (remote control), який в цілому визначається компонентом “remote”.

Delay per logic function – Затримка на одну логічну функцію. Головний компонент зв'язаний з іншими за допомогою прийменника, але як правило, полегшує розкриття сенсу терміну. У таких випадках визначення значень компонентів терміну починається з головного компоненту, який тут знаходиться на

першому місці. Logic function — вторинний бінарний термін, що визначає компонент delay.

Отже, проведений аналіз сприятиме дослідженню багатокомпонентних словосполучень науково-технічної літератури, оскільки переклад різних термінологічних комплексів завдає великих труднощів при вивченні англійської мови.

Список використаних джерел

1. Головин Б.Н., Кобрин Р.Ю. Лингвистические основы учения о терминах. – М.: Высш. шк., 1987. – 104 с.
2. Канделаки Т.Л. Семантика и мотивированность терминов. – М.: Наука, 1977. – 166 с.
3. Пронина Р.Ф. Пособие по переводу английской научно-технической литературы. – М.: Высш. шк., 1973. — 198 с.

Summary

This article is devoted to the consideration of the peculiarities of translation of the English multicomponent scientific-technical term. The interpretation problems of meaning of multicomponent terms are examined.

Key words: *terminological word combination, onecomponent, binary and multicomponent terms.*

ДО ПРОБЛЕМИ ТИПОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ СЛОВОТВОРУ СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ МОВ

Лексична система англійської та української мови є гнучкою та здатною до адаптації. Тому вивчення словотворення передбачає дослідження реальних процесів і правил творення слів, їх структури, що допомагає правильному розумінню актів і процесів словотворення, що дозволяє мовцю створювати слова з одиниць мови в процесі спілкування.

Ключові слова: *Процес словотворення в українській та англійській мовах, суфіксація, афіксація, префіксація, словотворчі суфікси, слово утворюючі елементи.*

Однією із характерних особливостей поширення і удосконалення мови є закон нерівномірного розвитку окремих її рівнів. Характер історичного становлення мови пояснюється тим, що різні її сторони змінюються неодноразово. Швидше збагачується словниковий склад мови, оскільки він миттєво реагує на найменші зміни в практиці даного мовного колективу, реєструючи нові поняття, анулюючи всі ті лексичні елементи, які позначають втрачену соціальну значимість чи життєву необхідність предмета і явища.

На сьогоднішній день велика кількість наукових праць присвячена більш загальному огляду проблем лексикології сучасної англійської та української мов, велику увагу науковці Телія В.Н., Смерницький А. І. Мешков О. Д., Клеменко Н. Ф. та інші приділяють творенню англійської мови, зокрема, продуктивному іменному словотворенню, розгляду словотворення як діяльності та в його відношені до граматики і лексикології, морфологічній структурі слова, його морфологічному аналізу [1, с. 274; 6, с. 303]. Більш активно займаються вивченням процесів збагачення англійської мови в Англії та США, але метою таких студій є практична лексикографія, укладення словників та довідників неологізмів.

Актуальність даного дослідження полягає в необхідності аналізу процесів словотворення, що відбувається на сучасному етапі розвитку в англійській та українських мовах. На сучасному етапі просліджується новий поштовх до більш уважного і детального їх аналізу. Такими закономірностями зумовлена поява значної кількості робіт англійських, американських та українських дослідників, що розробляють аспекти процесів словотвору.

Глобальні інформаційні, соціально-економічні зміни в останні десятиліття спричинили збагачення словникового складу української та англійської мов, що відбувається в умовах подальшого ускладнення форм та компонентів позамовного середовища і ввдбивало процес пристосування мови до нових потреб комунікації. Таке пристосування здійснювалося шляхом реалізації внутрішнього потенціалу лексико-семантичних систем. Система словотвору поповнилась новими словотворчими елементами та моделями. Активні процеси формування нових афіксів (нових за формою та змістом або з новим словотворчим наповненням) розкривають взаємозалежність різних засобів словотвору, підтверджують думку про його комплексно-семантичну природу.

Функціонуючи мова нагромаджує кількісні зміни, які поступово перетворюються у якісні зміни структури і норми. Розвиток мови відбувається не стихійно, а за певними законами. Ці закони поділяються на зовнішні і внутрішні. “Мова як цілісна система являє собою яскравий приклад різноманітних внутрішньо системних зв’язків, а також її зв’язків і відношень з іншими системами і явищами навколишньої дійсності” [1, с. 274]. Мовні закони можуть бути загальними і специфічними. Загальні закони функціонування притаманні всім мовам світу, а специфічні – окремій мові або групі споріднених мов. Окрім того, кожна мовна підсистема може мати свої власні закони. До загальних мовних законів відносять закон нерівномірності темпів розвитку окремих структурних частин мови, закон абстрагування елементів мовної структури, закон диференціації та відокремлення мовної структури та інколи закон аналогії. Проте аналогія може діяти не лише як конструктивна, але й як деструктивна сила [2, с. 349]. Всі ці закони діють разом і нерідко в протилежних напрямках: один зменшує кількість структурних елементів мови, другий - збільшує.

Лексична система англійської мови є гнучкою і спроможною до адаптації в умовах постійного виникнення нових понять і

необхідності їх лексичної фіксації. Її функціонування та еволюцію наочно відображають лексичні новотворення, без аналізу яких наше уявлення про дію способів словотворення, їх засобів та моделей було б не повним. Одиницею словотворення можна вважати похідне слово [4, с. 220]. За своїми структурними особливостями такі слова поділяються на похідні з формальними ознаками і на похідні, які не мають таких. До перших відносяться і афіксальні утворення, які з'явилися в наслідок складання слів (основ) з афіксами, і складні слова, що утворились в результаті складання двох чи більше самостійних елементів мови, і змішані утворення, а також аббревіатури або складноскорочені утворення. До других належать конверсійні похідні; утворення, що з'явилися шляхом усічення словозмінних показників [3, с. 240]. Слід вказати, що словотворча система англійської мови – це складна парадигма, призначена для утворення нових слів при допомозі певного способу, засобу чи моделі, що диктується цілим рядом лінгвістичних факторів.

Найбільш важливим науковими та практичними результатами, що були одержані в процесі проведеного дослідження, є аналіз тенденцій окремих засобів словотвору і словотворчої системи взагалі, яка відкриває перед нами все нові і нові межі її можливостей, де об'єктом вивчення є лексеми в англійській та українській мовах останніх десятиріч, а також найпродуктивніші суфікси латинського походження в англійській та українській мовах, структурно-семантичні моделі лексичних одиниць та словотворчі елементи що роблять словотворчу систему динамічною і різноманітною; виявлення особливостей словотворчої потенції і валентності основ, здатність яких до новоутворень залежить від комунікативних потреб в продуктивних словах з певним словотворчим значенням; аналіз словотворчої активності лексичних одиниць на семантичному рівні, який показав, що словотворчі лексеми є досить важливими і поширеними словотворчими елементами на словотворчому рівні та зумовлюють формування досить розгалужених лексико-семантичних парадигм, особливо синонімічних рядів; визначення типологічних особливостей словотворчих елементів, зокрема афіксів, префіксів, суфіксів в англійській та українській мовах.

Список використаних джерел

1. Клименко Н.Ф. Основи морфеміки сучасної української мови. – К.: Вища школа, 1998. – 289 с.
2. Кубрякова Е.С. Словообразование // Общее языкознание. – М.: Высшая школа, 1972. – С. 345-350.
3. Мешков О.Д. Словообразование в современном английском языке. – М.: Высшая школа, 1985. – 303с.
4. Смертницкий А.И. Лексикология английского языка. – М.: Просвещение, 1956. – 303с.
5. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. – К.: Вища школа, 1972. – 168с.
6. Телия В.Н. Семантика связанных значений слов и их сочетаемости // Аспекты семантических исследований. – М., 1980. – С. 250-319.

Summary

Lexical system of the English language is flexible and able for adaptation. There are different types of word-building and the system of word-building changes constantly. Also borrowed loan words are one of the most important aspect in the enrichment of the language vocabulary stock.

Key words: *English and Ukrainian word-building process, suffixation, affixation, prefixation, word-building suffixes, wordformativ elements.*

ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНИХ ПОЛІВ „ПОЧАТКУ ДІЇ” НІМЕЦЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ

Стаття розглядає вивчення та зіставний аналіз засобів вираження категорії „початку дії” у німецькій та англійській мовах.

Ключові слова: *зіставний аналіз, „початок дії”, спосіб дії, аспектуальність, функціонально-семантичне поле, диференційно-семантичні компоненти.*

Основною метою дослідження є аналіз функціональних виразників початку дії на різних мовних рівнях. Початковою ланкою постає значення „початок дії”. Це категоріальне поняття розуміється як фіксація в тексті одиницями різних мовних рівнів початку дії /процесу / стану.

Функціонально-семантичне поле (ФСП) розглядається в лінгвістиці як своєрідне угруповання мовних елементів, якому властиві такі риси: 1) наявність спільних інваріантних функцій у елементів, які утворюють певне угруповання; 2) взаємодія не тільки однорядних, а й нерівнорядних елементів, зокрема, граматичних і лексичних; 3) членування поля відповідно до принципу його структурної організації на центр та периферію.

Спільність семантичних функцій, які виконують константи поля, – обов’язкова умова створення ФСП, оскільки функціонально-семантична спільність є основою для об’єднання різних за природою, властивостями, структурною організацією мовних елементів – лексичних, морфологічних, синтаксичних, словотвірних.

Загальною рисою зіставлюваних мов є той факт, що ядро поля в обох мовах становлять одиниці лексичного рівня – власне дієслова „початку дії” (beginnen, unfangen – в німецькій, begin, start – в англійській) – спеціалізовані засоби вираження початку дії як у самотійному вживанні, так і в поєднанні з інфінітивом (а також з герундієм в англійській мові), які є домінантою поля. За ними йдуть їх синоніми – не домінантні лексичні засоби – лексеми, які вживаються як ідеографічні та/або стилістичні синоніми дієслів „початку дії” і є менш спеціалізованими. У німецькій мові це такі слова, як *anbrechen, angehen, anlaufen,*

(*sich*) *anspinnen, sich entspinnen, sterten, kommen*; в англійській мові це *commence, launch, appear, arise, arrive, attack, break, burst, come, dash, down, embark, enter, fall*. Значення „початку дії” в таких лексемах ускладнюється наявністю додаткових семантичних та/ або стилістичних характеристик. Перелічені лексеми мають єдину семантичну функцію та здатні замінювати дієслова „початку дії” в певному контексті.

Частотність лексичних засобів у формуванні значення „початку дії” в досліджуваних мовах є майже однаковою (в нім. – 44,8%, в англ. – 42%) і в кількісному відношенні переважає частотність усіх інших засобів вираження початку дії.

Дієслівні лексеми „початку дії” мають максимальні можливості сполучуваності і можуть функціонувати як самостійно, так і в аналітичних конструкціях як напівдопоміжні фазові дієслова. Належність цих дієслів до домінанти зумовлена також їх універсальністю, яка полягає в тому, що початок дії вони передають найбільш однозначно і здатні замінити будь-який засіб вираження досліджуваного значення, що дозволяє вважати їх ідентифікаторами значення „початку дії”.

До центральних конститuentів ФСП „початку дії” в німецькій та англійській мовах належать словотворчі засоби. У німецькій та англійській мовах спеціалізовані словотворчі засоби вираження значення початку дії відсутні, оскільки словотворчі форманти цих мов переважно багатозначні і не мають чіткої акціональної спрямованості. Однак деякі з них впливають на семантику дієслівної основи, актуалізуючи при цьому значення початку дії. У німецькій мові це префікси *er-*, *ent-* та напівпрефікси *auf-*, *an-*, *ein-*, *los-*, *aus-*, *ab-*. У англійській мові до них належать фразові дієслова з постпозитивами *up*, *out*, *on*, *in*, *off*, *down*, *away*, *forth*, *over*, *through*, *back*, *around*, *forward*, *ahead*, *to*. Постпозитиви розглядаються як дериваційні елементи та носії словотвірного значення, яке в німецькій мові додають до словослової структури дієслова префікси та напівпрефікси.

Щодо словотворчих засобів англійської мови, то вони відрізняються від аналогічних засобів німецької мови насамперед своїми структурними особливостями. В англійській мові утворення, які складаються з постпозитива і дієслова, являють собою завжди різнооформлені одиниці, тоді як дистантне розташування прийменниково-прислівникових елементів у німецькій мові є характерним не для всіх позицій дієслова. В окремих випадках (підрядні речення, вихідна форма інфінітива, Partizip II) досліджувані компоненти функціонують відносно дієслова контактено.

Словотворчі засоби німецької та англійської мов відрізняються також частотністю вживання. Префікси та напівпрефікси німецької мови як актуалізатори границі початку дії є більш частотними (32,4%) ніж пост позитиви англійської мови (28,6%).

Зазначені словотворчі форманти німецької та англійської мов сполучаються з різними у семантичному відношенні дієслівними лексемами. При цьому необхідно зауважити, що набір семантичних груп дієслів, які функціонують як твірні, в обох мовах є майже однаковим, лише в окремих випадках засоби, що досліджуються, розрізняються своїми комбінаторними характеристиками.

Словотворчі засоби як німецької, так і англійської мов сполучаються з дієсловами, які означають: стан (erbeben ‘затремтіти’; blossom out ‘розквітати’), акустичні процеси (erbrausen ‘зашуміти’; tune up ‘залунати, заспівати’), оптичні процеси (aufblinken ‘заблискати’; blaze up ‘спалахнути, запалати’), рух (losfahren ‘рушати, стартувати’; move off ‘відправлятися, починати рух’) та ін.

Результати дослідження показали, що словотворчі засоби, які актуалізують у дієслова значення початку дії в німецькій та англійській мовах, активно взаємодіють один з одним. Поєднуючись з тим самим опорним дієсловом, розглянуті словотворчі засоби сприяють входженню утвореного однокореневого деривата у синонімічний ряд.

Список використаних джерел

1. Балін Б.М. Німецький аспектологічний контекст у порівнянні з англійським. Спецкурс для студентів та аспірантів. – Калінін: КДУ, 1969. – 250 с.
2. Маслов Ю.С. Система основних понять та термінів слов’янської аспектології // питання загального мовознавства. – Л.: ЛДУ. – 1965. – С. 68 – 115 .
3. Біскуб І.П. До проблеми аспектуального способу дії. // Науковий Вісник ВДУ. – Луцьк: Вид-во Волин. держ. ун-ту „Вежа”. – 1998. – №3. – С.48-51.

Summary

The analysis of the results have shown that the functional-semantic field of the inceptiveness of German and English have both similarities and distinctions, but similar features evidently prevail over distinctive features.

Key words: *comparative analysis, inceptiveness, manner of action, aspectuality, functional-semantic field, invariant, differential-semantic components.*

**COGNITIVE AND SEMANTIC
PECULIARITIES OF THE DISCRETENESS
OF THE LITERARY DISCOURSE
(ON THE NOVEL
“DANCE, DANCE, DANCE”
BY HARUKI MURAKAMI)**

Стаття присвячена вивченню проблеми переривання художнього тексту. На матеріалі твору “Dance, dance, dance” Харукі Мураками проводиться дискурсивний аналіз та досліджуються взаємозв’язки в тексті. Розкриваються деякі способи дискретності художнього твору та їх вплив на його загальну структуру.

Ключові слова: *дискретність, дискурс, переривання, мова, світ, діяльність*

We have thoroughly analyzed a number of different interpretations of the conceptual theory developed by such foreign scientists as Vyvyan Evans, Melanie Green, Leonard Talmy (2006) and Russian V. I. Karasik, H. H. Slushkin, M. V. Pimenova, Z. D. Popova, Sternin, Vorkachev (2007) and Ukrainian linguist Vitalii Kononenko (2004) as well. In this part of our investigation we have decided to appeal to the approaches of Evans and Kononenko as the best suitable and substantiated and to examine some peculiarities of literary writing on the sample of the world-famous novel “Dance, dance, dance” by Haruki Murakami.

The aim of our research is to reveal some ways of discreteness of the literary discourse and therefore to see how the author managed to achieve the general effect of the text, using the domains of “Time and Space”.

Evans and Green in their work speak about discreteness or “design features” of the language. That is, in other words, every language unit: morphemes, words, word-combinations and sentences consist of different combinations of smaller discrete ones, – morphemes are made of speech sounds, words – of morphemes and so on. It gives each language infinite possibilities in creating new forms, which consequently will have another effect on human mind and so will gain new meanings. [3, c.35] We feel it true to say that if

such specific feature of the language can be spoken about on the level of the smallest units it must be considered right and proper that it will take place on the highest level as well.

We should also clear out here what the notion “discourse” means. It is worth regarding that many renowned Russian and Ukrainian linguists, for instance: Kubriakova O. S., Arutjunova N. D., Stepanov and S. Pavluchko, tried to give the definition to it. We found it as the best that claimed by Kubriakova. Discourse is such a form of using a language in the on-line tense, which reflects certain type of one’s activity and is aimed at building a special world with the help of detailed description. [2, c.12] So, we can say that there are three main criteria, which always influence the discourse: *time, human activity and existing world.*

The whole text of the literary discourse includes in most occasions various types of it such as: narrations, descriptions, dialogues and monologues. But they do not always form a continuing and logical line. It depends on different aspects such as: human nature, one’s associations and personal knowledge, even national and historical peculiarities, social environment. It is influenced by all these features of the author’s mind, which is shown through the conversation and behavior of his main protagonists.

We should conclude that the adjournments in the discourse may occur due to such courses:

1. cessation of the language;
2. wedging of the other one into it.

Hence the following reasons for discreteness of the discourse may be differentiated. They lead to either partial or complete stop of the free flowing of the language:

- one’s escaping from the world and consequent stopping of any activity;
- changing of the world together with arising of the quite another discourse, which may be fully unrelated to the first one.

Frequently, when someone is speaking a lot of things mentioned above may evoke some other thoughts that are not directly connected with the main point itself, which just serve as a prompt for abstraction and being somewhere else, but not in the moment of the action. Such samples we may find almost in any literary writing, because it gives him some specific relatedness with the real human life.

No promises you’re gonna be happy, the Sheep Man had said. So you gotta dance. Dance so it all keeps spinning. [4, c.210]

In the conversation with a small girl, *Yuki*, about the meaning of one’s life the narrator for a short period of time forgets about it,

about the girl's presence, about everything in fact and together with the *Sheep Man's* words is transferred in that particular dimension, in which that dialogue took place.

I gave up and closed my eyes.

When I opened them again, Yuki was sitting across the table from me. [4, c.210]

Hence we see that the man despite everything just for a few instants becomes involved in his inner world and ponders over something that happens to be vitally important personally for him. But this situation breaks for a little the fundamental discourse of the literary text with the help of such simple human virtue as reminding.

I shut my eyes. The Sunday morning light, Gotanda's hand, Kiki's back, everything floats up with singular clarity. A discrete little world existing in a dimension all its own. [4, c.340]

It is undoubtful that in this "little world" of the film the words used by people will be quite another. So, the common flowing of the discourse is interrupted with another one, which in our example much smaller and imaginary.

I stayed shut-in for six months. I never went out during the day, except to make the absolute minimum purchases necessary to survive. <...>Then I'd sit on the floor and methodically go over the things that had happened to me, trying to make sense of them. [4, c.8]

We surely can say that at this stage the discourse stopped completely as there are no any of the elements necessary for it. The man is passive, he does not want to live a full life, and consequently we can hardly build any world around him as the only surrounding is his apartments. But the worst thing about it is terrific lack of contacts with people and therefore communication, the sphere of the existence of the discourse in any form. Complete absence of using a language leads to nullifying the discourse. *As the elevator door shut behind me, I was enveloped in lacquer black darkness... And the air was chill and moldy. I stood there, alone, abandoned in utter nothingness.* [73]

Time and space must be getting out of whack. [4, c.77]

The participant of the conversation falls out the usual surrounding and is involved in some other. Hence the on-going discourse is interrupted for the period of the hero's absence. So, the discussion led under one circumstances may never find any place in the other situation. It will not be proper and suitable here, because it is influenced by many reasons out of the world.

We see that there are large and definitely tiny intermissions that are traced in the discourse. But now we will agree that all of these discrete units supply us additional data about the whole created by the author's speech world, help to understand the his thoughts clearer and more precisely and sometimes used to attract people's attention to the key problems. The eternal questions concerning life and people's relations worry everyone and become crucial nowadays and the considerable number of people all over the world comes to accept the author's interpretation of them. That is why it is important to study his ideas and so to have the image of what generally the most population follows.

References

1. Антология концептов /Под ред. В.И. Карасика, И. А. Стернина – М.: Гнозис, 2007. – 512с.
2. Кононенко В. Концепти українського дискурсу. Монографія. – Київ – Івано-Франківськ, 2004. – 248с.
3. Evans V., Green M. Cognitive linguistics. – Edinburgh University Press, 2006. – 830с.
4. Murakami Haruki Dance, dance, dance. – London: Vintage, 2003. – 396с.

Summary

This article is dedicated to the studying of the question of the intermissions in the literary text. We analyze the discourse and follow interconnections in the novel "Dance, dance, dance" by Murakami. We try to reveal some ways of discreteness of the literary speech and their effect on the whole structure of the composition.

Key words: *discreteness, discourse, intermission, language, world, activity*

FRENCH BORROWINGS IN THE WORKS OF W. M. THACKERAY

Стаття аналізує причини появи і використання В.Теккерем французьких запозичень у своїх творах. Робиться спроба класифікації даних запозичень за семантичними групами.

Ключові слова: запозичення, семантичні групи, критерії, сфера життя, походження.

Modern English language with the specific peculiarities of its phonetic, grammatical systems and its vocabulary is a product of a long historical development, during which the language has undergone a lot of changes. These changes are connected with different sides of the language system. The mobility and changing of English vocabulary are caused by the connection of the vocabulary with the productive and other types of the people's activity. To fulfill its main function – the function of the main means of communication – the language should quickly react to and reflect the changes happened in all spheres of life.

English vocabulary is its most flexible part which can very rapidly develop. Especially vocabulary is very sensitive to all changes in the history of people and their language, not only in the economic system but also in the production, culture, science and everyday life. And here we may speak of the role of borrowings in a language.

Thus, the aim of this article is to investigate the reasons of appearance and usage of French borrowings by W.M. Thackeray and classify them from the point of view of their semantics.

The largest group of borrowings in the English language is the group of French borrowings. Most of them came into English during the Norman Conquest. French influenced not only the vocabulary of English but also its spelling, because documents were written by French scribes as the local population was mainly illiterate, and the ruling class was French. At the initial stage of penetration French words were restricted to some varieties of English. Eventually French loan-words spread throughout the language space and became an integral part of the English vocabulary. [2; 299]. So, we'll try to analyze the examples of French borrowings in some literary works of W. M. Thackeray.

The investigation of the language material was made on the basis of English writer's works. He lived and wrote in the 19-20th centuries. We chose that time because in the 20th century the process of borrowing almost came to its end.

So, we studied such stories as "*Vanity Fair*", "*Catherine*", "*The Story of Samuel and a Famous Brilliant Hogarty*", "*In the Noble Family*" written by W. M. Thackeray.

Before the investigation of the French borrowings discovered in the above-mentioned texts it is important to show a short biographical survey of W.M Thackeray. It can give us the opportunity to understand why he used a lot of borrowings in his works.

W. M Thackeray (1811-1863) was born in Calcutta in the family of the English official. Since his childhood W. M. Thackeray belonged to the privileged layers of the English society. Studying at Cambridge University didn't content Thackeray's demands as he was notable for his great variety of spiritual interests and possibilities of a painter. On writer's way to Germany, which lay through France, he got the first impression of what had happened in this country after the July Revolution. Bourgeois Revolution in France greatly impressed the young writer. He liked to visit France, to communicate with its people, to observe their life. Thackeray always wanted to live in Paris and maybe in his works he tried to come nearer to his dream. He used a lot of French words in the describing of some phenomena in the speech of his characters [1; 182]. Some of these words are French borrowings which appeared in the English vocabulary during a long period of time.

During the investigation of French borrowings we used the following criteria, which helped to determine the French origin of a certain word:

1) Words, which preserved their French spelling and pronunciation: *pincktte*, *camaraderier*, *dejeýner*, *monsieur*, *múnage*, *demagogue*, *ennui*, *avenue*, *costume*, *matinüe*, *potage*, *porte-cochur*, *corbleau*, *spirituel*, *poulet*, *gourmand*, *repertoire*, etc.

2) The words, which have the following suffixes as: *-ment*, *-able*, *-tion*, *-sion*.

Eclaricissement, *government*, *parliament*, *disappointment*, *miserable*, *situation*, *appartement*, *nation*, *procession* etc.

3) The usage of words with such letters: *-ai-*, *-ion-*, *-lie-*. *affaire*, *aides-de-camp*, *bililet-doux*, *liege*, *traitor*, *tailor*, *tension* etc.

4) The words with *-ch-*: *chaussure*, *chausse*, *chambre*, etc.

The investigation showed that numerous borrowings, which penetrated the English language during different periods of historical development, reflect different spheres of human activity and concern almost all sides of material, social, political and cultural life of England [1; 210].

New phenomena appeared in all these spheres. This required the appearance of new notions to mark this or that thing. In Thackeray's works we found out some of these words and classified them. There are such semantic groups of words:

- **social-political sphere:** *ümployü, partie, monde, camaraderier, garcon, aides-de-camp, abbü.*

- **housekeeping:** *münage, tableau, appartement, salon, chambre.*

- **fashion:** *dücolletüe, costume de cour, coquette, chaussure.*

- **food:** *gourmand, potage, düjeuner, pate-de fois gras, tartine, mousseline.*

- **sphere of human relations:** *tete-a-tete, billiet-doux, engöement, tendre, protegee, mesalliance, rendez-vous, disappointment.*

- **sphere of human feelings:** *distinguü, humble, miserable, retenue, blase.*

Having investigated the language material in W. Thackeray's works we can make the followings conclusions:

- Thackeray knew French very well, he was aware of French people, their mentality, characters, traditions and attitude to life;

- the majority of French borrowings in his works belongs to the sphere of everyday life, fashion and human relations;

- the English language borrows not the words which describe different phenomena, things and relations, but the names of these phenomena, things etc.

References

1. Билюк С.К. Английские писатели XIX-XX веков. М.: Худож. лит., 1982. – 357с.
2. Расторгуева Т.А. История английского языка: учебник / Т.А. Расторгуева. – 2-е изд., стер. – М.: Астрель: АСТ, 2005. – 348с. – На англ. яз.
3. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка. М.: 2000. – 260 с.
4. Canon G. Historical Changes and English Wordformation: New Vocabulary items. N.Y., 1986.
5. Serjeantson M. History of Foreign Words in English. London, 1935.
6. Thackeray W.M. Novels and Stories. Lnd., 1987.

Summary

This article analyses the reasons of appearance and usage of French borrowings by W. M. Thackeray in his works. The author makes an attempt to classify the following borrowings in accordance with the semantic groups.

Key words: *borrowings, semantic groups, criteria, the sphere of usage, origin*

TRADITIONS AND INNOVATIONS BY WILLIAM SHAKESPEARE IN THE DEVELOPMENT OF THE ENGLISH SONNET

У статті розглядаються традиції та новаторство Шекспіра-творця англійської форми сонету, на противагу італійській, їх особливості, спільні та відмінні риси.

Ключові слова: сонет, схема римування, п'ятистопний ямб, метафора.

In English poetry the sonnet takes an important place. The most famous masters of verse used this form with enthusiasm. And even if there are fewer sonnets in English than in French or Italian, still there are a lot of them. And their best part undoubtedly belongs to the greatest achievements of the English poetry. The English sonnet, its peculiarities and tendencies in development were studied by such scientists as Gayley, Leigh Hunt, Wright; Gorbunov, Klimenko.

The sonnet came to England from Italy. There it evolved during the high Italian Middle Ages in lyrics of Sicilian poets, but most famously was developed in the vernacular lyrics of Dante Alighieri (1265-1321) and Francesco Petrararch (1304-1374), who worked out the sonnet form to perfection and gave it unknown before flexibility and melodiousness [1,41].

The form spread through Spain and France and was skillfully refined by the French "Pleiade" poets Joachim DuBellay (1522-1560) and Pierre Ronsard (1524-1585). French and Italian poets favored the Italian sonnet form – fourteen lines (written in iambic pentameter), divided into two quatrains (i.e. four-line stanzas) with only two rhymes in both: a-b-b-a a-b-b-a. The two quatrains are followed by two tercets (i.e. three-line stanzas), variously rhymed "c-c-d e-e-d" or "c-c-d e-d-e". It is preferable to alternate female (a) and male (b) rhymes. This condensed five rhyme palette (a-e) creates a sonorous music in the vowel rich Romance languages, but in English the scheme can sound contrived and monotonous [6].

To England the sonnet was introduced by Sir Thomas Wyatt (1503-1542) following his various European diplomatic positions, including Italy, in the court of Henry the Eighth. The form was then developed by Henry Surrey (1517-1547) and became very popular with several Elizabethan sonneteers, particularly during the 1590s,

among them Shakespeare. But English authors were not satisfied with the strict frames of the Italian sonnet and were trying to find their own form, modifying and developing the existing one. Soon there evolved a specifically English form of the sonnet, distinct from the Petrarchan in a number of ways, and often referred to as the Shakespearean sonnet, not just because he was the first to write in this form but also because he became its most famous practitioner [3].

When Shakespeare began to write his sonnets around 1590 (they were published in 1609), the tradition of iambic pentameter, developed by such poets as Wyatt, Surrey, Sidney and Spenser, had relatively set features:

- 1) a ten-syllable iambic line;
- 2) a conventional mid-line break, usually dividing the line into a group of four syllables and a group of six syllables;
- 3) a predominance of end-stopped lines;
- 4) a fairly regular congruence between the metrical pattern and the verse instance, i.e. a minimal number of labeling and bracketing mismatches or degrees of complexity [6].

Shakespeare's sonnets consist of three quatrains and a couplet. The couplet generally introduced an unexpected sharp thematic or imagistic "**turn**" called a volta. A sonnet was also an argument – it built up a certain way. And how it built up was related to its metaphors and how it moved from one metaphor to the next. In a Shakespearean sonnet the argument builds up like this:

First metaphor: An exposition of the main theme and main metaphor.

Second metaphor: The theme and metaphor extended or complicated; often some imaginative example is given.

Third metaphor: Peripeteia (a twist or conflict), often introduced by a "but" (very often leading off the ninth line).

Couplet: Summarizes and leaves the reader with a new, concluding image.

One of Shakespeare's best-known sonnets, Sonnet 18, follows this pattern. In the first quatrain Shakespeare establishes the theme of comparing "thou" to a summer's day, and why to do so is a bad idea. The metaphor is made by comparing his beloved to summer itself. The second quatrain extends the theme, explaining why even the sun, supposed to be so great, gets obscured sometimes, and why everything that is beautiful decays from beauty sooner or later. He has shifted the metaphor: in the first quatrain it was "Summer" in general, and now he is comparing the sun and "every fair", every beautiful thing to his beloved. In quatrain three the argument takes a big left turn with the familiar "But". Shakespeare says that the main reason he

won't compare his beloved to summer is that summer dies - but she won't. He keeps the metaphors going, but in a different direction. He throws in a negative version of all the sunshine in this poem - the "shade" of death, which, evidently, his beloved won't have to worry about. How is his beloved going to escape death? In Shakespeare's poetry, which will keep her alive as long as people breathe or see. This bold statement gives closure to the whole argument – it is a surprise.

A set rhyme scheme of the English sonnet is "a-b-a-b-c-d-c-d-e-f-e-f-g-g".

Shakespeare's verse flows melodiously and there is no impression of monotony thanks to the poet's wonderful technical skills; the author masterly wielded rhyme, assonance, alliteration and other devices, which he always subordinated to the train of thought. "The very Shakespeare's thought is expressed in the form of theme and variations, thesis and antithesis and, whatever bitter it could be, the author always kept a definite distance between himself and the main character's emotions, leaving incandescence of passions for tragic characters such as Othello and Lear" [5]. The word and thought in the sonnets are, as a rule, harmonic, the images are taken from everyday life, the vocabulary is rather simple, and in contradistinction to great tragedies and late tragicomedies "the thought does not prevail over the word" [4].

The brilliant combination of perfect artistic form with rich notional content made Shakespeare's sonnets a wonderful aesthetic monument to ancient epoch, in which the outstanding humanist told about his most intimate and deepest feelings and imprinted the story of soul of the advanced person from the English Renaissance.

References

1. Английский сонет XVI-XIX веков: Сборник/Сост. А. Л. Зорин. – На англ. яз. с параллельным русским текстом. – М.: Радуга, 1990. – 698 с.
2. Аникст А. Лирика Шекспира // Шекспир У. Сонеты. – На англ. яз. С параллельным русским текстом / Сост. А. Н. Горбунов. – М.: Радуга, 1984. – С. 19-35.
3. Клименко Е. И. Традиции и новаторство в английской литературе. – Л., 1961. – 367 с.
4. Шекспир в мировой литературе: Сборник статей / Под ред. Б. Реизова. – М. – Л.: Художественная литература, 1964. – 384 с.
5. Halliday F. E. Shakespeare and his Critics. – L., 1958. – 480 p.
6. <http://www.poetryarchive.org/poetryarchive/glossaryitem.do?id=8084>

Summary

The article deals with traditions and innovations of William Shakespeare as the creator of the English form of the sonnet, different from the Italian one, their peculiarities, common and distinct features.

Key words: *sonnet, rhyming scheme, iambic pentameter, metaphor.*

ACTUALIZATION OF THE CONCEPT “AMERICA” IN THE NOVEL “LOLITA” BY V. NABOKOV

У статті розглянуто проблеми, пов'язані із категоризацією поняття «Америка» та проаналізовано основні концептуальні властивості відповідного поняття.

Ключові слова: *концепт «Америка», стереотип, понятійна структура, концептуальна контамінація, структура концепту.*

Any kind of estimation presupposes the existence of world value picture that coexists with the objective one and corresponding stereotypes. The specific character of the world value estimation is reflected in a number of language aspects. The significance of an estimation rises when it concerns the world of people and events connected with them.

Our analysis is presented within the framework of conceptual metaphor analysis as proposed by Lakoff and Johnson [7] and Lakoff's invariance hypothesis [5, c. 39-74], as well as of conceptual blending analysis as given by Fauconnier and Turner [4, c. 133-187]. The two methods complement each other and combine our knowledge of the Nabokov's concept of America present in this literary text.

The aim of the paper is to generally describe linguistic ways and means of objectivation the concept of America, as well as detection of the structure of the concept under investigation. The endeavor is made to identity the specificity of the mental object that is behind the name of America and its synonyms. In order to gain the aim mentioned above the following tasks are to be solved in the paper:

- Identification of linguistic representatives of the concept “America”;
- Detection of straight (initial) meanings of representatives of America, their presentation and description in the mode of corresponding frames;
- Analyses of figurative (secondary) meanings of the representatives of the concept “America”, extraction of corresponding frames, subframes and slots.

We can characterize the research work as one that is based on a profound theoretical material from reliable sources.

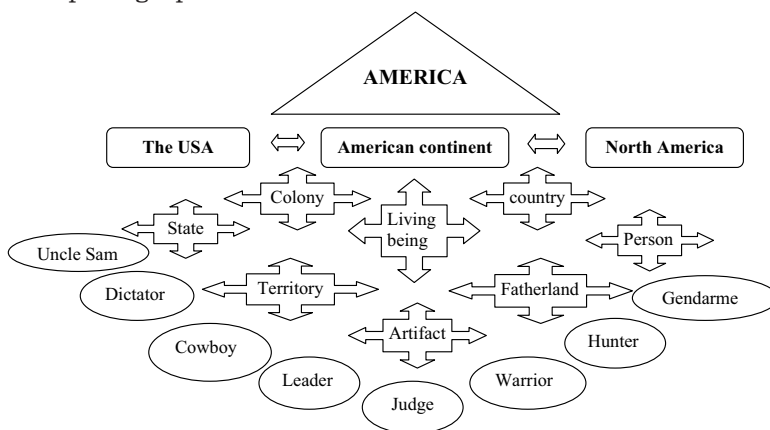
Taking into account the etymology of the lexeme *America*: from

Americus, Latin form of Amerigo; after Amerigo Vespucci (1454-1512), Florentine navigator in the New World.

The concept of America is objectified in the novel *Lolita* and naive picture of the world of informants of the Russian language in the mode of complex structure of features and is of a segmental structure in the modern Russian language. The initial segments in the structure of the concept “America” are: America – State, America – Country/Territory. Certain segments of the concept “America” structure raise the groups of vital, anthropomorphic (humanlike), zoomorphic, artifact features.

Initially America is associated with the definite country in a social mind, and the given type of comprehension is reflected in the definitions of lexemes in *Thesaurus - America*, noun: 1) United States: the United States of America; 2) N, S, and Central America: a landmass comprising North America, South America, and Central America 3) N. America: North America (informal). The use of America to mean the United States may cause offense to people from Canada and Central and South America, and should be avoided. The term North America may be used to refer to the United States and Canada together.

We suggest you the result of our investigation summed in the conceptual graph.

In the course of investigation of the actual material there were not singled out the features indicating the behavior and status of America as a woman. The features of military, economic, political actions and social roles (cowboy, hunter, warrior, leader, aggressor, dictator, gendarme, judge and executioner) by which America is endowed in the literary text under investigation and in the consciousness of the Russian language informants indicate the

existence of a manly image of America. It should be pointed out that all the representatives of the concept under investigation (“America”, “Washington”, “uncle Sam”, “The United States of America”, “the States”, “The USA”) prevail the features, which may be considered as a category of manliness. That is the specific character of perception of America and peculiarities of representation of the concept of America in the novel “Lolita” by V. Nabokov.

In conclusion I will appeal to G. Guillaume who believed that linguistics more than other sciences moves the mankind forward to cognition of means, with the help of which our mind is able to clearly understand its own actions. The only evidence of these achievements is the language that is the object of our unique science and that verbalizes its own and foreign cultural concepts.

References:

1. Набоков В. В. Лолита: Книга для чтения на английском языке. – Тверь: Тэином пресс, 2005. – 544 с.
2. Набоков В. Лолита: Роман. – СПб.: Азбука-классика, 2006. – 448 с.
3. Fauconnier Gilles. 1994. Mental Spaces. New York. – Cambridge University Press, – 1985. – P. – 114-228.
4. Fauconnier G. and Turner M. Conceptual Integration Networks. – Cambridge University Press, 1998. – Vol. 22(2). – P. – 133-187.
5. Lakoff G. The Invariance Hypothesis. Is Abstract Reason Based on Image-schemas?. – Cambridge University Press, 1990. – P. – 39-74.
6. Lakoff G. The Contemporary Theory of Metaphor. In: A. Ortony (ed.) Metaphor and Thought. – Cambridge: Cambridge University Press, – 1993. – P. – 202-251.
7. Lakoff G. and Johnson M. Metaphors We Live By. – Chicago: University of Chicago Press, – 1980. – P. – 1-23.
8. Minsky M. A framework for representing knowledge. In P.M. Winston (ed.) The Psychology of Computer Vision. – New York: McGraw-Hill, – 1975. – P. – 211-277.
9. Regie T. The Human Semantic Potential: Spatial Language and Constrained Connectionism. Cambridge, – Mass.: MIT Press. – 1996. – P. – 126-134.
10. Turner Mark. The Literary Mind. – New York: Oxford University Press. – 1996 – P. – 12-18.

Summary

This article focuses on the conceptualization of America in V. Nabokov’s prose work (novel “Lolita”). Our assumption is that, with the help of a linguistic approach, we can develop a detailed account of the way the author understood his immigration experiences.

Key words: *concept “America”, stereotype, framework, conceptual blending, structure of the concept.*

CERTAIN ASPECTS OF STRUCTURING THE CONCEPT *MAGIC* ON THE PLANE OF CONTENT

У статті розглядається проблема структурування концепту „магія“ та окремі елементи запропонованої автором структури. Дана проблема розглядається на матеріалі романів Дж.К. Роулінг.

Ключові слова: *концепт, структура концепту, сфера.*

The aim of our article is to create an appropriate structural system of the concept *magic* on the plane of content according to its usage in Harry Potter series by J.K. Rowling. The structure should meet the requirements the magical universe of Harry Potter series makes [2, 260]. We find it instrumental in accessing the entity of the concept “while lexical concepts are conceptual in nature, in the sense that they prompt for conceptual structures of various kinds” [1, 192].

While creating the structure of the concept *magic* we have taken into account the attitude of the author to number seven: “*isn't seven the most powerfully magical number*” [4]. There are numerous manifestations of the special attitude towards the number seven. So we decided to create a seven-partial structure of the concept *magic*.

We named the structural parts “realms” as we consider this name to be the most appropriate basing on the following quotation:

“What you must understand, Harry, is that you and Lord Voldemort have journeyed together into realms of magic hitherto unknown and untested.” [3]

The structural parts – realms – are envisaged as connected by the sole material of magic and existing in permanent interaction. We find it advisable to improve the traditional structure involving the split of the concept in two – the black magic and the white magic; the realms are not opposed to each other. They cooperate and supplement each other.

As magic is an indivisible material, there are no strict boundaries between the realms. The concept *magic* is structuralized as a system of following realms:

1. magic – emotion/ will
2. magic – mind

-
-
3. magic – law
 4. magic – act of magic
 5. magic – creature/ person
 6. magic – surrounding
 7. magic – eternal values

The realms are some kinds of fusion of magical power and the property in question. They reveal the most prominent peculiarities of the concept *magic* manifested in the given situation and context.

The realm *magic – emotion/ will* is determined by the fact that magic involves both and needs them, that it is a medium needing and exposing emotions, feelings and will. A witch or wizard's emotional state can affect their inherent abilities. When emotion is in question the prime examples are as follows:

“Outside in the hall, he leaned against the wall, breathing deeply. It had been a long time since he'd lost control and made something explode.” [2]

“Never used an Unforgivable Curse before, have you, boy?” she yelled. She had abandoned her baby voice now. ‘You need to mean them, Potter! You need to really want to cause pain – to enjoy it – righteous anger won’t hurt me for long...’ [4]

The most powerful source of magic is considered love, which is also the most mysterious and elusive. The exact nature of how “love-magic” works is unknown; it is studied in-depth at the Department of Mysteries. Though the manifestation of the power of this fusion is evident – it was through love that Lily Potter was able to save her son Harry from death by sacrificing her life so that he might live. Lord Voldemort, having never experienced love himself, underestimates its influence — to his detriment.

Will is an inherent element of the concept magic as it is viewed in the Harry Potter series. It determines the force and the trend of the magical acts. The volitional constituent becomes apparent throughout the series, which may be exemplified by the following:

“We’re all still here,” she whispered, “we’re still fighting. Come on, now....”

There was a silver spark, then a wavering light, and then, with the greatest effort it had ever cost him the stag burst from the end of Harry’s wand.” [3]

The dependence of the power and steadiness of magic on will is repeatedly emphasized throughout the series. Most acts of magic require some concentration. The more powerful the volitional effort is the higher is the capability of it.

The realm *magic – mind* embraces knowledge and mind work. As one can easily see, magic is depicted as a large amount of knowledge which one needs to master. Here also belong special magical skills such as legilimency (power to read one’s mind) and occlumancy (power to save your mind from being read). These special skills embody the direct connection of mind and magic as it is shown by J.K. Rowling:

“Occlumency, Potter. The magical defence of the mind against external penetration. An obscure branch of magic, but a highly useful one.” [4]

Though legilimency and occlumancy are considered to belong to the realm *magic – mind*, the repelling of the magical penetration into one’s mind and the mastering of the control over insights need emotional and volitional efforts, so they are related to the realm *magic – emotion/ will*. Hence we find a rather subtle sphere the structural belonging of which is difficult to state. This sphere is situated on the point of contact between the two realms mentioned above. But we tend to regard it as a domain of the realm *magic – mind*. Our proofs for this are based on the fact that we observe the algorithm of insight from the point of view of Harry Potter. But while dealing with his perception we are to take into account the fact that his case is unique, because this is the exception to the general rule:

“The usual rules do not seem to apply with you, Potter. The curse that failed to kill you seems to have forged some kind of connection between you and the Dark Lord. The evidence suggests that at times, when your mind is most relaxed and vulnerable – when you are asleep, for instance – you are sharing the Dark Lord’s thoughts and emotions.” [4]

But speaking about legilimency and occlumancy when any other case is dealt with we define them as:

“It is true, however, that those who have mastered Legilimency are able, under certain conditions, to delve into the minds of their victims and to interpret their findings correctly. The Dark Lord, for instance, almost always knows when somebody is lying to him. Only those skilled at Occlumency are able to shut down those feelings and memories that contradict the lie, and so can utter falsehoods in his presence without detection.” [4]

The realm *magic – eternal values* deals mostly with the sources of magic. The evil wizards intend to strengthen their magic using destructive powers such as murder, vanity, fear etc., but these sources are shown as deceptive, for they turn out to be weaknesses.

On the other hand, the real sources of magical power are love and self-sacrifice which turn to be stronger than acts of magic and death itself.

The realms *magic – act of magic*, *magic – surrounding*, *magic – creature/ person* and *magic – law* are to become the matter of our further research as being relevant to the problem analysed.

The text provided us with arguments to create a specific structure of the concept consisting of seven realms so that to embrace all the complexity and versatility of the concept *magic* without breaking its wholeness.

References

1. Evans V. Green M. Cognitive Linguistics. An Introduction. – Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006. – 830 p.
2. Matkovskaya M.V., Khokhel D.Y. The General Cognitive Overview of the Concept “Magic” (on the novels by J.K. Rowling)// Наукові праці Кам’янець-Подільського державного університету: Філологічні науки. У 2 т. Т. 2 – Вип.15. – Кам’янець-Подільський: Аксіома, 2007.-С. 259-262.
3. Rowling J.K. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban. [Website]. – Available from: <http://englishtips.org>. – Accessed 16.05.2006.
4. Rowling J.K. Harry Potter and the Deathly Hallows. [Website]. - Available from: <http://englishtips.org>. – Accessed 22.08.2007.
5. Rowling J.K. Harry Potter and the Order of the Phoenix. [Website]. – Available from: <http://englishtips.org>. – Accessed 16.05.2006.

Summary

The article deals with the problem of structuring the concept magic and some elements of the structure the author suggests. This problem is analyzed on the material of J.K. Rowling’s novels.

Key words: *concept, structure of the concept, realm.*

ANAGRAM AS A SPECIAL CASE OF SOUND ITERATION (ON THE BASE OF J.R.R.TOLKIEN'S TEXTS)

В статті розглядається анаграма як різновид звукопису та, вужче, звукового повтору, а також її роль у вивченні та аналізі авторського ідіостилу. Чимало прикладів доводять, що вплив анаграми на значення художнього тексту може бути вирішальним. Дослідження проведено на матеріалі творів Дж.Толкієна.

Ключові слова: звукопис, криптограма, ритміко-інтонаційна конструкція, образ, кодування, звуконаслідування.

Sound iteration is one of the widespread tropes of the literary text. In its turn, sound iteration is a special case of *sound writing*, which includes also some other features of rhythmic-intonation construction of the literary (mainly poetical) text – metre, rhythm, sound associations, rhyme. But the topic of our current investigation is namely sound iteration and *anagram* as a special case of this linguistic phenomenon, being a feature of the author's idiosyncrasy.

Anagram was studied by such scientists as Yu.M.Lotman, V.P.Moskvin, E.A.Knyazeva.

Our investigation is based on the texts of the English writer J.R.R. Tolkien [5; 6]. We have done other researches on the same material [3].

The most frequent case of the sound iteration performance is choosing words in the literary text in such a way that definite phonemes are placed more or less thickly than in the language norm, which is '<...> difficult to formulate, but given to each native speaker as part of his intuition. This norm is realized in a special way – in its obscurity. Unless we notice one or another side of the language we can be sure that its iteration is within the norm' [2, 71]. If one or another sound element is used with a 'deliberate thickness', it becomes noticeable, structurally active (though lowered thickness can also be a way of emphasizing).

Sound iterations are differed by their power and visibility, by the sound association strength. The iterated sounds draw attention to themselves and are called *phonetic attractants* [4, 65].

The ordered phonemes in the literary text is transferred to words which get definite 'superorganization' [2, 71] along with their semantic connections. Thus the phonological text organization assumes notional signification.

The *anagram* as a special case of sound iteration is connected with its *keynote function*, which is expressed in the semantic emphasizing of the key word of the text. This function creates such terms as *anagrams* and *cryptograms* (the first presupposes the presence of the key word, the other does not). These figures of sound writing are mostly based on alliteration. The key word ‘encoded’ in anagrams is also called the *associative dominant*, i.e., ‘the component which puts in motion and defines the relations of all other components’ in the literary text [4, 67].

The anagram’s functioning can be viewed as creative, receptive and referent (objective-significant) [1].

The analyzed texts ([5; 6]) are extremely rich in anagrams and cryptograms. Let us view and analyze the following examples.

‘Thus in after days, what by the voyages of ships, what by lore and star-craft, the kings of Men knew that the world was indeed made round <...> and so [Men-skippers – A.Ch.] had come to the lamplit quays of Avallynл, or verily to the last beaches on the margin of Aman, and there had looked upon the White Mountain, dreadful and beautiful, before they died [6].’

For example, in this passage from ‘The Silmarillion’ we can observe the following iterated sounds: [a]([a:]), [l], [o]([o:]), [v]([w]), [m]. These sounds make an anagram of the words *Aman* and *Avallynë*, which symbolize the faraway western lands and also the Elvish language (it consists mostly of sounds [a], [a:], [o], [o:] and sonorants.

‘<...>another note. Horns, horns, horns. In dark Mindolluin’s sides they dimly echoed. Great horns of the North wildly blowing. Rohan had come at last [5].’

This passage from ‘The Lord of the Rings’ shows significant frequency of sounds [h], [o:], [n], [s/z] and together they make *horns* [ho:nz] which is the key word of the passage. This word has a dual semantic meaning, for it also bears onomatopoeia, imitating the horn sound. The reader can ‘hear’ the battle-horns which precede the partaking of the Rohirrim host in the Pelennor battle.

‘Arise now, arise, Riders of Theoden!

Dire deeds awake, dark is it eastward.

Let horse be bridled, horn be sounded! *Forth Eorlingas!*’ [5]

In the battle-cry of the Rohirrim in the same book we observe the iterated sounds [r], [o:], [h] imaging a part of the word ‘*Rohan*’ – the name of the Rohirrim’s land.

In the Elvish-language example from ‘The Silmarillion’

‘A Tūrin Turambar t̄run ambartanen (master of doom by doom mastered)’ [6], the words containing sound iteration make a double anagram – the words ‘Tūrin’ and ‘t̄run’ (the name of the hero and the Quenya (Elvish) word meaning ‘doom’) and ‘Turambar’ – ‘ambartanen’ (Quenya ‘master of doom’ – ‘mastered’) are ‘anagramming’ each other, showing the binary and averse meaning of the hero’s name and alias.

'We promises, yes I promise!' said Gollum. 'I will serve the master of the Precious. Good master, good Smüagol, gollum, gollum!' [5]

Here, in the passage from the 'Lord of the Rings', the sounds [p], [r], [+'] and [s] are iterated. This is the pattern of the word 'Precious' – a name of Sauron's Ring used by Gollum, its unhappy possessor. This anagram makes Gollum's oath stronger and more sacred, for it is given in the name of the Ring itself.

"To Isengard! Though Isengard be ringed and barred with doors of stone; Though Isengard be strong and hard, as cold as stone and bare as bone <...>" [5]

[S/z], [n/K], [g], [r], [d], [a:] make an anagram of 'Isengard' – the name of the 'Iron Tower' which the heroes of the book ('The Lord of the Rings') are going to conquer and destroy; so, in this case the anagram works as a part of a kind of 'destruction spell', a battle-song.

'Where now the horse and the rider? Where is the horn that was blowing?

Where is the helm and the hauberk, and the bright hair flowing?

Where is the hand on the harpstring, and the red fire glowing?' [5]

Here, observing the sounds [h], [o:], [r] and an occasional [a:], we see an anagram of both 'horse' and 'Rohan', which together make 'Land of the Horse-Riders'.

From the theoretical and practical parts of our article we can make the conclusion that sound iteration and anagram as its variation can serve as an outstanding feature of the author's idiosyncrasy.

LITERATURE

1. Князева Е.А. Анаграмма в ципле О.Седаковой «Тристан и Изольда» // http://www.pspu.ru/sci_liter2005_kn.shtml
2. Лотман Ю.М. Анализ поэтического текста // Лотман Ю.М. О поэтах и поэзии. – СПб.: Искусство-СПб, 2001. – С. 18-254.
3. Матковська М.В., Чернікова О.І. Sound iteration in the translation of J.R.R.Tolkien's prose. – Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: Філологічні науки. Випуск 15. Том 2. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2007. – С. 256-259
4. Москвин В.П. О типах и функциях звуковых повторов // Русская словесность. – 2006. – №8. – С.63-69.
5. Tolkien J.R.R. The Lord of the Rings // <http://www.tolkien.ru>
6. Tolkien J.R.R. The Silmarillion // <http://www.tolkien.ru>

Summary

The article observes anagram as a kind of sound writing, and, in a narrower sense, sound iteration, as well as its role in the studying and analysis of the author's idiosyncrasy. A significant amount of examples prove that anagram may have a deciding influence on the significance of the literary text. The investigation is based on the texts of J.Tolkien.

Key words: *sound iteration, cryptogram, rhythmic-intonation construction, pattern, encoding, onomatopoeia.*

SHORTENING AS A NEW WAY OF WORD BUILDING IN MODERN ENGLISH

У статті розглядається продуктивний та популярний спосіб словотвору відомий як скорочення, стискання чи урізування, який вживається не лише в офіційному стилі, але й в розмовному стилі і сленгу.

Ключові слова: скорочення, словотвір, односкладовість, неологізми, скорочені слова, абрєвіатура.

Shortening (contraction) is a comparatively new way of word-building and has achieved a high degree of productivity nowadays, especially in American English. Shortening consists in the reduction of a word to one of its parts as a result of which the new form acquires some linguistic value of its own. As a type of word-building shortening of spoken words, also called clipping or curtailment, is recorded in the English language as far back as the 15th century. It has grown more and more productive ever since. This growth becomes especially marked in many European languages in the 20th century, and it is a matter of common knowledge that this development is particularly intense in English [1; 2; 4].

Newly shortened words appear continuously; this is testified by numerous neologisms, such as *dub* v, a cinema term meaning 'to make another recording of sound-track in a film in a different language' (from *double*); *mike* n from *microphone*; *tellie*, *telly* or *T. V. n* from *television set*; *vac* n from *vacuum cleaner*, etc. Many authors are inclined to overemphasise the role of the 'strain of modern life' as the mainspring of this development. Among the major forces are the demands of rhythm, which are more readily satisfied when the words are monosyllabic. Monosyllabism goes farther in English than in any other European language, and that is why shortened words sound more like native ones than their long prototypes. Curtailment may therefore be regarded as caused, partly at least, by analogical extension, i.e. modification of form on the basis of analogy with existing and widely used patterns. Thus, the three homonyms resulting from abbreviation of three different words, *van* 'a large covered vehicle', 'a railway carriage', the short for *caravan*; *van* 'the front of an army', the short of *vanguard* which

in its turn is a clipping of the French word *avant-garde*; and *van* – a lawn tennis term, the short for *advantage*, all sound quite like English words.

The bulk of curtailed words is constituted by nouns. Verbs are hardly ever shortened in present-day English. *Rev* from *revolve* and *tab* from *tabulate* may be considered exceptions. Such clipped verbs as do occur are in fact converted nouns. Consequently the verbs *to perm*, *to phone*, *to taxi*, *to vac*, *to vet* and many others are not curtailed words diachronically but may be regarded as such by right of structure, from the synchronic point of view. As to the verbs *to pend*, *to mend*, *to tend* and a few others, they were actually coined as curtailed words but not at the present stage of language development.

Shortenings are produced in two different ways. The first is to make a new word from a syllable of the original word. This type of shortening is called clipping. Clipping shows various degrees of semantic dissociation from their full forms. These words may lose its beginning as in *phone* made from *telephone*, *fence* from *defence*, *plane* from *aeroplane*, *copter* from *helicopter*, *cello* from *violoncello*, *drome* from *airdrome*, *Dora* from *Theodora*, *chute* from *parachute* (initial clipping); its ending as in *hols* from *holidays*, *vac* (<*vacation*), *props* (<properties), *info* (<information), *ad* (<advertisement), *net* (<network), *doc* (<doctor), *mag* (<magazine), *prefab* (<prefabricated), *vegs* (<vegetables), *Al* (<Albert), *demo* (<demonstration), *perm* (<permutation), *vet* from *veteran* and *veterinary* (final clipping); both the beginning and ending as in *flu* from *influenza*, *fridge* from *refrigerator*, *tec* from *detective*, *stach* from *moustache*, *Liz* from *Elisabeth*.

Stylistically coloured shortened words may belong to any variety of colloquial style. They are numerous in such branches of slang as school slang, service slang, sport slang, newspaper slang and others. Contraction may be combined with affixation, i.e. by adding the suffixes *-y*, *-ie*, *-o* to clippings, e. g. *hanky* (<handkerchief), *unkie* (<uncle), *ammo* (<ammunition), *nightie* (<nightdress), etc. School and college slang reveal some sort of reckless if not ironical attitude to the things named: *caf* from *cafeteria*, *digs* from *diggings* ‘lodgings’, *ec*, *eco* from *economics*, *prep* from *preparation*, *lab*, *maths*, *prof* from *professor*, *trig* from *trigonometry*, *undergrad*, *vac*, *varsity* from *university*. Shortened adjectives are very few, e. g. *comfy* (<comfortable), *dilly* (<delightful), *imposs* (<impossible), *mizzy* (<miserable), which occur in schoolgirl slang. Service slang is very rich in clipped words, a few examples are: *demob* v from

demobilize, *civvy* from *civilian*, *op* from *operator*, *non-com* from *non-combatant*, *corp* from *corporal*, *sarge* from *sergeant*.

It is also interesting to note that clipping also applies to compounds as shown in given examples: *telegram* (< cable telegram), *op art* (< optical art), *org-man* (< organization man), *sitcom* (< situational comedy), *emoticon* (< emotion icon) – ‘any of several combinations of symbols used in electronic mail and text messaging to indicate the state of mind of the writer’, *netizen* (< internet citizen).

The second way of shortening is to make a new word from the initial letters of a word group. This type is called abbreviation (initial shortenings) and is subdivided into 5 groups [3, p. 49]:

1) Acronyms which are read in accordance with the rules of orthoepy as though they were ordinary words: *NATO* (<North Atlantic Treaty Organisation), *SALT* (<Strategic Arms Limitation Talks), *radar* (<radio detecting and ranging), *UNESCO* (<United Nations Educational Scientific and Cultural Organization), *AIDS* (<Acquired Immune Deficiency Syndrome), etc.

2) Alphabetic abbreviations in which letters get their full alphabetic pronunciation and a full stress, e. g.: *BBC* (<the British Broadcasting Corporation), *M.P.* (<Member of Parliament), *G.I.* (<Government Issue), *UFO* (<Unidentified Flying Object), *T.B.* (<Tourist Bureau), *ATM* (<Automatic Teller Machine), *I.N.S.E.A.* (<International Society for Education through Art). They are sometimes used for famous persons’ names, e. g. *F.D.R.* (<Franklin Delano Roosevelt).

3) Compound abbreviations in which the first component is a letter and the second a complete word, e. g. *A-bomb* (<atomic bomb), *L-driver* (<learner-driver), *U-language* (i.e. that of the upper classes), *M-day* (<mobilization day). One or both components of compound abbreviations may be clipped, e.g. *hi-fi* (<high fidelity), *sci-fi* (science fiction), *a-v* (audiovisual).

4) Graphic abbreviations which are used in texts for economy of space, e. g. *ft.* (<foot/feet), *m.* (<mile), *bldg* (<building), *pp.* (<pages), *dz* (<dozen), *Xmas* (<Christmas), *govt.* (<government), *ltd.* (<limited).

5) Latin abbreviations, e.g.: *cf.* – compare, *ad lib* – at pleasure, *a.m.* – before midday, *i.e.* – that is, *Id.* – in the same place, *viz* – namely, etc.

Initial shortenings are found not only among formal words, such as the ones above, but also among colloquialisms and slang. So, *g. f.* is a shortened word made from the compound *girl-friend*. Here are

some more examples of informal shortenings: *gent* from *gentleman*, *specs* from *spectacles*, *circs* from *circumstances*, *I.O.Y.* (a written acknowledgement of debt, made from *I owe you*), *lib* from *liberty* (as in *May I take the lib of saying something to you?*), *cert* from *certainty*, *metrop* from *metropolis*, *exhibish* from *exhibition*, *posish* from *position*.

A shortened word is not merely a word that has lost its initial, middle or final part, it is always in some way different from its prototype in meaning and usage. Shortening may be regarded as a type of root creation because the resulting new morphemes are capable of being used as free forms of the prototype creating by this very novelty a greater expressiveness, a colloquial or slangy shade and often emotional colouring as well [1, p.89; 4, p.111].

It is commonly believed that the preference for shortenings can be explained by their brevity and is due to the ever-increasing tempo of modern life. The use of an ambiguous contraction does not in the least contribute to the brevity of the communication: on the contrary, it takes the speakers some time to clarify the misunderstanding. Both types of shortenings are characteristic of informal speech in general and of uncultivated speech particularly. Shortenings display great combining activity and form bases for further word-formation and inflection.

Список використаних джерел

1. Антрушина Г. Б., Афанасьева О. В., Морозова Н. Н. English Lexicology. – М., 1999. – 285 с.
2. Банкевич Л. В. Словообразование в английском языке. – Л., 1961. – 131 с.
3. Квеселевич Д. І., Сасіна В. П. Практикум з лексикології сучасної англійської мови: Навч. посібник. – Вінниця, 2003. – 128 с.
4. Arnold I. V. The English Word. – М., 1966. – 346 p.

Summary

This article deals with an intense and popular way of word-building known as contraction, clipping or curtailment, which is used not only in formal style, but also can be found among colloquialisms and slang.

Key words: *shortening, word-building, monosyllabism, neologisms, curtailed words, abbreviation.*

RESOLVING THE PROBLEM OF SEMANTIC UNDERSPECIFICATION OF POLYSEMOUS ADJECTIVES VIA PRAGMATIC MECHANISM OF CONTEXTUAL ENRICHMENT

У статті розглядається проблема недостатньої визначеності полісемічних прикметників в англomовному дискурсі і подається можливість розв'язання поставленої проблеми за допомогою здійснення на практиці прагматичної теорії Пола Грайса, яка базується на застосуванні принципу прагматичного контекстуального збагачення.

Ключові слова: семантична невизначеність, імплікатура, прагматична інтерпретація, полісемічні прикметники.

Speech is a highly conventionalised, special kind of behaviour that presumably reaches the very core of human existence - a species which is often referred to as the linguistic species. It may be hypothesised that our linguistic competence is deeply intertwined with a theory of mind, i.e. the recognition of other peoples' mental states and integration of these into our representation of and reasoning about the outside world. An aspect where the relationship between our theory of mind and our communicative abilities comes clearly into the foreground is in natural language understanding. If speech is behaviour, then comprehending speech is understanding human behaviour. It is thus not surprising that some of the factors that play a role in natural language understanding are partly the same as those for understanding human behaviour, like ascribing complex patterns of beliefs and desires as motivations for rational action.

Let's view certain conceptual problem, namely the Gricean Circle, so that it can be made clear why it is profitable to consider the implications of PMCE(pragmatic mechanism of contextual enrichment) for the semantics-pragmatics interface. Grice proposed that a conversational implicature is calculated on the basis of what is said and the assumption that the speaker co-operates. Levinson (2000) discusses the following problem that arises from Grice's

conception: It is circular to assume that, for one, what is said acts as the input to the pragmatics module and, for another, what is said is also *affected by* the very same mechanism of pragmatic interpretation. To see that this is so, Levinson argues that what is said by an utterance *a* is the proposition expressed by *a*, but conversational implicatures affect the truth-conditions of utterances. The so-called *Gricean circle* is indeed a fundamental problem to a pragmatic theory of conversational implicature so conceived.

Human beings represent semantic ambiguity implicitly by means of *underspecified representations* that leave some aspects of interpretation unresolved. The operation of the pragmatic mechanism for the interpretation of polysemous adjectives can best be summarised as follows: We compute the most probable interpretation with respect to shared conceptual knowledge and contextual salience, but we also keep an eye on alternative formulations. We did not mention concepts such as relevance or informativeness explicitly. It is certainly true, on the other hand, that the pragmatic principles that we used are derivations from Gricean maxims and that conversational implicatures are those inferences that rely on Gricean maxims, this is not to say that we calculated conversational implicatures *in the Gricean sense*. The problem is that the formulations of the original maxims are so broad that we can explain quite a lot with them. But we have to bear in mind what was originally intended to be inferred on the basis of the maxims of conversation.

There are at least two critical points in Grice's treatment of conversational implicatures. One stems from the *calculability* of conversational implicatures. Grice thought that an essential feature of conversational implicatures was their calculability along the lines of a formal reasoning scheme. This is not to say that conversational implicatures are *actually* derived this way. This is to say that, if something is a conversational implicature, it can be reconstructed with this reasoning scheme. It is apparent that any reference to the speaker's beliefs or the cooperative principle are not only superfluous, but also extraordinarily strange.

If we take a better look at this, it becomes clear that Grice had more complex, more sophisticated inferences in mind – inferences that relate to the conversational impact of statements on a higher level.

Levinson's (2000) convicts that the Gricean circle is a real problem for pragmatic theory. One of the assumptions of his conviction is that conversational implicatures contribute to what is

said. Levinson holds this premise true, because he is convinced that it is the exact same kind of mechanism, namely Q, I and M-implicatures, which has truth-conditional impact.

Contrary to Levinson's position, the treatment of PMCE made clear that it is possible to keep apart two different levels of pragmatic interpretation. One criterion for distinction can be that they operate on clearly distinct inputs: Semantically underspecified representations and pragmatically enriched representations. Another criterion can be derived from the concrete case of PMCE and supports Recanati's view, called *scope-principle* there. The pragmatic enrichments have *truth-conditional impact*, conversational implicatures have not.

In sum, the distinction between pragmatic enrichments and conversational implicatures is justified, because conversational implicatures have a discernibly different function. The function of conversational implicatures is to explain the conversational impact of utterances. On the other hand, pragmatic enrichments are, intuitively speaking, less sophisticated processes and influence truth-conditions. Pragmatic enrichments do not involve, or cannot be sensibly supported by, reasoning processes over speaker intentions or assumptions that conversational maxims are obeyed or exploited. If we assume an intuitive difference between literal content and actually perceived utterance content and differentiate between semantic and pragmatically enriched content, then we can also distinguish their truth-conditions. The question to be addressed is, what are the truth-conditions of sentences with semantically underspecified lexical items, both on the level of pure semantic content and pragmatically enriched content.

Intuitively, the pragmatically enriched content is more specific than the semantic content. Since the semantic content is thought to be the basis for the pragmatic specification, it makes sense to assume that the semantic representation is true under all circumstances in which there is a conceivable true pragmatic specification. In other words, we can stipulate that the semantic meaning is the disjunction of all conceivable contextually enriched meanings. The resulting view on truth-conditions for underspecified semantic content is that the semantic content is true in far more contexts and worldly affairs than the intuitively accessed pragmatically enriched content. Semantic content is thus the disjunction of all possible pragmatically enriched contents.

References:

1. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К, 2006. – 716с.
2. Blutner, Reinhard (1998a), 'Lexical pragmatics'. In: *Journal of Semantics*, **15**, 115-162.
3. Blutner, Reinhard (2000), 'Some aspects of optimality in natural language interpretation'. In: *Journal of Semantics*, **17**, 189-216.
4. Grice, P. (1989). *Studies in the Way of Words*, Harvard University Press, Cambridge Massachusetts.
5. Steve Levinson.(2000), *The Theory of Generalized Conversational Implicatures*, MIT Press, 450 pp.

Summary

The article reviews the problem of semantic underspecification of polysemous adjectives in English discourse and gives the possible resolving of the question. This can be achieved via practical accomplishment of Grice's theory based on the application of pragmatic principle of contextual enrichment.

Key words: *semantic underspecification, conversational implicature, pragmatic interpretation, polysemous adjectives*

THE USE OF ANTONYMS IN TRANSLATION FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN

Стаття аналізує деякі особливості художнього перекладу, виділяє комплексний характер трансформацій, перекладених з англійської на українську мову та детально розглядає антонімічний тип перекладу.

Ключові слова: *контекстуальні зміни, трансформація, антонімічний переклад.*

The translation is represented as a complicated creative process during which the translator tries to render all details of the original text in the foreign language and creates a completely new text – in the target language, which presents all details, known by the translator and all peculiarities of the original text. Knowledge of the foreign language does not guarantee the successful translation, because the task of translator is not only to know the language, but some methods and ways, which help to make rendering from one language into another; the translator should clearly know the procedures of all operations in translation and foresee difficulties, which can occur in his work [4, 157].

Numerous researches of the most general questions on the theory and practice of translation did not succeed in creating a single theory. There are a lot of problems which are immediately to be solved: adequateness of translation, its lexical and grammatical difficulties [3, 16]. The research of Russian, English and Ukrainian linguists are very prolific in this field. The questions of the theory and practice of translation were investigated by L. S. Barhudarov, V. N. Krupnov, V. N. Komisarov, N. A. Chitalina, V. Karaban, V. Korunets, etc.

The translation of fiction takes one of the central positions among thematic parts of the translation work, so the complex approach to the analyses of the translation lexical peculiarities is very urgent because of modern circumstances.

Dealing with any text, the translator encounters very often the cases “when for correct rendering of one or another image or phrase, they must be absolutely changed in the translated text”, he has

to make some contextual changes (usage in the translation of another word or word-group instead of those which in the language of translation are relevant to the word or word-group of the original text). So, when there are no formal equivalents in the language of translation to the original word or word-group, it is incorrect to speak about the change. We can only say that contextual change is the refusing from using the existing equivalents or analogues. The reason for contextual change is a special context, unusual using of the word or word-group in a certain context [1, 10].

The contextual change can be divided into 5 separate methods of the translation:

- the differentiation and the concretization of notions;
- the generalization of notions;
- logical development of notions;
- antonymous translation;
- the loss compensation.

So, we shall regard such type of contextual changes as the antonymous translation.

This kind of translation means the rendering of the notion by an opposite one and very often with negation, i. e. with the help of Ukrainian antonymous equivalent of the given word. The antonymous translation can be very often single or one of the most convenient kinds of content rendering and stylistic meaning for a lot of expressions [2, 84].

E. g. Take your time – не поспішай;

Take it easy – не хвилюйтеся; не беріть до серця; не утруднюйте себе;

To keep one's head – не розгубитися;

Mind your own business – не твоє діло;

It is very important to use the method of the antonymous translation in such cases, when in the Ukrainian language there is no exact equivalent in the dictionary for the English one and when, from the stylistic point of view, is incorrect to use the describing method.

E. g. They nodded to each other by way of breaking the ice of unacquaintance

(Th. Hardy, The Three Strangers).

The meaning of the noun “unacquaintance” can be translated only with the help of the describing method: Той факт, що вони були незнайомі.

But such an extensive translation cannot be used for the fiction

translation. The best variant would be antonym's translation: Вони поклонились один одному, щоб зав'язати знайомство.

The antonymous translation is very often used for translation of the phraseological units. There are a lot of phraseological units in English, the meaning of which can be translated only with the help of the opposite notion with the negation [5,150]. E. g. He has a ready tongue – Він за словом у кишеню не лізе; No time like the present – Лови момент; To be weighed and found – Не виправдати надій.

As can be seen from the examples the antonymous translation is contextual and is one of the most flexible methods of original rendering. Thus, lexical, grammatical and stylistic transformations are often used, as it testifies to the complex character of transformations and only a complex approach in translation transformations use is the most important and urgent.

Список використаних джерел

1. Гуськова Т. И., Зиброва Г. М. Трудности перевода общественно-политического текста с английского на русский. – М.: РОССПЭН, 2000. – 228 с.
2. Карабан В. І., Борисова О. В. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі (вибрані граматичні та лексичні проблеми перекладу з української мови на англійську)/ Навчальний посібник. – Вінниця, НОВА КНИГА, 2003. – 208 с.
3. Карабан В. І. ; Мейс Дж. Переклад з української на англійську мову. Навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2003. – 608 с.
4. Лопатина Т. Н. К проблеме адекватности перевода// Актуальні проблеми філології та перекладознавства: Збірник праць та доповідей Всеукраїнської наукової конференції. 12-13 травня 2005 року. – Хмельницький, ХНУ: 2005. – С.157-158.
5. Огуй О., Івасюк О. Лінгвістика та перекладознавство: мовні концепції та способи перекладу//Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. Вип. 165-166: Германська філологія. – Чернівці: Рута, 2003. – С.145-157.

Summary

The article analyzes some peculiarities of fiction translation, outlines a complex character of transformations while translating from English into Ukrainian and specifies antonymous translation types.

Key words: *contextual changes, transformation, antonymous translation.*

STRUCTURAL AND FUNCTIONAL PECULIARITIES OF ELECTRONIC DISCOURSE

Стаття присвячена аналізу структурних та функціональних особливостей електронного дискурсу, а саме: електронного каналу передачі, віртуальності, опосередкованості, гіпертекстуальності, дистантності, комбінації різних типів дискурсу.

Ключові слова: електронний дискурс, віртуальність, гіпертекст, веб-дискурс, дискурс електронної пошти, дискурс чату.

Today studies in the field of discourse analysis have become one of the most popular directions in modern linguistics in general and in electronic discourse in particular. We have a certain number of papers devoted to specific characteristics of electronic, oral and written discourse, papers concerning different levels of discourse analysis among which we can distinguish phonological, syntactical, structural, functional, sociolinguistic, ethno specific and pragma-linguistic approaches [1; 2; 3; 4; 5]. Some papers are devoted to analysis of special, mainly professional discourse, i.e. legal, mass media, religious, pedagogical, political, electronic discourses.

The scholars who deal with electronic discourse are such as D. Crystal "Language and the Internet"(2001); Davis, Boyd H., Drewer, Geutonne P. Electronic Discourse: Linguistic Individuals in Virtual Space (1997); Galichkina (2007); Danilyuk (2006); Zaborovska (2006); Lukashenko (2006) etc. For a detailed analysis of electronic discourse we need a serious understanding of people's habitual way of behaving. We need a systematic account of the forms of discourse. Linguists such as D. Crystal and others classify electronic discourse into different types and subtypes such as: a-mail, chat groups, virtual worlds, web-discourse, etc. with definite characteristics of each of them.

The aim is to investigate the linguistic properties of the so-called electronic discourse and explore the ways in which the nature of the electronic medium effects the language in general and individuals in particular.

Human languages and the convention for using them are mainly concerned with people interacting face-to-face. Despite these origins, more and more communication now takes place between people, who are not copresent in the same space and at the same time, via technologies such as e-mail, videoconferencing, etc. How do people adjust when communication is mediated? The richness

associated with face-to-face conversation diminishes when communication goes electronic:

- e.g. – Prosody is absent;
- Spontaneous facial expressions (eye, gaze, gesture, body posture, etc.) are lost;
- conversational turns grow longer;

But, in fact, mediated communication sometimes offers tangible advantages over face-to-face conversation, especially when there is a need to edit utterances, review them or save them as a paper trail, when it is useful to broadcast them to many addresses at once, etc.

So advantages/disadvantages of face-to-face/mediated types of communication are as follows:

Advantages/Disadvantages	Media	
	Face-to-face	e-mail
1. Physical co-presence: Participants share a physical environment, including a view of what each is doing or looking at.	+	—
2. Visibility: one participant sees another, but not necessarily what the other is doing or looking at.	+	—
3. Audibility: one participant can hear another.	+	—
4. Cotemporality: messages are received without delay	+	—
5. Simultaneity: participants can send and receive messages at the same time, allowing communication in parallel	+	—
6. Sequentiality: participants takes turns in an orderly fashion in a single conversation at a time; one turn's relevance to another is signaled adjacency.	+	—
7. Reviewability: messages do not fade overtime	—	+
8. Revisability: messages can be revised before being sent	—	+

Computer support of human face-to-face communication is very rich. Projects are now engaged in systematic data collection and analysis of multiparty meetings (numerous research groups supported by European Union). These data are intended to provide a basis for understanding what people in fact do when they work together.

Face-to-face communication as well as mediated communication

does not occur in a vacuum. Each speech act or move which constitutes electronic discourse and the whole verbal exchange depend on a situation or the context. Situations and context are crucial points for organization and understanding of the whole discourse procedure. They are setting of any types are relevant for the general organization of communicative events taking place in the doctor's office, parliament or courtroom, at the videoconference or internet forum. Besides, such settings determine rules, social and communicative roles, and mutual expectations of discourse participants.

A very important thing for successful participation, production and understanding of electronic discourse is the communicative and computer competence. Communicative competence is a key to pragmatics, to functional use of all structural and semantic resources of a language. The units of communicative competence – social competence, cultural competence, professional competence and ethnospecific competence are crucial for a successful discourse procedure.

Computer competence is a key to Internet, to functional use of all the Netspeak means of communication, namely: e-mail, internet, forum, chat group, virtual worlds, video-conferences, etc.

Summing up, we'd like to state that the model and types of electronic discourse vary greatly. The use of each of them depends on what purpose the speaker has in presenting this or that linguistic event within the means of electronic discourse. No doubt, all these types of electronic communication need further investigation as they possess a great potential in the description of different aspects of human interaction.

Список використаних джерел

1. Данилюк С.С. Структурні та функціональні особливості англomовних електронних текстів (на матеріалі персональних веб-сторінок лінгвістів): Автореф. дис. канд. філол. наук. – К., 2006. – 23с.
2. Заборовська С.В. Особливості віртуального дискурсу в просторі Інтернет (на прикладі Інтернет-щоденників): Автореф. дис. канд. філол. наук. – Харків, 2006. – 22с.
3. Лукашенко Н.Т. Іспаномовний Інтернет-дискурс: комунікативно-прагматичний та лінгвостилістичний аспекти (на матеріалі форумів з проблематики родинних стосунків): Автореф. дис. канд. філол. наук. – К., 2006. – 22с.
4. Crystal D. Language and the Internet. – Cambridge: CUP, 2001. – 272p.
5. Davis, Boyd H., Brewer, Geutonne P. Electronic Discourse: Linguistic Individuals in Virtual Space (Sunny Series in Computer-Mediated Communication). – State University of New York Press, 1997. – 217p.

Summary

The article deals with the analysis of structural and functional characteristic features of electronic discourse: channel linguistic medium, virtuality, hypertext and interactivity, different types of discourse.

Key words: *electronic discourse, virtuality, hypertext, Internet, web-discourse, netspeak, e-mail, chatroom, virtual worlds, video-conferences.*

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE CONCEPT FREEDOM IN THE ENGLISH AND POLISH CONSCIOUSNESS

Стаття присвячена концептуальному аналізу двох лінгво-культурних просторів, а саме: германського та слов'янського (польського) на прикладі концепту "свобода".

Ключові слова: *концепт, свобода, значення слів, культура, мовні універсалії, ключові слова.*

Wierzbicka states that there is "general base for all variety of methods for the conceptualization of reality". Wierzbicka's researches are continued by long-term argumentations about the hypothesis of linguistic relativity of Sapir - Uorf. Thus, she supports it absolutely, as every language, on her point of view, serves as the unique mean of expression of human experience. Description of semantics of vocabulary by elementary senses collides however with the following problem: these elementary senses are also expressed with the help of facilities of the verbal language, and semantics even of such units in different languages not identical. As the result "non-elementary" units of different languages sometimes appear as having little general, as their unfolded explications substantially differ from each other.

On the other hand, proper to each other "elementary" units are declared semantically identical, and their intuitional distinctions are added to different "revolving factors", such as "resonance", related to the different places of units in the linguistic system by a polysemy etc."

When people resort to the help of verbal language, the agreement is set between them, convention in the relation to the methods of naming of different objects and phenomena and accordingly correlation of linguistic expressions with the defined notions.

Wierzbicka formulates a few principles out of which she comes at description of semantics of vocabulary. 1. Developing of lexical layer of language is determined by culture. 2. But except for the developing of dictionary the other factor is important – frequency of usage of one or another word in speech. 3. The third principle is the principle of keywords, when very important concepts for a culture are reflected in linguistic units. "Keywords" are words, which are especially important and model for the separately seized culture". It is important for the

keywords that they were in a lexical kernel, but not on the periphery of language, for example, they would be in the centre of the phraseological family, or would be used in popular songs, names of literary works. In author's opinion, round some words "the whole areas of culture are organized". In spite of the fact that maintenance of culture is not elementary, it can be described, and, it is possible to teach a culture.

Wierzbicka considers it necessary to complement the hypothesis of linguistic relativity of Sepir-Uorf by the hypothesis of linguistic universality.

Author produces the universal semantic meta-language, based on units of verbal language. However for this meta-language, universal and irresolvable units are selected which are present in most verbal languages of the world. Thus it is possible to go back to Babylon, to the single language existing before falling of the famous tower.

In the capacity of language universals are selected: substantives, determinators, quantifiers, attributes, mental predicates, speech, actions, events, motion, existence and possessing, life and death, logical concepts, time, space, enhancer, strengthener, taxonomy, likeness etc. In Wierzbicka's opinion, language universals form a group and make up a net of categories and can be correlated "with parts of speech of traditional grammar". Researcher considers that the derived meta-language can be possibly erected to the formula of Leybnic "alphabet of human ideas". However this picture is complicated by the polysemy, **аллолексия** (I.e. possibility of expression of the same semantic element in a language in different ways) and optional valencies of linguistic units.

Freedom is a very broad concept that has been given numerous different interpretations by different philosophies and schools of thought. The protection of interpersonal freedom can be the object of a social and political investigation, while the metaphysical foundation of inner freedom is a philosophical and psychological question.

Both forms of freedom come together in each individual as the internal and external values mesh together in a dynamic compromise and power struggle; the society fighting for power in defining the values of individuals and the individual fighting for societal acceptance and respect in establishing one's own values in it.

In philosophy, freedom often ties in with the question of free will. Libertarian philosophers have argued that all human beings are always free - Jean-Paul Sartre, for instance, famously claimed that humans are "condemned to be free" - because they always have a choice even an external authority can only threaten punishment after an action, not physically prevent a person from carrying out an action. At the other end of the spectrum, determinism claims that

the future is pre-determined and freedom is an illusion.

The philosopher Isaiah Berlin drew an important distinction between “freedom from” (negative freedom) and “freedom to” (positive freedom). For example, freedom from oppression and freedom to develop one’s potential. Both these types of freedom are in fact reflected in the Universal Declaration of Human Rights.

Though much acute philosophical and psychological analysis has been brought to bear on the problem during the last century, it cannot be said that any great additional light has been shed over it.

The scholar who mainly deals, in linguistics, with the problems of conceptualization of the world, and especially concept Freedom is Anna Wierzbicka. She points out that the Latin word “libertas” signifies the name of the status of a man, being not a slave, i.e. not having limitations. Originally freedom was related to absence of limitations for practically any manifestation of a man. Later freedom began to contact with limitations, imposed by law. Therefore the English word “freedom” is possible in the word combination “freedom from”, i.e. freedom from something.

In Polish for the denotation of the word “freedom” there is a word “liberty”, “wolność” also formed in the cultural and historical context. “In Polish consciousness, during the last two centuries the value of the personal “freedom” got connected with the value of national “freedom”, and that side of “freedom” which refers to the “national morals and manners” came out on a foreground, making a word useless for the use in banal and morally neutral contexts or in contexts, related to exceptionally individual “freedoms and rights”. That is only a frame but we will get closer to this problem, what the concept Freedom means for the English and Poles, in my further investigations.

Liberty, in modern time, is generally considered a concept of political philosophy and identifies the condition in which an individual has the ability to act according to his or her own will.

Literature:

1. Wierzbicka Anna, “Understanding Cultures through their Key Words: English, Russian, Polish, German, Japanese” NY, 1997.
2. Воробьев Г.Г. Американский характер: Этика – мораль – закон // Американский характер: очерки культуры США. М. 1995.

Summary

The article dwells on the topic of the conceptualization of the world by different people and considers the concept “FREEDOM” in the English and Polish linguocultures. It aims at revealing specific characteristics of this idea in the consciousness of the representatives of the two cultures.

Key words: concept, freedom, semantics of vocabulary, culture, language universals, keywords.

ORIGIN OF MILITARY OFFICIAL TERMS

В цій статті розглядаються особливості виникнення та походження офіційних військових термінів та міститься аналіз військового дискурсу у сучасній англійській мові.

Ключові слова: *військовий, офіційні терміни, зброя, технологічні нововведення, війна, нові слова, походження, мова.*

On investigating the origin of official militaristic terms it has been discovered that the majority of them originated during wars and conflicts, especially those of the 20th Century. Many of them are connected with the names of new weapons, instruments, or other innovations of war. That is why the origin of military official terms is covered in brief. From the perspective of technological events, this is particularly evident from the history of World War I, World War II, Cold War and Gulf War.

In his book *Twentieth Century Words* Ayto writes: “Words are a mirror of their times. By looking at the areas in which the vocabulary of a language is expanding fastest in a given period, we can form a fairly accurate impression of the chief preoccupations of society at that time and the points at which the boundaries of human endeavor are being advanced” [1, p. 4].

In other words, Ayto states that any technological advances or political events in which the military is involved result in a call for new vocabulary. It is a kind of paradox but wars, in spite of their destruction, have a generative effect on language. Thousands of words, both official and colloquial, originated as a direct result of the military events that have marked the history of the U.S.A. and the United Kingdom and many are still in use today.

Wilfred Funk wrote about new words and World War II in the following way: “In the periods of high emotion and intense activity that are characteristic of a nation engaged in war, language always grows at an amazing pace and niagaras of newly coined words are poured into our speech. In days of peace and quiet about 3,000 terms are added to our American vocabulary each year, but it is estimated that during World War II the number of new and annual additions increased to more than 6,000. The actual total of new coinages might even be three times this number, but only 6,000 terms were important enough to receive recognition. This total is hardly surprising. During war-days science is working at fever heat to devise new weapons and new services;

manufacturers are developing new products; medicine is inventing new miracles. And for all of these new names must be found. The burning action of war creates new military terms” [3, p. 218].

Cowley & Parker describe the technological innovations that were portent to these eras in the following way: “World War I hammered home the impact of modern technological innovation. On the ground, rapid-fire weapons, massed artillery - the great killer of the war - gas, tanks, flame-throwers, and barbed wire forced new tactical and further technological innovations on the combatants. World War I was the chemist’s war, and their lethal innovations, from explosives to poison gas and petroleum, added to the terrible casualties of trench warfare. But innovations occurred not only on land. The navies of the world had gone to war in 1914 with ships possessing capabilities unimagined when their admirals had joined up forty years before. Ship speeds had quadrupled, and their firepower, formerly effective only at point-blank ranges, could reach targets almost on the horizon. The appearance of the submarine further disturbed navies, as the undersea weapon threatened all the standard precepts of naval power. Finally, aircraft made their appearance in World War I in all the missions that are familiar to us today: close air support, reconnaissance, air superiority, and strategic bombing” [4, p. 223].

This paragraph aptly illustrates, albeit in a brief way, the numerous innovations of the First World War. Concurrent with this industry, grew the need to develop new vocabulary through which to identify and converse upon such new technological, tactical and strategical practices. Many of those words are still being used today as McCrum, Cran and MacNeil state: “For Britons and Americans alike, the war (WW I) created a host of words and phrases many of which we still use regularly everyday: bombproof, barrage, camouflage, civvy, convoy, dud, red tape, sabotage, shell shock, tank, no-man’s land, going over the top, and digging in” [5, p. 268].

With regards to the new technology of World War II, the Cold War and subsequent conventional wars, a similar pattern can be traced. “World War II, whatever the impact of armored formations, proved to be a physicists’ war, especially the war in the air. Even before the conflict began, Air Marshal Sir Hugh Dowding coupled the development of radar with the monoplane fighter and a modern command and control network to build an effective air defense system that enabled the Royal Air Force to triumph in the Battle of Britain. Innovations came fast and furious in the air war: sophisticated navigational and blind-bombing devices, long-range escort fighters, airborne radar, radio-guided bombs, and eventually jet aircraft all played their part.

By 1944 the Germans were firing ballistic (V-2) and cruise (V-1) missiles against their opponents. They flew the first jets in aerial combat.

Innovations in the naval war equaled those in the air. The war against the submarine was won not only by technological innovations, such as sonar, radar, and direction finding, but also by intellectual innovations such as systems analysis. The conflict finally closed with the most terrifying technological innovation of history: the atomic bomb.

The Cold War ushered in the atomic age, in which the two superpowers deterred each other from another disastrous world war by building ever more frightening weapons of mass destruction. Both the weapons and their delivery vehicles proliferated - bombers, intercontinental ballistic missiles, and cruise missiles with pinpoint accuracy. Conventional wars have accelerated the development of 'smart' weapons. Laser-guided bombs that devastated Iraq so much in the Gulf War are now being replaced with weapons that will use global-positioning satellites" [4, p. 224].

As shown, the majority of the official military terms originated during World War I and World War II. A smaller proportion originated during the Vietnam War, the Gulf War and even less throughout other such military events or conflicts. The source of these official terms is reflected in the military events of their times.

It is clear that military innovations accelerated during conflict and that this led directly to the creation of a vacuum for new vocabulary. In order to fill this gap and demonstrate that the language is indeed concurrent with such events, military and cultural affairs are combined in solving this issue and creating corresponding terms.

References

1. Ayto J. *Twentieth Century Words*. GB: Oxford University Press, 1999. – P.4.
2. Bowyer R. *Dictionary of Military Terms*. GB: Peter Collin Publishing, 1999.-492 p.
3. Funk W. *Word Origin*. USA: Bell Publishing Company, 1978. -P. 218.
4. Cowley R., Parker G. *The Reader's Companion to Military History*. USA: Houghton Mifflin Company, 1996. – P. 223, P. 224.
5. McCrum R., W. Cran, R, MacNeil. *The Story of English*. USA: Viking Penguin Inc, 1986. – P. 268.
6. Priest W. *Swear Like a Trooper (A Dictionary of Military Terms and Phrases)*. USA: Rockbridge Publishing, 2000. – 224 p.
7. *The Oxford Essential Dictionary of the U.S. Military*. GB: The Berkley Publishing Group, 2001. – 495 p.

Summary

This work considers peculiarities of emerging and origin of military official terms and contains an analysis of military discourse in Modern English language.

Key words: *military, official terms, weapon, technological innovations, war, new vocabulary, origin, language.*

DIFFERENT TYPES OF NOMINATIVE SENTENCES IN THE ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES

Семантичні особливості номінативних конструкцій – одна із найважливіших проблем сучасного синтаксису. В статті розглядаються буттєві, вказівні та оцінно-буттєві типи номінативних речень англійської та української мов.

***Ключові слова:** номінативні речення, буттєві речення, вказівні речення, оцінно-буттєві речення.*

The denomination of the category of nominative sentence is derived from the Latin term “casus nominative” reflecting grammatical nature of the main member in relation to expression of morphological form. Nominative sentences are sentences with an incomplete syntactic basis. In these sentences the main component is expressed by a noun. Such sentences are made up of the words and word-groups with emotional connotation they have laconic brevity and certain expressiveness.

These sentences throughout centuries have not been singled out by scientists as a separate variety and considered as incomplete two-member or impersonal sentences. By the end of the 19th and beginning of the 20th centuries Ohienko and Kyrylo had studied such sentences as and gave them the status of “one member” sentences [4, 146].

During the history of linguistic studies the structure of the sentence with a single part was connected with ellipses of partial sentence. These means had been changed under the influence of philosophic and linguistic studies of some grammatical teaching. Syntactical constructions known as nominative sentences had not been differentiated as a separate type and supposed to be a partial compound.

At present nominative sentences are divided into extended and unextended sentences [5, 250]. Unextended sentences consist of one main member which has a function of a structural base of nominative sentence: E.g. Vroom. The mother practically has a nervous breakdown [6, 20]; Залишилися віч-на-віч. Антиподи [2, 95]. Extended sentences have in its structure two basic components:

the main member and the secondary member, which constitute the grammatical centre of the sentence [1, 135]: E.g. She was getting shaky. Wonderful woman! [6, 38]; Вилитий Микола! Хвилию накопалося тепле почуття до брата [2, 247].

According to the meaning nominative sentences are divided into existential sentences proper, index sentences and estimative existential sentences [4, 256].

Existential sentences proper are the main type of nominative sentences. Naming the objects these sentences confirm the fact of their existence. E.g. Cold moon-warm air [6, 163]; Гавкіт вівчарок. Нас цькують, переслідують [2, 63].

The function of index sentences is not only the constatation of existence of some object but also the acknowledgement of their availability or emersion. Peculiar grammatical indications of such sentences are demonstrative particles “here” and “there”.

In the English language there are no examples of index one-member sentences. But we can compare such sentences in English with compounds including such index words as “there” and “here”. E.g. Here is a garden; There was a hence; Це Тоня. Не була б вона Тонею, якби й не навідала брата [3, 127]. Estimative existential sentences represent the type of sentence with complex of evaluation and emotions. Naming the object they give different emotional and expressive estimation. E.g. ...She gave Jo a bad time he knew! And those sweet children! [6, 104]; Знатна гектарниця! Трудівниця такого хисту, що в неї навіть кучугурна Сахара змінює свій норів... [3, 26].

Such stylistic complexes as names of organization, titles of books, newspapers and magazines are not nominative sentences. E.g. «Літературна Україна», «Кобзар», «Інкомбанк», «Перукарня».

In this case the noun names the thing but does not express any existence which we have in nominative sentences. The basic language peculiarities of headlines, however, lie in their structure. Syntactically headlines are very short sentences or phrases with a great variety of patterns. E.g. The Prince of Arrogance (Newsweek); The End of Europe (The Guardian); A Bridge to Nowhere (The Times).

The main function of the headline is to inform the reader briefly of what the news that follows is about.

Thus, in the given article we analyzed some types of nominative sentences in the English and Ukrainian languages.

Список використаних джерел

1. Вихованець І. Р. Синтаксис // Граматика української мови. – К.: Рад. школа, 1982. – С.133-208.
2. Гончар О. Твори: В 7-й томах. - К.: Дніпро, 1987. - Т.4. - 589 с.
3. Гончар О. Твори: В 7-й томах. - К.: Дніпро, 1988. - Т.5. - 487 с.
4. Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. т.5 – Донецьк: Східний видавничий дім. – 2004. – 588с.
5. Сучасна українська мова. Синтаксис : Підручник / За ред. О.Д.Пономаріва. – К.: Либідь, 1994.- 256с.
6. Galsworthy J. The Forsyte Saga. Book 1. The Man of Property. – Moscow: Progress Publ., 1974. – 383р.

Summary

The semantic peculiarities of nominative constructions are one of the important problems of modern syntax. The article treats existential, index and estimative-existential types of nominative sentences both in English and Ukrainian languages.

Key words: *nominative sentences, existential sentences, index sentences, estimative-existential sentences.*

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

У статті розглядаються використання інтерактивних методів при вивченні англійської мови, їх основні ознаки та практична цінність.

Ключові слова: спілкування, інтерактивні методи, проблемна ситуація, взаємодія, діалог.

Спілкування має бути схожим на природну комунікацію, у своєму соціальному оточенні і по змозі в побуті й культурі народу – носія мови, яка вивчається. Подібність забезпечується за такими основними ознаками, як спрямований і вмотивований характер мовленнєвої діяльності, відповідні взаємозв'язки між тими, хто спілкується, відповідність обговорюваних тем і питань вікових та психологічних особливостей (передусім інтересів і рівню розвитку) учнів. Такий характер навчальної роботи забезпечує можливість успішного перенесення іншомовних мовленнєвих комунікативних навичок і вмінь, які формуються, в реальні умови їх застосування.

На заняттях спілкування забезпечується за допомогою проблемних ситуацій, що спричиняють потребу спілкування, розв'язання відповідних навчальних проблем. Інтерактивні технології навчання допомагають зробити процес оволодіння іноземною мовою цікавішим та ближчим до спілкування в реальних ситуаціях.

Дослідженням цієї теми займалися вчені Олена Пометун, Л. Годкевич, Н. Коломієць, О. Комар, О. Удовенко. Метою нашого статті є висвітлення суті та значення інтерактивних технологій в процесі формування іншомовних комунікативних вмінь.

Мета інтерактивного навчання – створення комфортних умов на уроці, тобто таких, за яких учень бачить свої успіхи, інтелектуальну спроможність, що робить продуктивним сам процес пізнання, засвоєння навчального матеріалу. Кожен учасник вносить свій особистий індивідуальний вклад, йде обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. Це відбувається в атмосфері доброзичливості і взаємної підтримки, що дозволяє не тільки отримувати нові знання, але й розвивати пізнавальну діяльність. Інтерактивна технологія передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язування проблем.

У багатьох працях останніх років, де розглядається інтерактивна модель навчання, визначені його основні ознаки [1; 4]:

- це навчання, побудоване на взаємодії учня з навчальним оточенням, середовищем, що слугує простором для застосування засвоєного досвіду;

- таке навчання змінює взаємодію педагога і учнів: активність педагога поступається місцем активності учнів, а завдання учителя полягає у створенні умов для їх ініціативи. Педагог відмовляється і від ролі „фільтра”, який пропускає через себе навчальну інформацію. Він виконує функції помічника в роботі, консультанта, організатора, стає одним із джерел інформації;

- це навчання через досвід, яке повинне містити переживання учасниками конкретного досвіду, його осмислення, рефлексію, застосування на практиці. Інтерактивні заняття допомагають для тих, хто навчається самостійно розв’язувати складні проблеми, відмовляючись від звичної ролі спостерігача і споживача у навчальному процесі [3].

Інтерактивне навчання – це навчання в режимі діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою взаєморозуміння, спільного вирішення навчальних завдань, розвитку особистісних якостей учнів.

Відтак можна сформулювати наступні правила організації інтерактивного навчання:

1. У роботу повинні бути залучені (в тій чи іншій мірі) всі учні.
2. Активна участь учнів у роботі має заохочуватися.
3. Учні мають самостійно розробити та виконувати правила роботи у малих групах.
4. Учні під час використання ІАМН не повинно бути більш 30 осіб. Тільки в цьому випадку можлива продуктивна робота у малих групах.
5. Навчальна аудиторія повинна бути підготовлена до роботи у великих та малих групах.

Кредо інтерактивного навчання: „Понад 2400 років тому Конфуцій сказав: Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу й чую, я трохи пам’ятаю. Те, що я чую, бачу й обговорюю, я починаю розуміти. Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю, я набуваю знань і навичок. Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром” [4, с. 9].

На основі цього вчені виділили й описали інтерактивні прийоми навчання [2, с.12]:

- 1) Акваріум. 2) Коло ідей. 3) «Мозковий штурм». 4) Метод «прес». 5) «Мікрофон». 6) Навчаючи-учусь. 7) «Ажурна пилка». 8) Ток-шоу. 9) Дискусія. 10) Навчання в командах досягнень. 11) Мегаплан. 12) Командна підтримка індивідуального навчання.

13) Американська мозаїка. 14) Групові дослідження. [2, с. 12].

Далі ми розглянемо один з найпростіших інтерактивних методів роботи — «Мікрофон». Це різновид загального групового обговорення, що надає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на питання чи висловлюючи свою думку або позицію.

Цей прийом може використовуватись як у груповій, так і у фронтальній роботі з учнями, може стати частиною інших інтерактивних прийомів («Мозкова атака», «Акваріум» тощо). Полягає у вільному висловлюванні ідей, думок або відповідей на запитання. Діти повинні дотримуватись певних правил: висловлюватись по черзі й тільки в символічний (іграшковий) мікрофон, не перебивати та не критикувати інших. Даний вид роботи дозволяє виховувати в учнів уміння вислуховувати інших, бажання ділитися своїми думками. Для організації роботи за даною методикою перед класом ставиться запитання й пропонується використати якийсь предмет, який виконає роль уявного мікрофону. Учні передаватимуть його один одному, по черзі беручи слово. Слово надається лише тому, хто отримав уявний мікрофон. Коли хтось висловлюється, інші не мають права перебивати, щось говорити, викрикувати з місця. Слід запропонувати учням говорити локально і швидко (не більше 0,5 – 1 хв.), не коментуючи і не оцінюючи відповіді і висловлювання однокласників [1, с. 60]. Цей інтерактивний метод роботи розвиває в учнів терпіння й вміння вислухати думку іншої людини не перебиваючи.

Список використаних джерел

1. Комар О. Навчання школярів за інтерактивними методами // Рідна школа. – 2006. – №5. – С.57–60.
2. Коломієць. Н. А. Інтерактивні технології в особистісно зорієнтованій освіті // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2006. – № 17–18. – С. 12–15.
3. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб./ Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – С. 117–142.
4. Побірченко Н. Інтерактивне навчання в системі нових освітніх технологій // Початкова школа. – 2004. – №10. – С.8–10.

Summary

The article deals with the using of interactive methods in studying the English language, their main characteristics and practical values.

Key words: *communication, interactive methods, problem situation, interplay, dialogue.*

ЗАСОБИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ІНОЗЕМНИХ МОВ

В статті розглядаються теоретичні засади використання технічних засобів навчання для інтенсифікації навчального процесу. А також використання лінгафона, відеофонограм та графопроєктора для формування мовленнєвих вмій і навичок. Тут також йдеться про основи впровадження нових інформаційних технологій в процес вивчення іноземних мов. Сюди відносяться: мультимедійний підручник, Інтернет, комп'ютерні програми.

***Ключові слова:** іноземна мова, лінгафон, графопроєктор, Інтернет, мультимедійний підручник, комп'ютерна програма.*

Створення штучного іншомовного середовища в процесі навчання іноземних мов – одне з важливих проблемних питань сучасної методики. З ним в першу чергу пов'язана реалізація масового навчання двох з чотирьох основних видів мовленнєвої діяльності: аудіюванню і говорінню. Для досягнення цієї мети використовуються технічні засоби навчання. Сучасний етап розвитку техніки характеризується переходом до створення багатофункціональних навчальних комплексів і автоматизованих навчальних систем на базі електронно-обчислювальних машин (ЕОМ). Такі комплекси і системи володіють універсальними дидактичними можливостями: вони дозволяють вести навчання в діалоговому режимі з урахуванням індивідуальних можливостей учнів, забезпечувати дистанційне навчання з використанням сучасних технологій. В процесі навчання іноземних мов (ІМ) в сучасній середній школі використовуються світлотехнічні і звукотехнічні засоби.

Світлотехнічні засоби – це відеомагнітофони, телевізори, графопроєктори (кодоскопи), мультимедійні проєктори, комп'ютери. Вони забезпечують зорову інформацію, яка в ході навчання може виконувати самі різні функції [2]:

1) слугувати опорою для розуміння мовної структури; 2) бути сполучною ланкою між смисловою і звуковою стороною слова, і таким чином полегшувати запам'ятовування; 3) проєктувати на

екран різні ситуації для навчання говорінню; 4) виконувати роль зворотного зв'язку у формі ключів;

Звукотехнічні засоби (магнітофони, програвачі, аудіопасивні і аудіоактивні пристрої лінгафонних кабінетів) дозволяють здійснювати всі види звукової наочності при навчанні вимови, володіють можливістю представляти навчальну інформацію в природній мовній формі при навчанні аудіюванню і говорінню, сприяють інтенсифікації навчального процесу [3].

Сучасна система освіти все активніше використовує інформаційні технології і комп'ютерні телекомунікації. Особливо динамічно розвивається система дистанційної освіти, чому сприяє ряд чинників, і перш за все – оснащення освітніх установ могутньою комп'ютерною технікою і розвиток співтовариства мереж Інтернет.

Лекційно-семінарна форма навчання давно втратила свою ефективність – практика довела, що майже 50% навчального часу витрачається даремно. Вивчаючи зарубіжний досвід, можна виділити наступний важливий аспект: вчитель виступає не в ролі розповсюджувача інформації (як це традиційно прийнято), а в ролі консультанта, порадирика, іноді навіть колеги учня. Це дає деякі позитивні моменти: учні активно беруть участь в процесі навчання, привчаються мислити самостійно, висувати свої точки зору, моделювати реальні ситуації.

Розвиток інформаційних технологій надав нову, унікальну можливість проведення занять – впровадження дистанційної форми навчання. Вона, по-перше, дозволяє самому учневі вибрати час і місце для навчання, по-друге, використовувати в навчанні нові інформаційні технології, по-третє, певною мірою скорочує витрати часу на навчання. З іншого боку, дистанційна освіта підсилює можливості індивідуалізації навчання.

Як правило, в дистанційній формі навчання застосовуються електронні підручники. Перевагами цих підручників, на наш погляд, є: по-перше, їх мобільність, по-друге, доступність зв'язку з розвитком комп'ютерних мереж, по-третє, відповідність рівню розвитку сучасних наукових знань. З іншого боку, створення електронних підручників сприяє також рішенням і такої проблеми, як постійне оновлення інформаційного матеріалу. У них також може міститися велика кількість вправ і прикладів, детально ілюструватися в динаміці різні види інформації. Крім того, за допомогою електронних підручників здійснюється контроль знань – комп'ютерне тестування [5].

Оскільки сучасні комп'ютери дозволяють з великою ефективною відтворювати практично всі відомі до теперішнього часу види передачі інформації, і, що нам представляється найбільш важливим, тільки вони можуть реалізувати адаптивні алгоритми в навчанні і забезпечити вчителя об'єктивним і оперативним зворотним зв'язком про процес засвоєння учбового матеріалу, то стає абсолютно очевидним, що принципова відмінність дистанційного навчання (ДН) в сьогоdnішньому його розумінні від традиційного заочного полягає не тільки в тому, що «перо і папір» замінює комп'ютер, а «голубину пошту» «Інтернет. Мультимедійний комп'ютер – це не тільки новий інтегрований носій інформації, це – пристрій найповніше і адекватно відображає модель “face to face”. Окрім цього, тільки в комп'ютерах можуть бути реалізовані інформаційно-довідкові системи на основі гіпермедійних посилань, що також є однією з найважливіших складових індивідуалізації навчання. Дистанційне навчання – комплекс освітніх послуг, що надаються широким верствам населення в країні і за кордоном за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, що базується на засобах обміну навчальною інформацією на відстані (супутникове телебачення, радіо, комп'ютерний зв'язок і тому подібне). Інформаційно-освітня система ДН є системно-організованою сукупністю засобів передачі даних, інформаційних ресурсів, протоколів взаємодії, апаратно-програмного і організаційно-методичного забезпечення, орієнтовану на задоволення освітніх потреб користувачів. ДН є однією з форм безперервної освіти, яка покликана реалізувати права людини на освіту і отримання інформації [4].

Отже, при роботі з технічними засобами навчання та інформаційними технологіями міняється і роль педагога, основне завдання якого – підтримувати і направляти розвиток учня, його творчий пошук. Відносини з учнями будуються на принципах співпраці і сумісної творчості. У цих умовах немінучий перегляд організаційних форм навчальної роботи, що склалися сьогодні: збільшення самостійної індивідуальної і групової роботи учнів, відхід від традиційного уроку з переважанням пояснювально-ілюстративного методу навчання, збільшення об'єму практичних і творчих робіт пошукового і дослідницького характеру.

Список використаних джерел

1. Карпов К.Б. Застосування технічних засобів в навчанні іноземних мов. – М.: Высш. Школа, 1971. – 190с.
2. Ляховицький М.В., Кошман І.М. Технічні засоби для навчання іноземних мов. – М.: Освіта, 1981. – 240с.
3. Ляховицький М.В. Робота з магнітофоном при навчанні іноземних мов. Допомога для вчителів. – М.: Освіта, 1965. – 190 с.
4. Полат Е.С. Інтернет на уроках іноземної мови. // ІЯШ. – 2001. – №2,3. – С. 24.-26.
5. Полілова Т.А., Пономарьова В.В. Впровадження комп'ютерних технологій у викладання іноземних мов // ІЯШ. – 1997. – 120 с.
6. Цесар Л.Д. Використання технічних засобів у викладанні іноземних мов. – М.: Высш. школа, 1966. – 150с.

Summary

The article deals with the theoretical principles of the using the hardwares of studying for intensification of educational process. And the use of video phonograms and other objects for the forming of language abilities and skills. The article is also about the bases of introduction of new information technologies in the process of study of foreign languages. Here belong: multimedia textbook, Internet, computer programs.

Key words: *foreign language, language laboratory, projector, Internet, multimedia, computer program.*

МОТИВАЦІЯ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. У статті, на основі узагальнення даних літературних джерел, досліджується мотивація навчання читання англійською мовою учнів загальноосвітньої школи.

Ключові слова: мотивація, англійська мова, мотив, навчальна діяльність.

Володіння рецептивними видами мовленнєвої діяльності (МД) має велике значення для формування позитивної мотивації вивчення іноземної мови (ІМ), зокрема англійської. Це полягає в тому, що якщо учні вміють читати іншомовні тексти, вони обов'язково зустрінуться з текстами з періодичної і художньої літератури, з прикладами теле- і радіопередач, з фільмами, висловлюваннями видатних людей, з самими людьми, які побували за кордоном, і це, на нашу думку, обов'язково вплине на самих учнів, на їхнє ставлення до вивчення ІМ. В свою чергу, якщо учні розуміють важливість вивчення ІМ і хочуть її вивчати, то вони обов'язково зрозуміють, навіщо їм володіти вмінням читати.

Абсолютно необхідним є використання інформативного матеріалу, що містить знання про реальну дійсність та відбиває ставлення до неї. Такий матеріал дозволяє розширити загальний кругозір учня, отримати певні фонові знання для розуміння конкретних ситуацій спілкування, сформувані необхідні поняття для вираження власних думок іноземною мовою, ознайомити учнів з можливими способами мовленнєвої поведінки.

Питаннями розвитку мотивації учіння та її впливу на навчально-виховний процес з іноземних мов займалися такі вчені, як: В.П. Беспалько, Н.К. Венедиктова, І.А. Зимня, М.О. Кучма, Н.Є. Кузовлева, С.П. Мунтян. Та на жаль питання про вплив мотивації на якість процесу розуміння друкованих текстів ще не знайшло достатнього вирішення в науковій літературі.

В нашій статті ми зробили спробу обґрунтувати важливість розвитку мотиваційної сфери учнів старших класів під час сприйняття текстів та для їх розуміння.

З позиції комунікативно-орієнтованого навчання текст для читання має стимулювати мовленнєво-розумову діяльність учнів старших класів: його зміст повинен розкривати певні аспекти і надавати інформацію, необхідну для вирішення проблеми. Післятекстові завдання мають зумовлювати дослідницькі дії учнів, в яких формується їх готовність до мовленнєво-розумової діяльності.

Мотивом читання як комунікативної діяльності є спілкування, а метою — отримання необхідної інформації, причому робота з текстом може переслідувати різні цілі: іноді потрібно лише визначити, про що цей текст, в інших випадках важливо зрозуміти основну чи нову інформацію, замисел автора, підтекст. Той, хто читає, як правило, завжди прагне отримати інформацію найекономнішим способом, тому його читання відбувається в різному темпі та характеризується гнучкістю як ознакою зрілого читання.

Мотивація – це сукупність різноманітних збудників (потреб, мотивів, почуттів, бажань, інтересів). Це те, що стимулює, спонукає людину до здійснення дії. Поведінка учня визначається одночасно декількома збудниками, то один з яких домінує, то інший. Тому говорять про полімотивацію поведінки, навчальної діяльності, про динаміку мотивації.

М.О. Кучма зазначає [5], що мотиваційна сфера учіння – складне ієрархічне утворення, що містить як безпосередньо діючі мотиви, так і свідомо прийняті наміри, що виходять із відповідних норм, принципів та суспільних ідеалів. Тому мотиви розрізняються як за змістом, ступенем усвідомленості, так і за своїм місцем і значенням у цій ієрархічній структурі, що формує та активізує потребу учня у засвоєнні знань.

В навчанні іноземної (у нашому випадку англійської) мови існують різні види мотивацій. Н. Є. Кузовлева [4] виділяє найголовніші з них – це внутрішня (процесуальна) мотивація, яка породжується самою навчальною діяльністю і зовнішня, або широка соціальна мотивація, яка є ніби зовнішньою по відношенню до діяльності учня на уроці. В свою чергу кожний із вказаних видів ділиться на підвиди. Так, наприклад, до внутрішньої мотивації відносять комунікативну (забезпечує мовленнєвий намір і ситуативний інтерес); операційно-інструментальну (забезпечує процесуальний інтерес, робить цікавим виконання навчальних завдань) і пізнавальну (забезпечує пізнавальний інтерес до предмета). До зовнішньої мотивації відносять соціально зумовлену (пов'язану з громадськими

мотивами усвідомлення учнями соціальної необхідності навчання) і особистісно зумовлену (яка забезпечує усвідомлення необхідності знання ІМ для майбутнього навчання, роботи).

В старшому шкільному віці загальні соціальні мотиви виявляються зв'язаними з широким колом суспільного життя школяра, з підготовкою до вибору професії, з визначенням широких життєвих перспектив. При цьому за механізмом дії мотиви в старшому шкільному віці є не безпосередньо діючими, а такими, які виникають на основі свідомо поставленої цілі і свідомо прийнятого наміру. Для того, щоб керувати процесом мотивації, учителю потрібно враховувати індивідуальні якості учня, потрібно володіти також спеціальними засобами впливу на школяра, на ті чи інші властивості його особистості. Учителю важливо навчитися керувати потоком інформації, яку отримує учень, для цілеспрямованого формування позитивного, свідомого ставлення школяра до вивчення ІМ. Але для цього важливо володіти спеціальними засобами впливу на учня, засобами представлення йому позитивних фактів відповідно до індивідуальних якостей його особистості.

Повідомлення інформації про важливість вивчення ІМ може здійснюватися трьома способами: в роботі на уроці (ця інформація включає вправи, тексти для читання, індивідуальні завдання і т.д.); в роботі вдома (самостійне читання, виконання індивідуальних завдань); в позаурочний час (використання цікавих фактів про вивчення ІМ під час різних позакласних заходів; непряма взаємодія на учня за допомогою поради, бесіди і т.д.).

Мотивація – аспект суб'єктивного світу учня, вона визначається його власними мотивами і упередженнями. Тому викликати мотивацію можна тільки зацікавленням навчанням, де вчитель і учень є партнером в спілкуванні. Зацікавлене навчання має місце там, де враховуються вікові та психологічні особливості учнів, оскільки для кожної вікової групи характерний свій вид провідної діяльності. Всі види діяльності тісно пов'язані з таким поняттям як «пізнавальний інтерес» – надійний і реальний чинник мотивації навчання

Отже, ми розглянули роль мотивації на формування рецептивних вмінь і з'ясували, що активізація рецептивних видів МД ґрунтується на позитивній мотивації учня, і є одним із способів її підвищення. Мотивація – це «запускний механізм» оволодіння ІМ.

Список використаних джерел

1. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.
2. Зимняя И. А. Психология оптимизации обучения иностранному языку в школе // Иностр. яз. в shk. – № 4. – 1986. – С. 3-7.
3. Клычникова З. И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке. Пособие для учителя. – 2-е изд., испр. – М.: Просвещение, 1983. – 207 с.
4. Кузовлева Н. Е. Профессиональная ориентация как один из факторов формирования мотивации в обучении иностранным языкам // Иностр. яз. в shk. – № 4. – 1984. – С. 23-25.
5. Кучма М. О. Мотивація вивчення іноземної мови сучасними старшокласниками // Іноземні мови. – № 1. – 1999. – С. 3-4.
6. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
7. Мунтян С. Г. Мотивація в структурі цілеспрямованої діяльності при навчанні студентів іноземній мові // Теоретичні питання освіти та виховання: Збірник наукових праць. Вип. 11 / За заг. ред. акад. АПН України М. Б. Євнуха, укладач – О. В. Михайличенко. – К.: Вид. центр КДЛУ, 2000. – С. 65-68.

Summary

The article deals with the motivation in studying the English language reading comprehension, it's main characteristics and practical values.

Key words: *motivation, English language, motive, studying.*

КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ

В статті йдеться про комунікативні підхід в навчанні читання та розуміння текстів англійською мовою, його основні характеристики та цінність.

Ключові слова: читання, вправа, дотекстовий етап, після-текстовий етап.

Читання – це один з видів мовленнєвої діяльності, що має велике пізнавальне значення і фактично реалізує всі основні цілі навчання – практичну, виховну і загальноосвітню. На старшому етапі навчання воно являється домінуючим видом мовної діяльності [2, с.174-175].

Проблемою навчання читання займалось чимало науковців, (наприклад, З.І.Кличнікова, К.І.Онищенко, Н.К.Скляренко, И.О.Зимня та інш.), але ефективних засобів контролю розуміння прочитаних текстів одночасно всіх учнів класу та з миттєвим аналізом результатів цього контролю не запропоновано й досі.

В умінні читати поділяють на два основних аспекти: технічний та змістовий. Техніка читання включає цілий комплекс автоматизованих навичок, які зводяться, до того, щоб швидко сприймати графічні образи слів, автоматично співвідносити зі звуковими образами та значеннями цих слів. Навчання читання починається тоді, коли у дитини вже сформувалися вміння усного мовлення. Читання, таким чином, перетворюється у процес впізнавання знайомих з усного мовлення слів, які закодовані графічними знаками, і початком формування навичок читання, процесу читання.

У процесі навчання техніки читання іноземною мовою здійснюються перенос частини сформованих навичок читання рідною мовою у сферу іноземної мови. На першому етапі навчання техніки читання є читання уголос, яке є важливим засобом навчання читання про себе/мовчки. Методисти (Г.В.Рогова та ін.) умовно виділяють два періоди в навчанні читання уголос – дотекстовий і текстовий періоди. Мета дотекстового періоду засвоєння графіки іноземної мови, оволодіння буквено-звуко-

вими зв'язками, читанням окремих слів, словосполучень, простих речень. Читання уголос допомагає зміцнити вимовний аспект.

На цьому етапі навчання техніки читання букви вводяться поступово – декілька приголосних та голосна. Засвоївши зв'язок буква-звук, учні читають слова уголос, виконують вправи на звуко-буквений та буквено-звуковий аналіз.

Наступний етап роботи – читання текстів з метою одержання необхідної чи бажаної інформації, досягнення визначеного програмою рівня розуміння змісту текстів.. На початковому ступені виконання підготовчих вправ, пов'язаних з оволодінням технікою читання, проводиться для розуміння рівня значення, читання окремих слів, словосполучень та нескладних навчальних текстів. Середній ступінь розуміння пов'язаний зі сприйманням у кожному абзаці тексту таких речень, котрі складають смислове ядро, а також визначення смислових віх та синтаксичних зв'язків між реченнями. Слідуючий ступінь розуміння пов'язує з повним розумінням змісту тексту, оцінкою та розумінням емоційного забарвлення змісту, розумінням узагальнення ідейно-тематичного змісту та його зв'язок із загальним напрямом твору, для виконання цих завдань виконуються вправи вищого рівня складності – з практики в читанні і застосовуються різні види роботи з текстом. В залежності від комунікативної мети, яка ставиться учителем на уроці, від характеру тексту, використовуються такі види читання: ознайомлювальне, вивчаюче та переглядове.

Як основне завдання тут виступає підготовка учнів до читання незнайомих автентичних текстів без сторонньої допомоги з адекватною швидкістю і рівнем розуміння прочитаного відповідно до різних цілей діяльності. Читач користується різними стратегіями читання залежно від поставлених цілей, тобто може переходити від переглядового читання до ознайомлювального або до читання з детальним вилученням інформації (і навпаки), а також може судити про ступінь адекватності розуміння цих цілей[3,с.20-26].

Методика навчання читанню текстів різних типів диференціюється за трьома видами навчальної діяльності учнів:

- до читання (pre-reading activities),
- в процесі читання (while-reading activities)
- після читання (post-reading activities).

На дотекстовому етапі рекомендується наступне:

- 1) прогнозувати зміст тексту для читання за допомогою

-
-
- підказок, опор, фотографій, малюнків, схем, заголовка і підзаголовків;
- 2) дати необхідну фонову інформацію;
 - 3) спростити або скоротити варіант тексту;
 - 4) переставити або перекомпонувати розрізнені речення або з'єднати розрізнені речення або фрагменти тексту;
 - 5) проаналізувати аналогічний тип тексту, в якому представлені ключеві слова і вирази;
 - 6) прослуховувати текст по тій же темі як попереднє слухання (наприклад, повідомлення на радіо або по телебаченню тієї ж події, що стало предметом викладу в газетному тексті для подальшого читання);
 - 7) прочитати подібний текст рідною мовою для подальшого порівняння з текстом іноземною;
 - 8) представити текст у вигляді систематизуючої решітки або схем (grid);
 - 9) на основі вже наявних знань і досвіду припускати, яка нова інформація може опинитися в тексті;
 - 10) зорієнтуватися в ході мозкової атаки в основних моментах змісту запропонованої теми і висловити свої думки;
 - 11) погодитися або не погодитися з рядом тверджень викладача по темі з відповідною аргументацією;
 - 12) здогадатися про тему і зміст тексту, використовуючи ключові слова і варіанти теми;
 - 13) на основі ключових слів заздалегідь скласти власний текст по темі або передбачувану послідовність подій в тексті, який буде далі запропонований на текстовому етапі [1, с15-16].

На текстовому етапі рекомендується використовувати наступні методичні прийоми, завдання і вправи: виведення значення, питання у відповідь, впізнання мовних одиниць, приведення у відповідність і місцезнаходження фрагментів, виконання інструкцій, порівняння способів виразу, конспектування, завершення, заповнення пропусків, ухвалення рішень і рішення завдань, проблемні ситуації і завдання.

На післятекстовому етапі учням пропонуються наступні завдання: виразити своє відношення до предмету або теми тексту; співвіднести зі своїм особистим досвідом; обговорити і аргументувати різні інтерпретації тексту; виконати різні трансформації тексту – драматизувати його, представити у формі рольової гри, інтерв'ю з письменником; створити новий текст аналогічно, детально розробити або розширити його тематичний зміст; виразити своє відношення до тексту або проілюструвати

зміст тексту епізодами з особистого життя, а також журнальними фотографіями і т. п.; перебудувати або відтворити текст за ключовими словами; написати резюме; використовувати текст для вивчення граматики і лексики, знайти синоніми і антоніми і т.д.

Перелік використаних джерел

1. Данилевська-Бабій Г.Я. Врахування індивідуальних особливостей учнів у процесі навчання іноземної мови // Іноземні мови. – 2001. – №1. – С. 15-16.
2. Обучение устной речи и чтению на иностранных языках / Под ред. Л.С.Шеляпиной, М.Л. Вайсбурд, С.В. Калининой. – М., 1962. – 214 с.
3. Чернявская ЛА. Роль коммуникативных задач и учет ситуаций общения при обучении чтению// Иностр. яз. в шк. – 1986. – №3. – С. 20-26.
4. Шендельс Е.И. Внутренняя организация текста// Иностр. яз. в шк. – 1987. – №4. – С. 9
5. Шерстюк О.М., Шульга І.М. Навчання читання з використанням дидактичних матеріалів для самостійної роботи в старших класах середньої школи \ \ Іноземні мови в навч. закладах. – 2003. – №1. – С. 15-20.

Summary

The article deals with the communicative approach in studying the English language reading comprehension, it's main characteristics and practical values.

Key words: *reading, exercise, pre-reading activities, post-reading activities.*

ГРАМАТИЧНІ ВПРАВИ ДЛЯ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

У статті міститься опис різних видів читання на уроках англійської мови. Подано орієнтовні граматичні вправи для навчання ознайомлювального, вивчаючого та переглядового читання.

Ключові слова: читання, вправа, речення, текст.

Читання є досить важливим засобом людського спілкування. Завдяки йому людина пізнає світ, а читання іноземною мовою (ІМ) дозволяє зруйнувати мовний бар'єр та без перешкод насолоджуватись шедеврами іноземних письменників, дізнатись цікаву інформацію про життя та традиції народу, який нас цікавить.

Завдання навчання читання як самостійного виду мовленнєвої діяльності полягає в тому, щоб навчити учнів отримувати інформацію з тексту в тому обсязі, який необхідний для вирішення конкретного мовленнєвого завдання. Не завжди стандартні форми навчання сприймаються учнями так, як це мало б бути. Тексти та вправи з підручників вже не викликають тієї зацікавленості, що є досить важливою в процесі навчання. Бо коли учень відчуває інтерес до вправи, чи до тексту, засвоєння матеріалу буде вдвічі ефективнішим.

У зв'язку з цим дослідження останніх років присвячено проблемам навчання читання як самостійного виду мовленнєвої діяльності (О.І. Вишневський, Є.І. Ітельсон, С.Ю. Ніколаєва, К.І. Онищенко, Г.В. Рогова та інші).

Читання – це складне вміння. Щоб учні оволоділи ним, треба застосовувати систему вправ, які б, з одного боку, розвивали окремі навички, з яких складається вміння читати, а з другого, – синтезувати їх у навчанні зрілого читання.

Незалежно від виду читання, перед сприйняттям тексту потрібно провести ряд підготовчих вправ, метою яких є подолати труднощі сприйняття тексту, ознайомити їх з новою лексикою та новими граматичними структурами:

-
-
- Розповісти про їх особистий досвід, пов'язаний з темою тексту.
 - Висловити особистий погляд на тему.
 - Описати малюнок, на якому зображені елементи тексту.
 - Дати відповіді на деякі запитання перед читанням.
 - Прочитати текст до вказаного місця та припустити, чим він закінчиться.
 - Учням слід за схемою, яка складається з ключових слів, здогадатися про зміст тексту та дати йому назву.

Для успішного оволодіння навичками читання учневі необхідно навчитися розуміти структуру речень, розпізнавати основні граматичні форми слів, виявляти їхній контекстний смисл. Все це слід формувати у процесі читання та виконання відповідних вправ.

Тепер зупинимось на різних видах читання та розглянемо деякі граматичні вправи відповідно до кожного виду.

Мета ознайомлювального читання – визначення теми, що розкривається в тексті. Ознайомлювальне читання передбачає самостійне читання про себе невідомого тексту з охопленням основного змісту. Для ознайомлювального читання добираються тексти з цікавим для учнів, інформативним сюжетом. Разом з інструкцією і завданнями вчитель визначає, скільки часу можна витратити на читання тексту. За таких умов учні намагаються працювати в темпі і за один раз охопити оком якнайбільшу порцію тексту. Учням слід поради, щоб вони не перекладали текст, а намагались зрозуміти його основний зміст. Для цього їм доцільно переглянути текст кілька разів, семантизувати невідомі слова на основі здогадки.

З метою виявлення розуміння учнями основної інформації тексту виконуються такі граматичні вправи:

- Прослухати твердження і виправити неправильні (які не відповідають змісту).
- Заповнити пропуски залежно від змісту речення.
- Знайти у тесті вживання пасивного стану.
- Прочитайте текст та дайте відповіді на питання за основним змістом тексту. Питання, що охоплюють всі основні моменти тексту, повинні бути сформульовані таким чином, щоб на них не можна було відповісти реченням, взятим з тексту – учнів варто привчати інтегрувати зміст декількох речень.

Вивчаюче читання передбачає повне й точне розуміння змісту тексту загалом. Тому завдання до тексту повинні передбачати не поверхнєве розуміння, а глибинний аналіз прочитаного,

охоплення всього тексту. Учні пропонують інтерпретувати текст, висловити своє ставлення до описаних в ньому фактів, подій, героїв або визначити основний зміст чи ідею прочитаного [1].

Граматичні вправи, які виконуються з метою формування умінь вивчаючого читання носять переважно такий характер:

- Закінчити речення питальними словами.
- Вибрати з поданих речень ті, які вміщують....
- Співвіднести частини речень та записати їх.
- Прочитати всі дієслова, які передають динаміку тексту.
- Виписати з тексту прикметники, які характеризують ... додати свої прикметники.

Бажано забезпечити повну самостійність виконання завдань. Ґрунтовно прочитані тексти доцільно «озвучити». Якщо дозволяє час, то це можна зробити на тому ж уроці. Перший раз текст може прочитати вчитель. Його можна прослухати також у звукозапису (якщо такий є).

Переглядове читання. Завдання цього виду читання полягає у швидкому відшукуванні в тексті певної інформації. Учень повинен швидко переглянути текст знайти потрібну інформацію і сконцентрувати на ній свою увагу, намагаючись зрозуміти її повністю або основний зміст – залежно від конкретної комунікативної мети. Цей вид читання передбачає наявність в учнів сформованих умінь, необхідних для орієнтування в логіко-смісловій структурі текстів, знаходження та вибір нової чи заданої інформації, об'єднання в логічне ціле здобутої інформації з кількох джерел згідно з конкретною проблемою. У цьому виді читання визначається правильність відповіді учня на запитання про те, чи цікавить учня така інформація, яка частина виявилась найбільш інформативно [4].

Нижче наводимо граматичні вправи з метою удосконалення умінь переглядового читання:

- Опрацювання складних граматичних структур: аналіз, переклад.
- Знайти підмет, який стосується виділеного присудка, та означення, яке стосується вказаного іменника.
- Прочитати та визначити, як змінюється зміст речення залежно від форми дієслова, прикметника.
- пропонується виправити помилки в тексті.

Читання розвиває мислення учнів, допомагає їх зрозуміти особливості системи ІМ та глибше усвідомити особливості рідної. Інформація, які одержують учні з іноземних текстів, формує їх

світогляд, збагачує країнознавчі знання з історії, культури, економіки, політики, побуту країни мови, що вивчається. Напружена розумова робота, яку виконує читач з метою проникнення у зміст тексту, розвиває мовленнєву здогадку та самостійність у подоланні мовних смислових труднощів, інтерес до оволодіння ІМ.

Перелік використаних джерел

1. Вишневецький О.І. Довідник учителя іноземної мови. – К.: Радянська школа, 1982. – 152 с.
2. Ітельсон Є.І. Методика навчання англійської мови. Практичний посібник для вчителів. – К.: Радянська школа, 1973. – 210 с.
3. Кличникова З.И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке: Пособие для учителя. – 2-е изд., испр. – М.: Просвещение, 1983. – 287с.
4. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Видання 2-е, виправлене і перероблене / Кол. авторів під керівн. С. Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.

Summary

Resume In the article there is the description of different types of reading at the lesson of English. Reference grammatical exercises are given for the studies of the skimming reading, close reading and scanning.

Key words: reading, exercise, sentence, text.

СИСТЕМА ЛЕКСИЧНИХ ВПРАВ ДЛЯ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ

В статті йдеться про навчання читання та розуміння текстів англійською мовою, його основні характеристики та цінність.

Ключові слова: читання, вправа, дотекстовий етап, після-текстовий етап.

За свідченнями психологів, навчальна діяльність учнів має специфічний зміст, що зумовлено особливостями формування та розвитку пізнавальних інтересів учня, емоційно-вольової та мотиваційної сфери, своєрідним характером діяльності та мовлення, особливостями поведінки [5].

Особлива увага повинна приділятися під час навчання роботі над технікою читання з використанням тренувальних вправ у читанні слів, словосполучень, коротких текстів, інсценованого читання інформативних текстів. Читання може стати основним для вдосконалення інших видів мовленнєвої діяльності, в тому числі і говоріння. Говоріння на основі читання – це передумова якісного ситуативного говоріння, оскільки текст часто служить стимулом для обговорення найрізноманітніших проблем [1].

Читання – це складний психолінгвістичний процес сприйняття тексту, результатом якого є його розуміння [1]. Перед тим як дати завдання прочитати та зрозуміти текст, потрібно провести попередню роботу з усунення труднощів (перед-текстовий етап), пов'язаних з невідомою лексикою. Потім дається завдання, що буде активувати розумову діяльність учнів під час читання тексту (власне читання), після чого читання йде перевірка розуміння прочитаного (післятекстовий етап).

Важливо пам'ятати, що вправи для навчання читання не потребують багаторазового усного повторення. Мета даної статті – визначити найбільш актуальні вправи для навчання читання, розмістити їх поетапно.

В процесі навчання іноземної мови ми нашоувуємось з багатьма труднощами, і найвагоміша з них – це впевнитись, що всі наші учні розвинуть навички читання та письма, необхідні

для майбутнього навчального, професійного чи особистісного результату.

Вивчаючи іноземну мову, учні вчаться читати різнопланові тексти (художні, соціальні, науково-популярні), що містять близько 2 % незнайомих слів, які подаються у коментарі або про значення яких можна здогадатись за змістом. Вони вчаться відтворювати головну думку прочитаного тексту, аналізувати вчинки й дії героїв, висловлювати своє ставлення до прочитаного.

Часто учні стверджують, що вони можуть читати, однак, насправді, вони можуть бути не підготовлені до критичного читання, яке вимагається, особливо, коли мова йде про інформаційні тексти. Вчителі винаходять різноманітні стратегії, необхідні для того, щоб учні стали «самовиявленими» читачами.

Перед читанням тексту, вчитель вибирає слова і вирази, які є ключами до розуміння. Для цього потрібно виконати лексичні вправи на засвоєння нової лексики, адже без знання слів неможливе не лише читання, а й розуміння тексту. Але першим кроком є ознайомлення з новою лексикою.

Example: Read the following words and try to memorize them (languages of the British Isles) Native – місцевий житель The British Isles – Британські острови Welsh – уельський, валійський Gaelic – гельський Manx – мова жителів острова Мен Cornish – корнуольський, корнійський Dialect – діалект Localized version – варіант мови, якою розмовляють у певній місцевості To contain – містити в собі Alternative – альтернативний, взаємовиключний Certain – певний Form – форма, вид, різновид Complete – повністю сформований

Наприклад, можна використати вправу «Word Sort», яка заохочує учнів створювати зв'язки і передбачення. Читачам даються картки, які включають слова, сталі вирази та інші відібрані слова з тексту.

Перед читанням клас чи група учнів отримує завдання розподілити слова в тому порядку, в якому, на їх думку, розвиватиметься розповідь. Учні розповідають розповідь, яку вони створили використовуючи картки. Вчитель повинен заохочувати учнів включати в розповідь передбачення про героїв, проблему, розв'язку, і т.д., особливо з новим лексичним матеріалом.

Після читання тексту учні перемішують слова і вирази і складають їх в тому порядку який міститься в тексті.

Ще один вид вправи, який виконується на до текстовому етапі з метою розширення та збагачення словникового запасу учнів –

з'єднання слова з описом його значення, виділення правильного слова для доповнення змісту речення.

Example: *Theme "Criminals". Underline the correct item*

1. If you don't want someone to burgle/ steal your house, you should keep the doors and the windows locked.

2. He keeps his bicycle securely chained so that no one will steal / rob it.

3. Two men attempted to burgle / rob the local bank, but the police arrived before they got away.

З метою розвитку оперативної пам'яті пропонуються вправи на заміну слів у дужках словами, близькими за змістом із запропонованого списку.

Example: *Fill in the correct order word from the list below:*

Identity, watchful, sensible, plain, possession, valuable, label, complained, advised, nosy.

1. John lost all of his _ when arsonist set fire to his house (belongings)

2. A lot of _ paintings were burnt in the fire ft the museum (expensive)

3. After thieves took Tim's Porsche, he decided to buy a(n) - car which was less likely to be stolen. (simple)

Під час читання тексту учні можуть знаходити відповіді на поставленні їм запитання, пояснення до слів або виразів, і т.д.

Після читання тексту учні виконують вправи на перевірку розуміння прочитаного та на засвоєння нового матеріалу. Це вправи на доповнення речень, відповіді на запитання, відповіді чи вірні ствердження, вибір слів, словосполучень або речень з тексту, які містять певну інформацію. Наведемо приклади таких вправ.

Example 1: *Read the text and write out all the names of the languages.*

Example 2: *Complete the sentences, using the text*

1. It may surprise you to know that until a few centuries ago on the British Isles there were ... who...

2. The Western land of Wales spoke...

Example 3: *Decide whether the statements are true or fake.*

1. A few centuries ago on the British Isles there were many natives who spoke English.

2. Wales spoke Welsh, Scotland spoke Cornish.

Учні повинні одержувати такі завдання, які б допомогли їм будувати асоціативні зв'язки. Вчитель повинен залучати учнів до активного вивчення нової лексики та надавати учням

можливості багатократної зустрічі з новою лексикою та постійного відтворення цієї лексики з пам'яті. Варто зазначити, що вчителю іноземної мови не слід забувати, що учні у процесі читання набувають й закріплюють ще й знання з граматики, які в разі потреби можуть стати основою для розвитку навичок усного мовлення, письма і аудіювання або їх відновлення, якщо вони були втрачені через відсутність практики.

Список використаної літератури

1. Англійська мова і література. – 2005. – № 8 (березень). – С.8-13.
2. Англійська мова і література. – 2008. – № 11 (квітень). – С.21-23.
3. Англійська мова і література. – 2005. – № 15 (травень). – С.2-13.
4. Тексти для читання та аудіювання. Англійська мова. 5-11 класи. Упоряд. Т. Михайленко. – 2-ге вид., стереотипне. – К.: Ред. загально-пед. газ., 2005. – 128с. – (Б-ка «Шк. Світу»).
5. Шишкова Галина. Як збудити цікавість? Шляхи підвищення мотивації мовленнєвої діяльності учнів на уроках англійської мови. // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2004. № 1. – С. 65-73.

Summary

The article deals with studying the English language reading comprehension, it's main characteristics and practical values.

Key words: *reading, exercise, pre-reading activities, post-reading activities.*

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНИХ ВМІНЬ ЧИТАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНОГО ТЕСТУВАННЯ

В статті йдеться про можливості використання комп'ютерних тестових програм для контролю розуміння прочитаного тексту, а також запропоновано класифікацію тестів.

Ключові слова: *тест, текст, читання, комп'ютерне тестування.*

Всі види мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, і письмо) взаємопов'язані: володіння кожним з них позитивно впливає на оволодіння іншими видами, а недостатнє опанування хоча б одного із них негативно позначається на решті.

На теперішній час в методиці викладання іноземної мови є також проблема контролю навчання мовленнєвих вмінь. Частковим питанням цієї проблеми є контроль розуміння прочитаного тексту. Традиційні форми контролю читання іноземної мови – читання вголос, відповіді на питання задавання запитань до змісту прочитанного, переказ, переклад – мають серйозні недоліки і не дають надійних показників рівня успішності навчання читання [2, с.24].

Читання являє собою складне мовленнєве вміння [2, с.25]. У спеціальній літературі описуються різноманітні типи тестових завдань, спрямованих на визначення рівня володіння уміннями читання [1;2;5], а також ряд вчених зацікавились проблемою комп'ютерного тестування іншомовних вмінь. Серед них О.П.Петращук, П.І.Сердюков, Г.С.Чекаль, Т.І.Коваль. Ці методи запропонували розглядати цей вид інтерактивної діяльності як найефективніший [6; 7].

Комп'ютерні програми-тести з читання дають вчителем змогу перевірити:

1) розуміння змісту прочитаного; 2) сприйняття і розуміння мовного матеріалу (форми, значення і функції окремих мовних одиниць); 3) техніку читання.

Перевірка розуміння змісту прочитаного здійснюється на матеріалі абзацу і тексту. Виявлення об'єктів контролю при

перевірці розуміння змісту завжди викликало труднощі в методиці тестування читання.

При контролі загального розуміння змісту в якості об'єкта контролю виступає розуміння, результатом якого стає виявлення основної ідеї і загального змісту прочитанного абзацу чи тексту [2, с.26]

Навички раціонального сприйняття і розуміння мовного матеріалу в межах тексту являються обов'язковими об'єктами контролю в комп'ютерних тестах по читанню науково-популярної і спеціальної літератури [2, с.27]. Контроль направлений на сприйняття і розуміння тих мовних засобів, які допомагають при читанні орієнтуватися в структурі тексту, які визначають взаємозв'язок абзаців в тексті і їх функції.

Техніка читання забезпечує сприйняття і переробку формальної мовної інформації. Комп'ютерне тестування технічної сторонни читання включає: а) навички сприйняття графічного образу слова; б) темп читання (коли час на читання або лімітовано програмою, або підраховується під час читання й потім в кінці роботи враховується при оцінюванні і впливає на кількість балів).

Контроль сприйняття графічного образу слова здійснюється на матеріалі окремих слів. Основним показником техніки читання являється темп. Ж. В. Вітковська зазначає, що вимірювання темпу припускає співставлення кількості виконаної роботи і часу, затраченого на її виконання [2, с.28].

Згідно з вимогами проекту державного стандарту учні середньої загальноосвітньої школи повинні вміти читати нескладні автентичні тексти різного характеру і типу з різним рівнем розуміння (основний зміст тексту, повністю інформацію подану в тексті, знайти і зрозуміти необхідну або цікаву інформацію), використовуючи при цьому прийоми різних видів читання: вивчаючого, ознайомлювального і вибіркового [3]. Ці тексти розподіляються на дві групи:

а) художні, науково – популярні, публіцистичні тексти, статті з газет і журналів;

б) прагматичні тексти (вивіски, оголошення, афіші, меню, програми телебачення, плани міст, розклади руху автобусів, літаків тощо) [4:13].

Відтак, прагматичні тексти, наприклад, вівіска чи розклад руху автобусів потребуватимуть від читача застосування інших умінь та прийомів читання, ніж при читанні художніх, науково-публіцистичних та науково-популярних текстів. Іншими

словами, тип і характер тексту визначатимуть мовленнєву поведінку тестованого під час виконання тестового завдання, що має бути враховано в інструкції до нього. Таким чином, запропоновану О. П. Петрашук класифікацію типів тестів для читання учнями загальноосвітньої школи [5, с.166] можна покласти в основу уточнення типів комп'ютерних тестових завдань з читання.

Отже, ми виділяємо такі основні типи тестових завдань з читання: тестове завдання типу «Оповідання» (художній текст), тестове завдання типу «Стаття» (науково-популярний чи публіцистичний текст), тестове завдання типу «Реклама» (прагматичні короткі тексти: вивіски, оголошення, афіші тощо), тестове завдання типу «Інструкція» (прагматично короткі тексти: рецепт, інструкція, план міста тощо), тестове завдання типу «Розклад» (прагматичні короткі тексти: розклад, програми, нотатки в щоденнику тощо). Наведені типи тестових завдань можуть виконуватися тестованими з опорою і без опори. Опорою можуть виступати мультимедійні засоби, які надає комп'ютер: серія малюнків, схема, діаграма, таблиця в статичній та динамічній формі.

Слід підкреслити, що під час експериментальної перевірки ефективності вищезазначених типів комп'ютерних тестів на початковому ступені навчання іноземної мови найбільш прийнятними типами тестових завдань з читання виявилися тестові завдання типу «Оповідання»(казка або оповідання з опорою на малюнки), «Реклама»(афіші дитячих спектаклів, фільмів, фестивалів, реклама іграшок та ігор) і «Розклад»(розклад руху транспорту, занять, щоденникові нотатки). На середньому і старшому ступенях навчання прийнятними виявилися усі типи тестових завдань без помітних переваг того чи іншого типу на якомусь одному із ступенів.

Підсумовуючи все раніше викладене, робимо висновок, що використання комп'ютерних тестів на уроці іноземної мови розвиває мислення учнів, допомагає усвідомити особливості системи іноземної мови і глибше зрозуміти особливості рідної. Велика розумова робота, котра виконується тестованими під час виконання тестів, розвиває мовну здогадку та антиципацію, самостійність у подоланні мовних та смислових труднощів, інтерес до оволодіння іноземною мовою та підвищує рівень мотивації навчання.

Список використаних джерел

1. Англійська мова: завдання та тести (частина I). Посібник-довідник для вступників до вищих навчальних закладів із спеціальності англійська мова / Бардієр Л. А., Бортнійчук О. М., Васильченко О. Ю. та ін. – К.: "Генеза", 1993. – 256 с.
2. Витковская Ж. В. Объекты контроля в тестах по чтению. Обзор тестов // Иностр. яз. в шк. – 1972 - №5. – С.24-29.
3. Державна національна програма "Освіта". Україна 21ст. – К.: Райдуга. 1994. – 61 с.
4. Державний освітній стандарт з іноземної мови (Загальна середня освіта 5-9класи). Проект / Під ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1998. – 32 с.
5. Петрашук О.П. Тестовий контроль у середній загальноосвітній школі: Монографія. – К.: КДПУ, 1999. – 261 с.
6. Сердюков П.І. Технологія розробки комп'ютерних програм з іноземних мов. – К.: Ленвіт, 1996. – 111 с.
7. Чекаль Г.С. Потенциальные возможности текстового процессора в обучении чтению и письму // Высокие технологии в педагогическом процессе: Тезисы докладов III международной научно-практической конференции преподавателей вузов, учёных и специалистов, 30-31 января 2002г.: Том 2. – Н.Новгород: ВГИПА, 2002. – С.108.

Summary

The article deals with the principles of the using the computer testing programs for checking the reading comprehension. The article is also about the classification of the tests.

Key words: *test, text, reading comprehension, computer testing.*

НІМЕЦЬКА МОВА

УДК 811.112.2'373.7

Дмитрук О. В., студентка 5 курсу

НАРОДНОЕТИМОЛОГІЧНО ПЕРЕОСМИСЛЕНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ВИНИКНЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

Стаття присвячена проблемі народноетимологічного переосмислення фразеологічних одиниць німецької мови. Розглядаються особливості механізму НЕМП ФО та подаються джерела їх виникнення.

Ключові слова: народноетимологічне переосмислення, перемінні словосполучення, неправильне сприйняття, викривлення, дериваційні бази.

Тенденції розвитку фразеологічного складу мови характеризуються складністю та різноманітністю. Відомо, що більшість ФО сучасної німецької мови утворені шляхом переосмислення перемінних словосполучень (ПСС). Переосмислення є одним зі способів відображення дійсності у свідомості людини, пов'язане з відтворенням особливостей предметів, що відображаються, на основі встановлення зв'язку між ними.

НЕМП ФО німецької мови як шлях утворення ФО належить до раннього періоду історії німецької мови. Сутність механізму процесу НЕМП слід розглядати з двох позицій: 1) НЕМП – це неправильне сприйняття носіями мови перемінного словосполучення; 2) НЕМП – це неправильне осмислення стійкого звороту, який був широко відомий носіям мови лише на певній території, чи застарілого звороту.

Особливість механізму НЕМП полягає в тому, що основою фразеологізації стають викривлені, неправильно сприйняті перемінні словосполучення. При цьому ПС стає фразеологізмом не в результаті використання традиційних тропів, а внаслідок заміни одного з компонентів словосполучення близьким, подібним за звучанням і зрозумілим за семантикою для носіїв мови словом. Це приводить до набуття ПС характеру стійкості, відтворюваності, що веде його в ранг ФО.

Другою особливістю механізму НЕМП є те, що в цей процес залучаються вже існуючі, але локально обмежені чи застарілі стійкі звороти. Нерозуміння фразеологічного значення, нечітке уявлення мовців про компонентний склад цих зворотів, а також образ, що виникає у свідомості мовця при сприйнятті незрозумілих мовних одиниць, створюють передумови для їх НЕМПу. Основною причиною народноетимологічних трансформацій є прагнення мовців прояснити внутрішню форму стійкого зворота, зберегти актуальність образу.

Основою для утворення НЕМП можуть служити: *стійкі звороти локального характеру, часові звороти, перемінні словосполучення, матеріал окремих слів, іншомовний матеріал*. Найбільш продуктивними дериваційними базами НЕМП ФО слід визнати стійкі локальні і часові звороти.

В генетичному аспекті НЕМП ФО сучасної німецької мови поділяються на дві групи: *споконвічно німецькі і запозичені звороти*. До першої групи НЕМП ФО належать одиниці тільки одвічно німецького походження. З цього джерела в німецьку мову ввійшли: **1) НЕМП ФО, пов'язані з повсякденним життям, звичаями, традиціями, легендами та повір'ями німецького народу**. Напр.: *trinken, wie ein Bürstenbinder; Maulaffen feilhalten; j-m die Würmer aus der Nase ziehen; am Hungertuch nagen*. Цікава з точки зору етимології ФО *Maulaffen feilhalten*, що виступає в значенні «стояти, роззявивши рота» [4; 631]. В словниковій статті зазначається, що первинна форма ФО мала вид: *Maulauf feilhalten*. *Maulauf* називали залізни підставки для соснових скіпок, які виготовляли в формі «eines Kopfes mit offenem Mund». Однак, з плином часу *Maulauf* стало незрозумілим для носіїв мови і замінюється на *Maulaffe*, що призводить до виникнення НЕМП ФО: *Maulaffe feilhalten* – «mit offenem Mund untätig zusehen». **2) НЕМП ФО, пов'язані з професійною діяльністю носіїв мови**. З цього джерела в німецьку мову увійшли звороти, пов'язані з військовою справою, різними ремеслами, наукою. Напр.: *den Amtsschimmel reiten; vom Hundertsten ins Tausendste kommen; eine tüchtige Schwarte haben*; **3) НЕМП привело до утворення великої групи ФО німецької мови, яка пов'язана з життям тваринного світу: *saufen wie ein Igel* – «пити безпробудно»; *auf den Hund kommen* – «дуже сильно бідувати»; *einen Bären aufbinden* – «наробити боргів». Етимологічні словники і словники сучасної німецької мови фіксують НЕМП ФО **einen Bären anbinden** – «наробити боргів» [4; 97]. Відмічається, що ФО не має нічого спільного зі словом *Bären* – «ведмідь». *Bären* є спотворення нижньонімецького іменника *Bere***

(податок). Таким чином, початкова форма народноетимологічно переосмисленої ФО виглядала як *Beren anbinden* – «обкладати податками». В результаті нерозуміння носіями мови нижньо-німецького слова *Bere*, а також звукова подібність зі словом *Bär* обумовило НЕМП ФО. Другу групу НЕМП ФО складають запозичення з інших мов. Німецький народ, як і всі народи світу, вступав у процесі свого історичного розвитку в різні більш чи менш тривалі й інтенсивні зв'язки з іншими народами. Відображенням цих взаємозв'язків є наявність в німецькій мові значної кількості запозичень з інших мов, які передають багаточисленні поняття з найрізноманітніших сфер людського життя. Ці запозичення можна поділити на такі групи: 1) з латинської мови – *trinken wie ein Biber, einen Frosch im Halse haben, j-m die Ohren melken*; 2) з французької мови – *Kalauer machen, Mohr machen, über den Onkel laufen, Pirlfans machen (treiben)*; 3) з єврейської мови – *j-n zur Minna machen, frech wie Oskar, das ist unter aller Sau*. Трапляються окремі випадки запозичення з іспанської мови: *Baselemanes machen*; з англійської мови: *Abfülle beziehen (kriegen)*; з польської мови: *das ist mir pomade*; з італійської: *ein richtiger Scherrwenzel sein*.

Аналіз джерел запозичення народноетимологічно переосмислених фразеологізмів, дає можливість констатувати, що найважливішим джерелом виникнення даних ФО є усна розмовна мова. Виникаючи в живій розмовній мові НЕМП ФО потрапляють на сторінки художньої літератури, преси, надійно входять у фразеологічний склад німецької мови.

Список використаних джерел

1. Гридина Т.А. Народная этимология и экспрессивность слова // Сб. науч. тр./ Свердловский пед. институт. – 1985 – Слово в системных отношениях на разных уровнях языка. – С. 82-90.
2. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – М., 1996. – 288с.
3. Fleischer W. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache. – Leipzig: Bibliographisches Institut, 1982. - 250S.
4. Röhricht L. Lexikon der Sprichwörtlichen Redensarten. – 4-e Aufl. – Freiburg: Herder Verlag, 1976.

Summary

The article is dedicated to the problem of folk etymological reinterpretation of phraseological units in German language. The article deals with peculiarities of FRPhU and the arising sources are given.

Key words: *folk etymological reinterpretation, alternate word combinations, wrong perception, distortion, derivativ bases.*

EINIGE LINGUISTISCH-STILISTISCHE BESONDERHEITEN DES STILS DER ALLTAGSREDE IN DER DEUTSCHEN GEGENWARTSSPRACHE

В статті досліджуються лінгво-стилістичні особливості розмовного стилю сучасної німецької мови, аналізуються слова без лексико-семантичного значення як засіб вираження думок у повсякденному спілкуванні.

Ключові слова: розмовний стиль, розмовна лексика, слова без лексико-семантичного значення.

In diesem Beitrag wird versucht, die Besonderheiten des Funktionierens von Schwammwörtern als unbestimmten und beiläufigen Angaben des funktionalen Stils der Alltagsrede festzustellen und sie zu beschreiben.

Unter „Alltagsrede“ ist die Verständigung in der nichtoffiziellen Sphäre des Gesellschaftsverkehrs zu verstehen, unter „Stil der Alltagsrede“ die Art und Weise, wie die allgemein zur Verfügung stehenden Sprachmittel gerade im täglichen Umgang ausgewählt und gestaltet werden [2; 42].

Alltagsrede oder Alltagsprache ist Kommunikation des nichtoffiziellen Alltagsverkehrs zur Übermittlung persönlicher oder sachlicher Informationen sowie zur Äußerung von Sprecher – Einstellungen zu Personen und Sachverhalten. In der Funktionalstilistik wird die Alltagsrede als besonderer Funktionalstil (Stil des Alltagsverkehrs) gekennzeichnet.

Im Unterschied zum offiziellen Verkehr, wo sich der Sprecher/Schreiber immer bemüht, Distanz und Förmlichkeit zu wahren, so ist im Alltagsverkehr gerade die Stimmung *des Nicht-Dienstlichen* ausschlaggebend. Und damit haben wir auch schon den natürlichen und grundlegenden Stilzug der Alltagsrede vorausgenommen: *„Ungezwungenheit, Bequemlichkeit, emotionales Entspannen und Sichgehenlassen* – kurz: Auflockerung der Gesamthaltung und demnach auch *sprachliche Lockerheit*“ [2; 46].

Unter „Alltagslexik“ im engeren Sinn wird der Wortschatz des täglichen Umgangs im Familien- und Freundeskreis verstanden, der

Wortschatz, der dazu dient, die privaten Bedürfnisse der Menschen zu bezeichnen. Es sei aber betont, dass im weiteren Sinne die Alltagslexik unbegrenzt ist.

Im Alltagsverkehr kommt besonders deutlich die Verflechtung von sozialer Schichtung (Arbeiter, Unternehmer, Studenten usw.) und funktional stilistischer Differenzierung zum Ausdruck. Im täglichen Umgang der Menschen miteinander kommt die Bequemlichkeits- und Lässigkeitstendenz der Sprache voll zum Durchbruch. Die Hochsprache verlangt Zucht, Selbstbeobachtung, klares logisches Denken, sachlich größte Bereitschaft und gefühlsmäßig Ausgeglichenheit, Nüchternheit.

Kommt der Mensch nach Hause, legt er zusammen mit dem Arbeitsgewand auch die offizielle Art der Ausdrucksweise ab. Die Gesamthaltung der Sprecher ist entspannt. Die Unterhaltung fordert geringeren Kraftaufwand, geringere Selbstkontrolle und Selbstbeherrschung. Man lässt sich öfters gehen.

Die Ungezwungenheit und Lockerheit beeinflusst die Auswahl der Lexik, z.B. „gucken“ statt „sehen“, „kriegen“ statt „bekommen“ usw. Da an den Anstrengungen gespart wird, werden allgemeine Ausdrücke bevorzugt wie *Ding, Sache, Zeug, machen, groß, mies, toll, nett* u.a.m. Häufig werden Formeln verwendet, die den Sprachkontakt aufnehmen und fortsetzen helfen. Wenn der nächste Gedanke noch nicht ausgereift ist, werden die verschiedensten Interjektionen und individuellen Lieblingswörter eingesetzt. Im Alltagsverkehr hat man keine Scheu vor ständigen Wiederholungen und saloppen Ausdrücken. Am Satzbau fallen Ausrahmungen, verselbstständigte Satzabschnitte. Das Thema wird häufig nicht folgerichtig entwickelt, es entstehen Inhaltslücken, die dadurch ausgefüllt werden, dass die Kommunikatoren gleiche oder ähnliche Kognitionsraster haben und der Informationsaustausch stark situationsbezogen ist.

Wie aus den durchgeführten Untersuchungen hervorgeht, ist eines der Sprachmittel zur Verwirklichung der Stileigentümlichkeit der Alltagsrede in den so genannten Schwammwörtern („Allerweltswörter“) gegeben [3; 46]. Man bezeichnet sie als **Schwammwörter**, weil sie wie ein Schwamm die Bedeutung verschiedenster Wörter und Fügungen in sich aufsaugen.

Nach unseren Untersuchungen können **Schwammwörter einfach-literarisch und literarisch-umgangssprachlich** genormt werden, z.B.: *das Ding* (рiч, справа, обставина), *die Sache* (рiч, предмет, справа), *das Zeug* (инструмент, шуковина, дурниця), *der Zauber* (чари, чарівливість, обман), *der Spaß* (втіха, розвага). Sie können aber auch **salopp-umgangssprachliche** und **grobe Stilfärbung** besitzen, z.B.:

der Zimt (мотлох, дражня; нісенітниця), der Klimbim (метушня), der Laden (справа), der Mist (мотлох, дурниця), der Dreck (бруд, нечистоту).

Unten führen wir einige Beispiele von Situationen an, wo die Schwammwörter verwendet werden. Zum Beispiel, gehen wir in einen Laden, um irgendwelche Geschenke zum Geburtstag einer Freundin einzukaufen. Wir wissen noch nicht genau, was wir eigentlich wählen sollen und lassen uns bald dies, bald jenes vorlegen.

„Geben Sie mir bitte dieses–na dieses Ding da oben links“.

Vielleicht wissen wir wirklich nicht, wie *das Ding da oben links* fachgemäß benannt wird, auf jeden Fall bemühen wir uns nicht sonderlich, den richtigen Namen zu finden. Unser Sprechpartner soll uns unbedingt verstehen, zweifellos.

Ersetzt man z.B. das neutrale Wort „*Ding*“ durch das Synonym „*Zeug*“, gesellt sich zur Unbestimmtheit der Aussage noch eine gewisse herabsetzende Schattierung, ein unhöflicher Ton, z.B.:

„Was kostet dieses Zeug da?“

Wenn wir in eine unangenehme Situation geraten sind, die wir nicht näher bezeichnen wollen, sagen wir einfach:

„Das ist aber ein dummes Ding! Das ist aber eine verurteilte Sache!“

Was sind das für Dinge? bedeutet ganz allgemein: *was ist los? was geht hier vor?*

Nehmen wir das Wort „*Päckchen*“ als ein schönes Beispiel des Schwammwortes: *„Ravic richtete sich auf und zeigte ihr das Päckchen.“*

In gegebener Situation ist es möglich das Wort „*Päckchen*“ auf verschiedene Weise zu verstehen: das kann als *kleine Gabe*, dermaßen gewöhnlicher *Wickel des beliebigen Gehalts* sein. Nur folgende Präzisierungen erklären, was unter gegebenem Wort gemeint wird – *Zigaretten*.

Zum Beispiel: *„Algerische. Schwarzer Tabak der Fremdenlegion. Wahrscheinlich zu stark für Sie. Ich habe keine anderen bei mir...“*

Wie bekannt, ist im Allgemeinen der Deutsche wählerisch und anspruchsvoll - auch in seiner Ausdrucksweise, in seinem Schreibstil.

Überlegen wir einmal, was das Wort *alles* bedeuten kann, wenn man es in seiner Grundbedeutung schärfer fasst. Und halten wir uns dabei an die alte Erkenntnis, dass jedes Wort seine eigene „*Farbe*“ hat - oder seinen besonderen „*Geruch*“.

Je nach seiner Umwelt kann *"interessant"* folgendes bedeuten:

wertvoll - merkwürdig - beachtenswert - bedeutungsvoll - reizvoll -

reizend - prickelnd - entzückend - anziehend - fesselnd - spannend - packend - anregend - ansprechend - unterhaltend - ergötzlich - lehrreich - inhaltreich - umfassend - belehrend - willkommen - angenehm - eigenartig - hübsch - nett - eigentümlich - liebenswürdig - ungewöhnlich - sehenswert - hörenswert - duftig - geschmackvoll - gefühlvoll - usw.

Wie aus der Analyse hervorgeht, greifen die Sprecher in der Alltagssphäre, je nach der Redethematik und in Übereinstimmung mit der sozialen, beruflichen und territorialen Zugehörigkeit der „Sender“ und „Empfänger“, zu den verschiedensten Erscheinungsformen der Nationalsprache, zu der verschiedensten Sonderlexik.

Gerade im funktionalen Stil der Alltagsrede lässt sich sehen, wie der Mechanismus der Sprache funktioniert, der sich vor jeder Starrheit hütet und stets im Streben nach Neuem, bisher nicht Genanntem begriffen ist.

Literatur

1. Braun P. Tendenzen in der deutschen Gegenwartssprache. Sprachvarietäten. – 4. Aufl. – Stuttgart/Berlin: Urbantaschenbücher, 1998.– 220 S.

2. Riesel E. Der Stil der deutschen Alltagsrede. – Moskau: Vyssaja skola, 1964. – 315 S.

3. Riesel E., Schendels E. Deutsche Stilistik. – Moskau: Verlag „Hochschule“, 1975. – 316 S.

Sammary

This article is about linguistic-stylistic peculiarities of the colloquial style of the present German language, about words without lexical-semantic meaning as means of thoughts expression.

Key words: *the colloquial style, the colloquial vocabulary, words without lexical-semantic meaning.*

ВИРАЖЕННЯ СУБ'ЄКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ НА КОНТЕКСТУАЛЬНОМУ РІВНІ У РЕЧЕННЯХ З ПРЯМОЮ МОВОЮ

У даній статті розглядаються засоби вираження суб'єктивної модальності на контекстуальному рівні, та характеризуються на основі речень з прямою мовою

Ключові слова: *контекст, суб'єктивна модальність, пряма мова*

Ніяке висловлення не існує ізольовано від інших. «Речення в тексті (особливо в художньому), як правило, набуває додаткових смислів ... порівняно з реченням такого ж складу, взятого окремо» [1; 66]. Смісл висловлення прояснюється остаточно лише в якомусь мовному оточенні, тільки в ньому повністю виявляється і стає зрозумілим його смисл, у ньому виражається концептуальний («можливий») світ комунікатора та вводиться в концептуальний світ комуніканта, формуючи картину світу мовця та зміст, який він хоче передати.

Взаємодіючи зі змістом речення, текст (контекст) впливає на вираження тих чи інших граматичних категорій. Так, наприклад, правила вживання означеного і неозначеного артикля в німецькій мові неможливо розкрити без використання поняття тексту (мікротексту). Подібне стосується використання займенників.

При аналізі тексту не слід нехтувати поняттям контексту, оскільки він виступає результатом мовленнєвої діяльності. Контексти поділяються на два види: мовні (мовне оточення слова чи речення) та екстралінгвістичні, що пов'язані з мовною ситуацією, але не тотожний їй (за термінологією О.В. Бондарка, «внутрішньомовне» та «позамовне» середовища [2; 13-23]. Йдеться про те, що відображення мовою певних подій, фактів, явищ, місць є вибіркоким і не всеохопним. Поза висловленням залишається багато чого не заторкуваного ним, не відображеного. «Звичайна функція контексту полягає в тому, що він дозволяє уточнити смисл висловлення, відновити пропущені частини і тим самим зробити його зрозумілим для адресата» [3; 99]. У такий

спосіб він, виступаючи як утворення з менших одиниць, виявляє себе системним феноменом.

Однією з функціональних властивостей контексту є існування в ньому спеціальної категорії слів. Окремі з мовних знаків у певних ситуаціях можуть виступати актуалізаторами чи нейтралізаторами частини смислів інших слів: у випадках вживання полісемантичних слів виникала б проблема інтерпретації змістового компоненту цілого, але вона вирішується внаслідок існування актуалізаторів – нейтралізаторів, завдяки яким інші коди набувають певного значення. Їхнє призначення в основному конструктивне. Невикористання таких слів породжує тексти з невизначеними смислами та певною множинністю інтерпретацій. Специфіка функціонування актуалізаторів – нейтралізаторів полягає в тому, що вони виводять на перший план одне зі значень і залишають інші в латентному стані, що не виключає можливості «прочитання» цих сем, але останнє відбувається при спеціальному аналізі тексту

Суб'єктивна модальність (СМ) може виражатися на текстовому рівні внаслідок взаємодій його складових. Засобами вираження СМ на текстовому рівні слід вважати ті складові частини тексту чи способи його організації, за допомогою яких виражається одне зі значень СМ.

Розглядаючи текст зі статичного погляду, до текстуальних засобів вираження СМ віднесемо контексти та мікроконтексти, які надають чи змінюють СМ значення речень (висловлень): *«Herr Schwerfeger, es ist Krankheit bei ihm. Er malt den Teufel an die Wand, und dann erschrickt er davon» (H. Baiertl)*. Якщо ж ставити на перше місце динамічний аспект, то текстуальні засоби вираження СМ утворюються комбінаціями висловлень, в яких хоча б одне з них змінює СМ іншого. Основу семантико-синтаксичної взаємодії становлять компоненти предикативної одиниці [5, 10]. Це означає, що інші засоби вираження СМ на мовному рівні служать посиленням текстуальних й інтенсивно взаємодіють з ними. З прагматичного погляду текст займає внаслідок своєї повноти місце основної одиниці комунікації. Завдяки тісній залежності від висловлення як основного конструктивного елемента і внаслідок розгляду текстової модальності як утворення аналогічного реченнєвій модальності, що існує на текстовому рівні, категорійними значеннями текстової модальності визначаються реальність / ірреальність, визначеність / невизначеність, достовірність / недостовірність та інша модальна семантика, включаючи СМ.

На текстовому рівні суб'єктом СМ може бути автор тексту, або один з персонажів твору. Кожне висловлення витворюється своїм автором. Мовець (який на текстовому рівні може виступати протагоністом) окремо від думок продуцента тексту може висловлювати свою чи передавати чийось СМ.

В літературних творах, що передають діалоги, часто використовуються речення, що описують голос героя і/або прямо вказують на його психічний стан, емоції, а відтак і вказують на СМ і допомагають точніше інтерпретувати висловлення. Такі речення називаються реченнями з прямою мовою. Їх можна розглядати двояко: як складні і як прості; з одного боку, можна вважати пряму мову прямим додатком, вираженим реченням, з іншого боку, речення з прямою мовою є складним, бо наявні щонайменше дві структури предикації: *“Hort jetzt endlich auf mit euerer Politik”, schimpfte Guste. “Es ist schlisslich Krieg. Wir sollten zum Bahnhof gehen und den Soldaten zuwinken, wenn sie an die Front fahren” (Hardy Kruger)*. Поряд з цим ми маємо й інші випадки, коли пряма мова не є вкрапленою в речення: *“Weiter dauerte das Gespräch in mehr freulicher Stimmung: – Ja das ist Wahrheit. – Wir haben das selbst gesehen...”*. Особливо часто такий прийом використовується в п'єсах, де слова, вказуючи на потрібну інтонацію чи дії акторам, виділяються, як і інші ремарки (у наступних прикладах письменник використав курсив, у нас його позначено жирнішим шрифтом): *«Kalusa finster Ja, wie war das mit dem Zimmer? Neumann erschrocken Ach so, das Zimmer» (H. Baierl)*.

Окрему часто використовувану групу слів, що допомагають виражати СМ у висловленнях з прямою мовою, становлять лексеми та словосполучення (нерідко усталені), що описують голос людини або манеру мовлення. Т.Г. Винокур, досліджуючи особливості усного мовлення, поділяє їх на три основні групи, хоча градація між другою й третьою групою явно не є чіткою: 1) фізичні чи психофізичні характеристики звучання мовлення (свідчать про емоційний стан людини), 2) емотивні характеристики мовлення переважно стилістичного значення, 3) елементи, що синтезують емоцію й функцію [4; 67-68]. Це дає підстави поділити слова, що описують психофізичні характеристики голосу, на дві групи: а) власне акустичні:

«heisernd», «keuchend», «die Wörter verschluckend», «eilend» і їхні відповідники в інших мовах; б) психічні: *«böse», «freudig», «liebesewürdig», «zufrieden», «scherzhaft», «feierlich»* і под. Всі вони так чи інакше живаються для модифікації змісту інших

висловлень у складі окремих речень чи в межах одного складного речення. Вони вказують на особливості сприймання мовлення певного мовця, виражають психічний стан людини й відтак дозволяють робити висновки про оцінку нею певних явищ чи предметів, ситуацій тощо, пор.: *“Ich dulde in meiner Klasse keine Muttersöhnchen” und zog den Jungen an den Ohren auf das Pult hinunter.... “ Die Zucht des Rohrstockers ist unerlässlich!” schaufte er.* Фактично ця лексика може використовуватись для характеристики особливостей інших дій, виконуючи подібні функції. В цьому випадку вона навряд чи може вплинути на смисл іншого речення і відтак бути текстуальним засобом вираження СМ.

Список використаних джерел

1. Адмони В.Г. Грамматика и текст // Вопросы языкознания. – 1985. – №1. – С. 63-69.
2. Бондарко А.В. Опыт лингвистической интерпретации соотношения системы и среды // Вопросы языкознания. – 1985. – №1. – С. 13-23.
3. Васильев С.А. Синтез смысла при создании и понимании текста. – К.: Наукова думка, 1988. – 300 с.
4. Винокур Т.Г. Устная речь и стилистические свойства высказывания) // Разновидности городской устной речи: Сб. науч. тр. / Отв. ред. акад. Д.Н. Шмелев, докт. филол. наук Е.А. Земская. – М.: Наука, 1988 – С. 44 - 84
5. Дьяченко Ю.И. Метаязыковая аспектность семантико-синтаксических параметров текстовой модальности (на материале русского и немецкого языков). – Автореф. ... дис. канд. филол. наук: 10.02.01; 10.02.19 / Кубанский гос. ун-т. – Краснодар, 1996. – 19 с.

Summary

In the article are considered means of expression of a subjective modality at a contextual level and characterized on the basis of offers with direct speech

Key words: *context, subjective modality, direct speech*

ЯКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОХІДНИХ ДІЄСЛІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

В статті розглядаються похідні дієслова з точки зору їх семантики, характеризуються та класифікуються на основі їх якісних ознак.

Ключові слова: похідні дієслова, дієслівні префікси, квалітативність

Якість і кількість – це категорії, які відображають важливі сторони об'єктивної дійсності. Будь-який предмет не може залишатися собою, втративши свою якість, свої якісні (квалітативні) характеристики, тому що якість є тією характеристикою предмета, завдяки якій він є цим, а не іншим предметом, і відрізняється від інших предметів. Якісна, квалітативна визначеність предметів і явищ є тією основою, що робить їх стійкими, визначеними, неповторними, створює безкінечну різноманітність світу, так як вона зв'язана з предметом в цілому, охоплює його повністю і невіддільна від нього [4; 213].

Ряд похідних дієслів із префіксами *durch-*, *über-*, *um-*, *voll-* відносяться до лексико-семантичної групи *квалітативності*. У даній групі виділяємо ряд значень, яких можуть набувати кореневі дієслова при приєднанні до них того чи іншого префікса. Це значення „*Марно виконаної дії*”, „*Ретельно виконаної дії*”, „*Дії, яка виконана в повному обсязі*” та „*Дії, що спричиняє якісні зміни*”.

Похідні дієслова із префіксом *über-* набувають семи „*марно виконаної дії*”. Дані дієслова вказують на те, що з деяких причин мета дії не була досягнена.

überhören – aus Unaufmerksamkeit nicht hören

übersehen – über etwas hinweg sehen und dadurch nicht sehen

überlesen – beim Lesen nicht bemerken

Із словникових дефініцій видно, що дієслова містять сему квалітативності, хоча на імпліцитному півні дієсловом властива прихована сема виконання дії над об'єктом зверху.

Ein paar Minuten später saßen wir an der besten Stelle des ganzen Raumes, von der man die Tanzfläche voll übersehen konnte. [3;128]

Похідні дієслова із префіксом *durch-* містять слідуючі семи:

– „*ретельно виконана дія*”

durchforschen – gründlich untersuchen, absuchen

durchsuchen – an einer Stelle gründlich nach jmdm./etwas suchen

durchschauen – durch etwas sehen

Sie sah Clerfayt, der so intensiv die Menge auf der Straße mit den Augen durchsuchte, daß er sie zehn Schritt dahinter nicht bemerkte.

[2;265] *Lillian hatte er in einem Tage durchschaut und begriffen.*

[2;231]

– „*дія, виконана в повному обсязі*”

durchleuten – mit Licht, Röntgenstrahlen durchdringen, um das Innere sichtbar zu machen

durchhalten – einer Belastung standhalten

Вступаючи у сполучення з кореневим дієсловом, префікс *durch-* зберігає семи „*інтенсивність дії*” та „*завершеність дії*”.

Naturfreunde müssen in Nachtclubs durchhalten, um Drosseln hören zu können auf dem Weg nach Hause. [2; 193].

Der Raum mit den hohen, bunten Fenstern war vom Licht völlig durchleuchtet, als wäre er ein durchsichtiger Turm von Strahlen. [2;156]

Сему „дія, що спричиняє якісні зміни” містять похідні дієслова із префіксом *um-*. Кореневе дієслово несе інформацію про те, яким чином буде змінена якість об’єкта (об’єкт пошкоджується, раниться, знищується):

umkommen – bei einem Unglück den Tod finden

umschlagen – durch Schlagen zum Umstürzen bringen

umbringen – gewaltsam töten

Кореневе дієслово після девербації зберігає своє лексичне значення і позначає дію, яку виконує суб’єкт. Його можна назвати дієсловом лише в морфологічному плані. Кореневому дієслову властиве номінальне значення, воно передає функцію інструмента виконання дії.

Aber ich sage dir, wenn ich den, der Gottfried umgebracht hat, der ihn wie einen Hund niedergeschossen hat ohne Grund, nicht auch umbringe dann war das mit dem Engländer ein furchtbares Verbrechen, verstehst du das?[3;272]

Die beiden Weltkriege haben das verursacht; es sind zu viele Menschen umgekommen. [2;46]

Ihre glückliche Stimmung war umgeschlagen. [2;80]

Якісна, квалітативна визначеність предметів і явищ є тією основою, що робить їх стійкими, визначеними, неповторними, створює безкінечну різноманітність світу. Вичленення семи

квалітативності у похідних дієслів пов'язане з категорією оцінки, тобто з наявністю суб'єкта, здатного оцінити дію, як „завершену”, „ретельно виконану” чи „марну”.

Список використаних джерел

1. Fleischer W., Barz I. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache. Tübingen: Niemeyer, 1995.
2. Ремарк Э. М. Небеса не знают любимчиков (Жизнь взаимы). – СПб.: КОРОНА принт, КАРО, 2006. – (Originalлектыре)
3. Ремарк Э. М. Три товарища: Книга для чтения на немецком языке. – СПб.: КАРО, 2005. – (Originalлектыре)
4. Філософський словник/ За ред. В. І. Шинкарука. – 5 2. вид., переоб. і доп. – К.: Голов, ред. УРЕ, 1986.

Summary

The article is devoted to semantics of derivative verbs and their classification and characteristic on the basis of their qualitative attributes.

Key words: *derivative verbs, prefixes of verbs, quality*

WALORY NATURALNOŚCI ANTROPOCENTRYZMU ORAZ KONKRETNOŚCI JAK ELEMENTÓW STYLU POTOCZNEGO

*Celem niniejszej pracy jest rozpatrywanie pojęcia antropocentryzmu i konkretności oraz ich cech w stylu potocznym. Także są podane charakterystyki form antropocentryzmu, a mianowicie: **metafizyczna, gnoseologiczna, aksjologiczna, teologiczna.***

***Słowa kluczowe:** antropocentryzm, konkretność, człowiek, styl potoczny, czynność.*

Antropocentryzm – (z gr. *anthropos* - człowiek i łac. *centrum* - środek) – pogląd filozoficzny i religijny, według którego człowiek stanowi centrum i cel wszechświata [3:84]. W znaczeniu teoriopoznawczym termin ten oznacza styl filozofowania polegający na przyjmowaniu ludzkiej perspektywy – tzn. analizowaniu wszystkich zjawisk z punktu widzenia odbioru ich przez człowieka i odrzucaniu rozumowań wychodzących poza ludzką percepcję jako poznawczo-nieuprawnionych lub pozbawionych praktycznego znaczenia.

Istnieją takie formy antropocentryzmu:

- **metafizyczna** (ontologiczna) – człowiek jest wyłącznym obiektem i perspektywą (Max Scheler, Martin Heidegger, Jean-Paul Sartre)
- **gnoseologiczna** (epistemologiczna) – ludzka świadomość jest źródłem wiedzy (Johann Gottlieb Fichte, Friedrich Wilhelm, Edmund Husserl)
- **aksjologiczna** – człowiek to wartość bezwzględna i nadrzędna wobec pozosta – łych wartości (Arthur Schopenhauer, Ludwig Feuerbach, Fryderyk Nietzsche)
- **teologiczna** – człowiek zajmuje szczególne miejsce w historii zbawienia i w zbawczym planie Boga.

Antropocentryzm w stylu potocznym

Styl potoczny jest konkretny, skupia uwagę na rzeczach dostępnych obserwacji zmysłowej, cechuje go fizykalizm i biologizm w widzeniu człowieka i jego zachowań. Jest to styl, który

ujmuje świat z punktu widzenia konkretnego człowieka, jego elementarnego, codziennego, egzystencjalnego doświadczenia. To w tym stylu sprawdza się przede wszystkim starożytna formuła „*człowiek jest miarą wszechrzeczy*” [1:125]. W słownictwie potocznym nazwy odnoszące się do człowieka stanowią grupę najbardziej rozbudowaną.

Na odniesieniu do ciała człowieka opiera się orientacja przestrzenna – odróżnianie wymiaru pionowego *góra-dół* i wymiarów poziomych *przód-tył* oraz *prawy-lewy*, przy czym na te wymiary nałożone jest następnie potoczne wartościowanie *dobry-zły*. *Dobre jest to, co w górze, z przodu i z prawej strony, złe to, co na dole, z tyłu, z lewej strony* – odpowiednio do potrzeb i odczuć normalnego człowieka, który porusza się do przodu, chodzi z głową do góry i posługuje się prawą ręką. Dlatego mówimy wartościująco o *czyichś wzlotach i upadkach, pójściu do przodu lub cofaniu się, wywyższeniu i poniżeniu*; ideały, zamiary czy morale oceniane pozytywnie określamy potocznie słowami *górne, wysokie*, czasem *szczytne, wzniosłe*, natomiast pobudki, uczucia, czyny oceniane negatywnie – jako *niski* [1:125].

Nazwy części ciała ludzkiego są źródłem metaforyki: *główka kapusty, szyjka butelki, noga stołowa, oko sieci, ramię dźwigu* itd. Ciało człowieka, jego wielkość, stało się punktem odniesienia dla miar: *łokieć i stopa, coś grube na palec*; mówimy: *mieć coś pod ręką / pod bokiem / pod nosem*, co znaczy „mieć blisko”; *mieć czegoś po uszy / po dziurki w nosie / po pachy* to „mieć dużo”; podobnie w różnych znaczeniach używamy antropocentrycznych wyrażań *o mały włos, na oko, w mgnieniu oka, kilka kroków dalej* itp. [5].

Na płaszczyźnie wypowiedzi antropocentryzm znajduje wyraz w dialogowości, w nastawieniu na kontakt z drugim człowiekiem. Jest on niezmiennie, na różne sposoby, obecny w potocznym tekście – jako adresat, odbiorca, interloku-tor. Do podtrzymania kontaktu z drugim człowiekiem, rozmówcą czy tylko słuchaczem styl potoczny wypracował bogaty arsenał specjalnych środków tzw. konatywnych: *Człowieku, czy ty nie masz innych zmartwień? Słuchaj, kochanie, ja jeszcze zadzwonię; Wyobraź sobie, byłem u niej z wizytą* itp. [6]. Bezpośrednia dialogowa relacja „*ja-ty*” w odmianie pisanej języka ulega modyfikacji, zmieniając się środki konatywne (por. listy), następuje spowolnienie replik.

Konkretność w stylu potocznym

W leksyce potocznej, zarówno neutralnej jak i nacechowanej uczuciowo, dominują wyrazy konkretne, wielokrotnie liczniejsze od

abstraktów [2:191]. Są to nazwy *ludzi, zwierząt, roślin, najbliższych przedmiotów, realizów życia codziennego*, a więc rzeczowniki typu *oko, mleko, łózko*, ale także czasowniki nazywają podstawowe czynności fizyczne i psychiczne człowieka typu *isć, spać, kopać, mówić, krzyczeć*. Taka struktura słownictwa jest właściwa językowi dzieci w wieku przedszkolnym, który to język, według Haliny Zgólkowej, reprezentuje najniższy typ polszczyzny [8:29].

Znamienna cecha organizacji słownictwa potocznego, dobrze widoczna np. w porównaniu ze słownictwem naukowym, polega, po pierwsze – na małej komplikacji hierarchicznej słownictwa, po drugie – na semantycznej dominacji słownictwa konkretnego ze średniego poziomu taksonomicznego.

Jeśli chodzi o właściwość pierwszą można ją dobrze uchwycić przez porównanie dowolnego fragmentu pola leksykalno-semantycznego w języku potocznym i naukowym.

Potocznie *żyto, pszenica, jęczmień i owies* są rozumiane jako *zboża*, które dzieli się dalej na *żyto jare i ozime, pszenice jara i ozimą* i generalnie ostro odróżnia się od *chwastów (zielska), traw i ziół*. Jest to układ trzypoziomowy: *zboże* → *żyto* → *żyto jare/ozime*, uważany przez etnobiologów za podstawowy.

Konkretność stylu potocznego daje podstawę obrazowości. Wynika ona z metaforycznego mówienia o zdarzeniach niewyobrazalnych w terminach zdażeń wyobrazalnych.

Ogólniejsza, nadrzędna nazwa *roślina* jako superkategoria nie jest w potocznym słownictwie polskim zaznaczona zbyt wyraźnie. *Roślina* jako wyraz i pojęcie o wysokim stopniu ogólności jest natomiast bez wątpienia obecna w stylu naukowym. Taksonomia naukowa wyróżnia *rośliny* → *trawy* → *trawy chlebowate* (im odpowiada potoczna nazwa *zboża*) → *żyto* → *żyto jare/ozime*. Klasyfikacja naukowa *roślin* nie tylko obejmuje więcej poziomów niż potoczna, ale wykazuje też charakterystyczne różnice w układzie poziomym.

Druga właściwość stylu potocznego – to dominacja słów z podstawowego poziomu ogólności (*żyto, pszenica, róża, jabłko, chleb, pies, krzesło, koszula, dom*) nad słowami poziomu wyższego (*zboże, kwiat, owoc, zwierze, mebel, ubranie, budynek*) i niższego (*żyto jare, pszenica jara, antonówka, graham, owczarek, miękkie krzesło, kamienica*). Polega ona na tym, że słowa tego poziomu mają dla użytkownika najbogatszą treść znaczeniową, ich desygnaty są najłatwiej rozpoznawalne, dzieci przyswajają je najwcześniej [7:34-35], są też najbardziej aktywne derywacyjnie. Słowa te z łatwością stają się podstawą tworzenia metafor i wyrażeń frazeologicznych. Stają się też podstawą

tworzenia wyrażeń porównawczych: *pachnie jak róża; rumiany jak jabłuszko; dobry jak chleb; zły jak pies; dobrze jak w domu* itp.

Konkretność stylu potocznego daje podstawę tej jego właściwości, która zwykle się określa mianem *o b r a z o w o ś c i*, i która wynika z metaforycznego mówienia o zdarzeniach niewyobrazalnych (psychicznych, społecznych) w terminach zdarzeń wyobrazalnych, doświadczanych zmysłami, zwłaszcza dotykem, wzrokiem i słuchem [2:191].

Etymologowie dawno zauważyli, że potoczne nazwy uczuć, takie, jak: *kochać, zachwycać, przerażać, smucić, cieszyć, wzruszać* itd. pochodzą od nazw czynności i zachowań fizycznych: *uciszania, ruszania, dotykania, chwytania, rażenia* czyli *bicia*.

Metaforyczność angażująca słownictwo konkretne i związane z nim pojęcia i wyobrażenia – jest niesłychanie istotnym składnikiem naszego codziennego języka. Nie jest ona tylko dodatkiem poetyckim i ozdoba retoryczna lecz – w swoich różnych typach – rządzi całym językiem i nawet myśleniem. „*System pojęć, którymi się zwykle posługujemy, by myśleć i działać, jest w swej istocie metaforyczny*” [4:25].

Metaforami są np. wyrażenia: *gęsta atmosfera, ciężkie zarzuty, sala wypełniona po brzegi, rolnictwo leży, kapitał ucieka, produkcja spada, gruba kreska, nagonka, popiwiek, katastrofa, gilotyna wynagrodzeń* – opisują sytuację wielkiego kraju w kategoriach doświadczeń zmysłowych, bliskich każdemu człowiekowi.

Podsumowując to że w leksyce potocznej dominują wyrazy konkretne. Są to nazwy ludzi, zwierząt, roślin, najbliższych przedmiotów, realizów życia codziennego, podstawowe czynności fizyczne i psychiczne człowieka. Taka struktura słownictwa reprezentuje najczystszy typ polszczyzny potocznej, przekazuje i utrwala „naiwny” obraz świata budowany z punktu widzenia „prostego człowieka”. Obraz ten odpowiada postawie zdroworozsądnej, a znajduje swój wyraz zarówno w organizacji semantycznej słownictwa, frazeologizmach i przysłowiach, jak w regułach derywacji, sposobach budowania tekstów. Tego pełny opis mógł by wypełnić cały tom.

Список використаних джерел:

1. *Bartmiński Jerzy*, Styl potoczny, w: Współczesny język polski / Pod red. Jerzego Bartmińskiego. – Lublin, 2001. – S.125.
2. *Battler Danuta, Markowski Andrzej*, Słownictwo współnoodmianowe, książkowe i potoczne współczesnej polszczyzny, w: Janusz Anusiewicz, Jerzy Bartmiński (red), Język a kultura. – T. 3. – Wrocław, 1988. – S.191.

-
-
3. *Encyklopedia RWN*: W 3 t. – T. 1. – Warszawa, 1999. - S.84.
 4. *Lakoff George, Johnson Mark*, 1988, *Metafory w naszym życiu*. / Tłum. Tomasz P. Krzeszowski. – Warszawa, 1980.
 5. *Pajdińska Anne*, *Antropocentryzm frazeologii potocznej*. Etnolingwistyka. – T. 3. – Lublin, 1991.
 6. *Pisarkowa Krystyna*, *O spójności tekstu mówionego*, w: Maria Rencita Mayenowa (red), *Tekst i język. Problemy semantyczne*. – Wrocław, 1974.
 7. *Rosch Eleanor*, 1977. – S.34-35, *Human Categorazation*, w: Eleanor Rosch, Barbara B Lloyd, *Cognition and Kategorization*, Hillshade, M.j.
 8. *Zgólkowa H.*, *Ilościowa charakterystyka słownictwa współczesnej polszczyzny*. Wybrane zagadnienia. – Poznań, 1987. – S.29.

Summerry

The aim of this work is to examine concepts of anthropocentrism and concreteness and their treats in colloquial style. Also here are given characteristics to the forms of anthropocentrism, they are: metaphysical, gnoseological, axiological, theological.

Key words: *anthropocentrism, concreteness, person, colloquial style, activity.*

PIERWSZE I DRUGIE ZRÓŻNICOWANIA STYLU POTOCZNEGO

Niniejsza praca poświęcona jest pierwszemu i drugiemu zróżnicowaniom środków stylu potocznego języka polskiego, rejestram: neutralnemu i emocjonalnemu, swobodnemu i starannemu.

Słowa kluczowe: styl potoczny, zróżnicowanie, środek, rejestr neutralny, rejestr emocjonalny, rejestr swobodny, rejestr staranny.

Celem niniejszych rozważań jest próba przedstawienia głównych zróżnicowań stylu potocznego, a mianowicie: rejestrów neutralnego, emocjonalnego, swobodnego i starannego.

Środki stylu potocznego, którym poświęcano tradycyjnie wiele uwagi [Bartmiński, 200, Bogusławski, 1973, Todorov, 1984, Buttler, 1978, 1988, Markowski, 1988] zróżnicowane odpowiednio do wielości funkcji tego stylu i różnych użyć sytuacyjnych. Można w nim wydzielić swoiste sytuacyjne rejestry form, czyli ich typy „nacechowane stylistycznie w największym sensie” [2, 132], ze względu na stopień oficjalności, powagi, familiarności, konkretności, emocjonalności itd. Najważniejszy podział, wyrazisty zwłaszcza w potocznym słownictwie, dotyczy nastawienia na obiektywne przedstawianie bądź subiektywne wartościowanie przedmiotu mowy. Rejestr neutralny jest podstawowym w samym stylu potocznym, a zarazem bazowym dla całego języka etnicznego.

Na podstawową rolę zasobu neutralnego wskazują wyniki badań słownictwa rosyjskiego używanego najczęściej w potocznych dialogach: na 2380 najczęstszych słów dialogowych aż 98% stanowiły wyrazy elementarne typu *mówić, widzieć, dobry, duży, człowiek, iść itp.*, należące do neutralnej, a nie emocjonalnej warstwy form językowych, podczas gdy pozostałe, ekspresywne, tylko 2% [4, 112].

Rejestr emocjonalny – stosowany głównie w sytuacji nieoficjalnego, towarzyskiego, koleżeńkiego dialogu i określany mianem „kolokwialnego” – oddaje te same sensy co rejestr neutralny, ale dodatkowo niesie informację o postawie mówiącego, którą Słownik języka polskiego Doroszewskiego precyzuje szczegółowiej za pomocą kwalifikatorów: „rubaszny”, „żartobliwy”,

„pospolity”, „wulgarny”. Należą tu, przykładowo, takie wyrażenia, jak *łepetyna* '**głowa**'; *wykitować, gryźć ziemię, puścić ostatnią parę, wyciągnąć kopyta* '**umrzeć**'; *wsuwać, wcinać, opychać się*, '**jeść**'; *chlać., trąbić* '**pić**'; *wyrko* '**łóżko**'; *mieć pietra* '**bać się**'. Połowę tego słownictwa stanowią ekspresywne określenia człowieka: **jego wieku** (*brzdąc, berbeć; podłotek, babka, podfruwajka; mleczak, gołowąg*); **zawodu** (*golibroda, robot, bacylarz, wykidajło*); (mizernego) **wyglądu** (*wymoczek, zdechłak*).

Większość tych określeń ma charakter wartościujący, i to wartościujący negatywnie z punktu widzenia swoistej potocznej etyki, pewnego założonego ideału człowieka, który daje się z (negatywnego) materiału językowego wydobyć. I tak piętnowana i ośmieszana **jest głupota** (*tuman, baran, cymbał*), **naiwność** (*jeleń, naiwniak*), **nieudolność i niezaradność** (*ofiara, trąba, duda, cymbał*), **powolność i niesprawność** (*maruda, słoń, kobyła*), przede wszystkim jednak zachowania istotne społecznie, odbierane przez innych jako **okrutne** (*potwór, kapral*), **służalcze** (*lizus*), **nieszczere** (*świnia, kret*) Określenia pozytywne są nieliczne (*encyklopedia* 'erudyta', *mrówka* 'ktoś pracowity'). Żartobliwie określana jest skłonność do kieliszka (*moczygęba, zaproszony*) [3, 102].

Odrębność potocznego słownictwa z rejestru emocjonalnego (kolokwialno-emocjonalnego) względem potocznego słownictwa neutralnego polega na znacznie większym udziale frazeologizmów w pierwszym z nich i związanej z tym większej obrazowości, metaforyczności, a także na ogromnym bogactwie dubletów. Na przykład **głowa** ma w potocznej, kolokwialnej polszczyźnie około 120 synonimów: *arbuz, bania, boska, czajnik, czapa, czerep, grzywka, lampka, łeb, łepetyna, makówka*. [6, 147].

Najważniejsze cechy rejestru zarówno neutralnego, jak emocjonalno-kolokwialnego są dla nich obu wspólne: wiążą się ze sferą codzienności, odnoszą się wprost do człowieka i jego otoczenia. Oba rejestry cechuje antropocentryzm i konkretność.

Znany ze szkoły problem odpowiadania, „pełnym zdaniem” dobrze pokazuje na czym polega, drugie istotne zróżnicowanie środków stylu potocznego, które obejmuje składnię, fonetykę, słownictwo wypowiedzi (ustnych, ale w dużym stopniu też pisanych).

– *Gdzie spotkałeś Piotra?*

– *Na Uniwersytecie.*

Odpowiedź eliptyczna jest normą w swobodnej konwersacji.

– *Gdzie urodził się Mickiewicz?*

– *Mickiewicz urodził się w Zaosiu koło Nowogródki.*

Odpowiedz „pełnym zdaniem” jest wyznacznikiem staranności.

Wzory polszczyzny starannej stanowią normę w kontaktach partnerów nierównorzędnych: uczeń – nauczyciel, młodszy – starszy, podwładny – przełożony.

Zróżnicowanie form starannych, i swobodnych obejmuje poziom **wymowy** (*proszę, widzę, sześćset, przyszedł* wobec *proszę, widzę, szejeset, przyszed*) i **słownictwa** (*kolega, dziewczyna, nauczyciel* wobec *kumpel, babka, belfer*). Swobodny rejestr form potocznych obfituje w obrazowe frazeologizmy typu *mieć muchy w nosie* albo *wstać lewą nogą* ‘być w złym humorze’. Oba rejestry, swobodny i staranny (wysoki), podlegają jeszcze dalszemu rozwarstwieniu, które może prowadzić do wyodrębnienia nawet kilku węższych stref, jak pokazują np. synonimy słowa *wymiotować*: książkowe *womitować*, staranne *zwracać*, żartobliwe *haftować*, dosadne *rzygać*.

Wypada powiedzieć ob istnieniu rejestru wulgaryzmów. W „normalnej” komunikacji językowej wulgaryzmy często stają się przedmiotem gry językowej, której szczególnym przypadkiem jest eufemizacja, użycie ewokacyjnych zastępników. Do najbardziej znanych zastępników należą: *kurczę, kurza twarz, wkurzyć się, kurka wodna; skubany, skórkowany, skurczybyk, skurczy syn; opierniczyć*. Eufemizacja poza nazwami intymnych części ciała (*cztery litery, starsza pani*) obejmuje nazwy chorób, przestępstw, śmierci.

Ramy tego artykułu nie pomieściły wszystkich rozwarstwień, którym podlegają dotąd wymienione rejestry. Według Bartmińskiego „To zróżnicowanie języków było tym trudniejsze do przewyciężenia, że zapuściło najgłębiej korzenie w sferze semantycznej i aksjologicznej, obejmując duże grupy słownictwa, zwłaszcza odnoszące się do życia społecznego, a więc nazwy ludzi (robotnik, chłop, mieszczaństwo, kupiec), wspólnot ludzkich (naród, lud, partia, społeczeństwo), instytucji (państwo, władza, urząd, prawo, ojczyzna), działań, uczuć i postaw (praca, rewolucja, pokój, tolerancja) [1,131].

Między przedstawionymi typami zróżnicowania zachodzi związek taki, że rejestr emocjonalny łączy się zwykle ze swobodnym, neutralny zaś ze starannym. Styl potoczny jest mianowicie królestwem kolektywności i typizacji.

Literatura:

1. Bartmiński Jerzy, 2001, Styl potoczny jako centrum systemu stylowego języka, w: Synteza w stylistyce słowiańskiej, red.

-
-
- Stanisław Gajda, Opole
2. Bogusławski Andrzej, 1973, Właściwości pragmatyczne wyrażen równoznacznych, „Pamiętnik Literacki”z. 3
 3. Buttler, 1978a, Kategorie semantyczne leksyki potocznej, w: Z zagadnień słownictwa współczesnego języka polskiego, red. M. Szymczak, Warszawa 1978.
 4. Buttler, 1978b, Struktura polskiego słownictwa potocznego, w:]Teresa Skubalanka red. Studia nad składnią polszczyzny mówionej, Ossolinum
 5. Doroszewski Witold, 1964 Słownik języka polskiego, PWN, Warszawa
 6. Lubaś Władysław, 1978, Słownictwo kolokwialne I niekolokwialne, w: Mieczysław Szymczak red. Z zagadnień słownictwa współczesnego języka polskiego, Warszawa 1978

Summary

This article deals with the first and the second varieties of colloquial style in Polish and characterizes neutral, emotional, low and high rolls of this style.

Key words: *colloquial style, variety, roll neutral, roll emotional, roll low, roll high.*

УДК821.111(73)+821.111+821.133.1].091

Воролюк Т.В., магістрантка

Э. А. ПО, О.Ч. СУИНБЕРН И Ш.БОДЛЕР ФИЛОСОФСКО-ЭСТЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ КОММУНИКАЦИИ

Статья посвящена рассмотрению основных моментов эстетических систем Ш. Бодлера, О. Ч. Суинберна и Э. А. По.

Цель исследования состоит в том, чтобы дать объективную оценку творчества По, Суинберна и Бодлера в контексте эстетического и литературного процесса эпохи.

Ключевые слова: концепция, “чистое искусство”, декадент.

Шарль Бодлер, воспитанник романтизма, в первую очередь, английского, современник концепции «чистого искусства», предтеча французского символизма и декадентства Англии и Франции рубежа XIX-XX веков, не следовал безоговорочно ни за одним литературным направлением, ни за одной концепцией. Отталкиваясь в своих рассуждениях об искусстве от романтизма и концепции «чистого искусства», Бодлер выдвинул собственные художественные принципы, перенятые и развитые английским поэтом О.Ч. Суинберном.

Основные моменты эстетической системы Бодлера, сыгравшие значительную роль в формировании концепции Суинберна, сводятся к следующим положениям: стремление к расширению предмета искусства; признание главенствующей роли воображения в творчестве; утверждение противоречивой сущности вещей; поклонение культуре красоты; эстетизация безобразного; отказ от дидактизма, но признание зависимости между моралью и искусством. Бодлер видит свободу творчества в неограниченности предмета искусства. Он признает за искусством право отображать все возможные стороны жизни человека, обращаться к любым эпохам (в том числе и современности). Аналогичной точки зрения придерживался и Суинберн, говоря, что для искусства хороши все времена и все темы [3; 15]. Важная роль в творчестве Суинберна и Бодлера отводится воображению,

© Воролюк Т.В.

которое помогает художнику проникать в глубины истины, постигать сущность вещей, познавать природу ощущений. Согласно Г. К. Косикову, «воображение – еще одно ключевое понятие в эстетике Бодлера» [2; 36]. Художник, наделенный им, способен выполнять в искусстве свою основную функцию: передавать противоречивую сущность вещей. В понимании Бодлера мир состоит из противоположностей: «В любом человеке в любую минуту уживаются два одновременных порыва – один к Богу, другой к Сатане» [1; 294]. Буквально следует за Бодлером и Суинберн: «человек – сочетание черного и белого, он – гибрид, он – двусмысленность» [3; 148]. И не только в отношении человека ощущают поэты внутреннее противостояние: каждое понятие содержит противоречие — любовь включает в себя ненависть, жестокость может стать частью нежности, работа ума и воображение является источником наслаждения, мук и разочарования. Вся эта двойственность вещей была отображена в системе образов лирики Суинберна и Бодлера. Еще один основной принцип — поклонение культу красоты. Однако, «красота» Бодлера не похожа на традиционное толкование прекрасного: «Это нечто пылкое и печальное, нечто слегка зыбкое, оставляющее место для догадки... Тайна и сожаление тоже суть признаки Прекрасного» [1; 270], пишет он в «Фейерверках». Прекрасное – это то, что наполнено внутренним смыслом и содержанием, красота – огонь, возникающий, когда художник тронут созерцанием предмета, а такое сияние может исходить и от вещей уродливых. Значительное место в творчестве Бодлера отводится безобразному, которое благодаря мимесису, обретает в произведении искусства своеобразную красоту и притягательность. Эстетические принципы Бодлера не исключают зависимости между искусством и моралью. Художник не является проповедником, он лишь обязан не исказить истинную картину мира и жизни: «Порок привлекателен, надо живописать его привлекательно; однако следствием его являются болезни и необычайные нравственные страдания, надо их описывать» [2; 26]. Суинберн в рецензии на «Les Misérables» Виктора Гюго писал: «жить в мире, где все зло сошло на нет, было бы тяжело и безрадостно» [3; 148]. Такой мир станет нереальным и ограниченным, как ограниченно и нереально искусство, порожденное только добродетелью и отвернувшееся от всего порочного и уродливого.

Философские и эстетические взгляды Бодлера, в след за ним и Суинберна, сложились окончательно благодаря влиянию творчества Эдгара Аллана По. Самой характерной и объединяю-

щей чертой стала «философия отчаяния». Пессимизм поэтов вырос на почве ненависти к утилитаризму и мещанской морали. В формирующемся буржуазном обществе особенно остро вставал вопрос о полезности искусства, которую поэты отрицали. Возмущение их было направлено и против материального прогресса, неизменно влекущего за собой регресс моральный. «Прогресс настолько атрофирует в нас духовное начало, что с его результатами не сравнится ни одна кровавая, кошунственная или противоестественная греза утопистов» [1; 278], писал Бодлер. Еще один важный момент заключается в утверждении совершенства формы как важнейшего условия существования произведения искусства. Поэзию делает искусством музыка, стихи убеждают самой красотой, самой гармонией, мысль уже не нуждается в обосновании и доказательствах. По, Суинберн и Бодлер восприняли все важнейшие реформы и улучшения музыкальной организации стиха романтической школы: богатство рифмы, произвольную подвижность цезуры, перебои ритма, чередование строк с разным количеством слогов. Творческая установка Бодлера и Суинберна сыграла важную роль в развитии французской и английской литературы конца XIX – начала XX века. Бодлер был объявлен предтечей символизма; с именем Суинберна связано формирование английского эстетизма и декадентства: «он был первым декадентом в Англии, воспитанным на примере Франции». [8; 40]

ЛИТЕРАТУРА

1. Бодлер Ш. Бодлер Ш. Цветы зла. Стих. в прозе. Дневники. -М.: Высш. Шк., 1993 – 510 с.
2. Бодлер Ш. Шарль Бодлер об искусстве. – М.: Искусство, 1986 – 421с.
3. Swinburne A. Ch. Swinburne as critic. Edited by C. K. Hyder. – Lnd.
4. По Э. Собрание сочинений в пер. К. Д. Бальмонта. Т. 2. Рассказы, статьи, отрывки, афоризмы. – М.: «Скорпион», 1906 – 202 с.
5. Косиков Г. К. Шарль Бодлер между «восторгом жизни» и «ужасом жизни». // Бодлер Ш. Цветы зла. М.: Высшая школа, 1993 – с. 5-40.
6. Нольман М. Шарль Бодлер. Судьба. Эстетика. Стиль. – М.: Худ. Лит-ра, 1979 – 314 с.
7. Henderson Ph. Swinburne. Portrait of a poet. — N. Y.: Macmillan, 1974 – 305 p.
8. Starkie E. From Gautier to Eliot: the influence of France on English Literature, 1851 – 1939. Lnd., 1962 – 236 p.
9. Porche F. Baudelaire. Histoire d'une ame. – P.: Flammarion, 1945 – 452p.

Summary

The article deals with the problem of dominant features of estetical system of E. A. Po, O. Swinbern, Ch. Baudler.

МОВНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ Ш. БРОНТЕ “ДЖЕЙН ЕЙР”

В статті зроблено спробу визначити та диференціювати мовно-стилістичні особливості роману Ш. Бронте “Джейн Ейр” та проаналізувати специфіку перекладу.

Ключові слова: роман “готичного” стилю, мовно-стилістичні особливості, специфіка перекладу, адекватні синтаксичні структури.

Історія світової літератури нараховує чимало порубіжних епох, що вирізняються розвитком протиборствуючих тенденцій перехідного характеру, схрещенням різнорідних жанрових і художніх утворень, примхливою контамінацією різноаспектних образів та мотивів. Як правило, подібне є свідченням важливих тектонічних зсувів усередині літературного процесу, показником зародження нових художніх явищ, які поступово і неухильно готують ґрунт для появи нового літературного напрямку, течії або стилю. Саме так можна охарактеризувати кінець XVIII – початок XIX ст. – час становлення і розвитку в європейських літературах преромантизму. З ним пов’язується зародження і такого надзвичайно цікавого в історії європейських літератур явища, як преромантичний готичний роман “жахів”, який мав суперечливий і неоднозначний вплив на подальший розвиток художньої свідомості [3; 59].

Слід зазначити, що література кожного народу має свої особливості, свою національну специфіку. Своєрідним і розвиток кожної літератури, зумовлений насамперед самотутніми шляхами історичного життя народу. Але разом із тим у розвитку різних літератур є чимало спільних рис, одні з яких виникають незалежно від зв’язку з іншими літературами, інші – внаслідок взаємозв’язків і впливу літератур інших народів.

Питанням різноаспектного взаємовпливу літератур присвячено багато наукових досліджень. Висвітленню актуальних питань, що стосуються контактних зв’язків у творчості окремих авторів, генетичної спорідненості літературних явищ, літературної трансплантації (перенесення суттєвих явищ однієї літератури в іншу та їх засвоєння), типологічного сходження (зв’язки на рівні теми, ідеї образів, сюжетів, елементів стилю), особливостям художнього

перекладу присвятили свої роботи І.В. Лімборський, В.П. Прищеп, І.В. Корунець, В.І. Карабан, К. М. Нартов та інші дослідники.

Актуальною в сучасній філології є різноаспектна проблема художнього перекладу, котрий визначають як вид літературної творчості. Художній переклад – це завжди взаємодія і взаємовплив культур, до яких належить текст оригіналу й текст перекладу. Цей вплив не можна звести тільки до мовної взаємодії, він охоплює всі сторони життя, відображені в художньому творі, особливий національний колорит, йому притаманний, національну своєрідність оригінального твору. Перекладний твір має справляти на читача таке ж враження, як і оригінал.

Переклад – дуже специфічна сфера мистецтва. Перекладний твір, на перший погляд, може здаватися повним аналогом твору оригінального. Так розуміє це і читач, який не знайомий з оригіналом, часто знаючи лише прізвище автора і не знаючи, хто перекладач. При перекладі через мовну специфіку, систему образів, символіку багато може втрачатися, і разом із зміною форми, що є неминучим, може зникнути те, ради чого і був створений твір [5; 221].

В історії англійської літератури важко зазначити жанр, рівний готичному роману за резонансом та мірою впливу на інші стилі, напрями та жанри. Хронологічні рамки його існування, за думкою переважної більшості дослідників, обмежуються кінцем XVIII – початком XIX століть. Проте сліди “готичної” поезики, особливості її художньої мови та філософського мислення можна розпізнати у творчості письменників різних стилів і методів: романтиків М. Шеллі, В. Скотта, реалістів Ч. Діккенса, сестер Бронте, Дж. Остен, Т.Л. Пікока, представників естетизму О. Уайльда і неоромантизму Г. Джеймса.

Життя людини на сторінках готичних романів сповнене таємниць, повсякчасних трагедій і колізій, у ньому вирують жахливі надприродні сили. Відповідно специфічними є і жанрово-стилістичні, лексико-граматичні та синтаксичні особливості цих творів.

Мета статті ґрунтується на загальноприйнятих в сучасних дослідженнях положеннях про те, що повнота, точність і правильність перекладу художніх текстів значною мірою залежить від того, наскільки правильно перекладач визначає і розуміє лексико-граматичні форми, синтаксичні конструкції тощо [2; 14]. При цьому слід зазначити, що іноді знання граматики та способів передачі граматичних явищ важливіше за знання лексики, тому що відповідники слів можна достатньо швидко знайти у перекладному словнику, тоді як пошук відповідника граматичної форми або синтаксичної конструкції може виявитися досить довгим, якщо не знати перекладного відповідника певного граматичного елементу.

Саме тому метою статті є спроба аналізу структури та специфіки англійського речення у романі Шарлоти Бронте «Джейн Ейр», визначення особливостей та граматичних складностей адекватного перекладу з відповідною ілюстрацією.

Поділ складних випадків перекладу на граматичні та лексичні явища – досить умовний, адже в кожній мові граматичне тісно пов'язане з лексичним і спосіб передачі в перекладі граматичних форм і конструкцій нерідко залежить від їх лексичного наповнення. Однак існують певні загальні закономірності співвідношення та відповідності граматичних форм і конструкцій мов оригіналу і перекладу, тому докладний опис таких співвідношень, орієнтований на переклад, видається не тільки доцільним, а й необхідним.

Однією з найпомітніших граматичних особливостей художнього тексту «Джейн Ейр» є велика кількість різного роду поширених складних (у першу чергу, складнопідрядних) речень, що вживаються для передачі логічних відношень між об'єктами, діями, подіями та фактами.

The dim forehead was crowned with a star; the lineaments below were seen as through the suffusion of vapour; the eyes shone dark and wild; the hair streamed shadowy, like a beamless cloud torn by storm, or by electric travail [8; 127].

Затьмарене чоло увінчала зірка, риси обличчя проглядали мов крізь імлу: темні очі дико блищали, коси тінняво спадали на плечі, ніби розірвана бурею чи блискавкою темна хмара [7; 180].

The promise of a smooth career, which my first calm introduction to Thornfield Hall seemed to pledge, was not belied on a longer acquaintance with the place and its inmates [8; 110].

Надія на спокійне життя, що його запорукою ніби стала моя перша зустріч з Торнфілдхолом, не розвіялася, коли я ближче познайомилася з новим місцем та його мешканцями [7; 154].

Між художніми текстами «Джейн Ейр» англійською та українською мовами існують значні граматичні відмінності, зумовлені особливостями граматичної будови мови, нормами і традиціями письмового мовлення.

Як відомо, англійська і українська мови належать не тільки до різних гілок індоєвропейської родини мов (перша – до германської, друга – до слов'янської), а й до різних структурних типів мов: перша – переважно аналітична мова, де граматичні відношення у реченні передаються відповідними граматичними елементами, а друга – флективна мова, де граматичні значення й відношення передаються за допомогою зв'язаних граматичних репрезентантів – флексій. Саме розбіжності в будові мов, у наборі

їхніх граматичних категорій, форм та конструкцій і становлять першу велику групу граматичних труднощів перекладу. Так, в українській мові немає артиклів, герундія, складних підметових та додаткових інфінітивних конструкцій, а в англійській мові – дієприслівників, категорії роду іменників і прикметників тощо.

Here a bell, ringing the hour of supper, called me downstairs [8; 87].

Але тут задзеленчав дзвіночок, що кликав на вечерю, і я зійшла вниз [7; 119].

Певні відмінності існують у побудові речення: на відміну від української мови, де група підмета нерідко може міститися після групи присудка, в англійській мові порядок головних членів речення значно фіксованіший, що може вимагати перебудови речення при перекладі [2; 43].

A bed supported on massive pillars of mahogany, hung with curtains of deep red damask, stood out like a tabernacle in the centre [8; 15].

Посередині, наче церковна рака, стояло ліжко з масивними стовпчиками з червоного дерева, завішене пурпуровою заслоною [7; 14].

Друга група граматичних труднощів перекладу пов'язана з різним обсягом змісту подібних у двох мовах форм і конструкцій. Так, форма теперішнього часу дієслова-присудка в українській мові відповідає за своїм змістом англійським відповідним формам Present Indefinite, Present Continuous та частково Present Perfect, а форма родового відмінку українського іменника може відповідати за своїм граматичним значенням англійській прийменниково-іменниковій конструкції “of + N” або формі загального відмінку іменника в препозиції до іншого іменника.

I want a night's shelter in an outhouse or anywhere, and a morsel of bread to eat [8; 331].

Пустіть мене переночувати в хліві або десь-інде і дайте шматок хліба [7; 479].

Ще одна група граматичних труднощів перекладу складається з тих граматичних явищ, що мають різні частотні характеристики в англійській та українській художній літературі. Так, у першій частотність форм пасивного стану дієслова-присудка значно більша, ніж у другій, тому в перекладі роману перекладачеві такі форми нерідко доводилося замінювати на форми активного стану [5; 68].

It is to be hoped he will not take cold with sleeping on the library sofa. [8; 153].

Коли б тільки він не застудився, спавши на канані в бібліотеці [7; 219].

Отже, у перекладі всі аспекти тексту оригінала пов'язані між собою і дії перекладача нагадують багатопроцесорний комп'ютер,

коли одночасно обробляється граматична, лексична, стилістична, загальнотекстова і комунікативна інформація [2; 430].

Аналізуючи вищезазначене, можна зробити наступні висновки:

Художній переклад – це вид літературної творчості, що демонструє взаємодію і взаємовплив культур, до яких належить текст оригіналу і текст перекладу. Повнота, точність і правильність перекладу художніх текстів взагалі і роману готичного стилю зокрема значною мірою залежать від того, наскільки правильно перекладач визначає і розуміє специфіку лексико-граматичних форм, синтаксичних конструкцій та, відповідно, пов'язані з цим складності перекладу. Існують певні загальні закономірності, співвідношення та відповідності різноаспектних форм і структур текстів оригіналу та перекладу, тому докладний опис таких співвідношень, орієнтований на переклад, видається не тільки доцільним, а й необхідним.

Список використаних джерел

1. Ващенко В.С. Стилїстика речення в українській мові: Учбовий посібник з стилістичного синтаксису. – Дніпропетровськ: Львів. ун-т, 1968. – 158 с.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової літератури – 4-е видання – Вінниця: Нова книга, 2004. – 574 с.
3. Лїмборський І. Західноєвропейський готичний роман. // Всесвіт. – 1998. – №5-6. С. 57-162
4. Лїмборський І. Західноєвропейський преромантичний роман “жахів” і його рецепція в українській літературі // Всесвітня література та культура. – 2005. – №2. – С. 13-19.
5. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу.: Підручник. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 446 с.
6. Прищепя В.П. Художній переклад як ретранслятор культури на заняттях з ін. мови // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – Житомир, 2004. – Вип. 17. – С. 221-224
7. Шарлота Бронте. Джейн Ейр / Пер. з англ. П. Соколовський. – К.: Основи, 1999. – 652 с.
8. Charlotte Brontë. Jane Eyre – Penguin Books Ltd, London – 1994 – P. 447.

Summary

The author of the article made an attempt to define and differentiate linguo-stylistic peculiarities of the novel “Jane Eyre” by Charlotte Bronte and to analyze the specificity of translation.

Key words: *The novel of Gothic style, linguostylistic peculiarities, peculiarity of translation, adequate syntactic.*

ПОЕТИКА ОБРАЗУ В ТВОРЧОСТІ Е.ЗОЛЯ

Автор статті доводить, що підхід Е.Золя до побудови образу людини в “Кар’єрі Ругонів” значною мірою був традиційним Але вплив поетики натуралізму дещо ускладнив звучання авторського голосу в романі.

Ключові слова: персонаж, образ, компонент, опис, деталь, портрет, характер, фізіологія.

Як відомо, Золя, “натхненний ідеєю наукового прогресу і спрямований на всебічне вивчення природи та суспільства” [1, с 99-100], в свій час був захоплений теорією спадковості Клода Бернара Більшість дослідників прози письменника (Л Андреев, Д Наливайко, М Ваксмахер та ін.) дотримуються думки, що Золя вводив у мистецтво “нескінченний, багатоколірний і сповнений сил світ” [2, с 101]. Своєю творчістю він “відкривав нові аспекти в зображенні людини” [2, с 221]. Спробуємо це підтвердити.

Для художньої манери Золя характерні посередні персонажі тип, який часто зустрічається у житті. У романі “Кар’єра Ругонів” вони тісно пов’язані з суспільними подіями (трагедія Сільвера і М’етти та загибель Республіки тощо), міцно закріплені за конкретним місцем та середовищем і цікавлять письменника скоріше не як самобутні психічні організми, а як характерні складові у загальній панорамі епохи: “На той час старшому, Ежену було близько сорока років Він був середнього зросту, трохи лисий і починав уже гладшати В квадратній, масивній формі його голови відчував селянин...” [4, с. 72].

З метою розкриття характеру, який умовно можна вважати статичним, автор звертається до гостродраматичних ситуацій (Сільвер приєднується до повстанців, Аделаїда втрачає любимого онука). Одночасно Золя намагається показати процес формування ведучих рис героя, використовуючи прийом ретроспекції: “Діти її росли, як ті сливи при дорозі, що їх пече сонце і поливає дощ... Вони качалися на городині, проводили час на вулиці, скублячись та б’ючись” [4, с. 58]. З розвитком подій у Сільвера послідовно поглиблюється молодечий запал, енергійність, доброта, мужність і витонченість душі, “яка страждала від того, що не може вирватися з своєї грубої оболонки і, сяючи, піднятися над нею” [4, с. 73].

Вчинки героїв мотивуються у “розкиданих” відомостях, але найбільш докладно постають перед нами при першому знайомстві з персонажем:

“Ежен являв собою цікаве поєднання моральних та розумових рис матері з незграбною важністю батька... Він визначався величезним честолюбством, прагненням до влади, презирством до дрібних розрахунків і дрібних успіхів” [4, с. 72]. Арістід “найбільше мріяв раптово розбагатіти. Коли він зводив надхмарні замки, ці замки повставали миттю, бочки золота з’являлися з-під землі: такі мрії тішили його лінощі; а засоби, як здобути багатство, його не бентежили, – найшвидші здавалися йому найкращими...” [4, с. 73].

Домінантні риси героїв письменник дає у зовнішніх та внутрішніх виявленнях: у соціальній поведінці персонажа, його спілкуванні з іншими людьми, природою, світом речей; у психологічному стані (самовисловлювання, переживання). Характер розкриває себе перш за все у протистоянні ворожим обставинам, а вже потім – у внутрішній боротьбі зі своїми недоліками. Золя проводить Сільвера через ряд випробувань: бідність, грубу фізичну працю, кохання, участь у повстанні. Художньо мотивовані сюжетною задумкою ці обставини допомагають виявленню трагедійних ознак образу. Життя героя змальовується як нагнітання явищ, сповнених згубних змін: “Так майже два роки вони кохалися і в цій вузькій алеї, і в просторах полів, їхня ідилія перейшла через холодні грудневі дощі й полум’яні заклики липня...” [4, с. 198].

Одним із засобів розкриття психології душі людини, яка визначається її фізіологією, нарівні з діалогом служить у романі внутрішній монолог персонажа: “Вмерти! Вмерти! Ця думка захоплювала Сільвера. Отже, сюди його й вів довгий білий шлях, що спускається з Сент-Рура до Плассана...” [4, с. 291]. Досить вільно володів автор майстерністю розмовної характеристики героя. У слові, інтонації, манері говорити передає він, наприклад, жах і лють П’єра, який відчув нестерпне бажання звалити на інших провину за свою поразку: “Я вмиваю руки! – кричав він. – Це ви удвох наробили дурниць! Чи не розумніше було б удвох тихенько жити на наші скромні прибутки?.. Ну й сімечка!..” [4, с. 248].

Велика роль в арсеналі зображальних засобів Золя належить зовнішньому портрету, який безпосередньо відображає характер, стає пропуском в душу людини. М’єтта “була рослою і дужою... Як і її друг, вона не була вродливою у загальноприйнятому

розумінні цього слова... У неї було розкішне, чорне, як смола, волосся; шорстке і пряме над чолом, воно здіймалося, неначе бурхливий прибій, струмувало по темені і потилиці, як ті хвилі на морі, примхливі і неспокійні” [4, с. 33]. Худорляве, довгасте обличчя Сільвера “здавалося вирізьбленим рукою могутнього скульптора. Круте чоло, навислі брови, орлиний ніс, широке підборіддя, запалі щоки з випнутими вилицями надавали обличчю особливої енергійності й сили...” [4, с. 30]. При цьому романіст не залишається байдужим до тих, кого описує (часом ці описи стають самоціллю для нього). Його чарує “засмагле обличчя” М’етти, в нього викликає симпатію “дитяча невикінченість” окремих рис Сільвера. Золя повторює деякі деталі, тяжіє до крайньої матеріалізації внутрішніх переживань персонажа, що цілком логічно для натураліста.

Поруч із авторською характеристикою з’являється у творі і непряме зображення героя: “І Сільвер пізнав одноокого. Він усміхнувся. Мабуть все зрозумів. Потім відвернувся. Одноокий, його вуса, що затверділи від крові, викликали в юнака гострий жаль...” [4, с. 288]. В іншому місці читаємо, як стара Аделаїда “раптом помітила М’етту... Дівчинка схопила глек і побігла через поле. Вона тікала, радіючи, що так легко відбулася, і тітка Діда мимоволі усміхнулася, дивлячись, як дівчинка мчить полем, мов та коза, що вирвалася на волю” [4, с. 182].

Характери персонажів розкриваються також завдяки розповіді про окремі факти біографії: “Ежен п’ятнадцять років скнів у Плассані, але його думки весь час линули до Парижа, і він чекав тільки слушної нагоди. Щоб не їсти дурно батьківського хліба, він у Плассані приписався до адвокатського стану...” [4, с. 72]. Арістід “пробув у Парижі всього два роки. Батько стурбувався, що син не склав жодного іспиту, повернув його до Плассана й намовив одружитися... Для Арістіда настала чудова пора неробства...” [4, с. 73].

Часом Золя перетворює образи окремих людей на символи: “Швидко скинувши плащ, дівчина вивернула його й напнула на плечі червоною підбивкою назовні. Освітлена білим місячним сяйвом, вона стояла перед натовпом ніби в широкій пурпуровій мантиї, що спадала аж до землі... її натхненне дитяче обличчя, в ореолі кучерявого волосся, з великими вологими очима і всміхненими напіврозтуленими устами, було гордо й рішуче підведено до неба. В цю мить вона здавалась уособленням незайманої Свободи...” [4, с. 49].

Завоюванням письменника було й звернення до образу маси – колективного героя, сукупності осіб, об'єднаних загальним настроєм або характером своїх дій: “Люди йшли, гарячково збуджені; паризькі події запалили серця республіканців, вони раділи, бачачи цей обшир, охоплений заколотом. Сп'янілі мрією про загальне повстання, вони вірили, що вся Франція йде слідом за ними... Вони схопили б і розстріляли як зрадника кожного, хто в цю урочисту годину насмілювався б сказати, що тільки вони одні мужньо виконують свій обов'язок, а весь край паралізований страхом, дав зв'язати собі руки й ноги” [4, с. 288].

Отже, в цілому підхід Золя до побудови образу людини в “Кар'єрі Ругонів” був традиційним. Естетичні принципи письменника вказують на його генетичний та типологічний зв'язок з реалізмом, але вплив поезики натуралізму дещо ускладнив звучання авторського голосу в романі.

Список використаної літератури

1. Андреев Л.Г. “Жанр “романа-реки” во французской литературе // Андреев Л.Г. Зарубежная литература XX века. – М., 2000. – С. 97-126.
2. Барбюс А. Эмиль Золя. – М.; Л.: Сов. писатель, 1963. – 298 с.
3. Владимирова М.М. Романый цикл Э. Золя “Ругон-Маккари. – Саратов: СГУ. 1984. – 293 с.
4. Золя Э. Твори: У 2-х т. – Т. 1. – Київ: Дніпро, 1988.
5. Кучборская Е.П. Реализм Э. Золя. – МГУ, 1973. – 428 с.
6. Наливайко Д.С. Вірність життєвій правді // Золя Е. Твори: У 2-х т. – Т.І. – Київ, 1988. – С.5-21.
7. Реизов Б.Г. Французский роман XIX века. – М.: Сов. писатель, 1977. – 341 с.

Summary

The author of the article gives evidence to the effect that E. Zola's approach to creation the image of a person in The Rygons' Career was traditional to a large extent. But the influence of naturalistic poetry complicated the sound of the author's voice in the novel.

Key words: *character, image, physiology, description, component, portrait, detail, temperament.*

СТАНОВЛЕННЯ РЕДЬЯРДА КІПЛІНГА-ПОЕТА ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

У статті розповідається про становлення Р. Кіплінга-поета, досліджуються особливості його художньої майстерності, розглядаються факти, що відрізняють поезію Кіплінга від поезії його сучасників.

Ключові слова: *художній стиль, наукові дослідження, стилістичні особливості*

Художня спадщина Редьярда Кіплінга складається з кількох романів, збірок оповідань та віршів. Характерною рисою Кіплінга-поета є те, що його неможливо відокремити від Кіплінга-прозаїка. Їх єднає одне творче «я», при цьому вся кіплінгівська проза переповнена віршами, їх духом, їх ритмом, а у поетичних творах є досить багато прозаїзмів, що наближає їх до ліроепіки. Тому після вивчення художніх особливостей оповідань «індійського циклу» Кіплінга автоматично необхідною і значущою стає потреба дослідження його поезії. Основне завдання та проблема цього дослідження полягають у віднайдені унікальних рис, що відрізняють поезію Кіплінга від поезії його сучасників, та відмежовують її від його ж власної прози.

Не зважаючи на те, що Кіплінг-поет завоював всенародну славу і його перекладали багатьма мовами, визнання своїх побратимів по поетичному цеху він отримав дуже пізно. Поставлені на музику його вірші справили великий вплив на людей і викликали протидію тих, хто не погоджувався з ідеями цього поета. Видатний літературний критик Генрі Джеймс, який завжди захоплювався талантом Кіплінга, писав в 1899 році: «Терпіти не могу його різких, крикливих патріотичних віршів. Як на мене, користуватися патріотичними почуттями – це майже те саме, що присягатися ім'ям своєї дочки чи дружини. Раз-два на сто років - будь-ласка, але не з місяця в місяць.» [1, с. 1-2] Складні стосунки, що склалися у Кіплінга з критикою, пояснювалися ще й тим, що він був поетом-новатором.

Назвати Кіплінга «поетом без коріння» було б неправильно. В його творчості справедливо відмічено вплив Теннісона, Браунінга, Суїнберна, Уїтмена. (Кіплінг взагалі надавав перевагу

© Кашевська Ю.С.

поетам-романтикам.)

Сам стиль роботи Кіплінга-поета мав відтінок імпровізації, який зближував його з мюзік-холлом – найдемократичнішим типом тодішнього масового мистецтва, що походив від вистав у старих тавернах.

Кіплінг часто звертається до балади (жанру, що має давню традицію).

Кіплінга сприймали по-різному. У 1935 р. Д. Мірський писав: «У літературних колах Радянського Союзу Кіплінг оцінюється значно вище, ніж у літературних колах своєї власної країни. Англійська і американська інтелігенція глибоко ненавидить Кіплінга...» [2, С. 45]

Для Англії поворотним пунктом по відношенню до поезії Кіплінга виявилась промова видатного поета Томаса Стернза Елліота, який відродив його репутацію. З того часу Кіплінгом-поетом пишуться.

Цікаво простежити творче зростання поетичного таланту Кіплінга. У 16 років – збірка «Шкільні вірші», 1886 рік – «Чиновницькі пісні», «Прості оповідання з гір» – 1889, «Казармові балади» – 1892, «Сім морів».

Військова тематика і розмовний стиль «Казармових балад» зробили Кіплінга відомим. Своєрідна естетика і художність збірки з'явилися завдяки тому, що колоніальні «туземці» і солдати представлені рівними супротивниками.

«Казармові балади» не вийшли за межі дозволеного, незважаючи на «грубість» мови і теми, яка залишалась у межах культури, як і уявлення автора про війну.

Кращі вірші Кіплінга близькі за стилем англійським народним пісням і баладам, відрізняються динамічними, пружними ритмами, енергією мови, насиченої своєрідним гумором.

Поезія Кіплінга носить цілком традиційний характер, розміри, система рим, стилістико-синтаксичні і стилістико-фонетичні прийоми у ній звичайні для англійської поетичної мови XVIII - XIX.

Щодо художніх особливостей поезії Кіплінга, то його вірші, як і оповідання «індійського циклу», переповнені жаргонізмами, сленгом, місцевими географічними назвами, виразами біблійного «архетипу» і, звісно ж, індійськими словами. Через це поезія Кіплінга сприймається читачем не просто. Їм також притаманна проста, груба, «немита» мова.

Одні з кращих перекладів кіплінгівської поезії російською мовою належать учениці Миколи Гумільова з «Цеху поетів» – Аді Оношкевич-Яцині і С.Я. Маршаку, а також на російську мову його вірші переклали М.Л. Лозинський, О.Г. Полянська, на

українську мову – Ю.Я. Лісняк та ін.

Із дослідження випливає, що Кіплінг не просто «зробив внесок» в англійську поезію, він перегорнув її сторінку. Він завжди намагався залишатися самим собою. Але для Кіплінга це означало постійне звернення до великої кількості людей, донесення до них потрібного і зрозумілого за допомогою поетичного слова. Заслуга Кіплінга полягає в тому, що саме він започаткував в Англії традицію сучасної масової пісні. Кіплінг надавав перевагу простим словам, не цурався вульгаризмів і разом з тим був здатний пробитися до високого почуття.

Як і проза, його поезія протистояла тендітній, камерній, аристократичній ліриці. Романтика далеких просторів, що була привабливою для масового читача, виділяла його з поміж поетів-сучасників і надавала яскравої неповторності. Твори, сповнені мрій і занепадницької розгубленості, поступалися бадьорим солдатським маршам. Кіплінг сміливо трансформує та переносить у поезію фольклорні традиції, широко використовує легенди, балади, мову вулиці, казарми, знижену побутову лексику.

Кіплінг, який спочатку уникав романтизації і відвертої героїзації, все частіше звертається до них у своїй поезії.

Ідеал поета – молодий, сильний, невтомний, відчайдушний авантюрист.

Кіплінг, завоювавши читача своєю енергійною поезією, починає переконувати його, що служба ідеалам імперії якраз і переповнена суворою романтикою. На його думку, тільки сильні духом здатні вести Британію до світового господарювання.

Список використаних джерел

1. Стріха М. Кіплінг реальний і вигаданий // Зарубіжна література. – 1998. – Число 41(105). – С. 1-2.
2. Скляр Ф.М. Творчество Р. Киплингa 1882 - 1891 гг.: от репортажа к рассказу и балладе:.. М., 1997. – 45с.
3. Скляр Ф.М. Р. Киплинг – новелист // Сб. научных трактатов. – Томск: Томский университет, 1979. – № 603
4. Урнов Д.М. Предисловие // Уайльд. Стихотворения. Новеллы. – М.: Худож. литература, 1976. – С. 3-4.
5. Carrington Charlies. Rudyard Kipling. His life and work. – Machillan, 1955.
6. Kyppling Rudyard. Poems. Short stories: Collection / Comp. N. D'jakonova, A.A. Dolinina. – М.: Raduga, 1983. – 457 p.

Summary

This article deals with the establishment of Rudyard Kipling as a poet. Also the artistic peculiarities and his artistic mastery, facts, which distinguish Kipling's poetry from other poet's verses, are investigated here.

Key words: *artistic style, scientific investigation, stylistic peculiarities.*

СПЕЦИФІКА ПРИТЧІ ЯК ЛІТЕРАТУРНОЇ ФОРМИ

У статті розглядається специфіка притчі як літературної форми роману ХХ століття, а також досліджуються її відмінності від міфу, метафори та параболи.

Ключові слова: притча, міф, параболо, метафора, роман, роман-притча, роман-алегорія, роман-міф.

В розмаїтті форм романної творчості останніх десятиліть і багатоваріативності їх змін проглядаються три аспекти: умовна, традиційна та «позалітературна» форми. Розробка умовної форми вважається однією з головних естетичних завдань ХХ ст. Саме в цю епоху форма виникає і як переосмислення тих умовних традиційних прийомів творчості, що склалися нормативно і сприймалися як «природна безумовність». Тому симптоматично для сучасної творчості звертання до таких художніх форм як міф, притча, метафора і відродження їх в новій якості в оновленому художньому синтезі. Використання цих форм у якості структуроутворюючих, розширення їх масштабу в романі, створює нові умовні форми романа-міфа, романа-притчі, романа-метафори.

У сучасному літературознавстві під притчею розуміють в першу чергу засіб вираження морально-філософських роздумів письменника, які часто бувають протилежними до загальноприйнятих суспільних уявлень. Для притчі головне не змалювання, а вираження смислу. В її основу покладено принцип параболи: оповідь ніби віддаляється від конкретного часопростору, рухається по кривій, повертається назад, висвітлюючи у філософсько-естетичному аспекті явище художнього осмислення. В сучасному літературознавстві спостерігається змішання різних романних форм – міфу, притчі, метафори.

В останні десятиліття слово «притча» настільки широко використовується, що втратило свою визначеність. Багатоманітною притча стала не стільки завдяки «руху жанрового часу», скільки через певні оцінки, коли притчею ставали у рівній мірі і «Чума» А. Камю, і «Герніка» П. Пікассо, і «Золотий храм» Ю. Місіми тощо. Відкрита, рухлива та дуже пластична, форма роману більше ніж інші розкриває різноманітність її притчових різновидів, і через це виявляє формоутворюючі принципи притчі.

Оскільки, дійсно, «притчу притчей делает не только содержательная сторона, но и в значительной мере ее форма, особый способ организации произведения, особая притчевая структура» [4, с. 122].

У порівнянні з міфом, що відображає мислення образами, у своїй генезі притча вторинна, тому що породжена переходом до понятійної свідомості. У побудові притчі, що дійшла «до нас из глубины дописьменной древности», «отразилось мироощущение человека, начавшего осознать окружающий его мир через уподобление» [5, с. 232].

Взаємне уособлення визначає двусудиний характер притчової форми – протиставлення і зв'язок «думки» та «образу», які присутні у притчі. Логіка притчі – це думка, що походить з образу. Але остання задає образ, який по відношенню до неї ілюстративний.

Якщо звернутися до біблійної притчі про блудного сина, то, як може здатися, історія молодшого сина, до повернення якого батько відноситься з пошаною та радістю, не ілюструє двічі проголошену батьком думку: «Ибо этот сын мой был мертв и ожил, пропадал и нашелся» [Евангелие от Луки, 15; 11-32]. Саме тут і стає очевидною ще одна риса притчі – не прямий її зміст, не точне взаємовідображення «образу» та «думки», а аллегорія і першого, і другого.

Біблійна притча наслідує традиційну форму «оповідання з повчанням», від якого вимагалось виявлення «вічної істини». Тому у притчі, зі змістовної сторони, що відрізняється «тяготением к глубинной «премудрости» религиозного или моралистического порядка» [1, с. 305], завжди співіснують – в їх поділеному вигляді, але й взаємовідображенні – два плани: образно-речовий, подієвий і змістовний. При цьому притча «допускает отсутствие развитого сюжетного движения и может редуцироваться до простого сравнения, сохраняющего, однако, символическую наполненность» [1, с. 305].

З'єднання двох планів притчі («образу» та «думки») в ідеї програмує видозміну притчі в літературі XX ст. Взаємопроникнення того, що позначає, і означеного розчиняє змістовний план в образному. Ідея тільки розуміється. Притча перетворюється на художній «експеримент», що породжується ідеєю, але існує по відношенню до неї як інша – естетична – реальність, що відображає логіку та правила не свідомості, а уяви.

Новітній притчі властиві високий ступінь узагальнення, універсальність змісту, потенційна «прикладність» до різних сфер дійсності, багатозначність прочитання ситуацій і образів. Основою її сюжету частіше за все стає переосмислений давній міф

або змодельована за міфологічним зразком, але з притчово-символічним загостренням ситуація, що звертається до глибин людського буття.

У сучасній літературі притча відходить від прямої алегорії і стає багатозначним інакомовленням, оскільки, як пише Н.К. Гей, «процесс превращения изображения в выражение и обратно, идущий на всех уровнях произведения, и есть источник универсального иносказания в искусстве» [2, с. 157]. І виявляється «як универсальное качество образа, который, показывая, говорит, говоря, показывает» [2, с. 159]. Тут важлива і складність «означеного». Воно може синтезувати декілька думок або бути неоднозначною за змістом ідеєю, воно до того ж може належати сфері «невимовленого», або ж «означене» тільки передбачується, і прямо виразити (назвати) його неможливо. Це саме та «природа невимовленого». Тому в образному плані підсилюється умовність, форма набуває більшої змістовності, а образна завершеність антитезна змістовній невизначеності.

Видозмінення притчової форми в ХХ столітті помітне у своєрідному синтезі ознак традиційної притчі та особливостей тієї форми, яку називають «параболою», «близкой притче жанровой разновидности», за думкою Т.Ф. Приходько [3, с. 267]. З однієї сторони, видно, що «библейская притча содержит практически все черты притчи современной»: «двуплановость», «обязательность этической оппозиции», «яркая образность, эмоциональность», конкретика і зримість образного мислення притчи, подчинення повествованню «замысла автора, идея всего произведения, которая прослеживается на всех его уровнях» [4, с. 122]. З іншої сторони, ознаки параболи: взаємопроникнення (до неможливості розрізнити) образно-предметного плану та змістовного, притчово-інакомовленевий експеримент, «ла-тентне» переломлення заданої ідеї в образно-умовному світі, що набуває самостійності, символічна багатозначність інакомовлення. Не стільки принцип диференціації, скільки змішання рис притчі та параболи спостерігається в західній літературознавчій думці. Хоча найчастіше (у важливій в даній ситуації англо-американській традиції) «a fable» – *алегоричне* оповідання, умовно кажучи, «світського» значення, з прямим моралістичним змістом, а «a parable» – *ускладнене за формою інакомовлення* оповідання, що втілює релігійно-моральні, універсальні думки. Фактично ж, при характеристиці цих літературних явищ відмічаються ті самі риси [7; 56]. Коли ж переходять від теоретичного осмислення до творчості, як

правило, знаходять синкретичну притчово-параболічну форму. З упевненістю можна говорити про пріоритет «традиційної» форми притчі, або про змішане новоутворення, синтез притчового та параболічного. Тому, через очевидну жанрову близькість «fable» і «parable», цими поняттями слід оперувати як синонімічними, тим більше що в ХХ столітті переважала форма художнього синтезу цих умовних парадигм.

Звертаючись до роману, можна стверджувати, що в сучасній прозі параболічне охоплює структуру роману і на літературному рівні, і на мовному. Романова притча виникає як розширена форма притчі; тому події життя зі всією їх банальністю, дрібні реалії дійсності та її укладу, морально-філософські шукання особистості та стан її душі та розуму зображуються багатогранно та конкретно-вірно. Тому в сучасних дослідженнях постійно підкреслюється ця двоїстість «романа-алегорії» (як визначається в англійській традиції роман-притча): «аллегорический аспект придает роману универсальный смысл» и одновременно он читается «как история обыкновенных людей» [6, р.83].

Список використаних джерел:

1. *Аверинцев С.С.* Притча // Литературный энциклопедический словарь. / Под общ. ред. В.М. Кожевникова, П.А. Николаева. – М.: Сов. энциклопедия, 1987. – С. 305.
2. *Гей Н.К.* Художественность литературы: Поэтика. Стиль. – М.: Искусство, 1975. – 420 с.
3. *Приходько Т.Ф.* Парабола // Литературный энциклопедический словарь. / Под общ. ред. В.М. Кожевникова, П.А. Николаева. – М.: Сов. энциклопедия, 1987. – С. 267.
4. *Товстенко О.О.* Специфика притчи как жанра художественного творчества. (Притча как архетипическая форма литературы) // Вестник Киевского университета. – Романо-германская филология. – Вып. 23. – Киев, 1989. – С. 122.
5. *Толстогузов П.* Притча // Литературная учеба. – 1987. – № 3. – С. 232.
6. *Boulton M.* Op. cit. – P. 83.
7. *Grambs D.* Literary Companion Dictionary. – L., 1985. – P.129, 266.

Summary

The aim of this article is to investigate the difference between parable, as a literary form of the novel of XX-th century, and fable, myth and metaphor.

Key words: *parable, myth, metaphor, fable, novel, novel-myth, novel-parable, novel-allegory.*

ЛЮДИНА І ПІВНІЧ В ТВОРЧОСТІ ДЖЕКА ЛОНДОНА

Автор статті висвітлює в творчості Джека Лондона повединку людини в екстремальних умовах.

Ключові слова: персонаж, образ, герой, опис, північ, багатство, традиції.

Загально відомо, що Північ займає особливе місце в творчості англійського письменника Джека Лондона. Особливо багато уваги він приділив дослідженню Аляски, де Лондон збирав матеріал для майбутніх творів. По-перше, багато чого на Півночі його сильно вразило і примусило замислитися. По-друге, він уже не був новачком, здатним лише дивуватися з побаченого, невідомого, тобто і записи, і добір матеріалів він робив цілком свідомо: “На Клондайку я знайшов себе. Там всі мовчать. Всі думають. Там отримуєш вірний погляд на життя. Отримав його і я” [6, с. 240]. Думка, висловлена у “Білій Тиші”, афористично виражає усю творчу програму клондайського циклу. “Для бесчисленных лондонских “чечако” – зеленых новичков, не представляющих, что их здесь ждет, – Север становится самым суровым в жизни испытанием возможностей, заложенных в человеке” [3, с. 17].

У А.М. Зверева читаємо: “Своїми книгами він знову і знову доводив, що і у найважчих умовах людина не безпомічна – вирішують її духовні якості, її моральні позиції, її воля чи неволя. Людяність чи корисливість. Почуття морального обов’язку чи бажання розбагатіти будь-якою ціною” [3, с. 16]. Цю здібність – передати “величаве напруження волі до життя” – особливо цинив у ньому Горький: “Джек Лондон – писатель, который хорошо видел, глубоко чувствовал творческую силу воли и умел изображать волевых людей” [2, с. 216]. “Лондона приваблювали характери цілісні, величні і виразні, але ця цілісність не була – у будь-якому разі, в кращих його оповіданнях – наслідком спрощення, огрублення внутрішнього світу персонажів” [1, с. 90], – пише В.Богословський. За О.Купріним, в північних оповіданнях Лондона “відчувається жива, справжня кров, величезний особистий досвід, наслідки справжніх живих

страждань. Саме тому екзотичні твори Лондона навіяні щирістю і вродженою правдивістю, справляють таке чарівне, невідпорне враження” [4, с. 117].

Однією з провідних вбачається у письменника тема збагачення людини на Півночі та влади грошей над нею. Перед нами постає Клондайк – “новий північний центр” з його золотошукачами, і “їм хотілося пожити трохи в цьому Золотому Місті, де золотий пісок лється, як вода, а в танцювальних залах ніколи не припиняється веселість” [5, с. 274]. Як бачимо із розвитку подій, золото своїм блиском засліплює людей, примушує їх вірити в ілюзії, марнувати своє життя та робить їх жорстокими. Теми збагачення, відповідальності, вірності, дружби, кохання та, нарешті, помсти в оповіданні Лондона тісно пов’язанні між собою.

Лондон приносить на Північ і таку ніжну істоту, як жінка, що також в змозі винести мороз, холод, небезпеку, бути сильною та вірною до кінця свого життя. Як бачимо, її чоловік пишається через це нею: “Кожний його погляд, кожний рух красномовно говорили про те, яке велике місце вона посідає в його житті” [5, с. 277]. Жінка викликає до себе інтерес своєю вірністю, мужністю, витривалістю: “Подорож її натомила, бо відтоді, як її чоловік натрапив на золото в цій крижаній пустелі, вона спокійно жила в затишному будиночку і це життя зніжило її... Вона багато подорожувала..., знала те, що знали жінки білої раси, і ще багато чого з того, що їм не дано знати. Вона уміла приготувати страву з в’яленої риби і влаштувати постіль в снігу...” [5, с. 276].

Не останнє місце у творі відводить письменник і “індіанській” темі, побуту, законам цих людей. А особливо в його оповіданнях яскраво підтверджується вплив одного народу на інший, їх взаємовідносини. “Кажу, що до приходу цих людей у нас були інші закони. Але білі були люті і забіякуваті. Вони воювали з нашими чоловіками, поки не залишилося жодного, хто наважився б стати з ним до бою. Потім вони стали нашими вождями, знищили наші старі закони і дали нам нові, за якими чоловік був сином батька, а не матері, як було раніше... І вони дали нам багато інших законів” [6, с. 282].

Лондон зображає край, який засвоює біла людина, і тому природно було б знайти в його оповіданнях відгуки ідей літератури “червоної крові”. Однак, на відміну від багатьох інших письменників, Лондон з більшим співчуттям відноситься до аборигенів. Тому індіанці у творі не поступаються своїми якостями перед білими.

Автор багато говорить про почуття людяності, відповідальності, поваги до кожної людини, хоча усі ці почуття на фоні Півночі та між людьми різних національностей не завжди спрацьовують за законами одних чи інших.

Варте спеціальної уваги оповідання “Син Вовка”, що розпочинається із зауваження самого автора про жінок: “Чоловік рідко розуміє, як багато значить для нього близька жінка, – в усякому разі, він не цінує її по-справжньому, поки не втратить сім’ї. Він не помічає тонкого, невловимого тепла, створюваного присутністю жінки в домі, але тільки-но воно зникне, як в його житті утворюється пустка, і він сумтно журиться про щось, сам не знаючи, чого ж йому бракує” [6, с. 255].

Це один з перших творів, де була знайдена “індіанська” тема. Лондон відводить місце в оповіданні для опису звичаїв індіанців, їх традицій та побуту. Головний герой порівнює їх із своїми традиціями, проте “він успадкував те, що давало йому і його родичам владу над сушею і морем, над товаришами і людьми у всіх краях землі. Один проти ста, в надрах арктичної зими, далеко від рідних місць, він відчув поклик цієї спадщини – волю до влади, нерозсудливу любов до небезпеки, бойовий запал, рішучість перемогти або померти” [6, с. 262].

Існували ще й інші закони Півночі, вічні закони людського існування – суворі, в той же час жорстокі, але виховуючі в людині стійкість, мужність, почуття справедливості. Тому, в творі підтверджується моральна перевернення індіанців над новоявленими господарями Клондайку, насамперед, тим, що ці вічні закони засвоювались корінними жителями північної країни з молоком матері і свято оберігались з покоління в покоління. Так, наприклад, у оповіданні на випадок одруження білої людини (Сина Вовка) з індіанкою, червоношкірі вважали, що “це негідні шлюби: все одно що шлюб води з піском, сніжинки з сонцем” [6, с. 259].

Автор піднімає і проблему випробування людини на мужність, витривалість, тобто підштовхує нас до висновку, що Північ – найсуворіша перевірка для людини на цінність її етичних норм. Напевно, лише тут люди по-справжньому починають розуміти суть людського життя.

Твори Лондона свідчать про те, що Клондайк можна розглядати як модель Америки епохи її становлення, її заселення й освоєння прибульцями з Європи, як місце, де збереглася не лише первозданна природа, а й головне – здорові людські стосунки, що так приваблювали свого часу емігрантів і робили далеку

Америку омріяним краєм. Сувора природа, просте життя, нескінчена боротьба за існування, в якій люди поставлені в однакові умови, а отже, мають формально рівні можливості вижити і розбагатіти, – все це було дуже близьким американцям. Та це було лише оболонкою оповідань письменника. А сутністю їх ставало нове осягання людських взаємин, природи людини, її прав і можливостей, законів людського співжиття в їх первісному, ніби експериментально оголеному стані.

Одна з провідних тем північних оповідань Лондона – це тема романтичного протиставлення природи і цивілізації. Суспільству з його власною мораллю письменник протиставляє дику, сувору Північ, де життя важче, але вільніше, де людям вільніше дихати. Автор загалом підкреслює, що суспільство розбещує людей, робить їх корисливими, а життя на лоні природи очищує і виправляє їх, не дивлячись на суворі закони останньої.

Отже, факти аналізу вказують на те, що північні оповідання Лондона малюють виключно яскравий, своєрідний світ, наповнений дією, енергією, людської активності. Багато людей різного характеру, віку, нації, віросповідань виступають в них. Золотошукачі, мисливці, погоничі собак, авантюристи, волоцюги наявні у творах Лондона. За своїм змістом оповідання відрізняються великою різноманітністю. Але здебільшого вони сповнені віри в людину та її нерозривний зв'язок з людиною.

Список використаної літератури

1. Богословський В.П., Гражданская история зарубежной литературы 20-го века. – М.: Просвещение, 1989. – 415 с.
2. Бородин С. Джек Лондон и Антон Синклер: контраст характеров и судеб// Сов. спорт. –1875. – №545. – С.37.
3. Зверев А. М. Д. Лондон (К столетию со дня рождения) М.: Знание, 1975. – 63 с.
4. Куприн О. Собр. Соч. Т. 6. М., Худож. лит., 1958. – 630 с.
5. Лондон Д. (Листування з Клаудслі)// Всесвіт. – 1976. – №5. – С.184 – 190.
6. Лондон Д. Біле Ікло. Поклик предкіг. Оповідання. – Харків: Школа, 2005. – 511 с.

Summary

The author of the article tries to show men's behavior in extremal conditions in Jack London's creative work.

Key words: *character, image, hero, description, North, wealth, traditions.*

«ЖІНКА ФРАНЦУЗЬКОГО ЛЕЙТЕНАНТА» – РОМАН СЕРЕДОВИЩА ТА ХАРАКТЕРІВ

У статті розглядається майстерність трактування Дж. Фаулзом становища жінки в англійському суспільстві. Особлива увага приділяється психологізму змінюваної особистості.

Ключові слова: вікторіанський роман, гуманізм, особистість, свобода.

Британський постмодерніст Джон Роберт Фаулз українському читачеві став відомим з російських перекладів: вони почали з'являтися в журнальних публікаціях наприкінці 1970-х р. Важко повірити але випущений кілька років тому у вінницькому «Тезиси» «Арістос» – це лише друга Фаулзова книжка в українському перекладі; першу, «Вежу з чорного дерева», опубліковано у видавництві «Дніпро» аж 22 роки тому.

З радянських і пострадянських критичних довідок Джон Фаулз постає напрочуд позитивним письменником-гуманістом, який усією творчістю робив не що інше, як обстоював цінності людської моралі, протиставляючи її моралі фальшивій («буржуазній»).

Останнім часом дослідники все частіше співвідносять творчість Фаулза з таким філософсько-естетичним феноменом, як постмодернізм. Чому ж Фауза називають одним із класиків літератури постмодерну? Готова відповідь літературознавців зводиться до переліку суто технічних прийомів, які можна знайти в будь-якому підручнику з літературної теорії: інтертекстуальне цитування (особливо в «Колекціонері» й «Волхві»), гра з роллю автора у «Жінці французького лейтенанта», застосування анаграм в іменах персонажів, жанр псевдодокумента, на якому будується «Примха», введення міфологічних персонажів у «Мантісі» тощо.

Найдосконалішим твором Фаулза критика називає «Жінку французького лейтенанта».

Робота над романом за характером була близька до наукового дослідження. Розпочалося занурення в епоху, вивчення побуту, одягу, історичного фону, але і в цьому процесі відобразилася різкість сучасності, зовсім не музейного відношення до минулого:

«Нечего пытаться написать роман, который «забыл» написать кто-то из великих викторианцев. Novel (англ. – роман) – значит «новое», – відмічав Фаулз [1, с. 164].

Героїня – Сара Вудраф, що втілює в собі риси двох жіночих типів, яким віддавали перевагу вікторіанці: гувернантки, котра перевершувала освіченістю та духовною красою представників вищого класу, але немала визначеного місця в соціальній структурі суспільства, вона ніби знаходилася між його рівнями, і так званої повії. Дуже точно витриманий в романі стиль минулої епохи, з характерними відступами та коментарями, уповільненням та прискоренням подій.

Стилізація під «вікторіанський» роман поширилася і на більш складні аспекти проблематики. В його колізіях знайшло відображення змінюване положення класів в англійському суспільстві 60-х років XIX століття, конфлікт між джентльменами від народження і тими, хто отримав цей статус завдяки грошам, проблема становища жінки.

Джерела зіткнення Сари Вудраф з провінційним вікторіанським світом корінилися в суспільній моралі, але в процесі формування її характеру Фаулз відчув дію закономірності, яка добре відома багатьом реалістам минулого та сучасного. Говорячи словами Дж.Голсуорсі, «персонаж почав швидко відділятися від тої натури, яка була спочатку, і щоб зберегти їй вірність, автор був змушений... знову і знову вводити в опис початкові риси» [2, с. 190]. Гонима та принижена гувернантка в романі Фаулза «не бажала», образно кажучи, приймати роль жертви, приниженої та ображеної.

Для англійців 1860-х років, писав Фаулз, переверот, який зробив Дарвін, означав не менше, ніж необхідність для нас жити під загрозою бомби. Теорія еволюції надала нового виміру філософським, релігійним та соціальним структурам вікторіанської моралі. Саме психологізм змінюваної особистості стане змістом психологічного конфлікту в романі «Жінка французького лейтенанта». Головною метою письменника було співставлення минулого та теперішнього століття у вирішенні питань гуманізму. Щастя людини та умови його досягнення, цілісність особистості, і сили, які їй погрожують, – такі основні складові філософського плану роману.

Особливо помітна ця риса роману Фаулза в трактуванні ним положення жінки в англійському суспільстві. Специфіка вікторіанської моралі представлена Фаулзом в цілій галереї жіночих характерів: окрім нещастя Сари Вудраф, тут є і соціаль-

на комедія Ернестіни Фрімен, і походеньки її служниці Мері, і втілення фальшивої набожності в образі місіс Поултні, і безмовна покірність лондонської повії. В повній відповідності з історією європейської культури нового і новішого часу питання жіночої емансипації трактується Дж. Фаулзом як особисте виявлення загального питання про свободу людини. Тому так доречний в контексті роману епіграф, який був зв'язаний з ранніх робіт К. Маркса: «Всякая емансипация состоит в том, что она возвращает человеческий мир, человеческие отношения к самому человеку» [3, с. 406].

В системі образів роману питання про свободу особистості Фаулз розглядає як питання свободи вибору в коханні. Особлива роль в даному випадку належить «загадці» головної героїні, котра кохає Чарльза, але відштовхує його кохання. Уміння всезнаючого оповідача в романі проникати в схованки душі й мотиви вчинків різноманітних персонажів безсилі перед «загадкою» Сари Вудраф. Головна героїня зображена в романі лише очима інших. Її вчинки і судження, внутрішня боротьба складаються в своєрідну систему понять.

Список використаних джерел

1. Fowles John. Notes on an Unfinished Novel // Afterwords / Ed. By Th. McCormick. London, 1969.
2. Ватченко С.А. К вопросу о предтечах “novel” в английской прозе последней трети XVII в. / Сб.: «Актуальные вопросы теории и истории зарубежного романа XVII-XX веков», Днепропетровск, 1984, с 50-56
3. Голсуорси Дж. Создание характера в литературе // Иностран. Лит. 1962. №7.
4. Долинин К.А. Стилизация // Краткая литературная энциклопедия. – М., Советская энциклопедия, т.7, 1972.
5. Маркс К. К европейскому вопросу // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-е изд. Т. 1.

Summary

In the article concentrates on the skillful interpreting of the woman's place in the English society by J. Fowles.

Special attention is paid to the psychologism of the character in dynamics.

Key words: *Victorian novel, humanizms, personality, liberty.*

ФІЛОСОФСЬКІ, ЕТИЧНІ ТА ЕСТЕТИЧНІ ПОГЛЯДИ ДЖ. ЕЛІОТ

У статті здійснюється спроба прояснити сутність філософських, світоглядних пошуків Дж. Еліот, систему її етичних установок та естетичну програму.

Ключові слова: *особистість, суспільство, любов, віра, релігія.*

У англійстиці існує думка про те, що викторіанський період, з яким пов'язують майже все ХІХ ст., був періодом радикального злому не тільки в економічній і політичній, але й в моральній, етичній, естетичній і інтелектуальній сферах. Зв'язок того часу з ім'ям Джордж Еліот цілковито органічний, оскільки її твори демонструють головну особливість англійського менталітету – прагнення підлягати процесу діалогічного осмислення, а щодо естетичної платформи, то вона сформувалася до того як з'явилися її перші твори. Аналіз її творчості дає можливість з'ясувати шляхи розвитку англійського реалізму 1850-1870-х років і з'ясувати специфіку соціально-аналітичного початку у літературі цього періоду.

Найбільший інтерес у Мері Енн Іванс викликали книги історичного, філософського і релігійного змісту, а також книги англійських та французьких класиків, що відбулося в багатстві літературних ремінісценцій у її романах.

В 1854 - 1855 р. Еліот перекладала «Етику» Б. Спінози, у якій письменницю захопили міркування про те, «наскільки розум може контролювати пристрасті, а також, у чому полягає воля або блаженство душі»; «яким чином інтелект може бути вдосконалений»; «чим краще ми знаємо або розуміємо емоцію, тим більше в наших силах володіти нею, і тем менше наша свідомість страждає». Ці міркування знайшли своє втілення в більшості її героїв, внутрішній конфлікт яких становить саме протиріччя душі й тіла, розуму й природи, оскільки «у нас немає абсолютної влади над нашими пристрастями» [1, с. 79; 75], і такий контроль можливий лише ціною самих серйозних моральних зусиль людини.

До початку 1850-х рр. починається її робота над перекладом книги Л. Фейербаха “Сутність християнства”. Засуджуючи, як і Фейербах, офіційну церкву, вона думала, що моральна природа людини визначається не Богом, не вірою, яку він сповідає, а є результатом природного етичного розвитку людства, і тому «божественна свідомість є не що інше як свідомість людського роду; що людина може й повинна здійснитися тільки над обмеженістю своєї особистості, а не над законами...» [2, с. 140] По Фейербаху, однією з головних умов подібного піднесення людини над власними слабкостями є її здатність «відокремити правду від неправди», при цьому «у такий спосіб відділена від неправди правда вже буде новою правдою, яка істотно відрізняється від старої» [4, с. 49], це може стати певним моральним відкриттям для людини, яке зажадає від неї нових зусиль і напруги.

Подібні моральні дилеми будуть лежати в основі більшості сюжетних поворотів творів Еліот. Найбільш яскрава подібна моральна установка у трагічному аспекті, виражена в структурі образу Меггі Таллівер – головної героїні роману «Млин на Флоссі». У зв’язку із цим особливо важливі міркування Фейербаха про протиріччя між Вірою й Любов’ю в 26-й главі, першість у якому він віддає Любові, оскільки Віра завжди веде до замкнутості й заперечення несхожого, тоді як Любов поєднує й звільняє від упередженості. Практично всі центральні герої письменниці тоді знаходять свою цілісність, коли віддають перевагу Любові.

При читанні «Млина на Флоссі», у Дж. Еліот знайшла гарячу підтримку думка О. Конта про значення морального переродження як умови соціального прогресу й відродження окремої особистості й суспільства в цілому. Критика здійснюється з погляду пригнобленої більшості й загальнолюдської моральності. Для підтвердження досить звернутися до роману “Млин на Флоссі”, де автор, міркуючи про так назване гарне суспільство, говорить: «Но хорошее общество, парящее на легких, как осенняя паутина, крыльях иронии, обходится весьма дорого, и для его поддержания надо, чтобы жизнь всего народа проходила в тяжком труде... И эта жизнь, жизнь всего народа, держится только на пафосе – пафосе нужды...» [4, с. 315]. Дж. Еліот гаряче підтримує всі ідеї, які можуть сприяти поліпшенню соціальних умов життя. У цьому плані вона надавала величезного значення літературі й мистецтву. В її есе 1857 р. читаємо: «...Наш моральний прогрес визначається ступенем здатності співчувати чужому горю й радості». Як зразки справді правдивого мистецтва

Дж. Еліот називає твори В. Скотта й У. Вордсворта; їхні книги «роблять для зближення людей різного положення більше, ніж сотні проповідей і філософських трактатів [5, с. 263].

Письменниця не створила спеціальних естетичних трактатів, але познайомитися з її ідеями можна звернувшись до початку глави V повісті “Негоди преподобного Амоса Бартона” (1856) і главі XVII другої книги роману “Адам Від” (1859). У позначеній главі з повісті обраний нею в якості центрального персонаж зовсім не є героєм у буквальному значенні цього слова, він був «ощутимо і безошибочно обыкновенен» і що більшість читачів сміло можуть назвати його «абсолютно неинтересным характером!». Однак, продовжує письменниця, її читачі повинні пам’ятати, що «большинство [их] соотечественников как раз и несут на себе отпечаток незначительности». Однак попри все те «у них есть свои невысказанные печали и священне радости» і що такі персонажі «наделены теми же блестящими возможностями, что и любая человеческая натура». Ось чому Еліот запевняє читача: «... вы выиграете, если вместе со мною научитесь видеть хотя бы чуточку поэзии и пафоса, трагедии и комедии, лежащих в опыте такой человеческой души, которая смотрит на мир скучными серыми глазами и которая изъясняется вполне обычным тоном» [6, с. 80-81]. Ці міркування вибудовують певну систему естетичних координат письменниці: шукати поезію в повсякденному житті, але більшою мірою – у психологічних й моральних «проживаннях». Додержуватися абсолютної правди життя, стверджує Еліот в 17-й главі другої книги роману «Адам Від», не так легко, оскільки «мир – вовсе не то, что нам нравится» [7, с. 328]. Але спрощувати його зображення означає входити в суперечність із ним, іти від його суті й не розуміти його.

Найбільш близьким Дж. Еліот із сучасних теоретиків мистецтва був Дж. Рьоскін. У рецензії на одну із його книг Дж. Еліот писала: «Безцінна істина, яку він проповідує, це реалізм – вчення про те, що й правда, і краса повинні бути досягнуті скромним і правдивим вивченням природи...». Правда життя, щирість і драматизм, по Еліот, досить близькі й взаємно обумовлюють один одного. Таке розуміння особливостей мистецтва слова дозволяє творчості Дж. Еліот точно «вписатися» у контекст вимог саме своєї літературної епохи – «пропускати» світ зовнішній через драматично поданий світ внутрішній.

Список використаних джерел

1. Eliot G. From the “Translation of Spinoza’s “Ethics” // Eliot G. Selected Critical Writings / Ed. By R. Ashton. Oxford: Oxford University Press, 1999.
2. Feuerbach L. The Essence of Christianity / Trans, by Marian Evans. With an introduction by K.Barth. New York: Harper Torch, 1957.
3. Eliot G. From the Translation of Feuerbach’s “The Essence of Christianity” (1854) // Eliot G. Selected Critical Writings.
4. Элиот Дж. Мельница на Флоссе / Пер. с англ. М.. Л.: Худож. лит., 1963.
5. Eliot G. The Natural History of German Life (1856) // Eliot G. Selected Critical Writings.
6. Eliot G. Scenes of Clerical Life /Ed. by D. Lodge. Penguin Classics, 1973.
7. Eliot G. Adam Bede. Book II. Chapter 17 (1859) // Eliot G. Selected Critical Writings.

Summary

The article presents the attempt to reveal the essence of J.Eliot’s philosophic and outlook views, the system of her ethic beliefs and aesthetic program.

Key words: *ethics, aesthetics, personality, society, love, faith, religion.*

ОСНОВНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІРОНІЧНОЇ МОДАЛЬНОСТІ В АМЕРИКАНСЬКИХ КОРОТКИХ ОПОВІДАННЯХ

У даній статті розкривається сутність іронії, як багатогранного літературного та стилістичного явища. Особлива увага відводиться засобам реалізації іронічної модальності у американських коротких оповіданнях таким як: повтори, цитації, порівняння, транспозиції, риторичні запитання та вставні конструкції.

Ключові слова: *повтори, цитації, порівняння, транспозиції, риторичні запитання та вставні конструкції.*

Іронія як одна з форм комізму є складним системним об'єктом, що зумовлюється як внутрішньою структурою, так і різноманітністю сфер її функціонування. Письменники всіх поколінь та сучасності застосовують іронічні висловлювання у своїх творах, що робить їх неповторними та інтригуючими. Варто зазначити широке застосування різноманітних засобів вираження іронічної модальності у американських коротких оповіданнях, авторами яких стали всесвітньо відомі митці такі як Ленгстон Хюз, Дороті Паркер, Фланері О Коннор, Рінг Ларднер, Генрі Джеймс та ін. Оскільки цей літературний феномен є багатограним та складним механізмом, він і досі залишається об'єктом дослідження багатьох науковців. Саме тому багато вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як І.М. Байбакова, Н.Б. Борев, С.М. Іваненко, А.М. Макарян, А.І Мулярчик, СІ. Походня, Дж. Сазерленд (І. Зиіпегіапсі), Н. Нокс (К Кпох), П.К. Елкін (Р.К. Еікіп) присвятили свої праці вивченню явища іронії, її функцій та способів вираження у художній літературі.

Іронія як загальносеміотичне явище може реалізовуватися як у лінгвістичних об'єктах різного ступеня складності, так і в інших знакових системах, у тому числі в різних видах мистецтва. Природно, що таке складне явище не може бути всебічно досліджено в рамках однієї науки. Іронія розглядається

філософією, естетикою, мовознавством, літературознавством, психологією [6, 16].

У американських коротких оповіданнях дуже часто для реалізації іронічної модальності використовують порівняння. Розрізняють порівняння трьох типів:

1. коли об'єкту порівняння приписуються невластиві йому якості шляхом порівняння з іншим об'єктом, у якому ці якості відсутні;
2. унаслідок реалізації суперечності між реальними якостями денотата і його авторською характеристикою, коли вибраний для порівняння об'єкт містить негативні для автора конотації;
3. при несподіваних авторських асоціаціях, коли порівнюються об'єкти віддалених предметно-сміслових сфер [5, 8].

У сучасній лінгвістиці порівняння здебільшого визначається як стилістичний прийом, що полягає в частковому уподібненні двох об'єктів дійсності (або їх властивостей), що належать до різних класів, у поясненні якоїсь особливості одного явища за допомогою вказівки на його подібність до іншого, в якому особливість виражена з найбільшою повнотою. Предмети, що порівнюються, не ідентичні повністю, мають лише віддалену схожість один на одного, і констатація їх часткової тотожності дає нове сприйняття предмета. Предмет, що порівнюється, кваліфікується як суб'єкт порівняння, предмет, з яким порівнюється – об'єкт порівняння [3, 3].

Транспозиція синтаксичних структур часто зустрічаються у художній літературі як ефективний засіб вираження іронічної модальності. Транспозиція - це застосування синтаксичних структур у невластивих для них денотативних значеннях із додатковими конструкціями [1, 205]. Існує три основних типи транспозицій:

1. транспозиція стверджувальних речень у заперечні;
2. транспозиція заперечних речень у стверджувальні;
3. транспозиція окличних речень: сюди відносяться речення, які графічно не виділені знаком оклику, але їхню окличність вказують місце розташування у контексті або ж інтонація [8, 34].

Риторичні запитання є одним із найефективніших засобів реалізації іронії у американських коротких оповіданнях. Вони функціонують як експресивна модальність, яка символізує певну групу почуттів (людських емоцій). У даному випадку, голос мовця відіграє велику роль [2, 308]. Усі типи запитань (загальні,

спеціальні, роз'єднувальні та альтернативні) застосовуються як допоміжні конструкції у реалізації іронічної модальності.

Механізм створення іронії за допомогою риторичних запитань повністю аналогічний механізмові створення лексичних форм іронії: одночасна реалізація прямого і переносного значень створює передумови для виникнення підтекстової суб'єктивно-оцінної модальності. Надзвичайно яскравий стилістичний ефект створює застосування автором цілого ряду риторичних запитань для підсилення іронічних висловлювань [8, 40].

Роль, яку іронія грає в ситуації безпосереднього спілкування між людьми, полягає у виконанні нею таких прагматичних функцій, як зміцнення позиції мовця за рахунок спростування позиції адресата, зміни характеру інформативності повідомлення, відходу від експліцитної визначеності й категоричності висловлюваних суджень, оптимізації міжособистісних відносин між комунікантами за рахунок виявлення розбіжностей, саморегуляції автора іронічного висловлення [6, 15].

Отже, іронія належить до тих стилістичних засобів, які можуть виступати і як троп, і як фігура мовлення, як стилістичний прийом і виражальний засіб. Іронію вважають повноправною формою комічного поряд із гумором та сатирою. Філософсько-естетична сутність іронії полягає в тому, що вона зображує негативні явища в позитивному плані, протиставляючи таким чином ідеальне тому, що є насправді.

ЖАНРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У РОМАНАХ Е.ХЕМІНГУЕЯ

Автор статті розглядає питання своєрідності і вагомості епічного елементу в синтетичній структурі романів Е.Хемінгуея, через що їх важко віднести до відповідного традиційного жанру.

Ключові слова: роман, епос, жанр, синтез, елемент, оповідь, структура, трансформація.

Дослідники прози Хемінгуея (І.Кашкін, Н.Анастасьєв, Д.Затонський, Т.Денісова, Б.Гіленсон, Б.Грібанов, Ю.Лідський) завжди помічали у нього “стиль, незвичну форму оповіді” [1, с. 6]. Хемінгуей “привів до цілковитої, мало не ідеальної відповідності свого героя, його ліричний світ і манеру про них розповідати” [5, с. 23-24]. “Разом із посиленням ліричності посилюється і драматизм роману Хемінгуея. Письменник час від часу заглиблюється в трагічну насиченість ліричної розповіді” [3, с. 146]. А от значні події, епічна широчінь, “як правило, знаходять у нього часткове, необов’язкове вираження” [1, с. 16], – читаємо у Н.Анастасьєва. За словами Б.Гіленсона, епопея Л.Толстого була для Хемінгуея зразком “багатопланового епічного полотна” [2, с. 128].

У гостросюжетній прозі письменника (“Фієста”, “Прощавай, зброе!”, “По кому подзвін”) постає реальна дійсність, творчо переосмислена автором: “Наприкінці літа того року ми квартирували в селі, у будинку, з якого ген за річкою та розлогою рівниною видно було гори... Дорогою повз будинок проходило військо, і курява, яку воно збивало, припорошувала віти дерев. Та й стовбури дерев були геть запорошені, і падолист того року почався рано, і ми бачили, як дорогою іде військо, як здійсмається за ним курява, як спадає листя від подувів вітру, як проходять солдати і врешті на голій білястій дорозі лишається тільки опале листя” [8, с. 477]. Перед нами – система взаємопов’язаних персонажів, предметів, пейзажу, що містять у собі і об’єктивний зміст, і авторське бачення подій – сум і гірку іронію.

Особистість героя закріплена у романіста за досить конкретним часом, місцем, середовищем. Це безліч міст, в яких побували герої, чи про які розповідали; точні маршрути, якими

вони пересувалися: “Ми звернули на вулицю Пірамід, перетнули запружену Ріволі й через темну браму в’їхали в Тюільрі” [8, с. 202]. “Ми четверо вирушили відкритим екіпажем до Сан-Сіро. День був погідний, і ми їхали через парк, а потім понад трамвайною колією, аж поки виїхали на курну дорогу за містом” [8, с. 563]. Здебільшого письменник використовує час дійсний, хронологічно послідовний, що притаманне класичному епосу. Констатація подій може бути точною до хвилини: “За чверть до шостої я спустився в бар” [8, с. 224]. “Коли я повернувся на віллу, була вже п’ята година” [8, с. 500]. “Сорок п’ять хвилин ми чекали столика. Білл обідав тут у 1918 році, відразу після укладення перемир’я” [8, с. 243].

Збагаченню епічності творів Хемінгуея слугують описи зовнішності персонажів, і викладення окремих фактів біографій, хоча автор свідомо уникає описовості, заглиблюючись в трагічну насиченість ліричної розповіді. “Фієста” написана від першої особи – Джейка Барнса. “Процавай, зброе!” – теж роман одного героя (розповідь Фредеріка Генрі про кілька місяців життя). Епоху зображено через свідомість людини, через дії “негєроїчного” героя. У цих романах зливаються герой і оповідач, а про зовнішність другорядних осіб ми дещо дізнаємось: “Священик був молодий і легко червонів; він носив таку саму форму, як усі ми, тільки над лівою надгрудною кишенею його сірого френча був нашитий темно-червоний оксамитовий хрест” [8, с. 479]. “Хлопець, напрочуд стрункий і дуже зосереджений, був майже вбраний до бою... Він був у білій полотняній сорочці, навколо його талії вже навили широкий шовковий пояс. Чорне волосся Педро Ромеро блищало під електричною лампочкою” [8, с. 302]. Найбільш докладні експозиційні відомості стосуються одного з героїв “Фієсти”: “Роберт Кон був колись чемпіоном Прістонського університету в середній вазі... Боксу він не любив, але сумлінно, не шкодуючи себе, опанував його, щоб подолати почуття беззахисності і власної неповноцінності...” [8, с. 310].

Головний герой роману «По кому подзвін» схожий на своїх попередників. Але, так як розповідь ведеться від третьої особи, то стає зрозумілим, що епічний елемент набуває тут більш класичних ознак. Автора цікавить не тільки Роберт Джордан, а й Іспанія, її історія і традиції. До того ж письменник як “всезнаючий творець” веде нас слідом за одним із партизанів, Андерсом, у розташування республіканської армії, охоплює колом наших спостережень те, чого не бачить і не може бачити ніхто із персонажів, сам від себе коментує події: “Навряд чи

результат Андресової подорожі був би інший, якби Андре Марті не затримав його і Гомера і вони вчасно не виконали б своє завдання. На фронті не було осіб, наділених достатньою владою, щоб припинити наступ. Машину було заведено надто давно і зупинити її відразу було неможливо” [9, с. 436-437].

На відміну від попередніх романів історія Роберта Джордана зберігає своє коріння, зв’язок часу, що перервався під час першої світової війни для Джейка і Фредеріка. У думках і бесідах герої неодноразово звертається до своїх прадідів (особливого значення набуває особистість діда Джордано, одного із учасників війни 1861-1865 рр. – саме по ньому рівняє себе онук). Він мріє про майбутнє, яке пов’язує з Марією: “Ми наймемо собі помешкання в Мадриді, на тій вулиці, що йде уздовж парку Буен-Ретіро... Коли ми оселимося в Мадриді, то гулятимемо по парку й плаватимемо в човні на ставу, якщо в ньому знову є вода... Можливо, я знайду собі якусь іншу роботу в Мадриді... Я ніколи не просив цього. Я весь час був або на фронті, або на такій роботі, як ця” [9, с. 299-300]. “Іспанки – чудові дружини... А коли я знову почну викладати в університеті, вона буде просто чудова в ролі дружини викладача... Він хотів би дуже-дуже довго бути з нею” [9, с. 145].

Епічний діапазон роману, що вимагав розширення рамок часу, призвів до появи в оповіді Хемінгуея вставних новел. Головна з них – розповідь Пілар про побиття фашистів в їхньому містечку: “А я тим часом зазирнула у вікно й бачу, що кімната повна людей, і вони б’ють фашистів ґирлигами, і молотять ціпами, і гатять, і гамселять, і штрикають дерев’яними вилами з обламаним зуб’ям, і ці вила вже не білі, а червоні, і все там ходором ходить, а Пабло сидить у великому кріслі з рушницею на колінах і дивиться, а довкола всі ревуть, б’ють і ріжуть, і люди верещать, наче коні під час пожежі” [9, с. 113]. Ця новела має безпосереднє відношення до ідей твору. Вона вводить передісторію подій, для яких сюжет не залишає іншого місця, тим самим сповільнює дію, створює певний ритмічний малюнок.

Розповідаючи нам про зустрічі, подорожі персонажів, Хемінгуей намагається якомога глибше поринути в побут людини, прагне до лаконічної, дрібної, неповторної деталі: “Ми обідали в ресторані мадам Леконт на тому кінці острова. Там було повно американців і нам довелось стояти й чекати вільного столика... Ми добре пообідали: смажені курчата з зеленим горошком і картопляним пюре, салат, сир, пиріг з яблуками...” [8, с. 243]. “Кімната, яку я займав разом із лейтенантом Рінальдї,

виходила на подвір'я. Вікно було відчинене, моє ліжко заслане, а на стіні висіли мої речі – протигаз у довгастій бляшаній коробці й на тому ж гачку сталевий шолом. У ногах ліжка стояла моя дорожня скриня, а на ній – мої зимові черевики, що вилискували від мастила. Між ліжками висіла моя австрійська снайперська гвинтівка з восьмигранним воронованим стволом та гарним прикладом темного горіхового дерева, що так добре прилягав до щоки” [8, с. 482].

Невеликі, але виразні, картини природи, створені завдяки точним деталям пейзажу, вдало доповнюють образ світу у романах письменника: “Коли вони дісталися до табору, сніг уже пішов, і лапаті сніжинки летіли скісно між соснами. Спочатку вони пурхали то тут, то там і повільно кружляли, спадаючи на землю, та потім, коли з гір налетів холодний вітер, сніг погустішав, і Роберт Джордан зупинився перед входом до печери, люто дивлячись на цю картину” [9, с. 159]. “У вересні настали перші холодні ночі, потім і холодні дні, листя на деревах у парку почало жовкнути, і ми зрозуміли, що літо минуло” [8, с. 567].

Отже, закономірність Хемінгуея як літературного явища вимірюється, зокрема, жанровою структурою його романів, яка свідчить про естетичні можливості ХХ століття. Але при всій своїй своєрідності епічний елемент зберігає у прозі письменника всі ознаки відповідної форми.

Список використаних джерел

1. Анастасьев Н. Творчество Эрнеста Хемингуэя. – М.: Просвещение, 1981. – 112 с.
2. Гиленсон Б. Эрнест Хемингуэй. – М.: Просвещение, 1991. – 192 с.
3. Денисова Т. Эрнест Хемингуэй. – К.: Дніпро, 1972. – 164 с.
4. Днепров В. Проблемы реализма. – Л.: Сов. писатель, 1961. – 371 с.
5. Затонський Д. Ернест Хемінгуей – письменник і людина // Хемінгуей Е. Твори: У 4-х т. – Т. I. – К.: Дніпро, 1979. – С. 5-25.
6. Кашкин И. Эрнест Хемингуэй. – М.: Худож. лит., 1976. – 269 с.
7. Лидский Ю. Творчество Эрнеста Хемингуэя. – К.: Наукова думка, 1978. – 408 с.
8. Хемінгуей Е. Твори: У 4-х т. – Т. I. – К.: Дніпро, 1979. – 717 с.
9. Хемінгуей Е. Твори: У 4-х т. – Т. 3. – К.: Дніпро, 1979. – 663 с.

Summary

The author of the article examines the question of the peculiarity and significance of the epic element in the synthetic structure of E.Hemingway's novels, so it is difficult to refer them to the traditional genre.

Key words: *novel, epos, genre, synthesis element, narration, structure, transformation.*

СПЕЦИФІКА НІМЕЦЬКОГО ПОСТМОДЕРНІЗМУ (РОМАН П.ЗЮСКІНДА «ЗАПАХИ ІСТОРІЯ ОДНОГО ВБИВЦІ»)

В статті досліджується роман П.Зюскінда «Запахи. Історія одного вбивці» з точки зору специфіки німецької постмодерністської літератури, її возз'єднання з національною культурною традицією – романтизмом.

Ключові слова: *постмодернізм, романтизм, інтертекстуальність.*

Роман Патріка Зюскінда «Запахи, або Історія одного вбивці» («Das Parfum») – унікальне явище як в сучасній німецькій, так і світовій літературі. Оцінки цього твору вражають своєю поляристністю: від «кітч» та «епігонства», «штучного поєднання стилів та мотивів» до «читацького потрясіння», «феноменального задуму» і «щасливого випадку в німецькомовній літературі» [3, с. 161].

Роман Зюскінда можна без перебільшення назвати першим дійсно постмодерністським німецьким романом. Але якщо «Запахам» як «програмовому» роману постмодернізму присвячено багато праць, в яких розглядається проблематика, жанрова природа твору, психологія, феноменальні здібності головного героя, філософсько-світоглядна позиція письменника тощо, то його специфіка як саме німецького постмодерністського роману не стає об'єктом пильної уваги науковців. Це пояснюється перш за все тим, що на ранній стадії вивчення постмодерну була поширена думка, що він виключно живиться літературними текстами, в ньому відсутній зв'язок з реальною дійсністю, в тому числі й з національним життям, національним корінням. Але сьогодні стало очевидним те, що, як і інші явища людського духу, постмодерн має право на національні якості і специфіку. На сучасному етапі літературознавство відмовляється від тези, що постмодернізм розгортається на інтернаціональній літературній сцені, що це глобальне явище впевнено переходить національні границі [1; 2]. Стало очевидним, що постмодерн має національні якості і особливості. Все частіше говорять про специфіку російської, американської, французької та інших національних версій постмодернізму. Особливо національного забарвлення постмодерн набуває в Німеччині.

Німці помітили в своїх традиціях те, що поєднувало їх з постмодерністською множинністю і метагрою: відому німецьку антиномічність, ту надмірність німецького внутрішнього розколу, про котрий писали Гельдерлін і Т.Манн, Брехт і Грасс.

В сучасній німецькій літературній свідомості ця двоякість переросла в множинність, налагодився зв'язок з основним принципом постмодерну: плюралізмом і метагрою. «Культурна домінанта епохи», хоч і з запізненням на 10 років, заволоділа німецьким культурним простором, постмодерністська метагра оволоділа німецькою серйозністю, і після італійського роману «І'мя троянди» німецький роман «Запахи» став зразком постмодерністської літератури, самим відомим німецьким романом кінця ХХ століття [4, с. 327].

Роман П.Зюскінда «Запахи. Історія одного вбивці» можна назвати програмовим твором постмодернізму, тому що в ньому втілюються практично всі основні установки постмодернізму. Тут і багатошаровість, і критика просвітництва, уявлень про оригінальність, ідентичність, гра з читачем, прощання з модерністською тугою за всеосяжним порядком, за цілісністю, естетичними принципами, які протистоять хаосу дійсності, і, звичайно, інтертекстуальність – алюзії, цитати, напівцитати – стилізація. У романі втілені відмова від тоталітарної влади розуму, від новизни, вільне поводження з минулим, принцип розважальності, визнання, що літературний твір – це вигадка. Тому, зважаючи на все вищезазначене, роман П.Зюскінда «Запахи. Історія одного вбивці» можна вважати літературним, філософським, історико-культурним палімпсестом.

Разом з тим треба визнати, що роман насичений мотивами німецької літератури. Це не просто конгломерат цитат, а ретельно побудований діалог-гра як з літературною традицією, так і з читачем, точніше з його літературним багажем. Розуміння всіх кодів тексту пов'язано зі знанням німецького літературного канону.

Головна прикмета постмодерністської літератури німецького зразка – це її воз'єднання з самою авторитетною («вічною») національною культурною традицією – романтизмом. Майже кожен значний роман німецького постмодерну актуалізує ідейно-філософські, художньо-естетичні ресурси романтизму, і множинність в них завжди має характер романтичної множинності. Якщо «часте переписування першоджерел» – одна із характерних рис постмодерністської роботи, то часте інтертекстуальне переписування романтичних першоджерел – характерна риса німецького постмодерну. Роман П.Зюскінда яскраве підтвердження цього.

Автора «Запахів» цікавить насамперед проблема творчості, творчої індивідуальності, культ генія, який стояв у центрі уваги німецьких письменників ще з часів романтизму. Безумовно, проблема генія цікавила і романтиків в Англії і Франції, і у «Запахах» є алюзії на літературні твори цих країн. Але в німецькій літературі геній перетворився на культову фігуру, саме на творах німецьких письменників можна поетапно прослідкувати еволюцію образу генія, його розквіт та деградацію. Взагалі в образі Гренуея автор об'єднує різні риси генія, як його уявляли від романтизму до модернізму – від месії до фюрера. Ці притаманні обдарованому індивідууму риси автор запозичує з різних творів – від Новаліса до Грасса і Белля. Роман Зюскінда зруйнує культ генія, використовуючи улюблений прийом постмодернізму «use and abuse», «використання і образа», тобто одночасно використання якоїсь теми, стиля, традиції і демонстрація її недієздатності, підрив, сумнів. Своє творіння Зюскінд називає «чудовиськом», це істота, в якій практично немає людських якостей, крім ненависті, і яка відкинута світом, від якого вона сама відвернулася через прагнення підкорити людство за допомогою свого таланту. Відсутність у Гренуея особистого запаху означає відсутність у нього індивідуальності, свого «я». Його проблема у тому, що зіткнувшись з внутрішньою пустотою, Гренуей не намагається знайти себе. Пошук аромату повинен був би символізувати творчий пошук себе. Натомість геній Гренуея здатен створити штучну підробку людського запаху. Свою індивідуальність він не шукає, а лише маскує її відсутність, що обертається крахом та саморуйнуванням генія у фіналі. Повна дезінтеграція Гренуея іронічно буквально представлена як поїдання його волоцюгами, які під впливом його парфумів перетворилися на канібалів. Зюскінд вписує свій роман в традицію, підриваючи її з середини її самої. Романтичний конфлікт переноситься у внутрішню сферу – Гренуей зіткнувся сам з собою, точніше з відсутністю себе, в чому проглядається конфлікт постмодерністський.

Романтичний і постмодерністський літературні напрями поєднують тяжіння до симбіозу набутків попередніх історико-літературних епох. Хоча елементи літературної гри традиційними образами, сюжетами і мотивами спостерігаються в різних літературних напрямках, для митців романтичної доби значущими були гра уяви та політ фантазії. Постмодернізм також порушує ізоляцію літературних напрямів, течій, традицій, стилів, і маніпулює традиційними образами-символами, мотивами і сюжетними ходами у формі дзеркальної гри.

Постмодерністська гра набутками культури П.Зюскінда з самого початку залучила форми дзеркальності, виявлені у романтизмі. Образи та події роману П.Зюскінда «Запахи. Історія одного вбивці»,

вмістивши нашарування різних культурних традицій, утворює нову символіку і метафоричність. Разом з тим роман П. Зюскінда в підході до вибору тематики та проблематики, деяких образів і сюжетних ходів маніпулює романтичною традицією. Наприклад, Жан-Батіст Гренуй наділений автором однією особливою рисою – носом, виразною прикметою фізіономії в контексті романтичних казок В.Гауфа («Карлик Ніс», «Маленький Мук», «Каліф-лелека»). Роман «Запахи» дзеркально відбив та обіграв низку сюжетних елементів романтичної казки В.Гауфа «Карлик Ніс», а саме: базар як ключове місце дії; поява дитини з якоюсь незвичайною рисою-вадою; відмова матері від дитини; тяжка служба; здобуття особливої майстерності; виявлення та перевірка майстерності. Водночас персонаж роману «Запахи» не зміг послідовно грати роль романтичного героя, проте герої В.Гауфа неухильно діяли у рамках стабільного контексту, який ґрунтувався на усталеній парадигмі цінностей. Для автора «Запахів» це стало предметом гри. Ніс як романтична фізіологічна вада-покарання перетворився на головний орган пізнання світу. У романі дзеркально обіграна народна прикмета, згідно з якою чоловічий ніс асоціюється з фалосом.

Отже, в романі П. Зюскінда «Запахи. Історія одного вбивці» відбилася специфіка німецької постмодерністської літератури, характерною рисою якою вважається її возз'єднання з національною культурною традицією – романтизмом. Про це говорить і зацікавленість автора проблемою творчості, творчої індивідуальності, культом генія, і використання в романі елементів гри культурним спадком, яка мала вагоме значення і для літературних творів романтичного напрямку.

Список використаної літератури

1. Анастасьєв Н.А. У слов долгое эхо // Вопросы литературы. – 1996. – VII-VIII.
2. Постмодернизм в литературе Германии // Филологические науки. – 1999. – № 1.
3. Райнеке Ю.С. Исторический роман постмодернизма и традиции жанра. Дисс. ... канд. філол. наук. – М., 2002. – 212 с.
4. Сачик О.І. Категорія гри в творчості Джона Фаулза: Дис... канд. філол. наук: 10.01.04- література зарубіжних країн. – К., 1996. – 177 с.
5. Ohrtheil H.-J. Das Lesen-ein Spiel. Postmoderne Literatur? Die Literatur der Zukunft./ H.- J. Ortheil // Deutsche Literatur. 1986. – Stuttgart, 1987.

Summary

The article investigates Patrick Süskind's novel "Perfume" from the point of view of post-modernist literature specification, its reunion with national cultural tradition called romanticism.

Key words: *post-modernism, romanticism, intertextuality.*

ПРОБЛЕМА ДОЛІ ОСОБИСТОСТІ ТА ДОЛІ НАРОДІВ КРІЗЬ ПРИЗМУ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЕТИКИ В РОМАНІ Б.ПАСТЕРНАКА «ДОКТОР ЖИВАГО»

У статті досліджується зв'язок роману Б.Пастернака «Доктор Живаго» з християнською традицією, з біблійними текстами. В центрі уваги знаходиться філософський зміст твору, який розкривається у контексті ідей християнства.

Ключові слова: біблійні тексти, палімпсест, ремінісценція, християнська етика.

Російський поет Борис Пастернак вважається людиною, яка розповіла «нам о «торжествующей чистоте существования», о тайном и высоком смысле жизни, о человеке и его духовной творческой судьбе» [6, с. 246]. Основу своїх думок поет знаходив в біблійних текстах, у християнстві. Він і був християнином, «не побоявшись исповедовать имя Христа в дни отступления от Него, и сказавший просто и твердо, перед лицом всего мира, что нужно быть Верном Христу» [6, с. 246]. Найбільш яскраве відображення ці переконання поета знайшли в його романі «Доктор Живаго».

Ніхто з дослідників творчості Б.Пастернака не заперечує тісний зв'язок роману з християнською традицією, з біблійними текстами. Так, у статті Л. Колобаєвої «От временного к вечному» [3] звертається увага на відповідність образної системи роману символіці Біблії (*слово-символ Життя* та інші). Б. Гаспаров, досліджуючи часовий контрапункт твору [1], підкреслює, що у романі історія християнства своєрідно постає у вигляді культурного палімпсеста. Н. Іванова у статті «Искушение» [2] наголошує на необхідності окремого дослідження християнства Б. Пастернака. А. Вознесенський, пояснюючи особливу увагу автора до євангельської тематики, підкреслює, що для Б. Пастернака без християнства неможливо зрозуміти тисячолітню вітчизняну історію [2]. Отже, дослідники не заперечують зв'язок роману Б. Пастернака з Біблією, хоча цей аспект рідко стає об'єктом пильної уваги науковців.

Дослідження ролі біблійних ремінісценцій у романі Б. Пастернака «Доктор Живаго» вимагає звертання до філософського змісту твору, сутність якого складає проблема долі особистості та

долі народів у зламні епохи людської історії. В романі вона пов'язана з ідеями християнства. Адже, як підкреслював у своєму листі Б. Пастернаку В. Шаламов: «И как можно написать роман о прошлом без выяснения своего отношения к Христу» [2, с. 155].

Події роману, які концентруються образом головного героя, допомагають зрозуміти, що центральний лейтмотив — драма християнської особистості — розігрується в долі Юрія Живаго, який так чи інакше ототожнюється з Христом — центром всієї християнської історії людства. За аналогією, людина у Пастернака стає центром, навколо якого твориться реальна історія. Разом з тим, за Пастернаком, роль людини, роль істинного християнина аналогічна ролі митця, творця, який не може вмішатися в хід історії, але вносить в цей світ свій ідеал християнського життєрозуміння. Саме ця місія випадає на долю героя роману.

Вже на початку твору М.М. Веденяпін стверджує, що історія «в нынешнем понимании ... основана Христом, что Евангелие есть ее обоснование» [4, с. 14]. Його переконання обґрунтовані. Констатуючи, що історія — це «установление вековых работ по последовательной разгадке смерти и ее будущему преодолению» [4, с. 14], Веденяпін звертає увагу на те, що духовні засади цих робіт знаходяться у Євангелії: «Это, во-первых, любовь к ближнему, ... и затем это главные составные части современного человека, без которых он немислим, а именно идея свободной личности и идея жизни как жертвы» [4, с. 14]. Саме з християнства, вважає Микола Миколайович, починається історія, яка стверджує пріоритет особистості та абсолютну цінність суспільного буття. Як логічне продовження цих переконань сприймається запис у щоденнику, що відтворює думки філософа про того, хто поєднав у собі божественне і людське, символічне і буденне, про того, чие вчення дало можливість людині відчутти себе особистістю і з кого, за Веденяпіним (його думки поділяє і сам автор), почалася велика сучасна історія: «...пришел этот легкий и одетый в сияние, подчеркнuto человеческий, намеренно провинциальный, галилейский, и с этой минуты народы и боги прекратились и начался человек, человек — плотник, человек — пахарь, человек — пастух в стаде овец на заходе солнца, ни капельки не звучащий гордо, человек, благородно разнесенный по всем песням матерей и по всем картинным галереям мира» [4, с.46].

Можна говорити про те, що християнство Юрія Живаго проходить випробування війнами і революцією, занепадом духовного життя, спокусою стати як всі. Саме на фронті євангельська ідея вільної особистості набуває в його роздумах розвитку. «Принадлежность к типу есть конец человека, его осуждение», — ця думка

пронизує роман. Разом з розумінням себе як індивідуальності приходиться до Юрія Живаго відчуття звільнення і впевненості у тому, що саме християнство постає як релігія волі.

Роздуми приводять героя до переконання, що особистість народжується як результат відходу від народу, адже якщо немає народу, то є вільна особистість. Ці думки з'являються у розмові з Гордоном, який поділяє переконання друга: *«Что такое народ?.. Надо ли нянчиться с ним и не больше ли делает для него тот, кто, не думая о нем, самую красотой и торжеством своих дел увлекает его за собой во всенародность и, прославив, увековечивает?.. Да и о каких народах может быть речь в христианское время?.. В царстве Божиим нет эллина и иудея... в том сердце задуманном новом способе существования и новом виде общения, которое называется царством Божиим, нет народов есть личности... Христианство, мистерия личности и есть то самое, что надо внести в факт, чтобы он приобрел значение для человека»* [4, с. 123-124]. Особистість розуміється у романі як рятівна опора. Особистість чи всенародність, але всенародність – через самотню особистість.

З цієї точки зору стає зрозумілою і ідея жертви, про яку говорив М.Веденяпін, і те, що другою заповіддю – любити ближнього – він підмінює першу – любити Бога. Це дає привід говорити про такі важливі моменти, як два види любові, – любові до Бога і любові до ближнього. Тут доречно згадати роз'яснення апостола Іоанна Богослова: «Як хто скаже: «Я Бога люблю», та ненавидить брата свого, якого бачить, як може він Бога любити, Якого не бачить» [Іоанн 4:20]. Що стосується ідеї життя як жертви, вона є особливо близькою Пастернаку та його улюбленому героєві Юрію Живаго. Найбільш концентрованим виразом теми самопожертви як виконання Господньої волі постає вірш «Гефсиманський сад», де голос поета зливається з голосом Христа.

У розмові Ю. Живаго з М. Гордоном формулюється важливіша тенденція світового розвитку в епоху християнства, яку можна визначити як «вихід із національності». Звертаючись до теми «єврейства», автор через думки своїх героїв доводить, що національна обмеженість прирікає народ на страждання, перетворює його на ворога людству і за певних обставин призводить до загибелі: *«Полная и безраздельная жертва этой стихии – еврейство. Национальной мыслью возложена на него мертвящая необходимость быть и оставаться народом и только народом в течение веков, в которые силю, вышедшей некогда из его рядов, весь мир избавлен от этой унижающей задачи ... И они видели и слышали это и это упустили? Как могли они дать уйти из себя душе такой всепоглощающей красоты и силы, как могли думать, что рядом с ее*

торжеством и воцарением они останутся в виде пустой оболочки этого чуда, им однажды сброшенной. [4, с. 124]. Народжена християнством, яке виникло саме у євреїв, «містерія особистості», вважає Б. Пастернак, надихає змістом будь-яке явище. Ф. Степун звертає увагу, що, «по мнению Пастернака, даже и не верующим в Бога людям нельзя не видеть, что история, в подлинном смысле этого слова, родилась вместе с христианством в том «новом способе существования и новом виде общения, которое называется Царством Божиим» и в котором – это главная мысль Пастернака – нет народов (в языческом смысле слова), а есть лишь личности ... Личности же не всегда есть отдельная человеческая особь, ею может быть и народ, но «не просто народ, а обращенный, претворенный народ» [5, с. 70-71].

Отже, християнство відкриває людству нові цінності та ідеали, серед яких головні – пріоритет особистості, абсолютна цінність гуманізму, право на свободу вибору, що відкриває перед кожним можливість знайти істину. Християнство постає в роздумах героїв перш за все як релігія волі. І основа такого розуміння знаходиться саме у релігійних текстах. Відтак, не викликає сумнівів, що в основі пастернаківського розуміння особистості, яка здобуває безсмертя шляхом виходу із безособово-самодостатнього життя та приходом у створену індивідуальностями історію лежить християнське вчення про вільну особистість.

Список використаної літератури

1. Гаспаров Б. Временной контрапункт как формообразующий принцип романа Б. Пастернака «Доктор Живаго» // Дружба народов. – 1990. – № 3. – С. 223-242.
2. «Доктор Живаго» Бориса Пастернака: С разных точек зрения. – М., – 1990. – с. 238.
3. Колобаева Л. От временного к вечному (Феноменологический роман в русской литературе XX века) // Вопросы литературы. – 1998. – № 3. – С. 132-144.
4. Пастернак Б.Л. Доктор Живаго // Пастернак Б.Л. Собрание сочинений. В 5-ти т. – Т. 3. – М.: Художественная литература, 1990. – 733 с.
5. Степун Ф. Б.Л. Пастернак // Литературное обозрение. – 1990. – № 2. – С. 65-71.
6. Шмеман А. Умер Пастернак // Дружба народов. – 1990. – № 3. – С.246.

Summary

The article investigates the connection of Pasternak's novel "Doctor Zhivago" with Christian tradition with biblical texts. The focus of attention is concentrates on the philosophical content of the work which opens in the context of the ideas of Christianity.

Key words: *biblical texts, palimpsest, reminiscence, Christian ethics.*

ПОЭТИКА «ЯЗЫКА ПРИРОДЫ» В КОНТЕКСТАХ СЕРГЕЯ ЕСЕНИНА

У статті на матеріалі поезії С.А. Есенина розглянуто лексику парадигми «Природа». Показано, як поет використовує її, які зображальні засоби створює і яке значення вкладає в неї.

Ключові слова: лексична парадигма, поетика «мови природи», постійні епітети, зображальні, емоційні, метафоричні й оказіональні епітети, метафора-уособлення, власне метафора, метафора-порівняння, метафора-перифраз, метафора-символ, образ, імпліцитне значення.

Блестящим мастером пейзажной лирики является С.А. Есенин. И хотя это только одна из тем его поэзии, она важна для понимания всего творчества поэта, и прежде всего для осознания его национального своеобразия.

Лирика С.А. Есенина была объектом исследования литературоведов и языковедов (А.М. Марченко, А.И. Захарова, Е.А. Некрасова, В.Т. Базанов, Наумова Е., Б.С. Локшина, Ю.Л. Прокучев, С.П. Кошечкин и др.). Что касается лингвостилистического анализа лексики темы «Природа», то он представлен фрагментарно в трудах М.Н. Эпштейна [10] и И.И. Степанченко [8].

Цель статьи – раскрыть поэтику «языка природы» в контекстах С.А. Есенина, показать образный потенциал соответствующей лексики.

К природе С.А. Есенин имеет особое отношение, он ее чувствует всей многогранной душой русского свободолюбивого человека и любит как родную мать: *Потому и прекрасные щеки Перед миром грешно закрывать, Коль дала их природа-мать* [2, с. 47].

Автор вводит в мир своей поэзии самые разнообразные реалии и явления природы. Тематически лексический состав природной парадигмы подразделяем на пять групп: 1) животный мир; 2) растительный мир; 3) «метеорологический» мир; 4) планеты, а также участки земной поверхности, покрытые растительностью, и другие виды рельефа; 5) времена года, названия месяцев и части суток.

В поэзии С.А. Есенина природа представлена как объективная реальность, которая созерцается лирическим героем, при этом задействованными оказываются все органы чувств: **зрение** (*Вижу сад в голубых каплях* [2, с. 160]); **слух** (*На болоте*

крячет цапля; Четко хлюпает вода [2, с. 89]); **обоняние** (**Пахнет смолистой сосной** [2, с. 52]); **осязание** (**Сегодня синели лужи И легкий шептал ветерок** [2, с. 74]).

В есенинской поэзии лексика природы, выполняя определенную функцию – пейзажную, символическую, взаимоотношения природы и человека, связи природы и религии, единства природы и родины, – употребляется как в прямом, так и в переносном смысле.

В стихотворении «Вот уж вечер. Роса...» лексемы природной парадигмы **вечер, роса, крапива, дорога, ива, луна, свет, соловей, зима, березы, река, опушка**, выполняя пейзажную функцию, выступают в прямом значении и функционируют самостоятельно, не пересекаясь и не взаимодействуя с другими парадигмами, связанными с человеческим миром, религией, родиной. Однако названные лексемы, несмотря на свое прямое значение, создают образность. За ними, как за обозначениями реалий природы, устанавливается не только предметная соотнесенность, но и знаковая, с широким спектром проявления эмотивных значений. Эмотивное значение выражает эмоционально-экспрессивную окраску обозначаемого. Для характеристики этого аспекта значения в лингвистике употребляется и термин «имплицитный смысл» – подразумеваемый, невыраженный. Эти слова вызывают ощущение тишины, теплоты, умиротворенности. Ср.:

<i>Вот уж вечер. Роса</i>	<i>От луны свет большой</i>
<i>Блестит на крапиве.</i>	<i>Прямо на крышу.</i>
<i>Я стою у дороги,</i>	<i>Где-то песнь соловья</i>
<i>Прислонившись к иве.</i>	<i>Вдалеке я слышу [2, с. 35].</i>

Нередко природа С.А. Есенина одомашнена, она знакома и привычна, такой «язык природы» формирует очень важный для контекстов поэта мотив Родины, родной земли. В стихотворении «Этой грусти теперь не рассыпать...» находим подтверждение сказанному: **Покосившаяся избенка, Плач овцы, и вдали на ветру Машет тощим хвостом лошаденка, Заглядевшись в неласковый пруд. Это все, что зовем мы родиной** [2, с. 168]. Родина С.А. Есенина – это «полевая Россия», это «Русь – малиновое поле», край, где «цветут луга и чащи», где создаются его стихи под «музыку лягушек».

Мир природы и мир человека в поэзии С.А. Есенина взаимодействуют и «взаимосообщаются». Как справедливо отмечает С.П. Кошечкин, «поля, луга, озера, деревья, цветы, туманы, метели, восходы и закаты – во всем поэт открывает «душу живую», все находится с ним в родстве, в дружбе, доверяет ему свои тайны, как и он – свои заветные думы» [4, с. 29]. Реалии природы

участвуют в изображении человека, его жизни, деятельности. Они присутствуют в характеристике: **портретной** (*Глаза – как выцветший лопух* [2, с. 142]); **возраста, вечного движения жизни** (*О возраст осени! Он мне Дороже юности и лета* [2, с. 175]); **психологического состояния, поведения** (*Ах, увял головы моей куст, Засосал меня песенный плен* [2, с. 140-141]); **интимной жизни** (*Счастлив тем, что целовал я женщин, Мял цветы, валялся на траве* [2, с. 183]); **мотивов лирики** (*Звериных стихов моих грусть Я кормил резедой и мятой* [2, с. 140]).

Устойчивыми стилистическими средствами пейзажных зарисовок, описания растительного и животного мира становятся **метафора** и **эпитет**. Используя их, С.А. Есенин мастерски изображает красоту и величие родного края, создает замечательные и неповторимые словесные образы, которые передают как тончайшие движения человеческих чувств, так и малейшие оттенки в состоянии природы.

Особое место в поэзии С.А. Есенина занимают **эпитеты**. По справедливому утверждению Е.П. Артеменко, «в творчестве отдельных писателей или поэтов, широко использующих эпитеты как изобразительное средство, сам подбор их часто характеризует стиль данного автора в целом или стиль одного произведения» [1, с. 24].

Виды есенинских эпитетов весьма разнообразны. Поэт использует **постоянные эпитеты**, которые характерны для народного поэтического творчества: 1) устойчивые выражения живого разговорного языка, языка сказок и традиционных лирических песен (*дремучая глушь, дедушка-мороз, мороз трескучий, широкий простор, красна зорюшка, трава шелковая* и др.); 2) общефольклорные эпитеты (*белая береза, море синее, земля сырая, черный ворон, темная ноченька, поле чистое* и др.). Связь с народной стихией проявляется у С.А. Есенина и использованием **просторечно-диалектных эпитетов** (*вихлистое приволье, забольная кукушка, летошняя весна* и др.).

Находим у автора **изобразительные эпитеты**, которые в отличие от постоянных, «живо и наглядно рисуют предметы и действия и дают нам возможность увидеть их такими, какими их видел писатель, создавая произведение» [7, с. 87]. Например: *Хлесткий ветер в равнинную синь Катит яблоки с тощих осин* [2, с. 82]; *В мягкой зелени поля* [2, с. 65].

Широко употребительны у С.А. Есенина **эмоциональные эпитеты**, или «лирические», или «эпитеты-символы». Основная их функция – служить обозначением испытываемых чувств,

настроений, переживаний. «Половодье чувств» автора ярко воплощается в его цветописи: *голубая трава, голубая прохлада, синий вечер, синие росы, золотая пороша, золотые снопы, златые осины* и др. Эти эпитеты часто приобретают символический смысл. Например, слова *голубой, синий* выражают чувства любви, нежности, благодати: *Голубая да веселая страна* [2, с. 142]; *Разве ты не хочешь, персиянка, Увидать далекий синий край?* [2, с. 157]; *Мир тебе, голубая прохлада* [2, с. 59].

Как верно отмечает С.П. Кошечкин, *голубое, синее* под пером Есенина зачастую из эпитета превращается в существительное; образ становится не только видимым, но и чувствуемым [4, с. 148]. Ср.: *Несказанное, синее, нежное... Тих мой край после бурь, после гроз* [2, с. 126]; *И пускай со звонами плачут глухари. Есть тоска веселая в аlostях зари* [2, с. 85].

Многие есенинские эпитеты являются **метафорическими** и **оказиональными**. Только в поэзии С.А. Есенина встречаем: *васильковое слово, журавлиная тоска, кудрявый сумрак, косматый ветер, голубиные облака, мокрый вечер, взбалмошная луна, облак желтоклыкий* и др.

«Мысль о естественном, изначальном родстве человека и природы, – пишет Б.С. Локшина, – определяют поэтику Есенина» [5, с. 117]. Его любимое изобразительно-выразительное средство – это **метафора-олицетворение**. Есенинские образы природного мира наделены человеческими характеристиками, портретными деталями. *Солнышко* у него *глянуло и свесило ноги, ивы трясут подолом, месяц месит кутью, ветер начинает дубасить рожь, обнимает розу соловей, парагушквельый курит люльку* и др.

Основываясь на классификацию Л.Ф. Тарасова [9], встречающиеся в есенинском контексте метафоры в зависимости от характера отношений между прямым и переносным значением делятся на несколько разрядов: 1) **собственно метафора**: *Клен и липы в окна комнат, Ветки лапами забросив, Ищут тех, которых помнят* [2, с. 177]; 2) **метафора-перифраз**: *Синее небо, цветная дуга* [2, с. 195] (*цветная дуга* – радуга, общий признак – форма); *Чешет тучи лунный гребень* [2, с. 147] (полумесяц); 3) **метафора-сравнение**: *В саду горит костер рябины красной* [2, с. 190] (метафора приближается к сравнению и преобразуется в него: *рябина*, как *костер*); 4) **метафора-символ**: *Розу белую с черной жабой Я хотел на земле повенчать* [2, с. 183] (*Роза белая*, вступая в единоборство с *черной жабой*, символизирует торжество жизни, добра, красоты).

Итак, лексика темы «Природа» является ярким, своеобразным и конструктивным элементом поэтической стилистики С.А. Есенина, значительной частью пейзажного, эстетического, эстетико-бытового и этического наполнения его стихов.

В есенинских контекстах «язык природы» не ограничен семантическим аспектом, он актуализируется богатой и глубокой образностью – метафорами, эпитетами, сравнениями, символической насыщенностью.

Список использованной литературы

1. Артеменко Е.П., Соколова Н.К. Изобразительные средства языка // Артеменко Е.П., Соколова Н.К. О некоторых приемах изучения языка художественных произведений. – Воронеж: Изд. Воронеж. ун-та, 1969. – С. 13-30.
2. Есенин С. Собрание сочинений: В 3 т. – М.: Правда, 1970. – Т. 1 – С. 383.
3. Есенин С. Собрание сочинений: В 3 т. – М.: Правда, 1970. – Т. 2 – С. 447.
4. Кошечкин С.П. «Весенней гулкой ранью...»: Этюды-раздумья о Сергее Есенине. – М.: Дет. лит., 1984. – 224 с.
5. Локшина Б.С. Поэзия А. Блока и С. Есенина в школьном изучении: Пособие для учителя. – Л.: Просвещение, 1978. – 159 с.
6. Прокушев Ю.Л. Сергей Есенин. Поэт. Человек: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1973. – 238 с.
7. Розенталь Д.Э., Голуб И.Б. Секреты стилистики. Правила хорошей речи. – М.: Айрис-пресс, 2006. – 200 с.
8. Степанченко И.И. Поэтический язык Сергея Есенин (анализ лексики). – Х.: ХГПИ, 1991. – 189 с.
9. Тарасов Л.Ф. приемы объяснения метафор при изучении художественного текста // Русский язык в национальной школе. – 1989. – № 9. – С. 9-11.
10. Эпштейн М.Н. «Природа, мир, тайник вселенной...»: Система пейзажных образов в русской поэзии. – М.: Высш. шк., 1990. – 303 с.

Summary

In the article on material of poetry of S.A. Esenin vocabulary of paradigm «Nature» is considered. It is shown, as a poet uses it, what descriptive means are created by and what value inlays for it.

Key words: *lexical paradigm, poetics of «language of nature», permanent epithets, graphic, emotional, metaphorical epithets, metaphor-personification, actually metaphor, metaphor-comparison, metaphor-periphrasis, metaphor-character, character.*

МОТИВИ ВІДЧУЖЕННЯ ТА ДВІЙНИЦТВА У ПОЕЗІЇ К. СЛУЧЕВСЬКОГО

У статті розглядаються основні особливості поетичного втілення мотиву самотності та двійництва у поезії К. К. Случевського. Здійснено порівняльний аналіз специфіки ідейно-художньої інтерпретації означеного мотиву в поезії К. Случевського та прозі Ф. Достоевського.

Ключові слова: відчуження, двійництво, мотив, рецепція.

Костянтин Костянтинович Случевський (1837-1904) – талановитий і своєрідний російський поет, майже невідомий широкому читацькому колу. Свого часу К. Случевський одержав від В. Брюсова почесне звання “поета суперечностей”, а від критика А. Ізмайлова – “первістка російського декадентства”. Дійсно у багатьох відношеннях К. Случевський передбачив загальні принципи і напрями руху російської поезії, а його книготворчість для поетів-модерністів була авторитетним прикладом, на який вони могли опертись.

Поезія К. Случевського почасти розглядалася відомими критиками та майстрами слова, серед яких В. Брюсов, В. Соловйов, П. Краснов, Д. Мережковський та інші. Із сучасних дослідників можна назвати А. Федорова, Б. Бухштаба, Е. Єрмилову.

У поезії К. Случевського простежуються риси, що дозволяють розглядати її поряд з лірикою А. Фета, А. Майкова, Ф. Тютчева, Я. Полонського. Однак відомо, що з сучасних російських письменників К. Случевський вище за всіх цінував Ф. Достоевського і знаходився під безперечним впливом його ідей. Деякі віршовані твори К. Случевського є безпосередніми намаганнями творчо відгукнутися на концептуальні положення ідейно-художньої системи Ф. Достоевського [4, с. 88].

Зв'язок творчості Ф. Достоевського та К. Случевського відзначається багатьма дослідниками. Зокрема в сучасному літературознавстві цей зв'язок був відмічений у роботі А. Козирьової [1, с.68]. Пізніше питання творчих стосунків між К. Случевським та Ф. Достоевським вивчалися такими дослід-

никами, як О. Мірошникова, Т. Мазур, Е. Тахо-Годі, Д. Чижевський, А. Федоров. Та попри все зазначене особливості творчої рецепції К. Случевським спадщини Ф. Достоевського ще не достатньо вивчені. Зокрема порівняння головних мотивів, що активно функціонують у творах цих письменників до сьогодні ще не стало об'єктом спеціального наукового дослідження.

К. Случевський залюбки розгортав мотиви багатьох творів Ф. Достоевського. Так, досить виразними є ремінісценції в останній книзі К. Случевського “Песни из Уголка”. “Уголком” називалася дача-садиба поета в Усть-Нарві, де він мешкав протягом тривалого періоду в останні роки свого життя. У заголовку простежується позиція ліричного героя: відчуженість мислячої людини від суєти життя. Така усамітненість та відчуженість К. Случевського спричинені тим, що поет був незадоволений не лише сучасністю, а російською дійсністю взагалі, пусткою того суспільства, до якого сам він належав. Тому декілька творів із збірки “Песни из Уголка” наповнюються мотивами відгородженості від оточуючого світу, заглиблення у власний “космос”:

*Отсюда мир, весь мир, изъят
И, полный злобы и задора,
Не смея ринуться в мой сад,
Глядит в него из-за забора... [5, с. 209].*

Отже, віршовані твори із збірки позначені такими проблемами, як необхідність самоти, відособлення від “*юродствующего века*”:

*Да, в лоно мощного покоя
Вошел мой тихий “Уголок” –
Возросший в грудах перегноя
Очаровательный цветок... [5, с. 210].*

Мотиви самотності, відособлення є характерними і для творчості Ф. Достоевського. Вперше намічений у “Двійнику” мотив душевного “підпілля” одержав у подальшому, в умовах періоду ідейної та творчої еволюції Ф. Достоевського, поглиблену розробку та варіативну інтерпретацію в “Записках із підпілля” і романах 1860 - 1870-х рр. аж до “Братів Карамазових” (сцена розмови Івана з чортом), а мотив двійника, який знаходився у центрі ранньої повісті Ф. Достоевського, був розроблений у темі психологічних “двійників” [2, с. 97]. Основні складові цього мотивного комплексу є характерними й для усієї поезії К. Случевського.

Творчість К. Случевського в цілому – від ранніх віршів до кінця його діяльності – стала художнім втіленням свідомості,

що продукується роздвоєністю внутрішнього світу поета, загостреним почуттям глибоких суперечностей, закладених в ньому. Головний вектор суперечностей прлягає між ідеальним і матеріальним, вірою і безвір'ям, етичною нормою і живим людським «я», мрією і реальним життям, світом «незримого» і грубою дійсністю. Ці суперечності проходять через всю його поезію і з особливою чіткістю відображаються у поезіях зрілих і пізніх років. Програмним для К. Случевського можна визнати вірш «Нас двоє», основний мотив якого – роздвоєність людини (цей мотив двійника був згодом підхоплений і О. Блоком):

*Никогда, нигде один я не хожу,
двое нас живут между людей:
Первый – это я, каким я стал на вид,
А другой – то я мечты моей.* [5, с.55]

В пізньому творі «Я видел Рим, Париж і Лондон...» (в «Песнях из Уголка») ліричний герой промовляє:

*Я говорил порой с царями,
Глубоко падал и вставал,
Я богу пламенно молился,
Я бога страстно отрицал...* [5, с. 234]

Це зовсім не мелодраматична тирада, а досить болісне, хоч і патетичне за пафосом, підведення підсумків життєвого досвіду, вираження тих переживань, які складають зміст поезії К. Случевського.

Отже, детальний аналіз особливостей рецепції мотивів Ф. Достоевського у поезії К. Случевського дає підстави для певних узагальнень та висновків.

Порівняльно-типологічний аналіз втілення мотиву двійництва у творчості цих письменників має значення для осмислення закономірностей в історичній еволюції російської літератури початку ХХ ст., коли відчуття роздвоєності та відчуження ставали панівними.

Варто відзначити, що збіг ситуацій і мотивів ніде не є формально повним як і при будь-якому по-справжньому глибокому зв'язку між двома творчими індивідуальностями. Адже обов'язковою умовою будь-яких ремінісцентних запозичень є їхня творча зміна, переосмислення, набуття нового змісту. Тому у перспективі цілком логічними будуть дослідження порівняльного характеру, предметом яких можуть стати мотиви в поезії К. Случевського та інших представників красного письменства.

Список використаних джерел:

1. Козырева А. Ю. Последние поэтические циклы К. К. Случевского // Вестник ЛГУ. Сер. Русск. яз. и литер. – Л., 1992. – № 4. – С. 68-75.
2. Кулешов В. И. Жизнь и творчество Ф. М. Достоевского: Очерк. – М.: Дет. лит., 1979. – 206 с.
3. Мазур Т. П. Достоевский и Случевский // Достоевский. Материалы и исследования. — Вып. 3. – Л., 1978. – С. 209-216.
4. Мирошникова О. В. Лирическая книга: архитектоника и поэтика (на материале поэзии последней трети XIX века). – Омск: Омск, госуниверситет, 2002. – 140 с.
5. Случевский К. К. Стихотворения и поэмы. – М.-Л.: Сов. писатель, 1962. – 467 с.

Summary

The article deals with the main peculiarities of the poetical embodiment of the motive of loneliness and dviynitstva in the poetry of C.C. Slouchevsky. It was done the comparative analysis of the peculiarity of ideoloigical and artistic interpretation of the given motive in a poetry of C.C. Slouchevsky and prose of F.M. Dostoevsky.

Key words: *dviynitstvo, estrangement, motive, reception.*

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Зміст

МОВОЗНАВСТВО

Англійська мова і методика її викладання

Макарова А.В.

В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ КАТЕГОРІЯ ЗАПЕРЕЧЕННЯ	3
--	---

Пирогівська І. В.

БЕЗДІЄСЛІВНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕПЕРІШНОСТІ В АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ	9
---	---

Шамрай І.Ю.

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ “СТРАХ” У СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ СТВЕНА КІНГА “CYCLE OF THE WEREWOLF”)	14
---	----

Хоптяр А.О.

КОНЦЕПТ ТІМЕ В ОПОВІДАННЯХ В. ВУЛФ (метод сіткового моделювання)	17
---	----

Палідійчук І.В.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ АНГЛОМОВНОГО СЛЕНГУ	22
---	----

Іващенко О.В.

ВЛАСНЕ ІМ'Я В СИСТЕМІ ІМЕННИХ КАТЕГОРІЙ	25
---	----

Андрійчук С.С.

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ СЛЕНГОВИХ ВЛАСНИХ НАЗВ	29
--	----

Гораш В.Л.

МОВНІ ЗМІНИ, СПРЯМОВАНІ ПРОТИ РАСОВИХ ТА ЕТНІЧНИХ УПЕРЕДЖЕНЬ	32
---	----

Бережна В.В.

ДО ПИТАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ НОМІНАЦІЇ НОВОЇ ТА ТРАДИЦІЙНОЇ РОЛІ ЖІНКИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	36
--	----

Гебрин Ю. І.

ОСОБЛИВОСТІ ЧОЛОВІЧОГО ТА ЖІНОЧОГО МОВЛЕННЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КОГНІТИВНОГО АНАЛІЗУ	40
--	----

<hr/> <hr/>	
Угрин Н.	
КОГНІТИВНІ ТА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТУ «ЖИТТЯ» В АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ	45
Левицька І.В.	
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОГО БАГАТОКОМПОНЕНТНОГО НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ТЕРМІНУ	48
Бурденюк Л. О.	
ДО ПРОБЛЕМИ ТИПОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ СЛОВОТВОРУ СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ МОВ	51
Бартош І.А.	
ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНО- СЕМАНТИЧНИХ ПОЛІВ „ПОЧАТКУ ДІЇ” НІМЕЦЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ	55
Мостова Т.С.	
COGNITIVE AND SEMANTIC PECULIARITIES OF THE DISCRETENESS OF THE LITERARY DISCOURSE (ON THE NOVEL “DANCE, DANCE, DANCE” BY HARUKI MURAKAMI)	58
Ахмедова О.О.	
FRENCH BORROWINGS IN THE WORKS OF W. M. THACKERAY	62
Захуцька О.В.	
TRADITIONS AND INNOVATIONS BY WILLIAM SHAKESPEARE IN THE DEVELOPMENT OF THE ENGLISH SONNET	65
Скидан О.А.	
ACTUALIZATION OF THE CONCEPT “AMERICA” IN THE NOVEL “LOLITA” BY V. NABOKOV	68
Khokhel D.Y.	
CERTAIN ASPECTS OF STRUCTURING THE CONCEPT MAGIC ON THE PLANE OF CONTENT	71
Chernikowa A.I.	
ANAGRAM AS A SPECIAL CASE OF SOUND ITERATION (ON THE BASE OF J.R.R.TOLKIEN’S TEXTS)	75

<hr/> <hr/>	
<i>Домітрак Ю.Б.</i>	
SHORTENING AS A NEW WAY OF WORD BUILDING IN MODERN ENGLISH	78
<i>Костенюк Ю.З.</i>	
RESOLVING THE PROBLEM OF SEMANTIC UNDERSPECIFICATION OF POLYSEMOUS ADJECTIVES VIA PRAGMATIC MECHANISM OF CONTEXTUAL ENRICHMENT ...	82
<i>Лопатюк Ю.В.</i>	
THE USE OF ANTONYMS IN TRANSLATION FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN	86
<i>Пушкар О.О.</i>	
STRUCTURAL AND FUNCTIONAL PECULIARITIES OF ELECTRONIC DISCOURSE	89
<i>Кобзар В. М.</i>	
COMPARATIVE ANALYSIS OF THE CONCEPT FREEDOM IN THE ENGLISH AND POLISH CONSCIOUSNESS	92
<i>Gogol P.K.</i>	
ORIGIN OF MILITARY OFFICIAL TERMS	95
<i>Намака І.М.</i>	
DIFFERENT TYPES OF NOMINATIVE SENTENCES IN THE ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES	98
<i>Процяк В. А.</i>	
ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ	101
<i>Панасюк Л.В.</i>	
ЗАСОБИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ІНОЗЕМНИХ МОВ	104
<i>Нечаєва І.В.</i>	
МОТИВАЦІЯ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	108
<i>Мельник К.С.</i>	
КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ	112
<i>Шликова Є.О.</i>	
ГРАМАТИЧНІ ВПРАВИ ДЛЯ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	116
<i>Шевчук С.О.</i>	
СИСТЕМА ЛЕКСИЧНИХ ВПРАВ ДЛЯ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ	120

Лазар Н.О.

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНИХ ВМІНЬ ЧИТАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНОГО ТЕСТУВАННЯ	124
--	-----

НІМЕЦЬКА МОВА

Дмитрук О. В.

НАРОДНОЕТИМОЛОГІЧНО ПЕРЕОСМИСЛЕНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ВИНИКНЕННЯ (на матеріалі німецької мови)	128
--	-----

Панасюк Н.П.

EINIGE LINGUISTISCH-STILISTISCHE BESONDERHEITEN DES STILS DER ALLTAGSREDE IN DER DEUTSCHEN GEGENWARTSSPRACHE	131
--	-----

Опокалюк Ю.О.

ВИРАЖЕННЯ СУБ'ЄКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ НА КОНТЕКСТУАЛЬНОМУ РІВНІ У РЕЧЕННЯХ З ПРЯМОЮ МОВОЮ	135
--	-----

Федорів М. І.

ЯКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОХІДНИХ ДІЄСЛІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ	139
--	-----

ПОЛЬСЬКА МОВА

Вітковська Т.В.

WALORY NATURALNOŚCI ANTROPOCENTRYZMU ORAZ KONKRETNOŚCI JAK ELEMENTUW STYLU POTOCZNEGO.....	142
---	-----

Левицька Т.О.

PIERWSZE I DRUGIE ZRYNICOWANIA STYLU POTOCZNEGO.....	147
---	-----

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Воронюк Т.В.

ПО, СУИНБЕРН И БОДЛЕР. ФИЛОСОФСКО- ЭСТЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ КОММУНИКАЦИИ	151
---	-----

Пасемник У.

МОВНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ Ш. БРОНТЕ “ДЖЕЙН ЕЙР”	154
---	-----

Головата М.З.

ПОЕТИКА ОБРАЗУ В ТВОРЧОСТІ Е.ЗОЛЯ	159
---	-----

<hr/> <hr/>	
<i>Кашевська Ю.С.</i>	
СТАНОВЛЕННЯ РЕДЬЯРДА КІПЛІНГА-ПОЕТА ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОЇ МАЙСТЕРНОСТІ	163
<i>Левицька Т.О.</i>	
СПЕЦИФІКА ПРИТЧІ ЯК ЛІТЕРАТУРНОЇ ФОРМИ	166
<i>Поліщук С.В.</i>	
ЛЮДИНА І ПІВНІЧ В ТВОРЧОСТІ ДЖЕКА ЛОНДОНА	170
<i>Чорненька Т.В.</i>	
«ЖІНКА ФРАНЦУЗЬКОГО ЛЕЙТЕНАНТА» – РОМАН СЕРЕДОВИЩА ТА ХАРАКТЕРІВ	174
<i>Кірпиота І.А.</i>	
ФІЛОСОФСЬКІ, ЕТИЧНІ ТА ЕСТЕТИЧНІ ПОГЛЯДИ ДЖ. ЕЛІОТ	177
<i>Фенканін А.І.</i>	
ОСНОВНІ ЗАСОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІРОНІЧНОЇ МОДАЛЬНОСТІ В АМЕРИКАНСЬКИХ КОРОТКИХ ОПОВІДАННЯХ	181
<i>Марчук Д.П.</i>	
ЖАНРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У РОМАНАХ Е.ХЕМІНГВЕЯ	184
<i>Балан К.О.</i>	
СПЕЦИФІКА НІМЕЦЬКОГО ПОСТМОДЕРНІЗМУ (РОМАН П.ЗЮСКІНДА «ЗАПАХИ. ІСТОРІЯ ОДНОГО ВБИВЦІ»)	188
<i>Снапкова В.В.</i>	
ПРОБЛЕМА ДЯОЛІ ОСОБИСТОСТІ ТА ДОЛІ НАРОДІВ КРИЗЬ ПРИЗМУ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ЕТИКИ В РОМАНІ Б.ПАСТЕРНАКА «ДОКТОР ЖИВАГО»	192
<i>Подкуйко О.</i>	
ПОЕТИКА «ЯЗЫКА ПРИРОДИ» В КОНТЕКСТАХ СЕРГЕЯ ЕСЕНИНА	196
<i>Стефанів М.І.</i>	
МОТИВИ ВІДЧУЖЕННЯ ТА ДВІЙНИЦТВА У ПОЕЗІЇ К. СЛУЧЕВСЬКОГО	201

Наукове видання

**Збірник наукових праць
студентів та магістрантів факультету
іноземної філології
Кам'янець-Подільського національного університету**

Випуск 1

Редактор І.Ю.Голубішко
Комп'ютерна верстка З.М.Алексейчук

Підписано до друку 06.06.2008
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Гарнітура SchoolBookC.
Обл.-вид. арк. 12,32. Ум. друк. арк. 10,56.
Тираж 100. Зам. № 186.

Видавництво “Аксиома”
(свідоцтво ДК №1808 від 26.05.2004 р.)
м.Кам'янець-Подільський, а/с 8, 32300
Тел./факс: (03849) 3-90-06, моб. 8-067-381-29-43
Akssioma@gmail.com

Надруковано в друкарні ПП “Аксиома”
пров. Північний, 5, м.Кам'янець-Подільський, 32300